UNIVERSITATEA SPIRU HARET

SERIA ARHITECTURĂ

Anul 2, nr. 2, 2010

Volumul 2

Editura Fundaţiei *România de Mâine*
Bucureşti

COLEGIUL DE REDACȚIE

Editor sef: conf dr. arh. Ileana Budişteanu

Editor: asist. drd. arh. Raluca Niculae

COMITET ŞTIINȚIFIC

prof. dr. arh. Emil Creangă, Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură

prof. dr. arh. Mihail Caffe, Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură

conf. dr. arh. Iuliana Ciotoiu, Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură

conf. dr. arh. Sorin Minghiat, Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură

prof. dr. arh. Radu Tănăsoiu, Institutul de Arhitectură Ion Mincu, Facultatea de Arhitectură

prof. dr. arh. Constantin Dobre, Institutul de Arhitectură Ion Mincu, Facultatea de Arhitectură

prof. dr. arh. Toma Olteanu, Institutul de Arhitectură Ion Mincu, Facultatea de Arhitectură

Dezvoltarea durabilă a localităţilor şi patrimoniul construit

Durable development of the localities and the built patrimony

CUPRINS
CONTENT

PATRIMONIUL CONSTRUIT URBAN- inserţii, conversii, restituiri
URBAN BUILT PATRIMONY- insertions, conversions, restitutions

Mircea Sergiu Moldovan, *Construcţia nouă ca eventuală resursă pentru valorificarea patrimoniului istoric- studii de caz*
Mircea Sergiu Moldovan, *The new building as possible resource for the capitalization of the historic patrimony- case studies*

Mircea Alexe, *Carotaj sonic - studiu de caz -*
Mircea Alexe, *Sonic logging- case study-*

LOCUIRE
HABITATION

Gheorghe Ionaşcu, *Problematica locuirii*
Gheorghe Ionaşcu, *Habitation*

Ruxandra Dreptu, *Ce a devenit Mahalaua Fântânii? Stadii de locuire*
Ruxandra Dreptu, *What has become of Mahalaua Fântânii? Habitation stages*

Ileana Budişteanu, Simona Bara, *Evaluarea imobiliară între necesitate şi realitate*
Ileana Budişteanu, Simona Bara, *The real estate evaluation, between necessity and reality*

SPAŢIUL PUBLIC
PUBLIC SPACE

Gabriela Petrescu, P*oveşti despre spaţiul public*
Gabriela Petrescu, *Tales about the public space*

Alexandra Ţânţăreanu, *Schimbări de nume de străzi în Bucureşti la începutul secolului xx*
Alexandra Ţânţăreanu, *Changing the street names in Bucharest at the beginning of the 20th Century*

Tiberiu David, *Intrările în oraşe. Întâlnire de gradul trei: oraş, drum, peisaj*
Tiberiu David, *Entries in cities. Third – degree encounter: city, road, landscape*

PATRIMONIU RURAL
RURAL PATRIMONY

Stroe Aurelian, Stroe Adriana, *Importanţa inventarierii patrimoniului construit pentru proiectarea dezvoltării durabile a localităţilor rurale. Studiu de caz - satul Hălchiu din judeţul Braşov*
Stroe Aurelian, Stroe Adriana, *The importance of patrimony inventory for designing a durable development of the rural localities. Case study- Hălchiu Village, Braşov County*

Ioana Maria Petrescu, Bogdan Stanciu, *Documentele cartografice. Instrument de lucru pentru studiul ansamblurilor nobiliare rurale construite în Ţara Românească pe parcursul Evului Mediu*
Ioana Maria Petrescu, Bogdan Stanciu, *Cartographic documents. A tool studying the rural noble complexes built in Wallachia during Middle Ages*

CONCURS
CONTEST

Irina Călinescu, *Concurs de arhitectură si peisagistică susţinut de Renault Technologie Roumanie şi revista Arhitectura*
Irina Călinescu, *Architecture and landscape architecture contest organized by Renault Technologie Roumanie and "Arhitectura Magazine"*

PORTRET
PORTRAIT

Sidonia Teodorescu, *Arhitectul Ion D. Berindey*
Sidonia Teodorescu, *Architect Ion D. Berindey*

ESEURI
ESSAYS

Emil Retegan, *Noţiuni de arhitectură ar trebui predate încă din şcoala generală?*
Emil Retegan, *Should architecture concepts be taught as early as secondary school?*

CONSTRUCŢIA NOUĂ CA EVENTUALĂ RESURSĂ PENTRU VALORIFICAREA PATRIMONIULUI ISTORIC – STUDII DE CAZ

Prof. univ. dr. arh. Mircea Sergiu MOLDOVAN*

Rezumat: *Arhitectura contemporană devine, prin valorificare de către media, resursă valoroasă alături de patrimonial istoric architectural şi artistic consacrat. Lucrarea de faţă urmăreşte să evidenţieze, prin intermediul a doua studii de caz cu particularităţi diferite, oportunitatea intervenţiilor de factură contemporană în contextual protejării ansamblurilor istorice şi tradiţionale. Studiul vizează pe de-o parte incinta fortificată şi inclusă în localitate a oraşului Sebeş şi incinta Sinagogii Mari ortodoxe din Oradea propusă spre revitalizare prin intermediul unui nou centru comunitar multifuncţional.*

Cuvinte cheie: *dezvoltare durabilă, patrimoniu construit urban, inserţii valorificatoare*

GENERALITĂŢI

Până foarte de curând, arhitectura era considerată drept o risipitoare de resurse (să ne reamintim numai efortul necesitat de piramide, secătuirea Franţei prerevoluţionare după Versailles sau ce a fost Casa Poporului pentru România predecembristă), un corespondent în statele centralizate al descrierilor şi analizelor elaborate în *Eseu despre dar* pentru excesele de reprezentare din societăţile primitive exotice. Fără de basculare a rapoartelor tradiţionale din artă dintre inovaţie artistică/estetică şi meşteşug şi implicit dintre cheltuielile materiale şi de muncă (pe de o parte) şi preţul operei de artă (pe de altă parte), arhitectura a rămas scumpă sau relativ scumpă, chiar şi în speculaţii.

Odată cu intrarea în expansiunea contemporană a frumosului postindustrial şi postmodern, arhitectura contemporană devine, în mod paradoxal, o resursă certă, valorificată prin media, dar şi prin adevărate migraţii turistico-culturale, alături de patrimoniul istoric arhitectural şi artistic consacrat.

Protecţia patrimoniului istoric impune un control riguros şi responsabil al investiţiilor lucrative sau speculative din vecinătăţi şi, cu atât mai mult, din ariile de protecţie ale acestuia şi de apreciat ar fi eventualele soluţii, datorită cărora aceste operaţiuni să devină resurse de valorificare ale patrimoniului, date fiind costurile uzuale necesare pentru restaurarea, conservarea, reabilitarea, întreţinerea sa şi dificultăţile notorii de a le acoperi.

Lucrarea doreşte să prezinte unele consideraţii sprijinite de două propuneri în această direcţie – studii de caz la scări şi particularităţi diferite: incinta fortificată a oraşului Sebeş şi incinta Comunităţii Evreieşti (Mozaice) din Oradea.

STUDII DE CAZ

Imagine şi restituire în cazul centrului istoric al oraşului Sebeş

Cetatea din Sebeş (actualul centru istoric al oraşului), fără a fi atât de celebră ca şi cea din Sighişoara, prezintă o atractivitate deosebită datorită accesibilităţii, configuraţiei şi proporţiilor care frizează arhetipul, şi faptului că nu numai că este locuită, dar este şi integrată organic-funcţional în localitate (Fig.1.). În anul universitar 1992-1993 proiectul de diplomă al arhitectului *Ştefan Harda* (GESTIUNE ŞI REVITALIZARE CENTRU ISTORIC SEBEŞ) mărturisea despre actualitatea temei şi se situa într-o evoluţie istoricistă faţă de o abordare anterioară (1992, proiect de diplomă arhitect *Dana Fleşer*: PUNEREA ÎN VALOARE A ZONEI ISTORICE SEBEŞ), marcată de urbanism.

Fig.1. Sebes – Müllenbach. Vedere de Johann Haas, 1736 (după Borbély).

Deşi mărturiile istorice despre locuirea teritoriului oraşului Sebeş se înşiruie cvasicontinuu din neolitic şi până astăzi, totuşi aportul cel mai evident şi cu expresivitate maximă în zilele noastre, datează din Evul Mediu (Fig.2.) şi este constituit de incinta fortificată delimitând centrul istoric ca un teritoriu compact şi foarte bine conturat. Pentru specialişti nu este cazul să se insiste asupra menţionărilor documentare (1245 – Mallennbak), numelui actual (1301 – Sebus), începuturilor breslelor în Transilvania (1376 – alături de Sibiu şi Braşov), scaunului săsesc de Sebeş (1308-1876), dreptului de a ridica ziduri de apărare (1387), incursiunea turceasca distrugătoare (1438), ocuparea de către partizanii lui Ioan Zápolya (luptele cu Habsburgii în secolul al XVI-lea, plata despăgubirii la 1542 pentru opţiunea imperiala), concentrărilor armatelor mobilizate de Andrei Báthory (1599) şi de Mihai Viteazul (1600), instituirea de către Dietă a primului blazon al Ardealului (1659), tipăririi aici a „Zbornicului slavonesc" al lui Coresi (1581) si „Sicriului de aur" (1683), stabilirii sediului dietei principilor Transilvaniei, guberniului (1732, 1736, 1790), prefecturii româneşti (1848, Dionisie Pop Marţian), privilegiilor (în secolul al XIV-lea emitere de monedă proprie, vămuirea, organizarea de târguri, administrarea justiţiei etc.), dintre care unele căpătau expresie arhitecturală (încadrarea turnului Bisericii evanghelice cu patru turnuleţe, consfinţind dreptul de a pedepsi cu decapitarea).

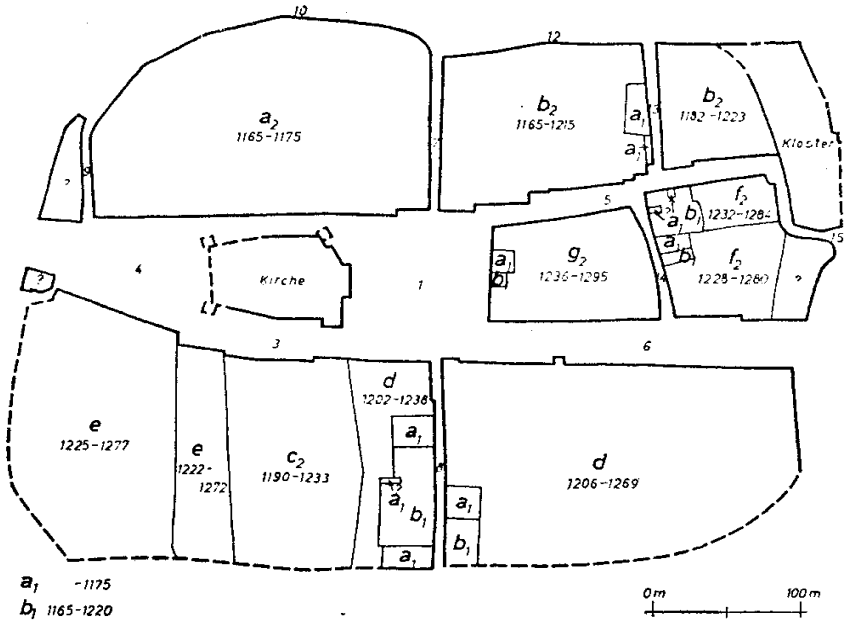

Fig.2. Sebes. Datarea extinderii oraşului începând cu evul mediu (după Niedermaier).

Mult mai importantă şi oarecum de actualitate (cel puţin ca decizie sau opţiune) este soarta monumentelor istorice de arhitectură şi a întregului teritoriu delimitat de incinta fortificată. Faţă de anul 1992, când *Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice Bucureşti*, a aprobat o listă cu 24 de monumente istorice, în anul 2004, lista oficială emisă de *Ministerul Culturii şi Cultelor*, prin *Institutul Naţional al Monumentelor Istorice*, a ajuns la 41 de poziţii, dintre care 37 se referă la *ansamblul urban al oraşului Sebeş*:

1. ANSAMBLUL FORTIFICAŢIILOR ORAŞULUI (cod AB-II-a-A-00325), datare între secolele XIV-XVII: Poarta de nord a cetăţii (azi locuinţă, Str. Caragiale Ioan Luca, Nr.3), Turnul Octogonal (Str. Dobrogeanu Gherea, Nr. 35), Turnul Croitorilor sau Studentului (Str. Traian, Nr.6), Turnul Cismarilor (Str. 24 Ianuarie, Nr.5), Turnul Semicircular (azi spaţiu comercial, Cetăţii, Nr.9), curtine (între străzile: Pavel Dorin, Traian, Bistrei, Mioriţei, Mihai Viteazul, Patria, Caragiale I.L., Pieţii, 24 Ianuarie, Cetăţii şi Aviator Olteanu);
2. CENTRUL ISTORIC AL LOCALITĂŢII (cod AB-II-s-A-00326), datare între secolele XVII-XIX, delimitat astfel: la est – Str. Călăraşi, Blaga Lucian, Traian, la sud – Str. Traian, la vest – Str. Pavel Dorin, Str. Blaga Lucian şi la nord de la Podul peste Canalul Morilor până la Str. Pieţii şi Str. Peneş Curcanul
3. CASĂ (cod AB-II-m-B-00327), Str. 24 Ianuarie, Nr.2, secolele XVII-XIX;
4. CASA TISCHLER (cod AB-II-m-B-00328), Str. 24 Ianuarie, Nr.6, secolele XVI-XIX;
5. CASA (cod AB-II-m-B-00329), Str. 9 Mai, Nr.2, secolul al XIX-lea;
6. CASĂ (cod AB-II-m-B-00330), Str. 9 Mai, Nr.6, secolul al XVIII-lea;
7. BISERICA „ÎNVIEREA DOMNULUI” (cod AB-II-m-B-00331), Str. Bena A., Nr.4, 1819;
8. BISERICA „ADORMIREA MAICII DOMNULUI” (cod AB-II-m-B-00332), Bd. Blaga L., 1778;

9. ANSAMBLUL URBAN „BD. LUCIAN BLAGA” (cod AB-II-a-B-00333), secolele XVIII – XIX;
10. POŞTA VECHE (cod AB-II-m-B-00334), Bd. Blaga L., Nr.1, lângă Poarta de vest a cetăţii medievale, secolul al XIX-lea;
11. CASĂ (cod AB-II-m-B-00335), Bd. Blaga L., Nr.2, sfârşitul secolului al XIX-lea;
12. CASA WEBER (cod AB-II-m-B-00336), Bd. Blaga L., Nr.3, secolele XVII-XVIII;
13. CASĂ DE BRESLAŞ (cod AB-II-m-B-00337), azi sediul Protopopiatului Ortodox, Bd. Blaga L., Nr.6, secolul al XVIII-lea;
14. CASA FILTSCH (cod AB-II-m-B-00338), azi sediul Protopopiatului şi Consistoriului Evanghelic, Bd. Blaga L., Nr.10-12, sfârşitul secolului al XVIII-lea;
15. CASĂ (cod AB-II-m-B-00339), Bd. Blaga L., Nr.14, secolul al XVIII-lea;
16. CASA ROTH (cod AB-II-m-B-00340), Bd. Blaga L., Nr.16, secolele XVI – XIX;
17. CASĂ (cod AB-II-m-B-00341), Bd. Blaga L., Nr.18, secolul al XIX-lea;
18. CASĂ (cod AB-II-m-B-00342), Bd. Blaga L., Nr.20, secolul al XIX-lea;
19. CASĂ (cod AB-II-m-B-00343), Bd. Blaga L., Nr.22, secolul al XIX-lea;
20. CASĂ (cod AB-II-m-B-00344), Bd. Blaga L., Nr.24, secolul al XIX-lea;
21. CASA KOHUTH-BREITENSTEIN (cod AB-II-m-B-00345), Bd. Blaga L., Nr.25-27, secolele XVI-XIX;
22. CASĂ (cod AB-II-m-B-00346), Bd. Blaga L., Nr.28, secolul al XIX-lea;
23. CASA HEITZ-KONRAD (cod AB-II-m-B-00347), Bd. Blaga L., Nr.39, secolele XVI-XIX;
24. CASA MAUKSCH (cod AB-II-m-B-00348), Bd. Blaga L., Nr.52, secolele XVI-XIX;
25. MOARĂ DE GRÂU (cod AB-II-m-B-00349), Str. Decebal, Nr.2, 1875;
26. GIMNAZIUL EVANGHELIC (cod AB-II-m-A-00350), azi Şcoala Generală Nr. 2, Piaţa Libertăţii, Nr.1, 1865;
27. MĂNĂSTIREA ROMANO-CATOLICĂ „SF. BARTOLOMEU” (cod AB-II-a-A-00351), fostă mănăstire dominicană, Bd. Mihai Viteazul, Nr.35, secolele XIV-XVIII;
28. BISERICA ROMANO-CATOLICĂ „SF. BARTOLOMEU” (cod AB-II-m-A-00351.01), Bd. Mihai Viteazul, Nr.35, secolele XIV-XVIII;
29. ANEXE (cod AB-II-m-A-00351.02), Bd. Mihai Viteazul, Nr.35, secolele XIV-XVIII;
30. CASA SCHNEIDER (cod AB-II-m-B-00352), Bd. Mihai Viteazul, Nr.2, secolele XVII-XIX;
31. PRIMARIA (cod AB-II-m-B-00353), Piaţa Primăriei, Nr.1, cca. 1900;
32. CASA ZÁPOLYA (cod AB-II-m-A-00354), azi Muzeul Municipal „Ioan Raica”, Piaţa Primăriei, Nr.3, secolele XV-XVIII;
33. ANSAMBLUL BISERICII EVANGHELICE (cod AB-II-a-A-00355), Piaţa Primăriei, Nr.5, secolele XIII-XVI;
34. BISERICA EVANGHELICĂ (cod AB-II-m-A-00355.01), Piaţa Primăriei, Nr.5, secolele XIII-XVI;
35. CAPELA „SF. IACOB” (cod AB-II-m-A-00355.02), Piaţa Primăriei, Nr.5, cca. 1420;
36. CASA PAROHIALĂ EVANGHELICĂ (cod AB-II-m-A-00355.03), azi casa clopotarului (în substrucţii turn şi vechea capelă „Sf. Iacob”), Piaţa Primăriei, Nr.5, secolele XIV-XVI;
37. ZID DE INCINTĂ (cod AB-II-m-A-00355.04), Piaţa Primăriei, Nr.5, secolul al XIV-lea.

Se consideră că nu s-au modificat în timp căile de comunicaţii şi că facilitatea circulaţiei carosabile s-a făcut doar cu demolarea porţilor de intrare şi materiale noi aplicate pe căile de rulare. Trama stradală

constituită în timp, două străzi longitudinale est-vest legate cu două pieţe şi străzile 9 Mai şi Mioriţa şi mai multe străzi transversale pe direcţia nord-sud (Fig.3.), debutează acum prin 7 accese practicate în zidurile cetăţii, iar din drumul care înconjura în întregime cetatea a dispărut, după anul 1899, porţiunea dintre Str. Aviator Olteanu şi Str. Peneş Curcanul.

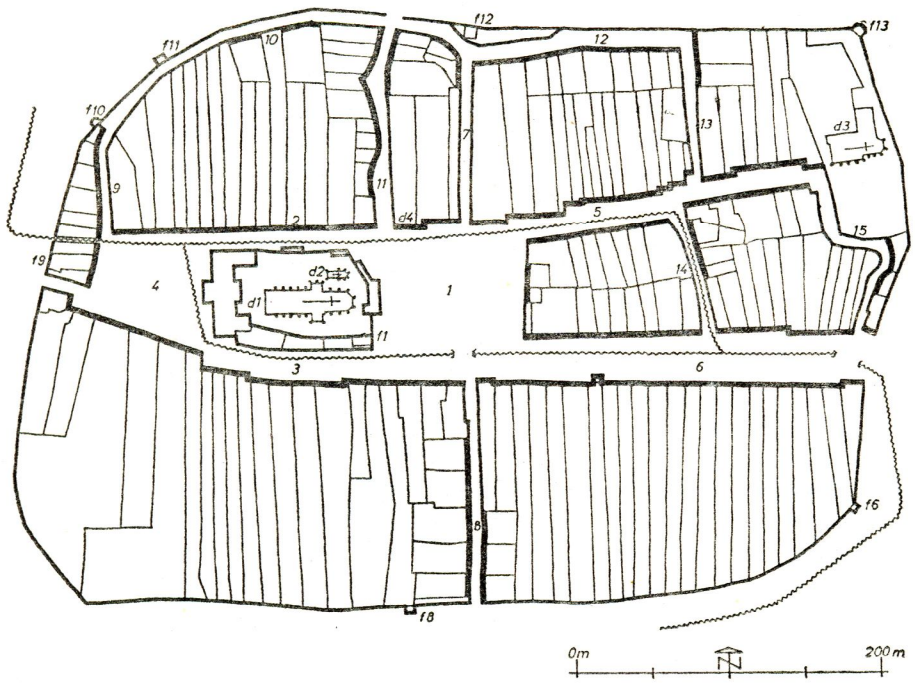

Fig.3. Sebes. Parcelarul oraşului la 1880 (după Niedermaier). Legenda: d1 – Biserica evanghelică, d2 – Capela „Sf. Iacob", d3 – Biserica catolică (fosta mănăstire dominicană), d4 – Primăria, f1 – turn, f 6 – Turnul Croitorilor, f 8 – turn, f 9 – Poarta de vest şi fostul turn cu barbacană, f 10 – Turnul Fierarilor, f 11 – Turnul Cizmarilor, f 12 – Poarta de nord, f 13 – Turnul Octogonal, 1 – Großer Platz (Piaţa Primăriei), 2 – Str. 24 Ianuarie, 3-6 – Bd. Lucian Blaga, 4 – Kleiner Platz (Piaţa Libertăţii), 5 – Str. Dobrogeanu Gherea, 7 – Str. I.L. Caragiale, 8 – Str. Bistrei, 9 – Str. Cetăţii, 10 – acces blocat, 11 – Str. Pieţii, 12 – Str. I.L. Caragiale, 13 – Str. Patria, 14 – Str. 9 Mai, 15 – Str. Mioriţa.

Ca dotări, spaţiile comerciale şi pentru prestări de servicii iniţiale au ajuns în mare parte sub linia roşie a drumului, dotările administrative nu au ţinut pasul cu evoluţia vieţii sociale, utilităţile sunt necorespunzătoare, dotările turistice şi de agrement lipsesc, iar circulaţia intensă contribuie la degradarea ambientului construit.

Lotizările iniţiale (front maxim 12 m), s-au păstrat dar au pierdut în majoritatea cazurilor, accesul la a doua extremitate prin dezafectarea drumului de strajă şi extinderea grădinii până la fortificaţii. Acolo unde drumul de strajă s-a păstrat (latura nord a incintei), el s-a amplificat într-o stradă, iar frontul nu a fost mobilat cu clădiri. Locuinţele ocupă frontul la stradă şi realizează accesul prin ganguri. Regimul de înălţime variază de la P+1E la parter, spre străzile secundare. Materialele de construcţie sunt cele durabile în epoca (zidărie de cărămidă sau piatră, şarpantă lemn, învelitori ceramice). Tipologia lotului (relativ îngust şi profund) generează frecvent tipologia de construcţie în L, fără a asigura valorificarea

optimă a terenului. Dintre construcţii, 19 datează de după anul 1900, 48 din intervalul 1850- 1900, 43 din intervalul de timp 1800-1850, 15 sunt datate 1600-1700, iar 5 sunt recunoscute ca anterioare anului 1600. Multe construcţii necesită intervenţii urgente pentru asanare şi modernizare, dar costurile, corelate cu disponibilităţile proprietarilor, par a fi prohibitive.

Un element promiţător este prezenţa apei curgătoare în rigolele cetăţii, reminiscenţă a canalizării deschise din istorie. Chiar şi astăzi exista imobile care nu beneficiază de apă curentă şi canalizare. O intervenţie vizând corelarea reţelelor şi instalaţiilor ar trebui să fie concentrată şi să vizeze şi integrarea unui mobilier urban adecvat.

Documentarea include elemente arheologice, literare, iconografice, cartografice, tehnice. Analiza teritoriului s-a efectuat în cadrul diferitelor studii şi a fost inevitabil marcată de climatul ideilor din epocile respective vizând valorile funcţionale (puncte centrale, zone de interes, etape funcţionale, localizarea intervenţiilor etc.), valorile istorice (situare, analiză, monument şi spaţiu caracteristic), valorile ambientale (starea fizica a existentului, valoare stilistică, arhitecturală şi plastică, identificarea zonelor valoroase spaţial sau ambiental), relaţia cetăţii – a centrului istoric, cu restul oraşului. În general s-a considerat centrul istoric ca un tot coerent în echilibru cu restul ţesutului, dar realităţile existente la un moment dat sau chiar şi limitele culturale şi-au pus amprenta asupra abordării concrete. O abordare curentă şi care ar putea întruni un anumit consens astăzi, ar consta în opţiunea pentru acţiuni imediate care să restaureze incinta fortificată, porţile, turnurile, clădirile monument istoric. Pe axa vest s-ar putea interveni pentru realizarea unei coerenţe a fronturilor prin restaurări, reconstrucţii, supraetajări sau plombe chiar. Prezenţa medievală a apei curgătoare în oraş ar putea fi amplificată prin accentuarea componenţei decorative ambientale. Clădirile existente păstrate ar fi asanate şi înzestrate cu dotări corespunzătoare. Ca principală consecinţă, cetatea va avea o exprimare „introvertită” a zonei centrale interioare. Un aparent pragmatism (intervenţii asupra clădirilor existente, tratarea peisagistică a elementului acvatic şi vegetal, implementarea cu dispute de clădiri noi) va masca amânarea *sine die* a soluţionării degradării ambientului istoric: proprietarii nu dispun de resurse, statul „providenţă” nu are consistenţă, organismele specializate sunt efectiv suprasolicitate, ne mai putând decide care intervenţie este mai acută.

Mult mai periculoasă, sub aspectul riscului de a atrage oprobiul mediilor constituite în domeniu, ar fi o abordare care ar propune refacerea drumului de straja (acolo unde acesta a dispărut, dar figurează în documente) şi realizarea unor fronturi înşiruite în lungul acestuia. Dincolo de redarea logicii aşezării şi reconstituirea imaginii de epocă păstrate, această soluţie nu ar friza pastişa, ci ar fi adecvată momentului actual în care proprietatea este reconsiderată şi ar reprezenta şi o cercetare de arhitectură şi urbanism pe loturi profunde şi înguste: dublarea accesului ar da proprietarului prilejul să pună în valoare, pe piaţă sau prin asociere, suprafaţa integrală a terenului său şi să mobilizeze în acelaşi timp resurse pentru restaurarea imobilului existent de la extremitatea cealaltă a parcelei. Calitatea imaginii urbane este sporită, ca şi cea a arhitecturii posibile, densităţile şi eficienţa incomparabile s-ar conjuga cu fezabilitatea. Este o utopie să se mai creadă că acest teritoriu, dintre fronturile existente şi zidul cetăţii, ar mai putea fi mobilat cu blocuri sau chiar cu locuinţe dispuse pe nişte fundături practicate din străzile transversale existente. Mobilizarea de resurse prilejuite de această abordare, calitatea imaginilor realizate, interesul resuscitat de imagini exterioare (percepută din goana maşinii de la o cotă inferioara poziţiei verticale) s-ar corela cu devierea perimetrală a circulaţiei auto (cu excepţia serviciilor şi riveranilor), realizarea în viitor a şanţului cetăţii, o dublare a circuitului decorativ al apei de suprafaţă.

Ne-am apropia de cea mai veche reprezentare a Sebeşului cunoscută din stampa lui Johannes Tröster din „Dacia” (Fig.4.), tipărită la Nürnberg, în anul 1666. Considerată de unii „o creaţie de pură fantezie”, datorită traseului circular al cetăţii şi numărului exagerat de turnuri de apărare, ea ne oferă o

primă imagine asupra arhitecturii oraşului, eclectică în zilele noastre. Subiectul acesta ar merita o dezvoltare în sine. Immanuel Kant enunţa (KRITIK DER REINEN VERNUFT): „Schematismul prin care puterea noastră de înţelegere ia contact cu lumea fenomenelor... este însuşirea atât de adânc ascunsă în sufletul omenesc, încât cu greu vom ghici mecanismul secret folosit aici de natură". Elementele recognoscibile ale gravurii (spina dublă est-vest, mai multe cădiri de cult etc.) ne îndepărtează totuşi de dezvoltarea acestei idei de către E.H. Gombrich în „Artă şi iluzie" (Cap.2 Adevăr şi stereotip), când se referea la „Cronica de la Nürnberg a lui Hartrnann Schedel, cu gravuri în lemn de Wolgemut, profesorul lui Dürer": „pe măsură ce răsfoim paginile acestui gros in-folio întâlnim aceeaşi gravură în lemn reprezentând oraşe medievale revenind sub diferite legende drept Damasc, Ferrara, Milano şi Mantua" şi se apropie de concepţia sa despre reprezentare ca potrivire cu realitatea, „proces pas cu pas depinzând de alegerea schemei ce urmează a fi adaptată sarcinii de a putea servi de portret".

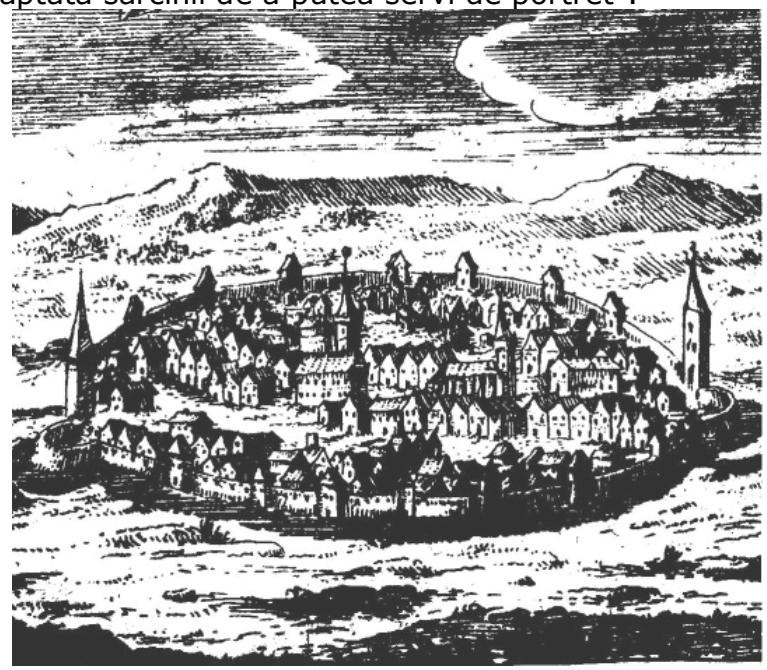

Fig.4. Sebes. Stampa din „Dacia" lui Tröster, Nürnberg, 1666. (după Miclea).

Dacă urmărim însă succesiunea imaginilor privind evoluţia cetăţii Sebeş 1150, 1175, 1200, 1225, 1250, 1275, sec. XVI şi 1800) constatăm că aceasta s-a dezvoltat iniţial în zona nord-vest, s-a extins în jumătatea nordică, a realizat anumite ectoplasme pe căile de comunicaţii din sud, a definit incinta, a început să dubleze construcţiile în jumătatea de nord, prin construirea unui al doilea front al parcelelor pe drumul de strajă, iar apoi, datorita invaziilor repetate şi ocupaţiei, şi-a pierdut vocaţia militară, astfel că până la 1800 populaţia din exteriorul cetăţii a devenit considerabilă şi nu mai avea nevoie de refugiul din incintă, iar loturile agricole au înglobat drumul de strajă, ajungând să fie delimitate de zidul de incintă (Fig.5.). În această viziune revelatoare, reconstituirea drumului de strajă şi realizarea fronturilor pe acesta ar fi o dezvoltare logică, *gravura lui Tröster* un „proiect" şi în acelaşi timp un „testament" arhitectural, iar realizarea unor construcţii P+1 cu timpan si diferenţiate ca tratare şi finisaje, pentru a nu genera confuzie sau a friza pastişa, plauzibilă. Procesul organic al constituirii şi dezvoltării cetăţii ar fi cauţiune, martor şi cadru pentru revitalizarea acesteia şi restaurarea monumentelor rămase. Bineînţeles că o asemenea abordare iese din rutina curentă, poate zdrobi eventual o carieră şi trebuie mai întâi să reunească un

consens. Faţă de un arhitect care se legitimează prin construcţie, istoricul şi cercetătorul au avantajul detaşării de lucrativ şi al cântăririi imparţiale.

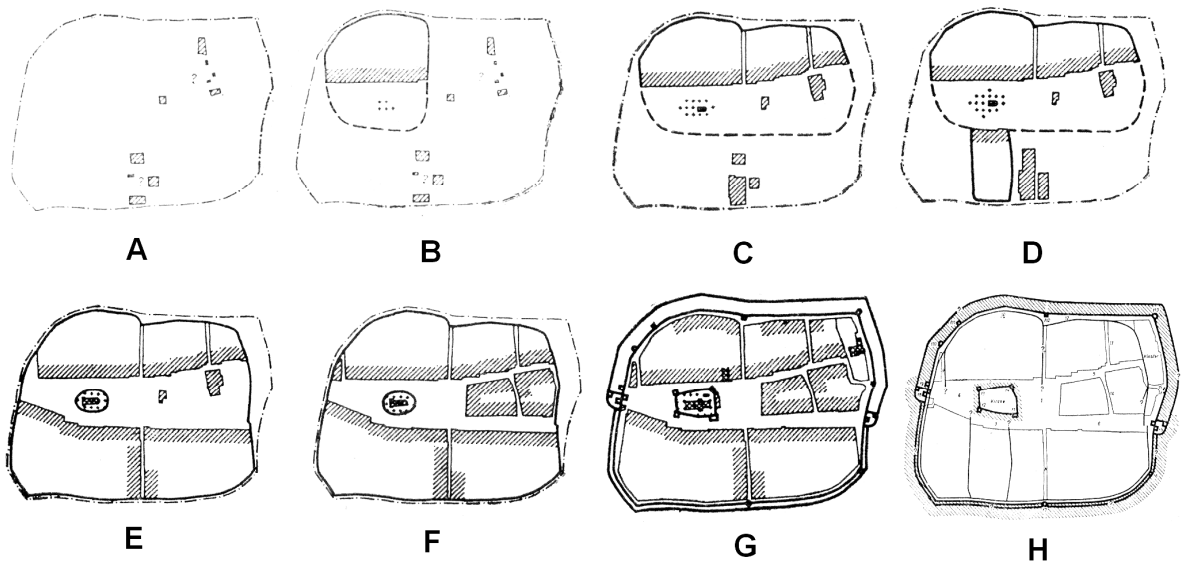

Fig.5. Sebes. Schemele evoluţiei aşezării între secolele XII-XVI (după Niedermaier). Legenda: A – la 1150, B – la 1175, C – la 1200, D – 1225, E – 1250, F – 1275, G – secolul al XVI-lea, H – reconstituirea sistemului de fortificaţii.

Putem să ne raportăm şi la recomandările privind protejarea ansamblurilor istorice şi tradiţionale şi rolul lor în viaţa contemporană făcută de Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură în noiembrie 1976: „ansamblurile trebuiesc studiate ca un tot unitar, inclusiv evoluţia lor spaţială, integrându-se toate datele arheologice, arhitecturale, tehnice şi economice”. Comitetul interguvernamental de Protecţia Patrimoniului Mondial Cultural şi Natural al ONU recomanda, în decembrie 1986, că „în cazul centrelor istorice ce acoperă exact perimetrul oraşului vechi, astăzi înglobat în oraşul modern... este necesară delimitarea precisă a bunului ce urmează a fi înscris în dimensiunile lui istorice cât mai cuprinzătoare, prevăzând o tratare potrivită a zonei din imediata vecinătate”.

Argumentul cel mai puternic ni se pare însă a izvorî din pragmatism; anumite configuraţii mentale trebuie să se muleze pe realitatea conform căreia mobilizarea resurselor pentru restaurarea şi valorificarea monumentelor existente, se poate realiza prin valorificarea unor terenuri (ce generează densităţi dificil de gestionat), mai ales dacă prin aceasta, se desăvârşeşte structura urbană îngheţată într-un stadiu intermediar, se asigură o coerenţă formală, o calitate arhitecturală şi urbană corespunzătoare şi se evită ambiguitatea dintre imaginea istorică şi completarea ei.

Valorificarea incintei Sinagogii Mari Ortodoxe din Oradea.
Un nou Centru comunitar evreiesc.

Propunerea *unui nou centru comunitar multifuncţional* pentru Comunitatea Evreilor din Oradea, presupune o abordare complexă, prin integrarea unui program arhitectural în ţesutul istoric, corelată cu

restaurarea fondului construit valoros existent (clădiri monument istoric, cu valoare ambientală şi memorială), rezultând un ansamblu arhitectural integrator, prin care comunitatea îşi gestionează activităţile curente, dedicate evreilor şi totodată deservind populaţia ne-evreiască (localnici, dar şi turişti), oferind un „produs cultural" specific, bazat pe o îndelungă tradiţie, generând de ce nu, la un moment dat, un adevărat „brand cultural".

Oradea, reprezentând odată cea mai importantă comunitate evreiască a Ungariei (a doua ca dimensiune, după Budapesta) şi după 1918, a României, este astăzi un martor tăcut, al imensei contribuţii culturale evreieşti, în aproape toate aspectele vieţii societăţii. Analizând Oradea, ca studiu de caz, modul în care evenimentele petrecute în Ţările Române în secolul al XIX-lea şi prima jumătate a secolului XX l-au incitat pe Carol Iancu să le consacre o manifestare ştiinţifică prestigioasă sub semnul binomului „permanenţă şi ruptură" (continuitatea care asigură perenitatea poporului ales şi schimbările care frizează ruptura/finalizarea luptei îndelungate pentru emancipare şi tragedia finalizată în Shoah). Cea mai bună sursă pentru Oradea rămân cercetările doamnei Tereza Mozes (*Evreii din Oradea*) şi campaniile de relevee şi fotografiere efectuate de studenţii noştri pe parcursul mai multor ani. La Oradea emanciparea va ilustra această accepţiune, arhitectura ca şi carte a popoarelor şi modalitate de apropriere a unui teritoriu care se întâlneşte cu poporul evreu, privat de un stat şi metaforic obligat să se bată „într-un picior" – religia ca unic sprijin, să construiască în stilul popoarelor înconjurătoare, să suporte alienarea (începând cu cea faţă de pământ) prin tot soiul de interdicţii. Emanciparea a metamorfozat comunităţile evreieşti din entităţi politice în colectivităţi religioase (sloganul era deja de la Napoleon „totul pentru individ, nimic pentru grup"), a suprimat mijlocirea prin reprezentanţii comunităţii, a exacerbat individualismul. Evreii nu au mai fost obligaţi să trăiască la marginea oraşului şi şi-au putut da frâu liber dorinţelor şi fanteziei, au explorat şi alte domenii (în acest caz estetice) decât studiul cărţilor sfinte şi poate fi vorba de un adevărat „apetit" pentru arhitectură. Oradea a ajuns în centrul acestor procese şi efervescenţa creatoare şi calitatea realizărilor de aici m-a îndreptăţesc să o numesc *„o Florenţă evreiască de la sfârşitul secolului al XIX-lea"* (să ne reamintim că o comparaţie Florenţa-Veneţia evidenţiază tocmai efervescenţa şi varietatea, nu numai ideatică ci şi artistică şi o anume cultivare a disputei), să evidenţiez mai ales afinităţile manifeste cu Art Nouveau, europenitatea atinsă atât de mecenaţi cât şi de artiştii evrei din epocă. Oameni de cultură, intelectuali, industriaşi, arhitecţi, constructori, toţi au fost împreună „artizanii" unui oraş modern, model.

Există la Oradea, o importantă *moştenire evreiască* (Fig.6.), ce necesită protecţie, ample lucrări de restaurare şi reabilitare, astfel încât să poată fi transmisă generaţiilor următoare, *în memoria* celor 25 de mii de evrei orădeni exterminaţi la Auschwitz-Birkenau, în mai 1944, alături de alte 6 milioane de suflete evreieşti. Urmând modelul european, şi Comunitatea Evreiască din Oradea ar trebui să beneficieze de un centru comunitar modern, multifuncţional şi reprezentativ, încurajând şi sprijinind dezvoltarea ei continuă.

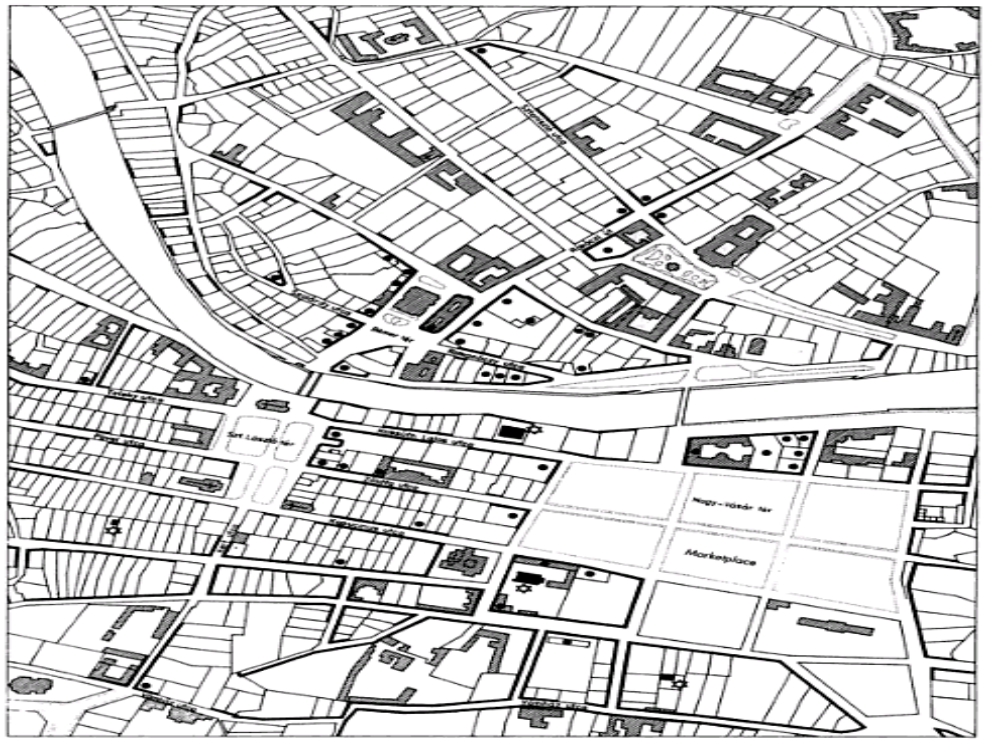

Fig.6. Oradea – *Patrimoniul evreiesc construit*. (după Bedoire). Planul zonei centrale a Oradiei Mari, la începutul secolului XX. Linia neagră groasă marchează proprietăţile evreieşti. Punctele negre marchează clădirile „cu pretenţii", edificate de evrei în stilul „maghiar-evreiesc". Majoritatea acestor clădiri există şi astăzi şi necesită reabilitare.

În acord cu propunerea iniţiată de *Lempert Family Foundation*, fondatoarea *comunităţii virtuale on-line, Oradea Jewish Community,* de a realiza în Oradea *un centru educaţional* şi *un muzeu evreiesc*, promovând „toleranţă, înţelegere şi generozitate" şi contribuind esenţial la „păstrarea memoriei comunităţii evreieşti din Oradea", am demarat un proiect de diplomă în anul universitar în curs, rezultând în prima fază, două posibile soluţii (Fig.7. şi Fig.8.) de rezolvare arhitecturală şi funcţională (arhitect Ionuţ Julean, „Centru Comunitar Evreiesc, Oradea. [*memoria comunităţii evreieşti...*]" – proiect de diplomă 2009-2010). Deşi situl iniţial era lângă „Sinagoga de pe Strada Teleki" (Piaţa Rahovei), în urmă discuţiilor cu Preşedintele Comunităţii Evreieşti, D-l Felix Koppelman, am convenit asupra conceperii acestui proiect (reunind şi alte funcţiuni pe lângă cele iniţiale), în incinta Sinagogii Mari Ortodoxe, din Str. Mihai Viteazul, Nr. 4.

Fig.7. Oradea – Centru comunitar evreiesc. Incinta Sinagogii Mari Ortodoxe (Str. Mihai Viteazul). Propunerea A - Ionuţ Julean.

Fig.8. Oradea – Centru comunitar evreiesc. Incinta Sinagogii Mari Ortodoxe (Str. Mihai Viteazul). Propunerea B - Ionuţ Julean.

Sinagoga Mare din Oradea este o mărturie a *modului de organizare a comunităţilor mozaice ortodoxe de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX*, după emanciparea evreilor. Ansamblul reuneşte clădirea de cult propriu-zisă, imobile de locuit, magazii şi spaţii comerciale (în zonă se aflau depozitele de coloniale, ateliere, manufacturi, fabrici etc.), aparţinând în trecut, în întregime, comunităţii evreieşti locale, ale căror resurse erau utilizate în scopul susţinerii şi întreţinerii comunităţii, precum şi pentru diverse acţiuni filantropice. O parte importantă a temei de proiect o constituie integrarea urbanistică şi punerea în valoare a clădirilor existente (sediul actual al *Comunităţii evreilor din Oradea* alături de cele *două sinagogi sacre*), pentru păstrarea memoriei locului şi crearea unui complex coerent şi corect în contextul urban actual, asigurând buna funcţionare a ansamblului propus, buna sa inserţie în oraş, cu legături optime şi evitarea unor eventuale congestii.

Din punct de vedere *funcţional*, zona are un caracter preponderent rezidenţial, dar se află în imediata vecinătate a Pieţei Unirii, parte urbană centrală dominată de imobile de locuit (regim parter, parter+1,2,3 etaje), tip „casă de raport" cu spaţii comerciale la parter şi mezanin (după caz), spaţii pentru servicii, birouri, administraţie publică, cult, cultură, instituţii de învăţământ etc., fiind parte din *ansamblul urban centrul istoric Oradea* (cod BH-II-a-A-01037, L.M.I./2004). Istoric, situl se încadrează în periferia oraşului de secol XIX, puternic caracterizată de activităţi de tip industrial şi de depozitare (alături se află fosta *Moară Emilia* şi tot în apropiere, fosta *Moară Adria*). De remarcat totuşi, vecinătatea mai multor monumente istorice arhitecturale, dintre care cele mai apropiate şi importante ar fi: *Mănăstirea Capucinilor* (cod BH-II-a-B-01062, L,M.I./2004, datare secolele XVIII-XIX, *Palatul Ullmann* (cod BH-II-m-B-01026, L.M.I./2004, datat cca. 1913) şi *Sinagoga Mare Ortodoxă* în sine (cod BH-II-m-B-01060, L.M.I./2004, inaugurată în 1890, arhitect *Bach Nándor*). Actualmente, amplasamentul dat de trei parcele, este proprietatea Comunităţii Evreilor din Oradea, şi reuneşte mai multe clădiri retrocedate sau în curs de retrocedare, dintre care unele dezafectate şi aflate în stare avansată de degradare. Nici una dintre construcţiile propuse pentru demolare nu are valoare din punct de vedere istoric sau arhitectural. În prezent funcţionează numai ca spaţii comerciale, de depozitare şi alimentaţie publică. Evoluţia şi caracteristicile zonei şi sitului au fost urmărite printr-o serie de analize concrete.

A rezultat un ansamblu complex, cu o arhitectură simbolică, dedicat comunităţii, atât pentru recuperarea trecutului acesteia cât şi pentru împlinirile ei viitoare, prin implementarea unor funcţiuni şi facilităţi necesare. Cu siguranţă necesitatea existenţei unui centru comunitar evreiesc la Oradea (care să reunească *sinagoga, casa de rugăciune, o sală mare de festivităţi, un muzeu şi alte spaţii flexibile de expunere, un centru de cercetări, un hotel şi restaurant kosher, mikva şi alte facilităţi sociale şi medicale, alături de spaţiile administrative*), este *indiscutabilă*. Ambele variante oferă publicului larg un *spaţiu media*, cu caracter simbolic şi interesante valenţe la nivelul spaţiului urban. În contextul actual al societăţii româneşti, proiectul pare o *utopie*, însă la nivelul unei societăţi europene civilizate, poate fi privit ca un răspuns la o *credinţă*, o speranţă *în bine*, bazată pe aspectele concrete ale istoriei, într-o evoluţie coerentă, spre un viitor *mai bun*, prin *respect, efort şi ajutor reciproc*.

Referinţe

1. ***, *Călători străini despre ţările române*, vol. I-II, Bucureşti, 1968;
2. ANGHEL, Gheorghe, *Fortificaţii medievale din piatră din sec. XIII-XVI*, Cluj-Napoca, 1986;
3. ANGHEL, Gheorghe, *Fortificaţia oraşului Sebeş* (Apulum, Nr. 14), 1976;
4. BEDOIRE, Fredric, *The Jewish Contribution to Modern Architecture 1830-1930*, Jersey City: KTAV, 2004;
5. BORBÉLY Andor, *Erdélyi városok képeskönyve 1736-ból*, în *Erdélyi Múzeum*, Nr. XLVIII, 1943;
6. CSCAS-DMI, *Ansamblul feudal din Sebeş*, Bucureşti, 1967;
7. DAICOVICIU, Constantin, PASCU Ştefan, *et al.*, *Din istoria Transilvaniei*, vol. I, ed. III, Bucureşti, 1963;
8. DRĂGUŢ, Vasile, *Dicţionar enciclopedic de artă medievală românească*, Bucureşti, 1976;
9. FLEŞER, Dana Sorina, *Punerea în valoare a zonei istorice Sebeş*, Proiect de diplomă, Institutul de Arhitectură „Ion Mincu", Bucureşti, 1992, îndrumător Prof. Dr. arh. FILIPEANU Angela;
10. GHEORGHIU, Teodor Octavian, *Arhitectura medievală de apărare din România*, Bucureşti, 1979;
11. HARDA, Ştefan, *Gestiune şi revitalizare centru istoric Sebeş*, Proiect de diplomă, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Facultatea de Construcţii, Catedra Arhitectură, 1993, îndrumător Prof. Dr. arh. MOLDOVAN Mircea;
12. HETEL, Radu, *Monumente medievale din Sebeş - Alba*, Bucureşti, 1964;
13. IONESCU, Grigore, *Istoria arhitecturii în România,* vol. I, Bucureşti, 1963;
14. JULEAN, Ionuţ, *Centru Comunitar Evreiesc, Oradea.* [*memoria comunităţii evreieşti...*], Proiect de diplomă, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Facultatea de Arhitectură şi Urbanism, 2009-2010, îndrumător Prof. Dr. arh. MOLDOVAN Mircea;
15. MICLEA, Ion, *Sebeş*, Sibiu, 1985;
16. MOLDOVAN, Mircea, *Astăzi despre sinagogi – mâine poate despre totalitatea patrimoniului arhitectural evreiesc din România*, în Logia, Nr. 11/2008-2009, F.A.U. Cluj, Cluj-Napoca, 2009;
17. MOLDOVAN, Mircea, *O posibilă restituire a imaginii istorice a centrului oraşului Sebeş*, în Steaua, Nr. 4/1994;
18. MOLDOVAN, Mircea, *Sinagoga – arhitectură a monoteismului*, Bucureşti, 2003;
19. MOZES, Tereza, *Evreii din Oradea*, Editura Hasefer, Bucureşti, 1997;
20. NIEDERMAIER, Paul, *Siebenbürgische Städte*, Bukarest, 1979;
21. PROIECT ALBA: Studiu de delimitare şi inventariere a ansamblurilor de arhitectură şi a zonelor rezervate în judeţul Alba, Etapa I-a, 1991-1992;
22. SAVU, Dorel, *Studiu geografic al oraşului Sebeş*,1982;
23. VĂTĂŞIANU, Virgil, *Istoria artei feudale în ţările române*, vol. I, Bucureşti, 1959;
24. Site-ul oficial al *Lempert Family Foundation* – http://www.nlempert.org/;
25. Site-ul oficial al *Oradea Jewish Community* – http://www.oradeajc.com/.

Note

* Universitatea Tehnică Cluj Napoca, Facultatea de Arhitectură şi Urbanism, Cluj Napoca

THE NEW BUILDING AS POSSIBLE RESOURCE FOR THE CAPITALISATION OF THE HISTORIC PATRIMONY- CASE STUDIES

Prof. PhD. Arch. Mircea Sergiu MOLDOVAN*

Abstract: *The contemporaneous architecture becomes an important resource due to the media capitalisation, along with the architectural and artistic historical patrimony. The paper aims at highlighting the opportunity of the contemporaneous interventions within the context of protection of the historical and traditional complexes by two case studies with different particularities. On the one hand, the study presents the fortified interior of Sebes town and on the other hand, the interior of the Orthodox Synagogue in Oradea, proposed for revitalisation through a new multifunctional community centre*.

Key words: *durable development, urban built patrimony, improvement insertions*

GENERALITIES

Until not long ago, the architecture was considered to be a resource spender (if we remember the effort for the construction of the pyramids, the pre-revolutionary France's drainage or what the House of Parliament meant for the pre-revolutionary Romania), a correspondent in the centralised states of the descriptions and analyses elaborated in Essay about the gift for the excesses of representation in the exotic primitive societies. The architecture stayed expensive or relatively expensive, even when speculating.

The protection of the historic patrimony imposes a rigorous and responsible control of the lucrative or speculative investments within the proximity and in the protection areas and solutions would be appreciated, especially if these operations should become resources for the capitalisation of the patrimony.

The paper aims at presenting certain considerations supported by two proposals – case studies and different particularities: the fortified interior of the town of Sebeş and the interior of the Jewish Community in Oradea.

CASE STUDIES

Image and restitution in the case of the historic centre of Sebeş

The Sebeş Fortress (currently historic centre of the town) is attractive due to its accessibility, configuration and proportions, as well as due to the fact that it is inhabited and organically-functionally integrated in the town (fig. 1). The diploma project of architect Stefan Harda (academic year 1992-1993), (Management and revitalisation of historic centre of Sebes) confessed about the novelty of the theme and it was situated in a historic evolution towards an anterior approach (1992, diploma project architect Dana Fleser: THE CAPITALISATION OF SEBES HISTORIC AREA), marked by urbanism.

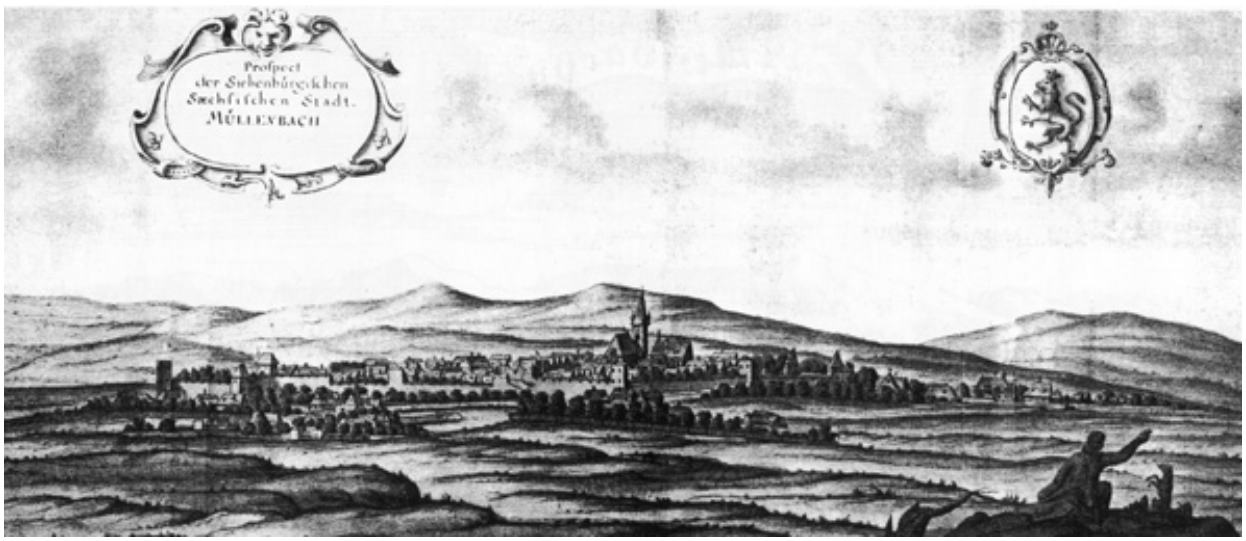

Figure 1. Sebes- Mullenbach. Johann Haas Picture, 1736

Although the historic testimonies about the habitation of the Sebes town go back in time almost continuously since the Neolithic until today, the most expressive one dates back to the Middle Ages (Fig. 2) and consists of the fortified interior bordering the historic centre as a compact and very well shaped territory. For the specialists, it is not the case to insist upon the documentary references (1245- Mallennbak), the current name (1301- Sebus), the beginnings of the guilds in Transylvania (1376- alongside with Sibiu and Brasov), the saxon of Transylvania chair in Sebes (1308-1876), the right to build fortresses (1387), the Turkish incursion (1438), the occupation by the Ioan Zápolya partisans (the battles

with the Habsburgs during the 16th century, the compensation payment in 1542 for the Imperial option), the armed forces mobilised by Andrei Báthory (1599) and Michael the Brave (1600), the establishment of the first blazon of Transylvania (1659), the issuing of Coresi's "Zbornicul slavonesc" (1581) and "Sicriul de aur" (1683), the establishment of the Diet of the Transylvan prices, the provinces (1732, 1736, 1790), the Romanian prefecture (1848, Dionisie Pop Martian), the privileges (during the 14th century, issuance of coin, customs formalities clearance, organisation of fairs, justice administration etc.), architectural expressions (the bordering of the Evangelic church tower with 4 towers, sanctioning the decapitation punishment).

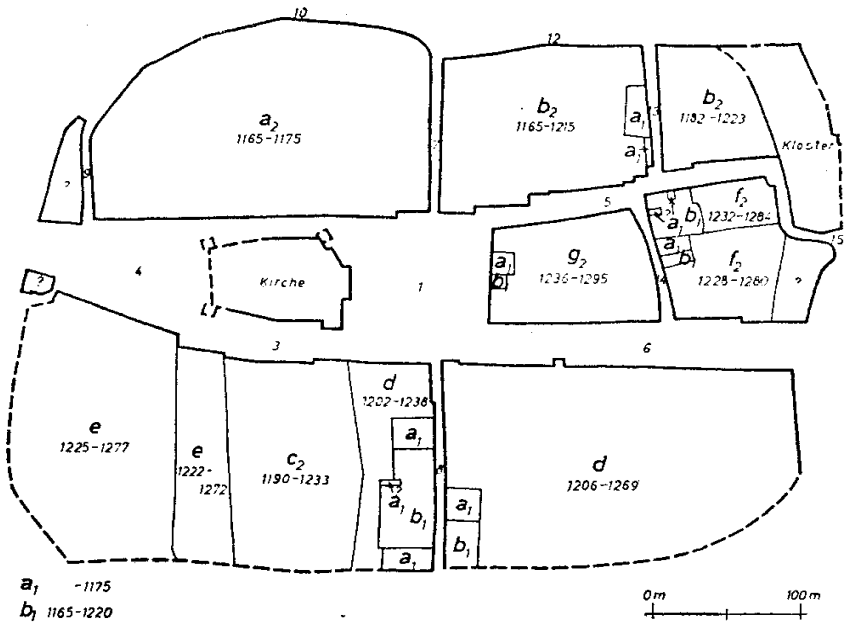

Fig. 2. Sebes. The dating of the city expansion starting with the Middle Ages (according to Niedermaier).

Much more important and actual (at least as decision or option) is the faith of the historic architecture monuments and of the entire territory delimited by the fortified interior. In comparison to year 1992, when the Department of Monuments, Assemblies and Historic sites Bucharest approved a list of 24 historic monuments, in 2004, the official list emitted by the Ministry of Culture and Cults, via the National Institute of the historic Monuments reached 41 positions, 37 of which refer to the urban assembly of the town of Sebes:

1. THE ASSEMBLY OF THE TOWN'S FORTIFICATIONS (code AB-II-a-A-00325), dating between the 14th and 17th century: The north gate of the fortress (today-a house, 3, caragiale Ioan Luca Street), The octagonal Tower (35, Dobrogeanu Gherea Street), The Tailors' Tower or the Student's Tower (6, Traian Street), the Cobbler's Tower (5, 24 January Street), the Semi-circular Tower (today- store, 9, Cetatii Street), curtain walls (between the streets: Pavel Dorin, Trian, Bistrei, Mihai Viteazul, Patria, I.L. Caragiale, Pietii, 24 Ianuarie, Cetatii and Aviator Olteanu);
2. THE HISTORIC CENTRE OF THE TOWN (code AG-II-s-A-00326), dating between the 17th and 19th centuries, delimited as follows: in the east: Calarasi Street, Blaga Lucian, Traian, in the south- Traian, in the west- Pavel Dorin Street, Blaga Lucian Street and in the north from the bridge over the Mills Channel to Pietii Street and Penes Curcanul Streer.
3. HOUSE (code AB-II-m-B-00327), 2, 24 January Street, 17th-19th centuries;
4. THE TISCHLER HOUSE (code AB-II-m-B-00328), 6, 24 January Street, 16th- 19th centuries;
5. HOUSE (code AB-II-m-B-00329), 2, 8 Mai Street, 19th century;
6. HOUSE (code AB-II-m-B-00330), 2, 8 Mai Street, 18th century;
7. „INVIEREA DOMNULUI" CHURCH, (code AB-II-m-B-00331), 14, Bena A. Street, 1819;
8. "ADORMIREA MAICII DOMNULUI" CHURCH (code AB-II-m-B-00332), Blaga L. Boulevard, 1778;
9. " LUCIAN BLAGA BD" URBAN ASSEMBLY (code AB-II-a-B-00333), 18th –19th cemtury;
10. THE OLD POST- OFFICE (cod AB-II-m-B-00334), 1, L. Blaga Boulevard, near the west gate of the medieval fortress, 19th century;
11. HOUSE (code AB-II-m-B-00335), 2, L. Blaga Boulevard, end of the 19th century;
12. THE WEBER HOUSE (code AB-II-m-B-00336), 3, L. Blaga Boulevard, 17th-18th centuries;
13. BROODERHOOD HOUSE (code AB-II-m-B-00337), today the headquarters of the Orthodox Arch-priesthood, 6, L. Blaga Boulevard, 18th century;
14. THE FILTSCH HOUSE (code AB-II-m-B-00338), today the headquarters of the Orthodox Arch and of the Evangelic Consistory, 10-12, L. Blaga Boulevard, end of the 18th century;
15. HOUSE, (code AB-II-m-B-00339),, 14, L. Blaga Boulevard, 18th century;
16. THE ROTH HOUSE (code AB-II-m-B-00340), 16, L. Blaga Boulevard, 16th-19th centuries;
17. HOUSE (code AB-II-m-B-00341), 18, L. Blaga Boulevard, 19th century;
18. HOUSE (code AB-II-m-B-00342), 20, L. Blaga Boulevard, 19th century;
19. HOUSE (code AB-II-m-B-00343), 22, L. Blaga Boulevard, 19th century;

20. HOUSE (code AB-II-m-B-00344), 24, L. Blaga Boulevard, 19th century;
21. KOHUTH-BREITENSTEIN HOUSE, (code AB-II-m-B-00345), 25-27, L. Blaga Boulevard, 16th-19th centuries;
22. HOUSE (cod AB-II-m-B-00346), 28, L. Blaga Boulevard, 19th century;
23. HEITZ-KONRAD HOUSE (code AB-II-m-B-00347), 39, L. Blaga Boulevard, 16th-19th centuries;
24. MAUKSCH HOUSE (code AB-II-m-B-00348), 52, L. Blaga Boulrvard, 16th-19th centuries;
25. THE CORN MILL (code AB-II-m-B-00349), 2, Decebal Street, 1875;
26. THE EVANGELIC GYMNASIUM (code AB-II-m-A-00350), today School No. 2, 1, Libertatii Square, 1865;
27. "ST. BARTHOLOMEW" ROMANO-CATHOLIC MONASTERY (cod AB-II-a-A-00351), former dominican monastery, 35, Mihai Viteazul Boulevard, 14th- 18th centuries;
28. "ST. BARTHOLOMEW" ROMANO-CATHOLIC CHURCH (code AB-II-m-A-00351.01), 35, Mihai Viteazul Boulevard, 14th-18th centuries;
29. ANNEXES (code AB-II-m-A-00351.02), 35, Mihai Viteazul Boulevard, 14th-18th centuries;
30. THE SCHNEIDER HOUSE (code AB-II-m-B-00352), 2, Mihai Viteazul Boulevard, 17th-19th centuries;
31. THE CITY HALL (code AB-II-m-B-00353), 1, city hall square, approx. 1900;
32. THE ZÁPOLYA HOUSE (code AB-II-m-A-00354), today the „Ioan Raica" Municipal Museum, 2, City hall square, 15th-18th centuries;
33. THE EVANGELIC CHIRCH UNIT (code AB-II-a-A-00355), 5, City hall square, 13th-16th centuries;
34. THE EVANGELIC CHURCH (code AB-II-m-A-00355.01), 5, City hall square, 13th-16th centuries;
35. ST. JACOB'S CHAPEL (code AB-II-m-A-00355.02), 5, City hall square, approx. 1420;
36. THE EVANGELIC PAROCHIAL HOUSE (code AB-II-m-A-00355.03), today- the bell ringer's house, 5, City hall square, 14th-16th centuries;
37. INTERIOR WALL (code AB-II-m-A-00355.04), 5, City hall square, 14th century.

It is considered that the communication means did not modify in time and that the facilitation of the practicable road was made only by demolishing the entrance gates and new materials applied on the access ways. Two longitudinal east-west streets linked with two squares and the 9 Mai and Miorita Streets, as well as other transversal streets on the north-south direction (Figure 3) are accessible through 7

accesses within the fortress's walls and after 1899, the road between Aviator Olteanu Street and Penes Curcanul Street disappeared.

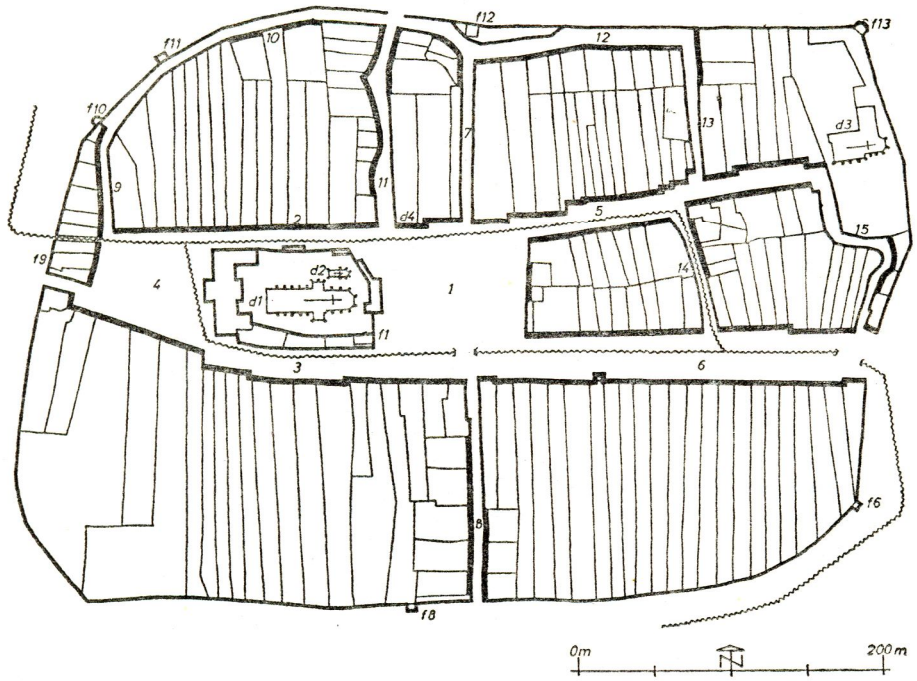

Fig. 3 Sebes. The parcelling of the town in 1880 (according to Niedernaier). Legend: d1- The Evangelic Church; d2- St. Jacob's Chapel, d3- The Catholic Church (former Dominican monastery), d4- The City-Hall, f1- tower, f6- The Tailors' Tower, f8- tower, f9- The west gate and the barbican tower, f 10- The Smiths' Tower, f 11- The Cobblers' Tower, f 12- The North Gate, f 13- The Octagonal Tower, 1- The City- hall square, 2- 24 January Street, 3-6- Lucian Blaga Boulevard, 4- The Liberty Square, 5- Dobrogeanu Gherea Street, 7- I.L Caragiale Street, 8- Bistrei Street, 9- Cetatii Street, 10- Access denied, 11- Pietii Street, 12- I.L Caragiale Street, 13- Patria Street, 14- 9 Mai street, 15- Miorita Street.

Regarding the endowments, the stores and the initial service spaces mostly got behind the kerb, the administrative endowments did not keep up with the evolution of the social life, the facilities are not compliant, the tourist and recreational endowments are missing and the intense circulation contribute to the degradation of the built area.

The initial divisions (maximum field of 12 metres) still exist but they lost, in most cases, the access to the second extremity by decommission of the road and extension of the garden to the fortifications. Where the path still exists (the north area), it was extended to a street and the field bears no buildings. The height varies from P+1E at the ground floor to the secondary streets. The building materials are resistant (brick or stone masonry, wooden framing, ceramic covers). The typology of the lot (relatively narrow and profound) frequently generates the L building typology, without ensuring the optimum capitalisation of the field. 19 of the buildings are built after 1900, 48 between 1850-1900, 43 between 1800-1850, 15 between 1600-1700 and 5 are acknowledged to have been built before 1600. A lot of the buildings need urgent interventions for drainage and modernisation and the costs, correlated with the owners' availability, seem to be prohibitive.

A promising element is the presence of the running water in the fortress's ditch. There are houses, even today, that do not have running water and sewage system. There is the need for an intervention regarding the correlation of the networks and installations and also the adequate urban furniture.

The documentation includes archaeological, literary, iconographic, cartographic, technical elements. The analysis of the territory was made within different studies and was inevitably marked by the climate of the ideas of the respective times, aiming at the functional values (central issues, interest areas, functional stages, localisation of the interventions etc.), the historic values (placement, analysis, monument and space), the surrounding values (the physical state, the stylistic, architectural and plastic value, the identification of the valuable spatial or ambient areas), the relation of the fortress- the historic centre, with the rest of the town. Generally, the historic centre was considered a coherent whole in balance with the rest, but the realities existent at a certain point or even the cultural limitations influenced the concrete approach. A present-day approach that could meet a certain unity today would be the option for immediate actions that could restore the fortified interior, the gates, the tower, the historic monument buildings. There might be interventions on the west axis for the accomplishment of coherence by restorations, reconstructions, superposing or even infillings. The medieval presence of the river in the town might be amplified by highlighting the surrounding's decorative component. The existent buildings would be drained and endowed with adequate equipment. As a main consequence, the fortress will have an "introvert" expression of the central interior area. A certain pragmatism (interventions upon the existent buildings, the landscape treatment of the aquatic and vegetal element, the implementation of new

buildings) will hide the sine die delay of finding solutions for the degradation of the historic environment: the owners do not have the resources, the "providence" village does not have consistency, the specialised organisms are overloaded, not being able to decide which intervention is more acute.

Far more dangerous, under the aspect of the risk to attract the disagreement of the environments constituted in the field, would be an approach that would propose the reconstruction of the defence road (where it disappeared but it is still present in the documents). Beyond giving back the logic of the place and the epoch image, this solution would be adequate for the current moment when the property is reconsidered and would also represent an architecture and urbanism research on profound and narrow lot: doubling the access would give the owner the possibility to capitalise on the market or by association, the entire surface of his field and to mobilise at the same time resources for the restoration of the existent building at the other extremity of the land. The quality of the urban image is enhanced, just as the one of the possible architecture. It is utopian to believe that this territory could still be filled with apartment buildings and even with houses on the transversal streets. The resource mobilisation occasioned by this approach, the quality of the images, the interest stirred by exterior images would correlate to the deviation of the automobile circulation (except the services and the inhabitants), the realisation of the fortress' s ditch in the future, a doubling of the decorative circuit of the surface water.

We would get close to the oldest representation of Sebes town known from Johannes Tröster – Dacia (Fig. 4), printed in Nurenberg, in 1666. Considered by some "a pure fantasy creation", due to the circular path of the fortress and to the exaggerated number of defence towers, it offers us a first image of the town's architecture, eclectic in our days. This topic would deserve to be detailed. Immanuel Kant said (KRITIK DER REINEN VERNUFT): "The schematism through which our understanding power makes contact with the world of phenomena…is the feature so deeply hidden in the human body, that hardly will we guess the secret mechanism used by the nature". The recognisable elements of the plate estrange us from the development of this idea by E.H Gombrich in "Art and illusion" (Chapter two, Truth and stereotype) when he was referring to Hartrnann Schedel's Nurenberg Chronicles, with engravings in Wolgemut wood, Dürer's professor 'while fingering the pages of this thick in-folio the same woodcut representing medieval towns under various legends such as Damascus, Ferrara, Milan and Mantua' and is close to his view on the representation as matching reality, 'the step-by-step' process depending on the choice of the scheme to be adapted to the task to be able to serve as a portrait'.

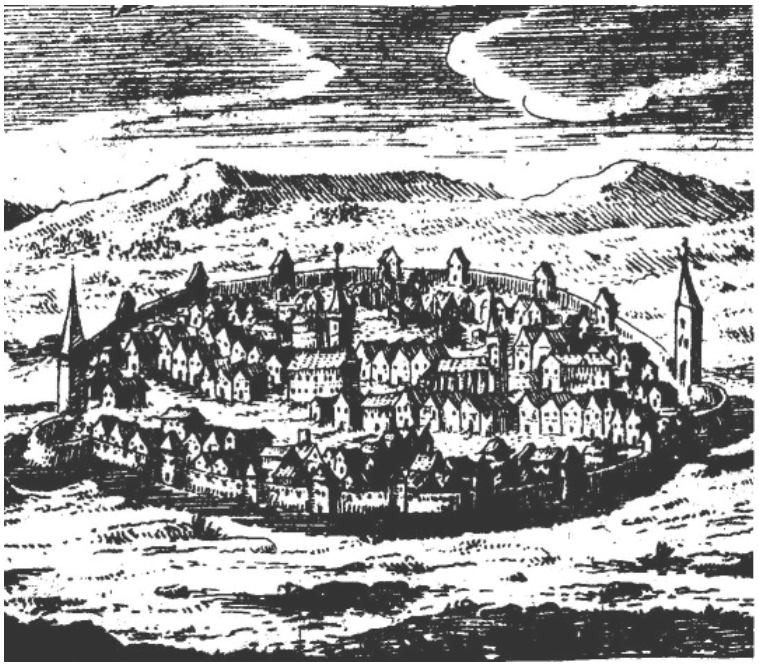

Fig. 4. Sebes. “Dacia” plate, Tröster, Nurenberg, 1666. (According to Miclea).

If we follow the succession of the images regarding the evolution of the Sebes fortress 1150, 1175, 1200, 1225, 1250, 1275, 16th century and 1800 we notice that it developed initially in the north- west, it extended in the northern half, it defined the interior, it started doubling the buildings in the northern half, by building a second front of the land on the defence road, and then, due to the repeated invasions and to the occupation, it lost its military vocation, so that until 1800, the population in the exterior of the fortress became considerable and did not need the interior refuge any more and the agricultural lots included the defence road, being delimited by the interior wall (Fig. 5). In this revealing vision, the reconstruction of the defence road and the building of the fronts would be a logical development, Tröster’s plate would be a “project” and at the same time an architectural “testament” and the accomplishment of certain buildings P+1, plausible. The organic process for building and developing the fortress would be a witness and a background for its reviving and the restoration of the remaining monuments. Needless to say that such an approach is not usual, it can crush a career and firstly, it has to reunite a consensus. Unlike an architect who legitimates himself through the building, the historian and the researcher have the advantage of the detachment and impartial weighing.

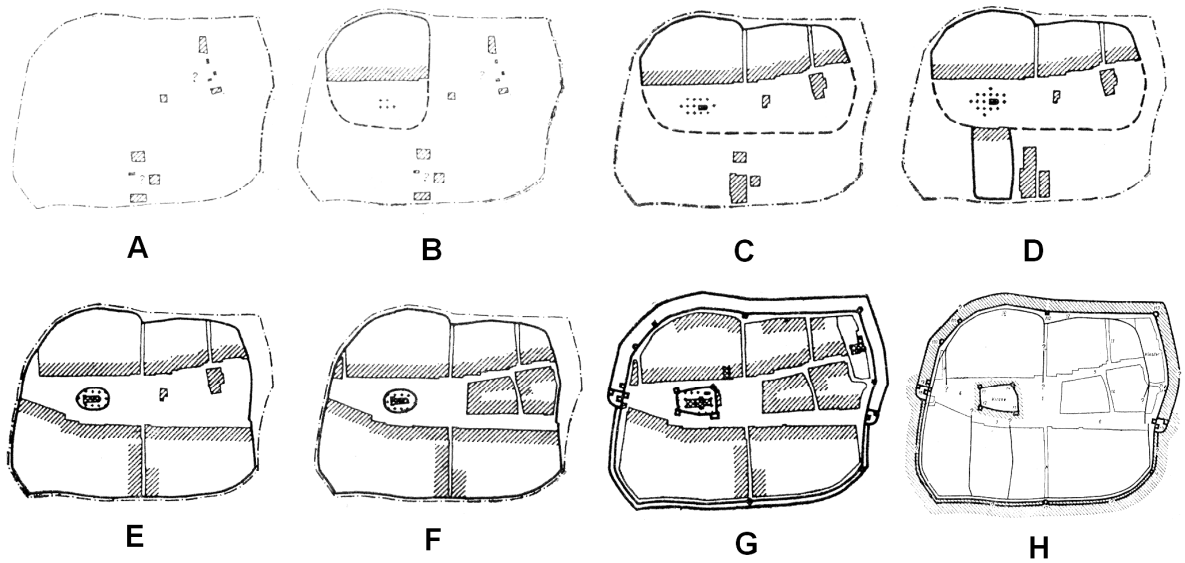

Fig. 5. Sebes. The evolution of the establishment between the 12th and 16th centuries (according to Miedermaier). Legend: A – in 1150, B – in1175, C – in 1200, D – 1225, E – 1250, F – 1275, G – 16th century, H – reconstruction of the fortifications system.

We can also relate to the recommendations regarding the protection of the historic and traditional units and their role in the contemporaneous life made by the United Nations for Education, Science and Culture in November 1976: " the units must be studied as a whole, including their spatial evolution, integrating all the archaeological, architectural, technical and economic data". The intergovernmental committee of Protection of the World Cultural and Natural Patrimony of the UN recommended in December 1986 that "in the case of the historic centres covering exactly the perimeter of the old city, today integrated in the modern town…the precise delimitation of good that will be included in its historic dimensions is necessary ".

The strongest argument though seems to rise from pragmatism; certain mental configurations must fit the reality according to which the capitalisation of the resources for the restoration of the existent monuments can be made by capitalisation of certain areas, especially if the urban structure frozen in an intermediary stage is being accomplished, a formal coherence is ensured, as well as an adequate

architectural and urban quality and the ambiguity between the historic image and its completion is avoided.

The capitalisation of the Orthodox Synagogue's interior in Oradea
A new Jewish community centre

The proposal for a new multifunctional community centre for the Jewish community in Oradea means a complex approach by the integration of an architectural programme within the historic setting, correlated with the restoration of the valuable built on surface (historic monument buildings, with memorial value), resulting in an integrating architectural unit, by which the community manages its current activities dedicated to the Jews and at the same time serving the non-Jewish population (locals, but also tourists), offering a specific "cultural product" based on a long tradition, generating a real "cultural brand" at some point.

Oradea, which once represented the most important Jewish community in Hungary (second as dimension, smaller than Budapest) and after 1918, in Romania, is a quiet witness today of the immense Jewish cultural contribution, in almost all the aspects of the society's life. Analysing Oradea, as a case study, the way in which the events in Tarile Romane during the 19th century and the first half of the 20th century incited Carol Iancu to hold a prestigious scientifc event under the sign of the binomial 'permanence and rupture' (the continuity which provides for the perenniality of the chosen people and the changes which verge the rupture/completion of the long lasting fight for emancipation and the tragedy completed in Shoah).

The best source for Oradea still is the research of Mrs. Tereza Mozes (*The Jews in Oradea)* and the survey and photography campaigns carried out by our students during a few years. In Oradea, the emancipation will illustrate this sense, the architecture as book of the people and way to approach a territory meeting the Jewish people, deprived by a state and metaphorically obliged to "fight without weapons"- the religion as the only support, to build in the style of the surrounding people, to bear the alienation (starting with the one regarding the land) through all kinds of interdictions. The emancipation transformed the Jewish communities from political groups to religious groups (the slogan was already napoleon's: "All for the individual, nothing for the group"), it suppressed the intermediation through the community representatives, it exacerbated the individualism. The Jews were no longer obliged to live

outside the town and they could let free their desires and fantasies, they explored other fields as well (aesthetic in this case) besides the study of the holy books and we can talk about a real "appetite" for architecture. Oradea got to the centre of these processes and the creative effervescence and the quality of the achievements here entitled me to call it " a Jewish Florence at the end of the 19th century" (let us remember that a comparison between Florence and Venice highlights especially the effervescence and variety, not only ideal, but artistic as well and a certain cultivation of the dispute), to highlight especially the affinities manifested with Art Nouveau, the European character touched by the art lovers and the Jews in the epoch. The culture people, the intellectuals, industrialists, architects, constructors, they have all been the "artisans" of a modern town.

There is an important Jewish heritage in Oradea (Fig. 6). It needs protection, ample restoration and rehabilitation works, so that it can be transmitted to the following generations, in memoriam of the 25 thousands Jews exterminated in Auschwitz- Birkenau in May 1944, along with other 6 million Jews. Following the European pattern, the Jewish community in Oradea should benefit from a modern, multifunctional and representative community centre, encouraging and supporting its continuous development.

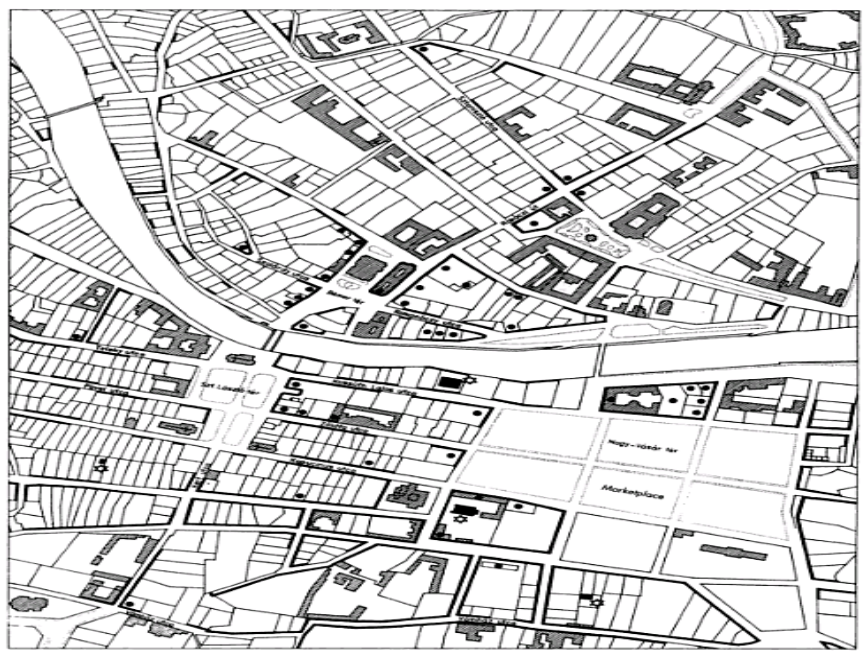

Fig. 6. Oradea- The Jewish built patrimony. (according to Bedoire). The map of Oradea's centre, at the beginning of the 20th century. The thick black line marks the Jewish properties. The black dots highlight the "pretentious" buildings, edified by the Jews in a Hungarian-Jewish style. Most of these buildings still exist today and need rehabilitation.

In agreement with the proposal initiated by Lempert Family Foundation, the founder of the online virtual community, Oradea Jewish Community- to establish an educational centre and a Jewish museum in Oradea, promoting the "tolerance, understanding and generosity" and contributing essentially to the "memory of the Jewish community in Oradea", I started a degree project during the current academic year, from which two possible solutions for the architectural and functional settlement emerged (Fig. 7. and Fig. 8.) – architect Ionut Julean "Jewish community Centre, Oradea. [the memory of the Jewish community]"- degree project 2009-2010). Although the initial site was near the "Sinagogue on Teleki Street" (Rahovei Square), following the discussions with the President of the Jewish Community, Mr. Felix Koppleman, we agreed upon this project (reuniting other functions as well, besides the initial ones), within the interior of the Great Orthodox Synagogue, 4, Mihai Viteazul Street.

Fig. 7. Jewish community centre. The interior of the Great Orthodox Synagogue (Mihai Viteazul Street). Proposal A- Ionut Julean.

Fig. 8. - Jewish community centre. The interior of the Great Orthodox Synagogue (Mihai Viteazul Street). Proposal B- Ionut Julean.

The Great Synagogue in Oradea is a testimony of the manner to organise the orthodox mosaic communities at the end of the 19th century and at the beginning of the 20th century, following the emancipation of the Jews. The unit reunites the cult building itself, the living buildings, the repositories and commercial spaces (there were groceries storages, sheds, manufactures, factories etc. in the area) which belonged to the local Jewish community in the past, their resources being used for the maintenance of the community, as well as for different philanthropic actions. An important part of the project is the urban integration and the capitalisation of the existent buildings (the present headquarters of the Jewish Community in Oradea besides the two sacred synagogues), for the maintenance of the memory and creation of a coherent and correct unit within the current urban context, ensuring the good functioning of the unit, its insertion in the town, with optimal connections and avoidance of certain congestions.

From a functional point of view, the area has a preponderantly residential character, but is located in the close vicinity of Unirii Square, central urban area dominated by residential buildings (ground floor, ground floor+ 1,2,3 floors), with shops on the ground floor and mezzanine, service spaces, offices, public administration, cult, culture, education institutions etc., being part of the Oradea urban historic central unit (code BH-II-a-A-01037, L.M.I./2004). Historically, the site belongs to the outskirts of the 19th century

town, strongly characterised by industrial and storage activities (alongside, we have the Emilia Mill and the former Adria Mill). We must also mention the closeness of many historic architectural monuments, the most important being: The monastery of Capuchins (code BH-II-a-B-01062, L,M.I./2004) dating from the 18th-19th centuries, the Ullmann Palace (cod BH-II-m-B-01026, L.M.I./2004, dating approx. 1913) and the Great Orthodox Synagogue itself (code BH-II-m-B-01060, L.M.I./2004, inaugurated in 1890, architect *Bach Nándor*). Currently, the location measuring three parcels is the property of the Jewish Community in Oradea and it reunites many retroceded buildings or buildings that will be retroceded, some of which are decommissioned and degraded. None of the buildings proposed for demolition has any historic or architectural value. Currently, they only function as stores, storages and public alimentation spaces. The evolution and the characteristics of the area and site have been observed by a series of practical analyses.

The result was a complex unit, with a symbolic architecture, dedicated to the community, both for the regainment of the past and for its future achievements, by implementation of certain functions and facilities. The necessity of a Jewish community centre in Oradea (*reuniting the synagogue, the prayer house, a festivities hall, a museum and other flexible spaces, a research centre, a hotel and a kosher restaurant, mikva and other social and medical facilities, besides the administrative spaces*) is definitely indisputable. Both options offer a media space to the public, with a symbolic character and interesting valences at the level of the urban space. In the current context of the Romanian society, the project might seem an utopia, but at the level of a civilised European society, it can be seen as an answer to faith, a hope for better, based on the concrete aspects of the history, within a coherent evolution towards a better future with respect, effort and mutual help.

References:

1. ***, *Călători străini despre ţările române*, vol. I-II, Bucureşti, 1968;
2. ANGHEL, Gheorghe, *Fortificaţii medievale din piatră din sec. XIII-XVI*, Cluj-Napoca, 1986;
3. ANGHEL, Gheorghe, *Fortificaţia oraşului Sebeş* (Apulum, Nr. 14), 1976;
4. BEDOIRE, Fredric, *The Jewish Contribution to Modern Architecture 1830-1930*, Jersey City: KTAV, 2004;
5. BORBÉLY Andor, *Erdélyi városok képeskönyve 1736-ból*, în *Erdélyi Múzeum*, Nr. XLVIII, 1943;
6. CSCAS-DMI, *Ansamblul feudal din Sebeş*, Bucureşti, 1967;
7. DAICOVICIU, Constantin, PASCU Ştefan, *et al.*, *Din istoria Transilvaniei*, vol. I, ed. III, Bucureşti, 1963;

8. DRĂGUŢ, Vasile, *Dicţionar enciclopedic de artă medievală românească*, Bucureşti, 1976;
9. FLEŞER, Dana Sorina, *Punerea în valoare a zonei istorice Sebeş*, Proiect de diplomă, Institutul de Arhitectură „Ion Mincu", Bucureşti, 1992, îndrumător Prof. Dr. arh. FILIPEANU Angela;
10. GHEORGHIU, Teodor Octavian, *Arhitectura medievală de apărare din România*, Bucureşti, 1979;
11. HARDA, Ştefan, *Gestiune şi revitalizare centru istoric Sebeş*, Proiect de diplomă, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Facultatea de Construcţii, Catedra Arhitectură, 1993, îndrumător Prof. Dr. arh. MOLDOVAN Mircea;
12. HETEL, Radu, *Monumente medievale din Sebeş - Alba*, Bucureşti, 1964;
13. IONESCU, Grigore, *Istoria arhitecturii în România,* vol. I, Bucureşti, 1963;
14. JULEAN, Ionuţ, *Centru Comunitar Evreiesc, Oradea.* [*memoria comunităţii evreieşti...*], Proiect de diplomă, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Facultatea de Arhitectură şi Urbanism, 2009-2010, îndrumător Prof. Dr. arh. MOLDOVAN Mircea;
15. MICLEA, Ion, *Sebeş*, Sibiu, 1985;
16. MOLDOVAN, Mircea, *Astăzi despre sinagogi – mâine poate despre totalitatea patrimoniului arhitectural evreiesc din România*, în Logia, Nr. 11/2008-2009, F.A.U. Cluj, Cluj-Napoca, 2009;
17. MOLDOVAN, Mircea, *O posibilă restituire a imaginii istorice a centrului oraşului Sebeş*, în Steaua, Nr. 4/1994;
18. MOLDOVAN, Mircea, *Sinagoga – arhitectură a monoteismului*, Bucureşti, 2003;
19. MOZES, Tereza, *Evreii din Oradea*, Editura Hasefer, Bucureşti, 1997;
20. NIEDERMAIER, Paul, *Siebenbürgische Städte*, Bukarest, 1979;
21. PROIECT ALBA: Studiu de delimitare şi inventariere a ansamblurilor de arhitectură şi a zonelor rezervate în judeţul Alba, Etapa I-a, 1991-1992;
22. SAVU, Dorel, *Studiu geografic al oraşului Sebeş*,1982;
23. VĂTĂŞIANU, Virgil, *Istoria artei feudale în ţările române*, vol. I, Bucureşti, 1959;
24. Site-ul oficial al *Lempert Family Foundation* – http://www.nlempert.org/;
25. Site-ul oficial al *Oradea Jewish Community* – http://www.oradeajc.com/

List of illustrations:

Figure 1. Sebes- Mullenbach. Johann Haas Picture, 1736

Fig. 2. Sebes. The dating of the city expansion starting with the Middle Ages (according to Niedermaier).

Fig. 3 Sebes. The parcelling of the town in 1880 (according to Niedernaier). Legend: d1- The Evangelic Church; d2- St. Jacob's Chapel, d3- The Catholic Church (former Dominican monastery), d4- The City-Hall, f1- tower, f6- The Tailors' Tower, f8- tower, f9- The west gate and the barbican tower, f 10- The Smiths' Tower, f 11- The Cobblers' Tower, f 12- The North Gate, f 13- The Octagonal Tower, 1- The City- hall square, 2- 24 January Street, 3-6- Lucian Blaga Boulevard, 4- The Liberty Square, 5- Dobrogeanu Gherea Street, 7- I.L Caragiale Street,

8- Bistrei Street, 9- Cetatii Street, 10- Access denied, 11- Pietii Street, 12- I.L Caragiale Street, 13- Patria Street, 14- 9 Mai street, 15- Miorita Street.

Fig. 4. Sebes. "Dacia" plate, Tröster, Nurenberg, 1666. (According to Miclea).

Fig. 5. Sebes. The evolution of the establishment between the 12th and 16th centuries (according to Miedermaier). Legend: A – in 1150, B – in1175, C – in 1200, D – 1225, E – 1250, F – 1275, G – 16th century, H – reconstruction of the fortifications system.

Fig. 6. Oradea- The Jewish built patrimony. (according to Bedoire). The map of Oradea's centre, at the beginning of the 20th century. The thick black line marks the Jewish properties. The black dots highlight the "pretentious" buildings, edified by the Jews in a Hungarian-Jewish style. Most of these buildings still exist today and need rehabilitation.

Fig. 7. Jewish community centre. The interior of the Great Orthodox Synagogue (Mihai Viteazul Street). Proposal A- Ionut Julean.

Fig. 8. - Jewish community centre. The interior of the Great Orthodox Synagogue (Mihai Viteazul Street). Proposal B- Ionut Julean.

Notes

* Technical University Cluj Napoca, Faculty of Architecture and Urbanism, Cluj Napoca

CAROTAJ SONIC
- studiu de caz -

Lector univ. dr. ing. Mircea ALEXE*

Rezumat: *Piloţii foraţi reprezintă una dintre cele mai folosite soluţii de fundare de adâncime în contextul aglomerării urbane, a inserţiilor în fondul construit existent şi a calităţii slabe a terenului de fundare. Lucrarea de faţă analizează metoda carotajului sonic, ca metodă de verificare a calităţii piloţilor foraţi, prin intermediul unui studiu de caz ce se referă la verificarea calităţii betonului turnat într-un pilot forat în culeea Cernavodă din cadrul lucrării "Studiu privind verificarea calităţii betonului turnat în piloţii pilelor şi culeelor podului peste canalul Dunăre - Marea Neagră în zona CNE Cernavodă".*

Cuvinte cheie: *soluţii de fundare de adâncime, piloţi foraţi, carotaj sonic*

Aglomerarea urbană, necesitatea inserţiei unor construcţii noi în fondul locuit existent şi calitatea slabă a terenului de fundare au impus adoptarea unor soluţii de fundare de adâncime.

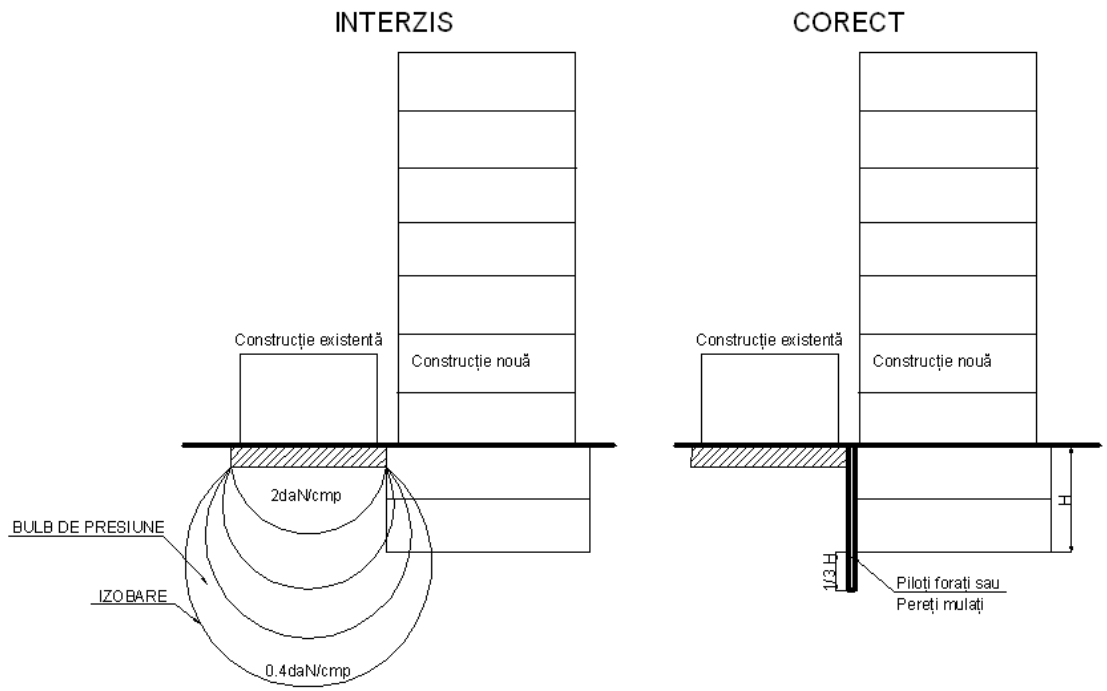

Printre cele mai folosite soluţii de fundare de adâncime sunt piloţii foraţi. Realizarea piloţilor foraţi la parametrii de proiectare este o necesitate rezultată din imposibilitatea oricăror intervenţii ulterioare şi din implicaţiile pe care le pot avea eventualele neconformităţi. Din cele arătate anterior, rezultă necesitatea verificării calităţii piloţilor foraţi. Posibilităţile de verificare a calităţii piloţilor foraţi sunt foarte limitate,

având în vedere specificul lucrării (accesul la pilot numai la partea superioară). Printre metodele de verificare a calităţii piloţilor foraţi, cea mai uzitată este metoda carotajului sonic.

În cadrul acestei articol, prin exemplificare, cu ajutorul unui studiu de caz, se doreşte sublinierea necesităţii verificării calităţii betonului turnat în piloţii foraţi, în vederea identificării unor neconformităţi (defecte) imposibil de detectat prin alte metode şi ale căror cauze pot fi foarte variate.

Studiu prezentat se referă la verificarea calităţii betonului turnat într-un pilot forat în culeea Cernavodă din cadrul lucrării "Studiu privind verificarea calităţii betonului turnat în piloţii pilelor şi culeelor podului peste canalul Dunăre - Marea Neagră în zona CNE Cernavodă".

Studiul de caz pe care îl propun va sublinia:

- importanţa lucrării;
- metoda de verificare folosită;
- natura şi cauza defectului constatat.

1. Domeniul de aplicabilitate a metodei carotajului sonic

Carotajul sonic este o metodă nedistructivă de verificare a calităţii betonului turnat în piloţii foraţi. Metoda implică personal calificat, aparatură relativ ieftină, timp scurt, rezultate precise în timp real. Carotajul sonic este o metodă de defectoscopie ultrasonică nedistructivă şi foloseşte transmisia directă a trenului de unde ultrasonice. Metoda prin transmisie sau prin transparenţă, utilizează două palpatoare; unul emiţător şi altul receptor, plasate unul pe o faţă iar celălalt pe suprafaţa opusă.

Metoda poate fi aplicată elementelor din beton simplu, beton armat sau beton precomprimat, cu condiţia evitării zonelor de influenţă a armăturilor asupra rezultatelor măsurătorilor şi este specifică verificării calităţii betonului turnat în piloţi, barete şi pereţi mulaţi.

Adâncimea maximă ce poate fi explorată în construcţiile de beton şi beton armat cu aparatura realizată în ţară este de 50 m.

Pregătirile necesare aplicării metodei constau în fixarea unor tuburi metalice sau din mase plastice, închise etanş şi fixate de carcasa de armătură a elementului. Aceste tuburi trebuie să permită glisarea liberă a palpatorilor acustici folosiţi la explorarea elementului.

Grosimea de beton maximă ce poate fi explorată cu ajutorul aparaturii realizate în ţară este de cca. 2,00 m pentru beton marcă medie (B 200).

Prin extindere, metoda poate fi aplicată şi la examinarea rocilor de găuri de foraj tubate sau netubate pentru determinarea caracteristicilor elasto-dinamice (viteză de propagare longitudinală, modul de elasticitate dinamic etc.) ale acestora.

2. Principiul metodei

Metoda constă în măsurarea timpului de propagare necesar unui impuls ultrasonic de unde longitudinale pentru a străbate, prin beton, distanţa între emiţător şi receptor.

Tehnica de examinare este o tehnică de imersie ce foloseşte ca lichid de imersie, apa. Ea limitează domeniul de temperaturi în aplicarea metodei între 0° şi 80°C.

Palpatorii (emiţător şi receptor) sunt polarizaţi radial, astfel încât energia emisă în plan orizontal este aceeaşi pe toate direcţiile planului.

Din timpul de propagare măsurat se obţin informaţii fie în legătură cu mărimea defectului interpus între emiţător şi receptor, fie în legătură cu viteza de propagare ce caracterizează betonul din element.

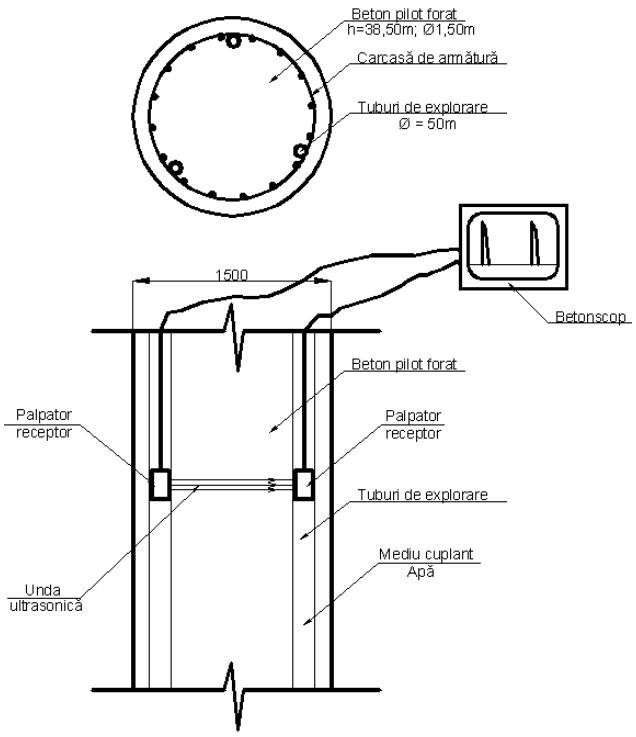

Schema carotajului sonic

Pe baza vitezei de propagare a undelor longitudinale se poate calcula modulul de elasticitate dinamic al betonului sau rezistenţa betonului la compresiune.

În vederea determinării rezistenţei betonului la compresiune, din lucrare, este necesar să se obţină datele ce caracterizează reţeta betonului turnat şi, de asemenea, dacă este posibil, un număr de corpuri de probă (cuburi de 14 cm latură) din betonul turnat, de ordinul a 3 bucăţi. Aceste date şi epruvete sunt folosite în determinarea relaţiei de transformare viteză de propagare-rezistenţă la compresiune.

Experimental s-a obţinut o funcţie de regresie între rezistenţa la compresiune a betonului şi viteza de propagare a ultrasunetelor prin acesta de forma:

$$\mathbf{R_i = a\ e^{bv}}$$

Coeficienţii a şi b au fost determinaţi experimental pentru o reţetă de beton standard.

Reteta standard de beton, ce va fi considerată beton standard, este:

-ciment 300 kg/m$^{3;}$
-agregat cuarţos de râu φ > 30 mm
-fracţiunea 0 – 1 mm 12 %
-păstrare standard (1 zi cofraj + 6 zile apă + 21 zile aer)
-nu conţine adaosuri şi aditivi.

a = 2.4 kgf/cmp b = 1.1 s/km.

$$R_i = 2{,}4\ e^{1{,}1V}$$

Se calculează coeficientul total de influenţă caracteristic betonului, pe baza coeficienţilor parţiali de influenţă ai fiecărui factor de compoziţie, conform relaţiei:

$$c_t = C_c \cdot C_e\ C_a \cdot C_\varphi \cdot C_g \cdot C_p \cdot C_m \cdot C_u$$

Unde coeficienţii reprezintă influenţa, tipul cimentului, dozajul de ciment, natura agregatului, dimensiunea maximă a agregatului, fracţiunea de fin (0-1 mm) a agregatului, existenţa unor adaosuri, maturitatea betonului, umiditatea betonului.

$$R_c = c_t \cdot R_i$$

3. Etapele de realizare a unui pilot forat

Etapa 1- Săparea cu graifărul şi protejarea gropii cu tubulatură metalică sub protecţie de noroi bentonitic.

ETAPA 1

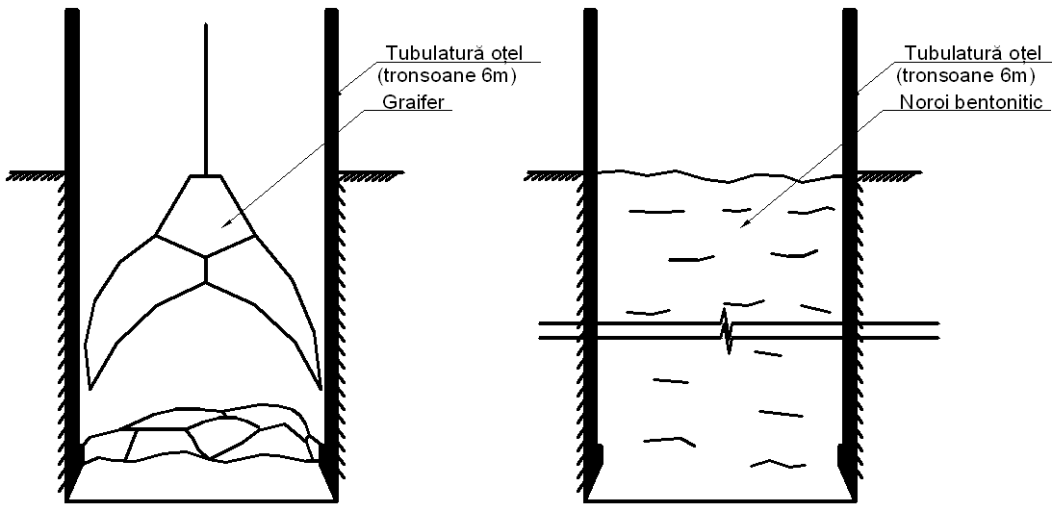

Etapa 2 - Asamblarea şi montarea carcasei de armătură, împreună cu tubulatura de explorare.

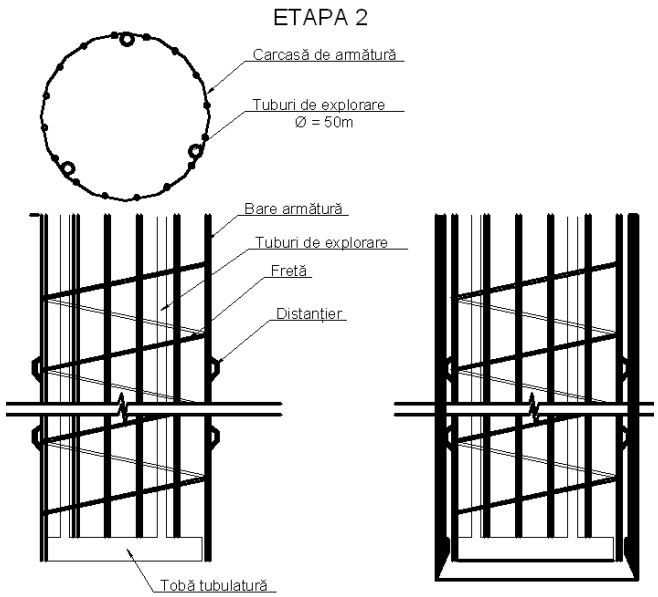

Etapa 3- Turnarea betonului în pilot, prin pâlnie, începând de jos în sus prin înlocuirea noroiului bentonitic.

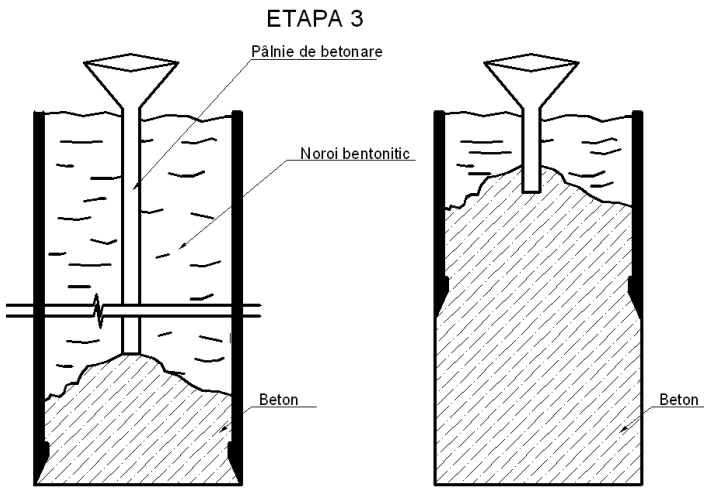

Etapa 4 - Recuperarea tubulaturii de protecţie.

Etapa 5 - Verificarea calităţii betonului, turnat în piloţi, prin metoda carotajului sonic.

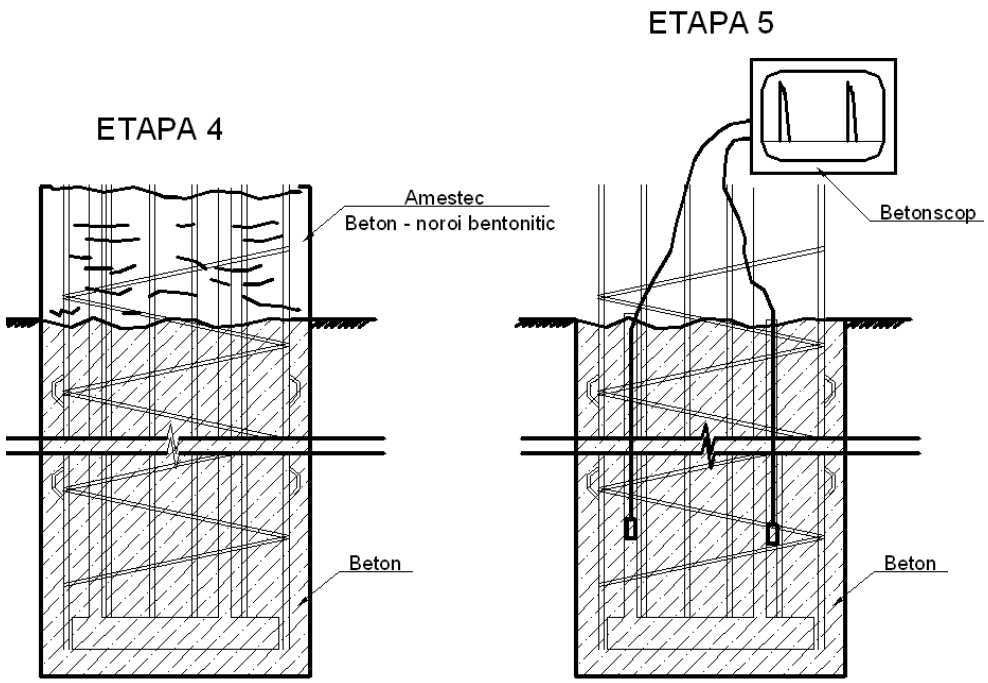

Etapa 6 - Injectarea betonului în tubulatura de explorare.

Etapa 7 - Realizarea radierului peste piloţii foraţi (armarea şi betonarea).

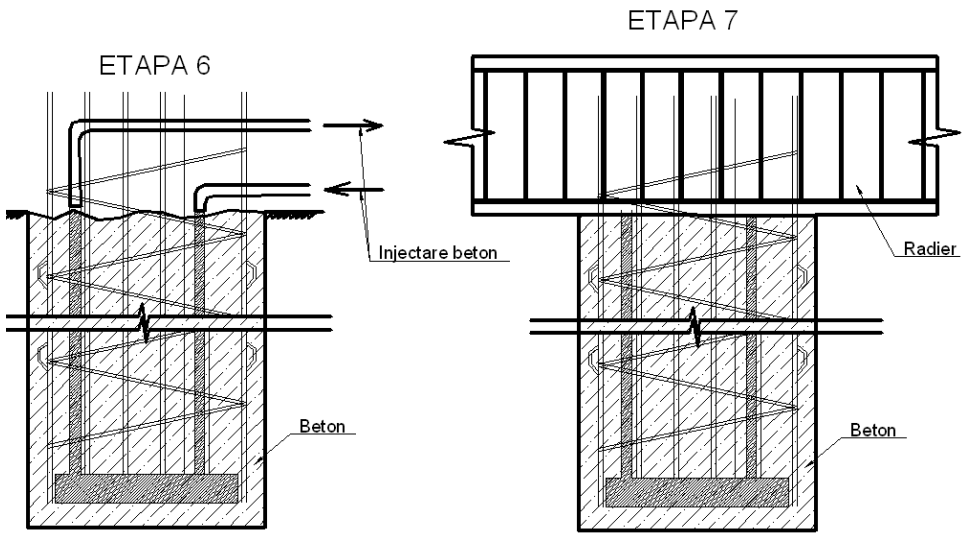

H [m]	V *[m/s] Coloana 1*	R_b *Coloana 1*	V *[m/s Coloana 2*	R_b *Coloana 2*	V *[m/s] Coloana 3*	R_b *Coloana 3*	R_b medie
-0.25	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-0.50	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-0.75	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-1.00	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-1.25	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-1.50	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-1.75	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
-2.00	4106.6	274.0	4199.9	304.0	3795.6	195.0	242.0
-2.25	4258.1	324.0	4198.1	303.0	4210.5	307.0	311.0
-2.50	4182.8	298.0	4198.1	303.0	4113.9	276.0	292.0
-2.75	4179.2	297.0	4189.3	300.0	4193.5	301.0	299.0
-3.00	4213.7	308.0	4180.6	297.0	4227.6	313.0	306.0
-3.25	4239.5	317.0	4198.1	303.0	4236.2	316.0	312.0
-3.50	4293.9	337.0	4215.8	309.0	4244.9	319.0	322.0
-3.75	4290.1	335.0	4219.4	310.0	4253.5	322.0	322.0
-4.00	4290.1	335.0	4222.9	311.0	4262.3	325.0	324.0
-4.25	4311.1	343.0	4224.7	312.0	4262.3	325.0	327.0
-4.50	4322.6	347.0	4226.5	313.0	4262.3	325.0	328.0
-4.75	4324.5	348.0	4231. 9	314.0	4262.3	325.0	329.0
-5.00	4332.2	351.0	4237.2	316.0	4262.3	325.0	331.0
-5.25	4252.5	322.0	4257.1	323.0	4262.3	325.0	323.0
-5.50	4235.8	316.0	4277 .1	330.0	4262.3	325.0	324.0
-5.75	4186.4	299.0	4257.1	323.0	4264.0	326.0	316.0
-6.00	4193.6	302.0	4237.2	316.0	4264.0	326.0	315.0
-6.25	4221.0	311.0	4264.3	326.0	4267.5	327.0	321.0
-6.50	4246.9	320.0	4293.6	336.0	4271.0	328.0	328.0
-6.75	4235.8	316.0	4308.4	342.0	4276.3	330.0	329.0
-7.00	4263.7	326.0	4323.3	348.0	4279.8	331.0	335.0
-7.25	4246.9	320.0	4253.5	322.0	4271.0	328.0	323.0
-7.50	4273.1	329.0	4185.8	299.0	4260.5	324.0	317.0
-7.75	4258.1	324.0	4198.1	303.0	4251.8	321.0	316.0
-8.00	4259.9	324.0	4212.3	308.0	4243.1	318.0	317.0
-8.25	4271.2	328.0	4217.6	310.0	4251.8	321.0	320.0

-8.50	4311.1	343.0	4222.9	311.0	4262.3	325.0	326.0
-8.75	4278.7	331.0	4255.3	323.0	4271.0	328.0	327.0
-9.00	4275.0	330.0	4290.0	335.0	4281.6	332.0	332.0
-9.25	4269.3	328.0	4295.5	337.0	4292.2	336.0	334.0
-9.50	4320.7	347.0	4301.0	339.0	4302.8	340.0	342.0
-9.75	4288.2	334.0	4278.9	331.0	4313.5	344.0	336.0
-10.00	4200.9	304.0	4257.1	323.0	4324.3	348.0	325.0
-10.25	4200.9	304.0	4239.0	317.0	4340.5	354.0	325.0
-10.50	4186.4	299.0	4222.9	311.0	4356.9	361.0	324.0
-10.75	4190.0	300.0	4217.6	310.0	4373.4	367.0	326.0
-11.00	4213.7	308.0	4214.0	308.0	4390.0	374.0	330.0
-11.25	4258.1	324.0	4239.0	317.0	4397.4	377.0	339.0
-11.50	4269.3	328.0	4264.3	326.0	4403.0	379.0	344.0
-11.75	4307.2	341.0	4278.9	331.0	4325.7	348.0	340.0
-12.00	4276.9	330.0	4293.6	336.0	4333.0	351.0	339.0
-12.25	4275.0	330.0	4269.8	328.0	4333.0	351.0	336.0
-12.50	4267.4	327.0	4248.0	320.0	4334.8	352.0	333.0
-12.75	4324.5	348.0	4255.3	323.0	4334.8	352.0	341.0
-13.00	4286.3	334.0	4264.3	326.0	4336.7	353.0	338.0
-13.25	4213.7	308.0	4288.1	334.0	4336.7	353.0	332.0
-13.50	4228.4	313.0	4312.2	343.0	4336.7	353.0	336.0
-13.75	4181.0	297.0	4310.3	343.0	4336.7	353.0	331.0
-14.00	4129.4	281.0	4310.3	343.0	4336.7	353.0	326.0
-14.25	4110.1	275.0	4310.3	343.0	4336.7	353.0	324.0
-14.50	4117.1	277 .0	4312.2	343.0	4334.8	352.0	324.0
-14.75	4099.7	272.0	4321. 5	347.0	4334.8	352.0	324.0
-15.00	4087.6	268.0	4332.7	351.0	4334.8	352.0	324.0
-15.25	4110.1	275.0	4262.5	325.0	4351.5	358.0	319.0
-15.50	4111.9	276.0	4196.3	302.0	4368.3	365.0	314.0
-15.75	4046.7	257.0	4246.2	319.0	4385.2	372.0	301.0
-16.00	4008.2	246.0	4299.2	338.0	4402.2	379.0	302.0
-16.25	4000.0	244.0	4280.8	332.0	4377.6	369.0	297.0
-16.50	4043.3	256.0	4262.5	325.0	4353.3	359.0	299.0
-16.75	4013.2	247.0	4278.9	331.0 .	4331.2	351.0	294.0
-17.00	4004.9	245.0	4297.3	338.0	4307.4	342.0	308.0
-17.25	3996.7	243.0	4278.9	331.0	4309.2	342.0	305.0
-17.50	4006.6	246.0	4260.7	325.0	4311.0	343.0	305.0
-17.75	4024.9	251.0	4266.2	326.0	4314.7	344.0	307.0
-18.00	4085.9	268.0	4271.6	328.0	4316.5	345.0	314.0
-18.25	4039.9	255.0	4290.0	335.0	4390.0	374.0	305.0
-18.50	4053.4	259.0	4308.4	342.0	4378.9	369.0	307.0
-18.75	4051.8	258.0	4280.8	332.0	4367.9	365.0	303.0
-19.00	4065.3	262.0	4253.5	322.0	4356.9	361. 0	315.0

-19.25	4110.1	275.0	4251.7	321. 0	4367.9	365.0	320.0
-19.50	4143.5	285.0	4286.3	334.0	4378.9	369.0	329.0
-19.75	4145.3	286.0	4310.3	343.0	4390.0	374.0	334.0
-20.00	3995.0	243.0	4205.2	305.0	4401.1	378.0	292.0
-20.25	3706.5	177.0	4074.9	265.0	4215.6	309.0	232.0
-20.50	4113.6	276.0	4098.3	272.0	3861. 8	210.0	253.0
-20.75	4120.6	278.0	4123.7	279.0	4168.3	293.0	283.0
-21.00	4267.4	327.0	4310.3	343.0	4358.7	361.0	344.0
-21.25	4168.4	293.0	4277.1	330.0	4315.3	344.0	322.0
-21.50	4154.1	289.0	4246.2	319.0	4213.9	308.0	305.0
-21.75	4405.0	380.0	4248.0	320.0	4367.9	365.0	355.0
-22.00	4399.0	378.0	4251.7	321.0	4297.5	338.0	346.0
-22.25	4048.4	257.0	4325.2	348.0	3940.8	229.0	266.0
-22.50	4063.6	262.0	3589.3	156.0	3456.3	134.0	168.0
-22.75	3599.2	157.0	3580.3	154.0	3695.8	175.0	162.0
-23.00	3784.6	193.0	3210.2	103.0	3621.1	161.0	152.0
-23.25	3595.2	157.0	3461.4	135.0	3566.8,	152.0	148.0
-23.50	3595.2	157.0	3387.1	125.0	3452.6	134.0	139.0
-23.75	2523.5	48.0	2576.1	51. 0	2800.9	66.0	55.0
-24.00	2548.2	50.0	2594.3	52.0	3220.3	104.0	69.0
-24.25	2505.2	47.0	2606.0	53.0	3300.5	113.0	71.0
-24.50	2518.8	48.0	2599.2	53.0	3342.1	119.0	73.0
-24.75	2538.5	49.0	2581.5	52.0	3384.8	124.0	75.0
-25.00	2561.6	50.0	2499.4	47.0	3438.9	132.0	76.0
-25.25	2543.3	49.0	2538.6	49.0	3357.8	121.0	73.0
-25.50	2505.8	47.0	2556.9	50.0	3279.6	111.0	69.0
-25.75	2565.9	51.0	2565.3	51.0	2735.1	61.0	54.0
-26.00	2523.5	48.0	2573.7	51.0	2671.0	57.0	52.0
-26.25	2545.2	50.0	2582.1	52.0	2648.7	56.0	53.0
-26.50	2539.1	49.0	2557.5	50.0	2709.1	59.0	53.0
-26.75	2483.1	46.0	2539.8	49.0	2676.0	57.0	51.0
-27.00	2465.4	45.0	2531.0	49.0	2693.7	58.0	51.0
-27.25	2442.3	44.0	2522.3	48.0	2695.0	58.0	50.0
-27.50	2371.4	41 .0	2582.1	52.0	2701.4	59.0	51.0
-27.75	2391.6	42.0	2561.7	50.0	3863.1	210.0	79.0
-28.00	2388.3	42.0	2559.3.	50.0	4106.6	274.0	92.0
-28.25	2420.8	43.0	3974.5	237.0	3830.5	203.0	132.0
-28.50	2939.4	76.0	4009.6	246.0	3980.1	239.0	159.0
-28.75	4053.4	259.0	4009.6	246.0	4356.9	361.0	274.0
-29.00	4099.7	272.0	3998.4	243.0	4267.5	327.0	281.0
-29.25	4159.5	290.0	4008.0	246.0	4283.3	333.0	290.0
-29.50	4188.2	300.0	4017.6	249.0	4297.5	338.0	296.0
-29.75	4261. 8	325.0	4063.3	261.0	4313.5	344.0	310.0

-30.00	4365.4	364.0	4111.8	276.0	4329.7	350.0	330.0
-30.25	4359.5	362.0	4108.4	275.0	4315.3	344.0	327.0
-30.50	4375.2	368.0	4105.0	274.0	4302.8	340.0	327.0
-30.75	4286.3	334.0	4086.6	268.0	4288.6	335.0	312.0
-31.00	4332.2	351.0	4068.3	263.0	4276.3	330.0	315.0
-31.25	4363.8	363.0	4230.1	314.0	4279.8	331.0	336.0
-31.50	4347.8	357.0	4407.2	381.0	4285.1	333.0	357.0
-31.75	4365.8	364.0	4391.7	375.0	4288.6	335.0	358.0
-32.00	4328.0	349.0	4378.2	369.0	4293.9	337.0	352.0
-32.25	4302.5	340.0	4384.0	371.0	4290.4	335.0	349.0
-32.50	4225.9	312.0	4391.7	375.0	4288.6	335.0	341.0
-32.75	4161.1	291.0	4368.7	365.0	4285.1	333.0	330.0
-33.00	4170.3	294.0	4347.8	357.0	4283.3	333.0	328.0
-33.25	4212.8	308.0	4321. 5	347.0	4290.4	335.0	330.0
-33.50	4312.3	343.0	4297.3	338.0	4297.5	338.0	340.0
-33.75	4361. 8	362.0	4327.1	349.0	4304.6	340.0	350.0
-34.00	4312.3	343.0	4359.2	361.0	4311.7	343.0	349.0
-34.25	4269.6	328.0	4385.9	372.0	4313.5	344.0	348.0
-34.50	4246.7	320.0	4282.5	332.0	4315.3	344.0	332.0
-34.75	4231. 6	314.0	4299.6	339.0	4317.1	345.0	333.0
-35.00	4248.6	320.0	4318.7	346.0	4318.9	346.0	337.0
-35.25	4304.4	340.0	4345.8	356.0	4317.1	345.0	347.0
-35.50	4349.8	358.0	4375.2	368.0	4315.3	344.0	357.0
-35.75	4351.8	359.0	4281.2	332.0	4313.5	344.0	345.0
-36.00	4367.8	365.0	4279.2	331.0	4311.7	343.0	346.0
-36.25	4300.5	339.0	4285.0	333.0	4329.7	350.0	341.0
-36.50	4250.5	321.0	4292.8	336.0	4347.8	357.0	338.0
-36.75	4288.9	335.0	4318.1	346.0	4367.9	365.0	349.0
-37.00	4241.0	318.0	4343.8	355.0	4386.3	372.0	348.0
-37.25	4246.7	320.0	4306.4	341.0	4395.6	376.0	346.0
-37.50	4212.8	308.0	4314.2	344.0	4395.6	376.0	343.0
-37.75	4244.8	319.0	4302.5	340.0	4425.5	389.0	349.0
-38.00	4277.3	330.0	4357.8	361.0	4455.8	402.0	364.0
-38.25	4246.7	320.0	4363.8	363.0	4459.6	403.0	362.0
-38.50	4220.3	310.0	4385.9	372.0	4469.2	408.0	363.0

	Direcţia 1-2	Direcţia 2-3	Direcţia 1-3
Abaterea pătratică medie a vitezei:	595.23	571.69	448.20
Coeficientul de variaţie al vitezei:	15.01 %	14.23 %	10.87 %

- Media generală: 283.6 daN/cm2
- Coeficientul total de influenţă: 1.30
- H =+175cm Reprezintă diferenţa de cotă între ţevi si betonul de egalizare.
- Vârsta betonului la data încercării : 200 zile

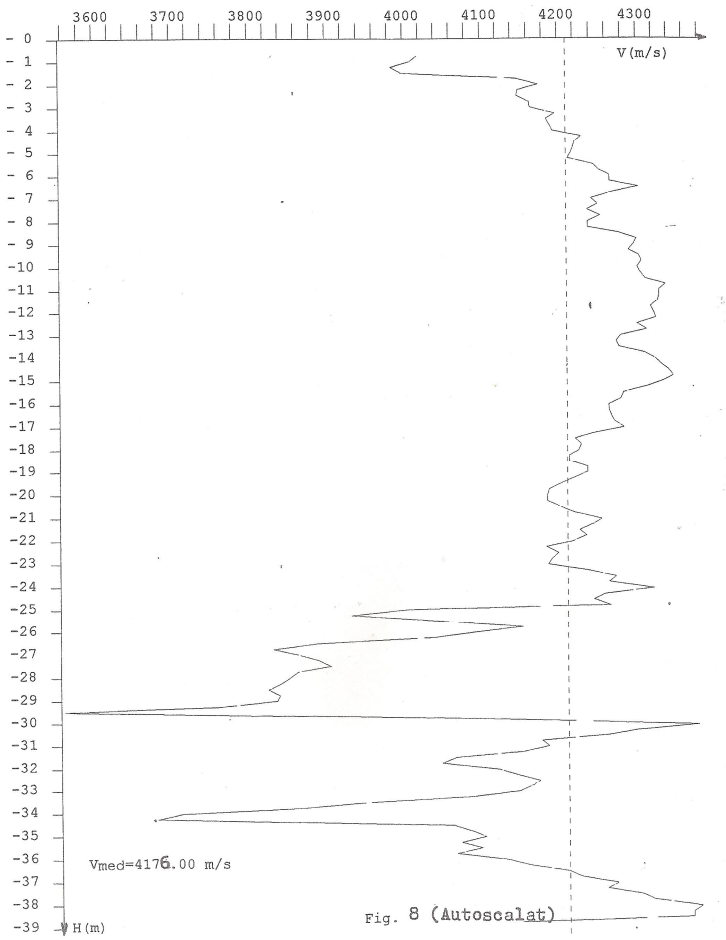

Fig. 8 (Autoscalat)

4. Explicaţia apariţiei defectului semnalat

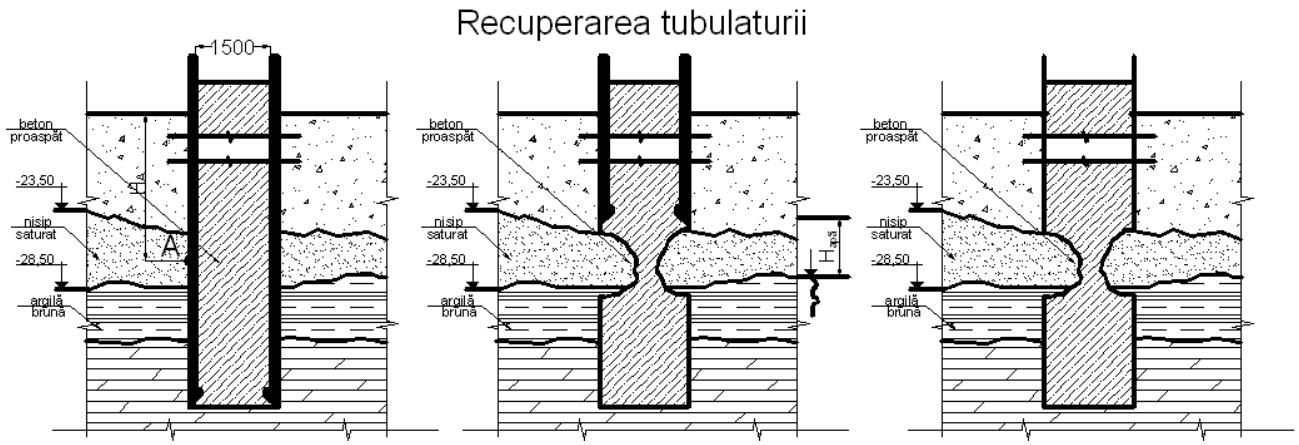

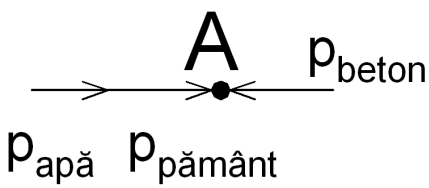

Condiţia de echilibru (pentru ca nisipul saturat să nu pătrundă în coloana de beton), este ca presiunea betonului proaspăt turnat şi a noroiului bentonitic rămas să fie mai mare sau egală cu suma presiunilor exercitate de pământ şi de apă.

$$\mathbf{p_{beton} + p_{noroi\ bentonit} \geq p_{pământ} + p_{apă}}$$

p_{beton} – reprezintă presiunea exercitată de coloana de beton proaspăt
$p_{pământ} = \rho_{bet} \cdot H_1 \cdot g$
$p_{noroi\ bentonitic}$ – reprezintă presiunea exercitată de coloana de noroi betonitic (de la CTN până la beton)
$p_{pământ} = \rho_{bet} \cdot (H_A - H_1) \cdot g$

$p_{pământ}$ – reprezintă presiunea exercitată de coloana de pământ (de la CTN până la H_A)
$p_{pământ} = \Sigma(\rho_i \cdot h_i \cdot g)$
$\rho_i \cdot h_i$ - reprezintă densitatea, respectiv înălţimea, fiecărui strat de pământ (de la CTN până la H_A)
$p_{pământ}$ – reprezintă presiunea exercitată de coloana de pământ
$p_{apă} = \rho_{apă} \cdot H_A \cdot g$

Condiţia de echilibru mai poate fi satisfăcută şi cu ajutorul efortului unitar admisibil în betonul proaspăt. Adică, prin întârzierea recuperării tubulaturii până ce betonul proaspăt intră în priză şi începe să se întărească.

$$\mathbf{\sigma_{beton} + p_{beton} + p_{bentonit} \geq p_{pământ} + p_{apă}}$$

σ_{beton} – reprezintă rezistenţa la compresiune a betonului la momentul recuperării tubulaturii

Această întârziere, necesară creşterii rezistenţei admisibile în beton, trebuie foarte bine calculată, deoarece poate conduce la imposibilitatea recuperării tubulaturii. Determinarea rezistenţei admisibile la compresiune, în beton, pe perioada de întărire, se poate determina, cu precizie suficientă, cunoscându-se reţeta betonului, vârsta exactă şi temperatura.

Defectul constatat la doi din cei opt piloţi foraţi ai culeei Cernavodă a podului peste canalul Dunăre - Marea Neagră în zona CNE Cernavodă s-a datorat recuperării rapide a tubulaturii coroborate cu o stratificaţie defavorabilă a pământului. În cunoştinţă de cauză, proiectantul lucrării, a putut să ia măsurile necesare pentru ca această deficienţă să nu afecteze siguranţa structurală a podului. Aceste măsuri au constat în realizarea a încă doi piloţi foraţi pentru culeea în cauză.

Fotografie din timpul încercărilor in-situ

Fotografia podului după inaugurare

Bibliografie

1. Instrucţiuni tehnice pentru " Controlul caltăţii betonului la construcţiile îngropate prin metoda carotajului sonic", indicativ C 200-81
2. Referat cu concluzii asupra "Controlului calităţii betonului prin metoda carotajului sonic din 15 piloţi foraţi φ1500 de la podul peste Canalul Dunăre-Marea Neagră în zona CNE Cernavodă – INCERC Bucureşti

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

SONIC LOGGING

- Case study -

Lecturer PhD. Eng. Mircea ALEXE*

Abstract: *The drilled piles are most frequently used in deep foundation, having in view the urban agglomeration and the poor soil. The case study addresses the quality of the concrete poured into a drilled pile from Cernavoda abutment. It is included in the paper entitled "Study on assessing the quality of the concrete poured into the piles and abutments of the bridge over the Danube-Black Sea Canal, at Cernavodă area".*

Key words: deep foundation methods, drilled piles, sonic logging

Urban agglomeration, building new structures and the poor soil entail deep foundation.

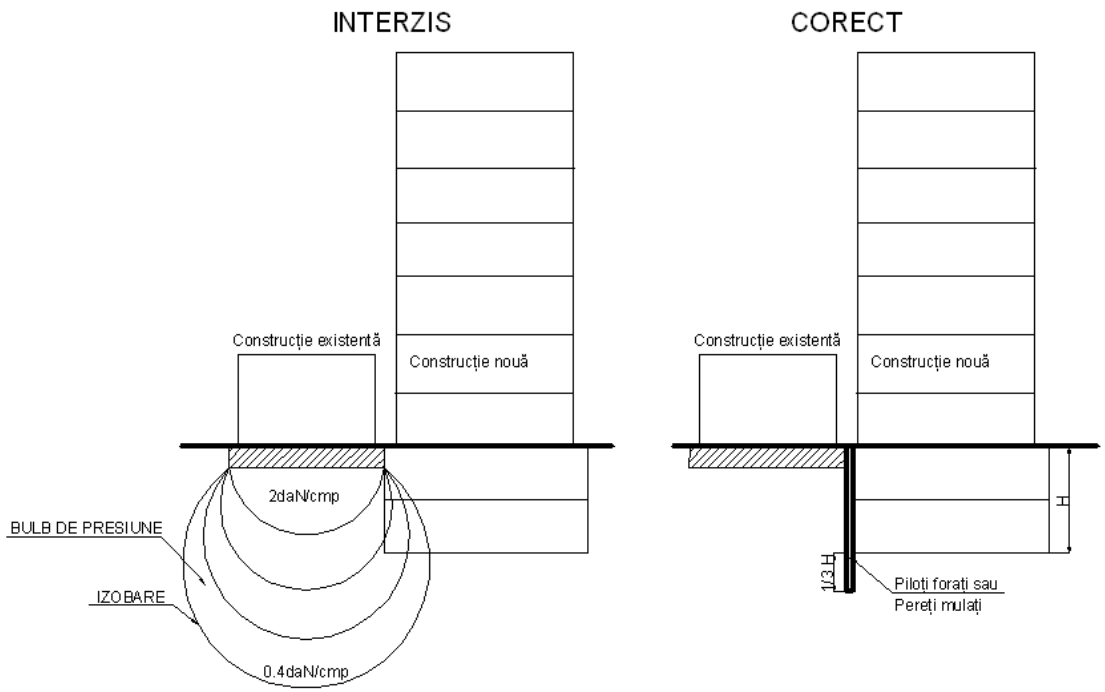

Diagram:

WRONG	RIGHT
Existing structure	Existing structure
New structure	New structure
Pressure bulb	Drilled piles or
Isobar	Moulded walls

The drilled piles are most frequently used in deep foundation. Since no subsequent works can be performed, the drilled piles must be designed in line with the standard parameters; therefore, they must be verified. The pilot assessment methods are limited considering that only the upper part of the pilot is reachable. The most spread pilot assessment method is sonic logging.

We aim at assessing the quality of the concrete poured into the drilled piles in order to identify the potential flaws, non-traceable through other methods.

The case study addresses the quality of the concrete poured into a drilled pile from Cernavodă abutment. It is included in the paper entitled "Study on assessing the quality of the concrete poured into the piles and abutments of the bridge over the Danube-Black Sea Canal, at Cernavodă area.

The case study outlines:

- the paper importance;
- the assessment method;
- the nature and cause of the flow.

1. Scope of the sonic logging method

Sonic logging is a harmless method of assessing the quality of the concrete poured into the drilled piles. The method is time saving and implies skilled workforce, relatively cheap machinery and accurate results. Sonic logging is an ultrasonic wave-based flaw detecting method, involving two detectors: the transmitter, located on one side and the receiver, situated on the opposite side.

The method is applicable for plain concrete, concrete steel or prestressed concrete elements, avoiding the areas where the steel framing may hinder the measurements. It is meant to assess the quality of the concrete poured into piles, bars and moulded walls.

The maximum concrete and concrete steel drilling depth, using national machinery, is 50 metres.

The method requires sealed metal or plastic pipes fixed to the steel framing. These pipes allow the acoustic detectors slide.

One can drill B 200-type concrete, using national machinery, up to 2 metres in depth.

The method may be applied for cased or uncased drilling rocks in order to determine their elastic and dynamic properties (longitudinal propagation speed, dynamic elasticity and the like).

2. Principle

The method measures the time interval in which a longitudinal ultrasonic impulse travels the transmitter – receiver distance through concrete.

It is an immersion technique using water as an immersion fluid; the temperature range varies from 0 to 80 Celsius degrees.

The detectors (transmitter and receiver) are radially polarized in so far as the horizontal energy is the same all throughout the plane.

The propagation interval measurement provides information either on the flaw between the transmitter and the receiver, or on the propagation speed.

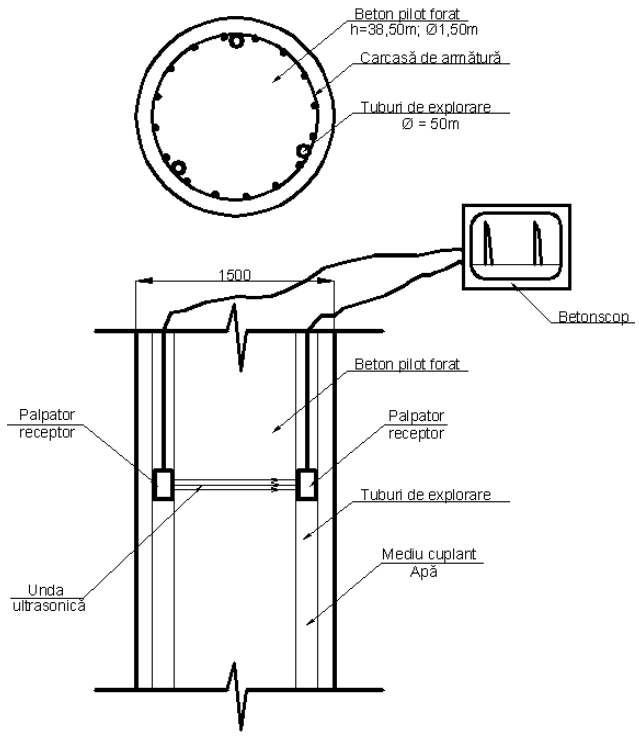

Sonic logging diagram:

Concrete drilled pile

Steel framing

Drilling pipes

Betonscop

Concrete drilled pile

Receiver

Ultrasonic wave

Drilling pipes

Coupling agent

Water

According to the longitudinal wave propagation speed, one can measure the concrete dynamic elasticity or the concrete resistance to compression.

In order to determine the concrete resistance to compression, we have to collect the data on the guss concrete and, if feasible, we need to get 3 parts of the guss concrete (of 14 cm / side, each). Such data and test tubes are used to determine the propagation speed / compression resistance relation.

Experimentally, a regression function was obtained between the resistance to compression of the concrete and the propagation speed of the ultrasounds through it:

$$\mathbf{R_i = a\, e^{bv}}$$

The a and b coefficients were experimentally determined for a standard concrete formula.

The standard concrete formula, which is going to be considered standard concrete, is:

- *cement 300 kg/m$^{3;}$*
- *river quartz aggregate φ > 30 mm*
- *the 0 – 1 mm 12 % fraction*
- *standard conservation (1 day mould+ 6 days water+ 21 days air)*
- *does not contain additives and admixtures.*

a = 2.4 kgf/cmp b = 1.1 s/km.

$$\mathbf{R_i = 2{,}4\, e^{1{,}1V}}$$

The total influence coefficient characteristic to the concrete is calculated, based on the partial influence coefficients of each factor, according to the relation:

$$c_t = C_c \cdot C_e\, C_a \cdot C_\varphi \cdot C_g \cdot C_p \cdot C_m \cdot C_u$$

Where the coefficients represent the influence, the cement type, the cement dosage, the type of aggregate, the maximum dimension of the aggregate, the fraction of the aggregate (0- 1 mm) the existence of certain admixtures, the maturity of the concrete, the humidity of the concrete.

$R_c = c_t \cdot R_i$

3. The stages for accomplishing a bored pile

Stage 1- Digging with a grab bucket and protecting the pit with metallic piping under coating of bentonitic mud.

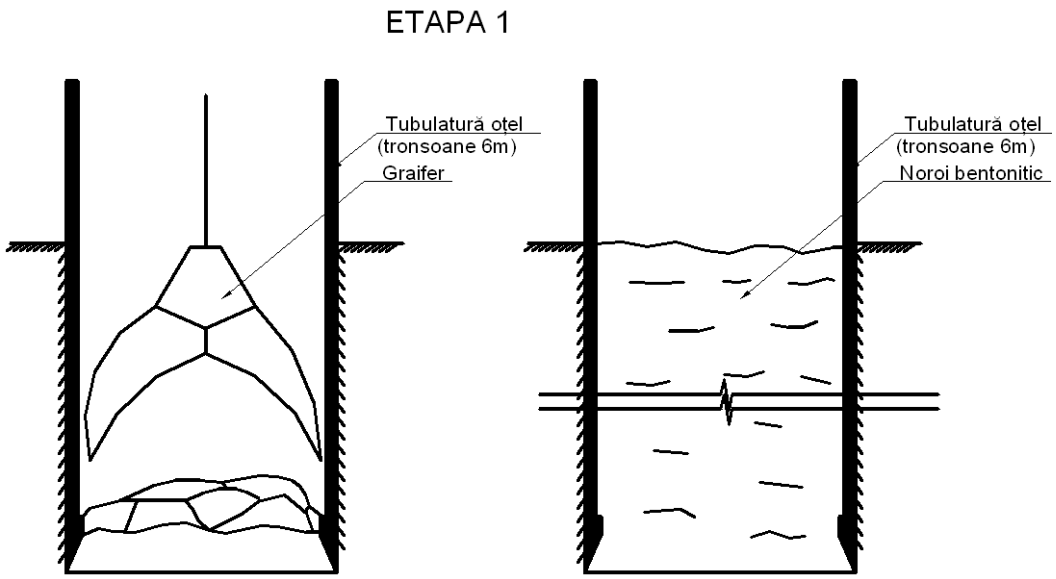

STAGE 1

Metallic piping (6 m section)

Grab bucket

Metallic piping (6 m section)

Bentonitic mud

Stage 2- Matching and assembling the reinforcement fabric, together with the exploration pipe.

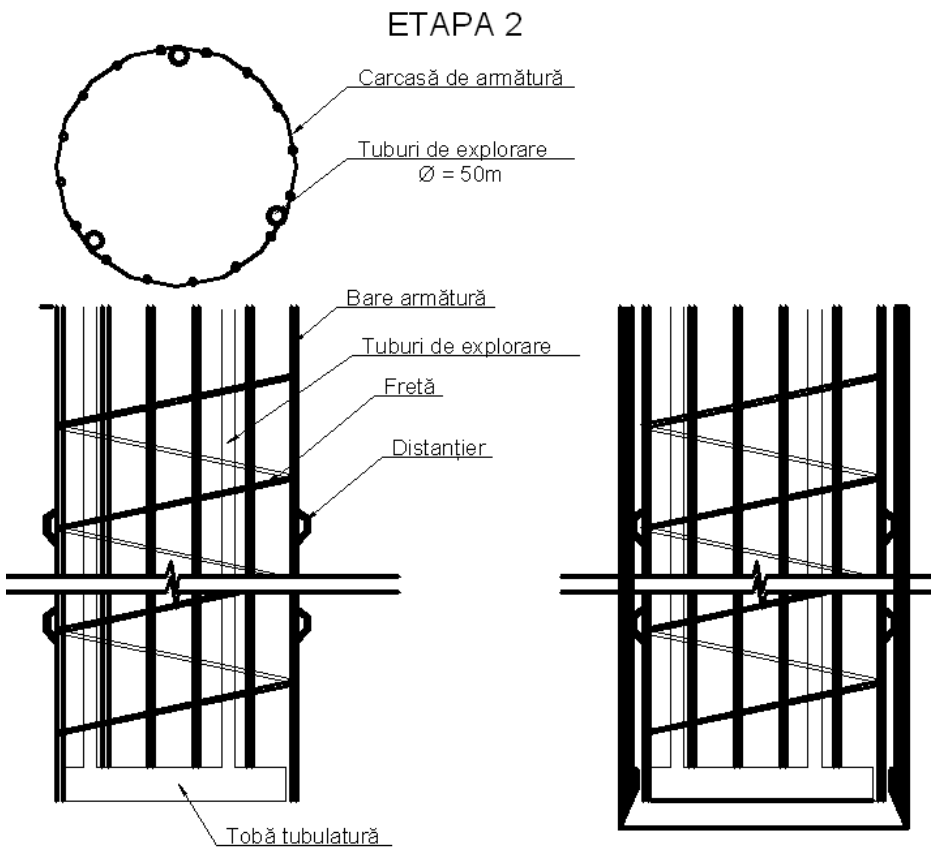

STAGE 2

Reinforcement fabric

Exploration pipe ø= 50m

Hoop

Separator

Pipe drum

Stage 3- Casting the steel into the pile, through the cement hopper, starting from the down side upwards, replacing the bentonitic mud.

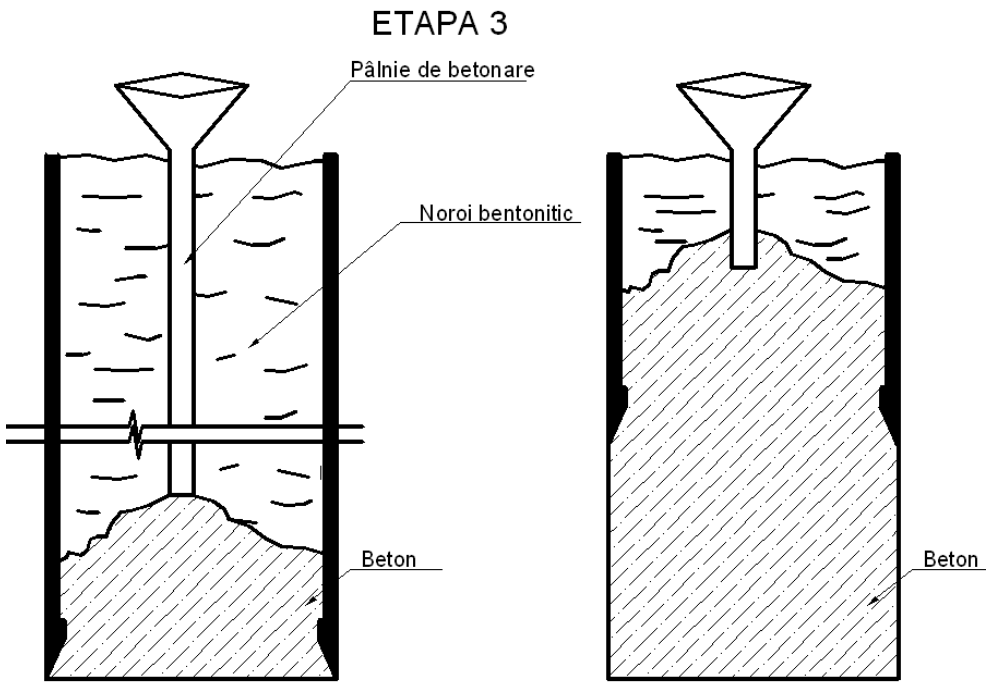

STAGE 3

Cement hopper

Bentonitic mud

Cement

Cement

Stage 4- Protection piping reclaiming

Stage 5- Verification of the quality of the concrete cast in the piles by sonic logging.

STAGE 4

Concrete- bentonitic mud composition

Concrete

STAGE 5

Betonscop

Concrete

Stage 6- Injecting the concrete in the exploration pipes.

Stage 7- Establishment of the foundation raft over the drilled piles (reinforcement and concrete).

STAGE 6

Concrete injection

Concrete

STAGE 7

Foundation raft

Concrete

	Direction 1-2	Direction 2-3	Direction 1-3
The average quadric deviation of speed:	595.23	571.69	448.20
The speed variation coefficient:	15.01 %	14.23 %	10.87 %

- General average: 283.6 daN/cm2
- The total influence coefficient: 1.30
- H= +175 cm The elevation difference between pipes and the concrete levelling.
- The age of the concrete at the date of the trial: 200 days

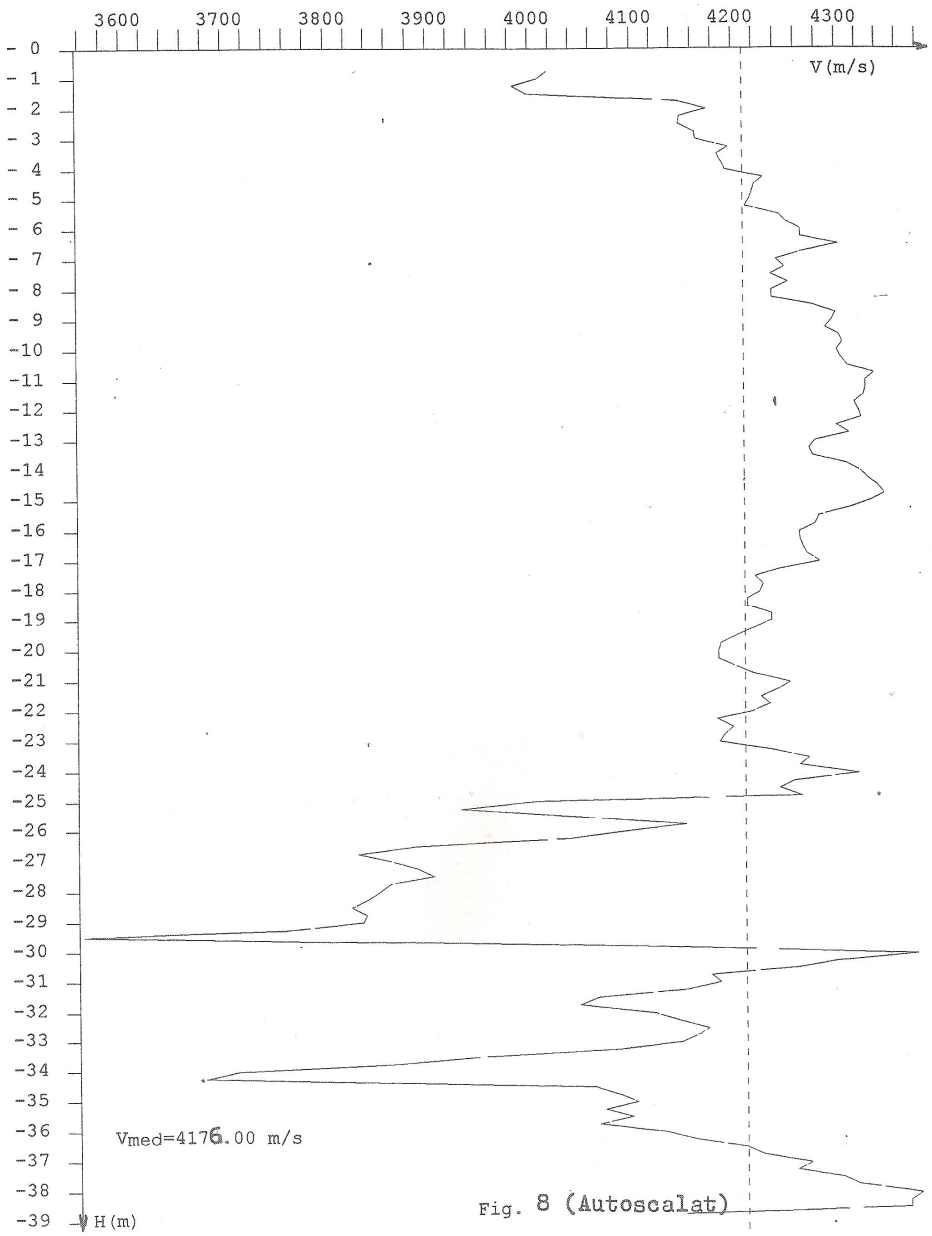

Fig. 8 (Autoscalat)

4. The explanation of the emergence of the observed fault

Pipe recovery

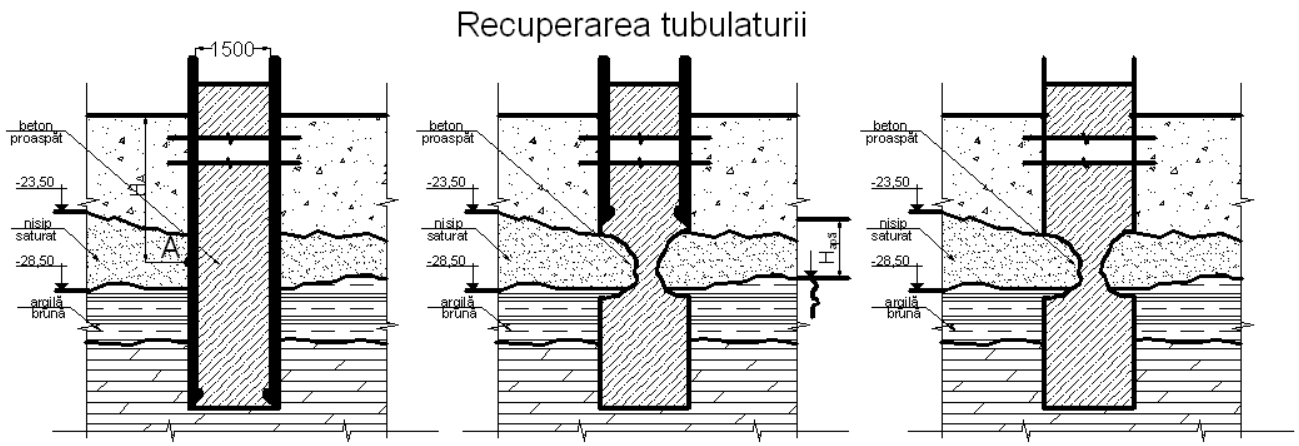

Fresh cement

Saturated sand

Brown clay

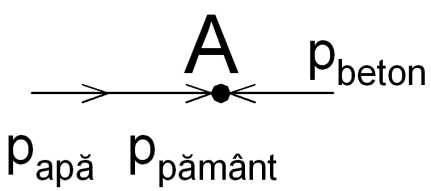

Concrete

Water

Soil

The balance condition (in order for the saturated sand not to infiltrate into the concrete column) is that the pressure of the fresh guss concrete and of the bentonitic mud be higher or equal to the amount of the pressures exerted by the soil and water.

p **concrete+** p **bentonitic mud +**p **water**

p concrete- the pressure exerted by the fresh concrete column

p soil= $\rho_{bet} \cdot H_1 \cdot g$

p bentonitic mud- the pressure exerted by the bentonitic mud column (from CTN to the concrete)

p soil = $\rho_{bet} \cdot (H_A - H_1) \cdot g$

p soil- the pressure exerted by the soil column (from CTN to H_A)

p soil = $\Sigma(\rho_i \cdot h_i \cdot g)$

p soil- the density and height of each soil layer (from CTN to H_A)

p soil- the pressure exerted by the soil column

p water= p water$\cdot H_A \cdot g$

The balance condition can also be satisfied with the help of the unity of effort admitted in the fresh concrete. Therefore, by delaying the pipe recovery until the fresh concrete begins to bind.

$$\mathbf{\Sigma_{concrete} + p_{concrete} + p_{bentonite} \geq p_{soil} + p_{water}}$$

σ_{beton-} the concrete's resistance to reduction in the moment of the recovery

This delay, necessary for the resistance growth admitted in the concrete must be calculated carefully, as it can lead to the impossibility to recover the piping. The determination of the resistance admitted for compression, in the concrete, during the consolidation period can be determined with enough precision, knowing the recipe of the concrete, the exact age and temperature.

The fault observed on two of the eight bored piles of the Cernavoda bridge abutment over the Danube- Black Sea channel in the area of CNE Cernavoda was due to the rapid recovery of the piping corroborated with an unfavourable stratification of the soil. Being informed, the designing engineer could take the necessary measures so that the deficiency would not affect the structural safety of the bridge. These measures consisted in building two more bored piles for the above-mentioned bridge abutment.

Photograph taken during the in-situ trials

Photograph of the bridge after inauguration

Bibliography

1. Instrucţiuni tehnice pentru " Controlul caltăţii betonului la construcţiile îngropate prin metoda carotajului sonic", indicativ C 200-81

2. Referat cu concluzii asupra "Controlului calităţii betonului prin metoda carotajului sonic din 15 piloţi foraţi φ1500 de la podul peste Canalul Dunăre-Marea Neagră în zona CNE Cernavodă – INCERC Bucureşti

Notes

* University of Architecture Spiru haret, Faculty of Architecture, Bucharest

PROBLEMATICA LOCUIRII

Conf. univ. dr. arh. Gheorghe IONAŞCU*

Rezumat: *Problematica locuirii este abordată la nivel conceptual prin definirea principalilor termini recurenţi şi prin corelarea sectorului locuire cu celelalte domenii ale economiei implicate în succesul strategiei de locuire. Lucrarea de faţă aduce în prim plan o schiţă proiect în ceea ce priveşte strategia naţională de locuire, ce prefigurează viitorul habitatului urban propunând principii generale de locuire , fixând obiective generale, particulare şi regionale, denumind domenii de realizare practică şi politici de locuire la nivel naţional.*

Cuvinte cheie: *locuire, locuinţă, strategia locuirii, politici de locuire, programe de locuire*

1. Abordarea conceptuală

Habitat = locul în care o populaţie vieţuieşte (trăieşte) în mod natural.
Locuirea (habitatul uman) este:
- procesul de convieţuire complexă a comunităţilor umane în aşezări (localităţi) în interrelaţii cu mediul natural şi creat de om,
- elementul cheie al dezvoltării aşezărilor umane,
- factorul fundamental de armonie, stabilitate socială şi de calitate a vieţii populaţiei umane.

Conceptul de ***locuire*** are o arie foarte mare. Locuirea cuprinde (se referă la):
- vatra aşezării (intravilanul localităţii),
- locuinţele individuale şi colective,
- infrastructurile tehnico-edilitare,
- dotările şi serviciile publice la care populaţia are acces,
- unităţile de producţie de bunuri materiale, necesare populaţiei,
- facilităţile de recreere, un ambient corespunzător, plăcut şi reconfortant,
- relaţiile populaţiei cu mediul, relaţiile sociale intercomunitare.

Legăturile fundamentale între sectorul locuire şi celelalte domenii ale economiei (cu implicaţii cruciale în succesul strategiei şi în coordonarea politicilor), sunt:
A) veniturile şi locul de muncă,
B) partea financiară a economiei, cuprinzând economiile familiilor şi rolul locuinţei ca principal bun şi sursă a bogăţiei familiei,
C) partea bugetară a economiei, cuprinzând cheltuielile publice pentru locuire şi infrastructuri.

Investiţiile în sectorul public al locuirii reprezintă o parte importantă a investiţiilor din sectorul public. De aceea, locuinţa este o parte componentă esenţială a politicilor economice globale. Locuinţa este componenta fundamentală a aşezărilor umane.

2. Strategia locuirii

= prefigurează viitorul aşezărilor umane, a procesului de habitat uman pe orizont lung de timp
= abordează realitatea într-o viziune globală, vizând toate componentele, nu numai locuinţele,
= conţine principii şi obiective,
= se realizează prin politici, promovate de guvern si aprobate de parlament.

Pot fi : a) strategii de menţinere şi stabilitate (în societăţi avansate),
b) strategii de tranziţie de la un sistem socio-economic la altul,
c) strategii de relansare socio–economică,
d) strategii de criză.

Ultimele trei tipuri de strategii corespund condiţiilor actuale pentru România.

Strategia locuirii trebuie să cuprindă 4 direcţii complementare:
= definirea precisă şi cuantificabilă a obiectivelor în domeniu,
= reorganizarea progresivă a sectorului locuirii,
= mobilizarea şi repartiţia raţională a resurselor financiare în acest sector,
= o atenţie egală acordată: - producţiei de locuinţe noi,
- modernizării/reabilitării locuinţelor existente,
- gestionarii terenurilor,
- promovării industriei construcţiilor.

Cheia eficienţei strategiei naţionale a locuirii sunt politicile macro-economice, care leagă sectorul locuirii de restul economiei. Criteriul fundamental al strategiei locuirii, care determină succesul reformei, al deciziilor parlamentului şi guvernului este:

<u>= punerea în valoare a acumulărilor şi resurselor existente în ţară:</u>

- capacităţile de cercetare- proiectare- dezvoltare, expertiza specialiştilor,
- capacităţile de producţie în construcţii în general şi pentru locuinţe în special,
- forţa de muncă calificată în construcţii,
- resursele naturale şi energetice,
- acumulările băneşti ale populaţiei,
- alocaţiile de la buget, pentru reabilitarea locuinţelor existente şi locuinţe noi.

<u>= lărgirea pieţei interne şi externe a construcţiilor,</u> prin:

- crearea şi dezvoltarea unei pieţe interne a construcţiilor,
- conexiunea pieţei interne cu piaţa externă.

<u>= utilizarea creditelor şi împrumuturilor externe cu precădere pentru relansarea construcţiilor în general şi a construcţiei de locuinţe în special</u> (deci pentru producţie şi nu pentru consum)

Strategia locuirii vizează următoarele ţinte:

- recunoaşte importanţa aşezărilor umane în dezvoltare cu menţinerea atributelor lor,
- promovează conducerea democratică la toate nivelele, prin încurajarea participării publice în procesul adoptării deciziilor, edificând cadrul de participare a sectorului privat şi rolul de răspundere al guvernului central şi al administraţiilor locale,
- asigură dezvoltarea urbană, ca parte importantă a economiei naţionale, oferind oportunităţi pentru investiţii pentru locuinţe şi infrastructuri tehnico- edilitare,
- asigură securitatea dreptului de proprietate asupra terenurilor şi investiţiilor şi alte drepturi publice şi private,

- asistă planificarea spaţială şi managementul integrat al teritoriului,
- contribuie la realizarea direcţiilor strategice definite pe plan mondial şi european, privind dezvoltarea durabilă,
- orientează priorităţile de acţiune către cei care au cea mai mare nevoie de locuinţe,
- asigură locuinţe şi pentru cei cu venituri scăzute, care cheltuiesc un procent ridicat din venitul lor pentru locuinţe.

3. Politicile de locuire

- reprezintă orientările concrete pe termen mediu şi scurt,
- reflectă tendinţele şi cerinţele sociale,
- cuprind obiective sectoriale concomitente, necesare realizării strategiei,
- reflectă intenţiile declarate ale guvernului,
- se realizează prin programe concrete.

Pot fi politici de locuire: = globale sau
= sectoriale: - economice, de facilitare,
- sociale, de acces a tuturor categoriilor sociale,
- de asigurare a terenurilor necesare,
- arhitectural-urbanistice,
- tehnologice, de construire.

Promotorii politicilor de locuire trebuie să fie conştienţi că :
- investiţiile în locuire sunt productive atât din punct de vedere economic, cât şi social, reprezentând o importantă sursă de venituri şi locuri de muncă;
- locuirea reprezintă o parte importantă a bogăţiei naţionale şi constituie o măsură a bunăstării sociale, precum şi un stimulent pentru economie şi investiţii.

Politicile (naţionale) de locuire, bine alese, bazate pe resurse disponibile, eficient aplicate, la nivel naţional şi local, de către un număr mare de agenţi, permit rezolvarea problemelor economice pe termen scurt şi stabilirea unor legături durabile şi fructuoase între sectorul locuirii şi restul economiei. Politicile de locuire sunt influenţate de: gradul de stabilitate (sau instabilitate) al economiei în general, maturitatea pietei, nivelul inflaţiei şi nivelul dobânzilor.

Politicile de locuire trebuie să găsească echilibrul între o eficienţă crescută şi justiţie socială (echitate). Obiectivele politicilor de locuire trebuie formulate ţinând seama de: posibilităţile economice, resursele financiare posibil de mobilizat, resursele materiale, resursele tehnice şi tehnologice, resursele de forţă de muncă, resursele de terenuri.

Politicile de locuire trebuie formulate vizând caracterul locuinţei, ca *bun de folosinţă îndelungată*, de achiziţie pe termen lung, care se transferă de regulă generaţiilor următoare.

Deteriorarea prematură a stocului existent de locuinţe trebuie contracarată şi prevenită prin întreţinerea corespunzătoare, reabilitarea şi consolidarea, după caz, a acestora.

4. Programele de locuire

= reprezintă activităţi concrete, adecvate, realiste şi convergente, stabilite oficial (instituite) prin acte normative, cu alocarea resurselor, definirea termenelor şi responsabilităţilor,

= conţin: - 1. Definirea activităţilor,
- 2. Precizarea resurselor disponibile,

- 3. Stabilirea responsabilităţilor,
- 4. Termenele de realizare.

= se realizează prin : studii, proiecte, acţiuni şi investiţii,
= presupun dezvoltarea parteneriatului public - privat,
= presupun existenţa unei *culturi a dezvoltării*, dezvoltarea fiind asumată de comunitate şi nu impusă din afară, de sus.
= trebuie să asigure dezvoltarea durabilă şi protecţia mediului
= trebuie să asigure gestionarea responsabilă a resurselor, în special a celor neregenerabile, utilizând şi reciclările.
Pot fi programe de locuire integrate, globale pentru o ţară, regiune, zonă, localitate sau cartier ori un ansamblu şi programe de locuire sectoriale: pentru locuinţe noi, pentru consolidarea ori reabilitarea celor existente, pentru asigurarea infrastructurilor tehnico- edilitare etc. etc.

5. Definiţii şi abordări

Locuinţa este unitatea constructivă, formată din una sau mai multe camere de locuit, situate la acelaşi nivel al clădirii sau la nivele diferite, prevăzută de regulă cu dependinţe (bucătărie, baie etc.) sau cu alte spaţii de deservire, independentă din punct de vedere funcţional, având intrare separată din casa scării, curte sau stradă şi care a fost construită, transformată sau amenajată în scopul de a fi folosită, de regulă, de o singură gospodărie sau familie.

Locuinţa este unitatea elementară de referinţă pentru habitatul uman.

Locuinţa este un sistem de habitat uman pentru o familie, sau o gospodărie .

Mai multe locuinţe cuplate în vile sau în blocuri, cu unul sau mai multe etaje, formează un ansamblu construit de locuinţe, un sistem de sisteme, sau un macro-sistem de locuinţe.

Mai multe vile şi/sau blocuri de locuit pot forma un **ansamblu de locuinţe** sau un cartier, prevăzut cu infrastructura tehnico-edilitară necesară locuirii (drumuri, alimentare cu apă, canalizare, gaze, termoficare, telecomunicaţii, energie electrică etc.)

Un **ansamblu urbanistic rezidenţial, de locuit**, urban sau rural, are în componenţă, de regulă, dotările (comerciale, de servicii, culturale, sociale, de învăţământ, sănătate etc.) necesare convieţuirii comunităţii umane respective şi asigurării facilităţilor strict-necesare.
Construirea locuinţelor "de masă", multe, ieftine, de slabă calitate, caracteristică perioadei anterioare revoluţiei din 1989, a condus la realizarea aşa-ziselor "cartiere- dormitor", care nu dispuneau de dotările şi serviciile necesare unui habitat uman optim. Un cartier/ansamblu de locuinţe ar trebui să aibă, o personalitate proprie, o înfăţişare distinctă şi specifică.
Într-o abordare sistemică:

- **locuinţa** este un element (construit), un sistem de locuit pentru o familie,
- un grup de locuinţe este un sistem de locuire care înglobează mai multe sisteme de locuit, fiind un sistem de sisteme (**bloc, vilă,** etc);
- un **ansamblu urbanistic de locuire** este un mezo-sistem, care înglobează – ca sistem ierarhic superior – mai multe sisteme de locuit;
- un **cartier de locuinţe** este un macro-sistem, înglobând ierarhic ansamblurile;
- o **localitate** este un macro-sistem de habitat uman, de rang superior, pentru o comunitate, faţă de componentele ei definite anterior.

Faţă de teritoriu, localitatea (aşezarea umană) este un sistem elementar de habitat uman. Reţeaua naţională a aşezărilor umane din România cuprinde sisteme ierarhizate de aşezări umane, situate în cadrul

unor sisteme teritoriale delimitate administrativ sau geografic (zonă montană, deltaică, regiune de dezvoltare, judeţe, comune)

6. Strategia naţională a locuirii

Schiţă proiect

I. PRINCIPII GENERALE:

- o şansă pentru fiecare (eradicarea sărăciei)
- omul – partener al naturii (protecţia mediului şi asigurarea echilibrului ecologic)
- armonizarea relaţiilor inter-comunitare (asigurarea echilibrului social)

II. OBIECTIVE FUNDAMENTALE

- DEZVOLTAREA DURABILĂ A AŞEZĂRILOR UMANE (planificare şi gestionare pe baza programelor înscrise în cap. 7 din Agenda XXI, Rio de Janeiro, 1992)
- ASIGURAREA UNEI LOCUINŢE ADECVATE PENTRU FIECARE (prin facilitare, implicând măsuri de acces la terenuri, la credite avantajoase etc)

III. OBIECTIVE GENERALE:

- Dezvoltarea cu precădere a aşezărilor umane mici şi mijlocii şi stoparea creşterii aglomerărilor urbane;
- Ameliorarea condiţiilor de locuire pentru cei a căror locuinţă este sub media naţională şi în special pentru cei defavorizaţi;
- Evaluarea necesarului în locuire (locuinţe) şi
- Evaluarea resurselor necesare şi posibil de mobilizat
- Crearea facilităţilor fiscale şi a creditului, necesare pentru construcţia de locuinţe private şi sociale, la preţuri accesibile.

IV.OBIECTIVE PARTICULARE (PE TIPURI DE AŞEZĂRI):

ORAŞE:

- stăpânirea creşterii urbane şi evitarea extinderii periurbane;
- reabilitarea aşezărilor şi ansamblurilor urbane şi conservarea memoriei lor culturale;

SATE:

- modernizarea aşezărilor rurale şi conservarea tradiţiilor etnografice, a artei populare şi a meşteşugurilor;
- asigurarea infrastructurilor tehnico-edilitare optime pentru locuire

V. OBIECTIVE REGIONALE (zonale):

- dezvoltarea prioritară a zonelor declarate oficial ca defavorizate economico- social şi de reconversie industrială
- dezvoltarea prioritară, inclusiv prin reconstrucţie ecologică a zonelor fragile din punct de vedere ecologic (zonele montane, zona Deltei Dunării, zona litoralului Mării Negre şi unele zone umede din Lunca Dunării)

- **<u>Domenii de realizare practică a strategiei locuirii:</u>**

Pentru existent:

- reabilitarea locuinţelor existente ,
- reabilitarea şi revitalizarea ansamblurilor de locuit,

Pentru lucrări noi:

- asigurarea terenurilor pentru construcţia de locuinţe şi alte clădiri,

- organizarea furnizării de locuinţe;
- producţia efectivă de locuinţe şi alte construcţii;
- mobilizarea şi alocarea resurselor din surse publice şi private, interne şi externe, materiale şi financiare

Strategia Naţională a Locuirii se realizează prin promovarea politicilor corespunzătoare de locuire, care pot fi aprobate de guvern şi realizate efectiv prin programe adecvate.

7. Politicile de locuire (Propunere)

- **Politici spaţiale urbanistice, de consolidare structurală a aşezărilor umane**

OBIECTIV GLOBAL: *Conservarea vocaţiei rezidenţiale a aşezărilor umane şi asigurarea condiţiilor optime de locuire în cadrul acestora* – realizabil prin sub-obiective:

- întocmirea Agendei 21 Locală, cu tendinţele, opţiunile şi oportunităţile de dezvoltare durabilă, pe termen lung (pentru primele decenii ale sec. XXI);
- definitivarea şi reactualizarea - după caz – a planurilor urbanistice generale ale aşezărilor;
- încurajarea iniţiativelor de construire, cunoscând că, dezvoltarea construcţiilor reprezintă motorul creşterii economice - benefic în perioada de tranziţie şi relansare a economiei;
- asigurarea locuinţelor necesare noi, pentru toate categoriile populaţiei, pe baza unui program elaborat în timp, cu finalitate etapizată;
- prezervarea capitalului investit în construcţiile (de locuinţe) existente, care au valoare economică, funcţională, istorică, culturală şi turistică, prin dezvoltarea unor proiecte de reabilitare a fondului de locuinţe existent (consolidare, renovare, conservare, echipare);
- asigurarea tuturor lucrărilor de infrastructură tehnico-edilitară (reţele de alimentare cu apă, de canalizare, de gaze, termoficare, energie electrică, telecomunicaţii, etc.)
- modernizarea sistemului de circulaţie (transport) în interiorul localităţii;
- reabilitarea şi consolidarea sistemelor semi-naturale de habitat (spaţii verzi, oglinzi apă);
- asigurarea locurilor de muncă prin dezvoltarea IMM-urilor de producţie şi prelucrare, care - prin creşterea veniturilor – determină creşterea calităţii vieţii;
- asigurarea accesului la servicii diversificate şi dotări necesare pentru locuire (sociale, comerciale, medicale).

- **Politici economico-financiare de facilitare a dezvoltării durabile a aşezărilor umane**

Obiective globale:

1. ***Accesul tuturor categoriilor de locuitori la o locuinţă adecvată,***

realizabil prin sub-obiective:

- relansarea producţiei şi serviciilor, prin măsuri financiar/fiscale de facilitare şi creditare;
- relansarea construcţiei de locuinţe, prin politici de creditare-finanţare în condiţii avantajoase pentru toate categoriile de locuitori;
- crearea unui fond naţional pentru locuinţe şi a fondurilor locale, având ca surse:
  - alocaţii de la bugetul central (subsidii directe),
  - credite externe obţinute prin licitaţii internaţionale,
  - diverse taxe deduse din taxele de autorizare, avizare, procent din amenzile în domeniul construcţiilor, procente din impozitul pe clădiri, etc., fără creşterea cuantumului acestora,
- utilizarea investiţiilor străine directe de capital;

- avizarea, aprobarea şi promulgarea legii creditului ipotecar;
- instituirea de facilităţi pentru plata chiriilor(mari) pentru persoane/familii cu venituri mici

2. ***Promovarea unor acţiuni de reabilitare urbană,*** realizabilă prin sub-obiectivele:

- întocmirea unor proiecte pilot de reabilitare urbană complexă pe cartiere,
- perfectarea scenariilor de realizare, cu resurse, termene şi responsabilităţi,
- încheierea unor parteneriate public- private pentru realizarea reabilitărilor,
- stabilirea şi procurarea resurselor necesare,
- realizarea lucrărilor de reabilitare, pe etape,
- întocmirea unei metodologii cadru de reabilitare urbană complexă,
- avizarea şi difuzarea metodologiei autorităţilor administraţiei publice locale,
- promulgarea unei reglementări legale, care să faciliteze reabilitarea urbană

▪ Politici ecologice şi de mediu

Obiectiv global: *Menţinerea echilibrului ecologic al aşezărilor umane în limitele de stabilitate necesare şi reducerea poluării,* realizabil prin sub-obiective:

- aplicarea unor măsuri de reducere până la eliminare a poluării industriale;
- instituirea unor măsuri ferme de gestiune responsabilă, pe principii economice, a deşeurilor menajere şi industriale, prin extinderea reciclării şi recuperării substanţelor utile;
- realizarea unor proiecte de reabilitare şi consolidare a sistemelor coerente şi continue de habitat semi-natural (spaţii verzi, aliniamente plantate, parcuri, grădini, scuaruri etc. şi oglinzi de apă) în oraşe;
- organizarea, igienizarea şi agrementarea tuturor terenurilor libere pentru utilitate publică sau privată;
- reducerea nivelului de zgomot în oraşe în general şi în zonele aglomerate - în mod special - prin măsuri ale administraţiei locale, adiţionale celor naţionale.

▪ Politicile de locuire care pot fi promovate de Guvern prin programe corespunzătoare:

1. Conservarea vocaţiei rezidenţiale a aşezărilor umane şi asigurarea condiţiilor optime de locuire în cadrul acestora.
2. Evitarea segregării sociale radicale a locuitorilor aşezărilor urbane şi stabilizarea populaţiei aşezărilor rurale, inclusiv montane.
3. Încurajarea diversităţii modurilor de locuire .
4. Prezervarea capitalului investit în construcţiile (de locuinţe) existente, care au valoare economică, funcţională, istorică, culturală şi turistică, putând fi conservate, renovate şi reutilizate.
5. Încurajarea iniţiativei de construire şi stimularea dezvoltării industriei construcţiilor – motor al creşterii economice, benefic în perioada de tranziţie.
6. Dezvoltarea construcţiei de locuinţe noi, prin măsuri financiare şi fiscale de facilitare; refacerea fondului de locuinţe sociale şi locuinţe de serviciu care să permită atragerea forţei de muncă.
7. Dezvoltarea diversificată a serviciilor şi dotărilor sociale, comerciale sanitare, etc.
8. Relansarea economică a unităţilor de producţie şi prelucrare pentru creşterea calităţii vieţii prin creşterea numărului de locuri de muncă şi a câştigurilor.
9. Menţinerea echilibrului ecologic al aşezărilor în limitele de stabilitate, consolidarea sistemelor de habitat natural din oraşe şi reducerea până la eliminare a surselor de poluare.
10. Modernizarea infrastructurii tehnico-edilitare (apă, canalizare, drumuri, etc.) şi fluidizarea circulaţiei.

11. Stimularea iniţiativelor de dezvoltare locală şi creşterea conştiinţei comunitare, civice, dezvoltarea unei "culturi a dezvoltării".
12. Utilizarea creditelor externe exclusiv pentru dezvoltarea producţiei, în general şi pentru construcţii de locuinţe, în special şi în nici un caz pentru consum. Utilizarea investiţiilor străine directe de capital.

***NOTĂ**:
a) Politicile de locuire nu trebuie subordonate politicilor (macro) economice, ci trebuie concepute ca parte integrantă a acestora.
b) În ansamblu, politicile de locuire pot fi cuprinse într-un PLAN NAŢIONAL DE ACŢIUNE pentru revigorarea aşezărilor umane care să fie promovat printr-un pachet de Legi şi Hotărâri ale Guvernului; Planul Naţional poate fi defalcat pe secţiuni: reabilitare urbană şi modernizare rurală.
c) Formularea unor politici adecvate privind locuirea este condiţionată de elaborarea şi reactualizarea periodică a Statisticii locuirii, ce poate fi prezentată spre informare Guvernului.
d)Statistica locuirii poate fi realizată prin utilizarea următoarelor surse:
- datele din Anuarul Statistic al României,
- date obţinute prin reţeaua de observatoare urbane locale,
- datele Recensământului populaţiei şi locuinţelor din anul 2002.

În ţările dezvoltate, subvenţiile directe pentru locuire reprezintă 30% din totalul subvenţiilor, 13% din bugetul naţional şi 3-4% din PIB.

9. Plan naţional de acţiune (programe globale)

1) Crearea registrului statistic şi monitorizarea situaţiei şi dinamicii locuirii. (indicatori de locuire) (Program de bază de date)
   - actori implicaţi:
     - coordonator – MDRT - CNAU, prin reţeaua de observatoare urbane locale, conectate la observatorul central, din cadrul Secretariatului CNAU,
     - colaborator - Institutul Naţional pentru Statistică
     - interpretare, sinteze, etc. (prin studii) – URBANPROIECT ETC.
   - condiţii de calitate:
     - realizarea în acord cu registrul statistic al UE
     - reactualizarea periodică – la un an
   - scop:
     - bază de date pentru existentul şi necesarul de locuinţe şi dotări;
     - formularea politicilor, programelor şi planului naţional de acţiune
     - prezentarea stadiului şi calităţii locuirii în Guvern (raport anual)
2) Constituirea unei reţele de aşezări umane echilibrate şi policentrice, ierarhizate sistemic
   - mijloc:
     -prin planurile de amenajarea teritoriului: naţional (secţiunea a IV- reţeaua de localităţi), regionale, judeţene, zonale
   - scop:
     - stabilirea ierarhiei sistemice care fundamentează organizarea administrativ-teritorială în teritoriu (macrosistem, sistem, subsistem)

- stabilirea rangului localităţilor în reţea (capitală, mare municipiu, municipiu, mare oraş, oraş, oraş mic, sat centru de comună, sat mare, sat, cătun) în funcţie de talia acestora.

- actori implicaţi: -MDRT (DGATU-serv. amenajarea teritoriului)
  (serv. urbanism), DAPL si Consiliile judeţene

3) a) Programul de reabilitare urbană, bazat pe proiecte-pilot MDRT (Bucureşti, Oradea, Târgovişte, Roman, Reşiţa, etc.),

mijloace:- fonduri de cercetare, proiectare, execuţie,
- contracte de parteneriat.

actori implicaţi: - MDRT- promotor, coordonator,
- Consiliile locale, judeţene—realizatori,
- Societăţi comerciale- finanţatori,
- Asociaţii neguvernamentale, colaboratori,
- Filiale ale regiilor autonome de utilităţi.

Scop final : promovarea unor reglementări cadru de facilitare şi stimulare a programelor de reabilitare urbană.

b)Programul de normalizarea vieţii la sate şi dezvoltare socio-economică a spaţiului rural

- mijloace:

- prin proiecte pilot, metodologii de proiectare-reabilitare si masuri de facilitare locala,
- prin planificarea dezvoltării teritoriului şi localităţilor rurale, prin PAT şi PUG (MLPTL)
- prin promovarea unor hotărâri de guvern pentru 14 obiective convergente destinate normalizării vieţii la sate si dezvoltării socio-economice a acestora.

- actori implicaţi: MDRT, MAA, etc. (Grup interministerial de coordonare)

4) Reactivarea şi relansarea sectorului de construcţii, motor al creşterii economice în perioada de tranziţie, prin:

- susţinerea activităţii de cercetare în construcţii; (prin MDRT şi MEC)
- adecvarea standardelor la exigenţele UE (ISO-9 000; ISO-14 000); (prin MDRT)
- facilitarea producţiei de materiale de construcţii şi prefabricate, folosind cu precădere materii prime locale; (prin MDRT şi consilii locale)
- introducerea tehnologiilor cu consum redus de energie şi a materialelor ne-energofage; (prin MDRT, MEC, institute de profil, măsuri de stimulare)
- creşterea calităţii construcţiilor; (MDRT,Institute de cercetare, proiectare, organizaţii de construcţii, Inspecţiile judeţene de control în construcţii)
- promovarea tehnologiilor şi materialelor ecologice;
- reabilitarea funcţională, termică şi estetică a construcţiilor, inclusiv constructivă (consolidare).

5) Relansarea construcţiei de locuinţe, pe baza stabilirii unor relaţii de piaţă, active, stimulative, permisive şi funcţionale (pe baza unor politici de facilitare a accesului la locuinţă, politici de creditare, subvenţionare) prin:

- determinarea necesarului de locuinţe, solicitat de populaţie, pe localităţi,
- asigurarea cadrului legislativ (legi, H.G.-uri, etc),
- înfiinţarea şi organizarea Agenţiei Naţionale pentru Locuinţe (Legea nr. 152/15.07.1998),
- determinarea terenurilor prezervate prin planurile urbanistice pentru locuinţe, (prin consiliile locale),
- asigurarea creditelor interne şi externe necesare pentru relansarea construcţiei de locuinţe, (Guvern, Ministerul Dezvoltării, Consilii locale),

- agrearea firmelor specializate de construcţii pentru locuinţe pe credit pentru populaţie, (prin ministerul de resort),
- deschiderea agenţiilor locale pentru contractarea construcţiei locuinţelor, (prin consiliile locale), - alte măsuri necesare…..

10. Activitatea MDRL în domeniul habitatului

implicã realizarea cadrului strategic, legislativ şi metodologic coerent în vederea îmbunătăţirea calităţii locuirii şi asigurării accesului la locuinţe decente pentru toţi locuitorii în toate localităţile României. În vederea identificării celor mai bune soluţii privind accesul la locuinţe adecvate si a promovării dezvoltării durabile a aşezãrilor umane, în contextul accelerãrii urbanizãrii în întreaga lume, problematica locuirii este un subiect de interes pentru instituţiile şi organizaţiile europene şi internaţionale (Comisia Economicã pentru Europa a Natiunilor Unite UNECE - Geneva; Programul Naţiunilor Unite pentru Aşezãri Umane UN-HABITAT - Nairobi), precum si pentru reuniunile periodice ale miniştrilor responsabili cu dezvoltarea urbanã si locuirea la care România participã. În domeniul Habitat, **Ministerul Dezvoltării Regionale si turismului** are urmãtoarele atribuţii (actualizate: 03-09-2009):

- asigurã Secretariatul Centrului National pentru Aşezãri Umane (CNAU-HABITAT) şi coordonarea realizãrii Strategiei Naţionale a Locuirii;
- elaborezã planul anual de acţiuni al Centrului Naţional pentru Aşezãri Umane (Habitat) si-l supune aprobãrii acestuia, urmãrind realizarea lui;
- coordonezã realizarea de metodologii, standarde şi indicatori vizând calitatea locuirii;
- elaborezã sinteze de materiale documentare, pentru difuzarea în teritoriu;
- organizezã activitatea pentru constituirea fondului propriu de colecţii şi baze de date, inclusiv în sistem GIS;
- iniţiazã proiecte de acte normative pentru transpunerea directivelor europene relevante din domeniul sãu de activitate;
- constituie şi coordonezã grupuri de lucru care sã coopteze alte instituţii în procesul de transpunere a directivelor europene relevante din domeniul sãu de activitate;
- evaluezã impactul în România al actelor normative elaborate la nivel european asupra domeniului locuirii.

În anii 1998 – 2000, a fost introdus prin Direcţia Habitat din minister, Registrul *Observatorul urban local,* în colaborare cu Direcţiile de urbanism şi amenajarea teritoriului din Consiliile judeţene. Scopul registrului era să monitorizeze evoluţia procesului de locuire, oferind datele necesare administraţiei locale şi centrale, pentru formularea unor politici realiste de locuire.
În aceiaşi perioadă, s-a elaborat *Monografia de locuire a României* (Country profile), cu concursul a şapte specialişti străini, ajutaţi de şapte specialişti români.

Note

*Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

HABITATION

*Assoc. Prof. PhD. Arch. Gheorghe IONAŞCU**

Abstract: *The habitation issue is addressed from a conceptual approach by defining the main terms and by correlating the housing sector to the other economic branches. We present a draft project of the National Housing Strategy covering general principles, general, specific and regional objectives and the housing strategies at national level.*

Key words: habitation, house, housing strategy, housing policies, housing programmes

1. Conceptual approach

Habitat = the place where human beings live.

Habitation means:

- the human communities living together in various localities, in harmony with the environment;
- the key element of human development;
- the fundamental factor of harmony, social stability and life quality.

The ***habitation*** concept covers:

- the territory occupied by a human community;
- the individual and collective dwellings;
- the technical and urban infrastructure;
- the public services;
- goods manufacturing units;
- recreational activities;
- inter-human relations.

The habitation / economy relation results in:

A) employment and income;

B) the family members' earnings;

C) public expenditure meant for living and infrastructure development.

The house is the fundamental component of human settlements and an important element of the global economic strategies.

2. Housing strategy

= addresses the future of human settlements;
= approaches reality from a global perspective, covering all components;
= includes principles and objectives;
= is implemented through procedures promoted by the Government and approved by the Parliament.

There are: a) maintenance and stability strategies (in developed societies);
b) transition strategies from one social and economic system to another;
c) social and economic recovery-focused strategies;
d) crisis strategies.

The last three types of strategies correspond to the current conditions in Romania.

The housing strategy must cover 4 directions:
= setting clear objectives;
= progressive reorganization of the housing sector;
= rational distribution of financial resources in this sector;
= emphasis on: - new buildings;
- improvement / rehabilitation of the existing buildings;
- land management;
- construction industry promotion.

Macroeconomic strategies are developed at national level, as part of the housing strategy. The fundamental element of the housing strategy underlying a successful reform and the Parliament and Government's decisions is the capitalization of the domestic resources:

- the research – design – development abilities, expertise;
- production abilities in the construction sector, in general, and in the housing sector, in particular;
- skilled workforce in the construction sector;
- natural and energy resources;

- people's income;
- state subsidies for the rehabilitation of the existing buildings and for developing new structures.

= expansion of domestic and foreign construction markets by:

- developing a domestic construction market;
- domestic / foreign market relation.

= credits and foreign loans for rejuvenating the construction industry, in general, and the housing sector, in particular (therefore for production and not for consumption).

The housing strategy:

- recognizes the importance of human settlements;
- promotes democratic management at all levels by encouraging the participation of the public sector in the decision-making process, while determining the role of the private sector and the responsibilities of the Government and of the local administration bodies;
- provides investment opportunities;
- guarantees the ownership of lands and investments as well as other public and private rights;
- facilitates space planning and territory integrated management;
- contributes to the implementation of sustainable development guidelines at international and European levels;
- provides habitation for low-income people.

3. Housing strategies

Cover:

- the medium and short-term objectives;
- the social trends and requirements;
- sector objectives;
- the Government's intentions;
- actual programmes.

The housing strategies may be: = global or

= sector: - economic strategies;

- social strategies (intended for all social classes);

- land-related strategies;
- architectural and urban strategies;
- technological, constructions-related strategies.

The promoters of the housing strategies must be aware that:

- the investments are lucrative both economically and socially, being an important income source;
- habitation is an important part of social welfare and an incentive for the economy and for investments.

The well-defined (national) housing strategies, based on available resources, efficiently implemented at national and local levels by a high number of agents, enable the economic problem short-term solving as well as productive and enduring connections between the housing sector and the other economic branches. The housing strategies depend on: the economic stability (or instability), in general, market maturity and inflation and interest level. The objectives must be formulated having in view the economic possibilities, the potential financial resources, the material, technical and technological, human and land resources. The dwelling's features must be also considered; it must be seen as an *enduring asset*, transmitted from generation to generation. Early degradation must be prevented by proper maintenance, rehabilitation and reinforcement procedures.

4. The housing programmes

= result in legally established actual, appropriate, realistic and convergent activities;

= cover:

1. the activities;
2. the available resources;
3. the responsibilities;
4. the execution interval.

= are implemented through research, projects, actions and investments;

= address the public / private partnership development;

= address the existence of a *development culture*; development is assumed by the community and not imposed;

= address sustainable development and environmental protection;

= cover the wise resource management, focusing especially on non-renewable resources.

There are integrated global housing programmes meant for a country, area, locality or district and sector housing programmes for new buildings, for the consolidation or rehabilitation of the existing ones, for improving the technical and urban infrastructure and the like.

5. Definitions and approaches

The **house** is the constructive unit consisting of one or several rooms situated at the ground floor or at various floors, usually provided with outbuildings (kitchen, bathroom and the like). One can enter the house from the yard or from the street. It has been built, altered or improved to serve a family's needs.

The **house** is the reference structure for human habitat.

One or more storied villas or blocks of flats form a housing complex, a system of systems or a housing macro system.

A **housing complex** or a **residential area** is endowed with the necessary technical and urban infrastructure (roads, water, sewerage, gas, thermal, telecommunication and power systems).

As a rule, an urban or rural residential area covers commercial, services, cultural, social, education and healthcare establishments.

The "mass" cheap houses, specific to the communist age, lead to the so-called "bedroom-districts", where the people could not enjoy optimum living conditions. A housing complex or a residential area should have a distinct personality and a specific "appearance".

In a systemic approach:

- the **house** is a (built) element, a system meant for living;
- a group of houses is a housing system covering several housing systems, being a system of systems (**block of flats, villa** and the like);
- an **urban housing complex** is a mezzo-system covering several housing systems;
- a **residential area** is a macro system covering the housing units in a hierarchical order;
- a **locality** is a higher macro-system.

6. National housing strategy

Draft project

I. GENERAL PRINCIPLES:

- an opportunity for each person (poverty eradication);
- the human being - as partner of nature (environmental protection and ecological balance);
- interpersonal relations (social balance).

II. CORE OBJECTIVES:

- SETTLEMENT SUSTAINABLE DEVELOPMENT (planning and management according to the programmes provided in Chapter 7 of the XXI Agenda from Rio de Janeiro, 1992);
- DEVELOPING HOUSING PROGREAMMES.

III. GENERAL OBJECTIVES:

- developing small and medium-sized communities;
- providing proper conditions for the deprived;
- resource assessment;
- building private and social residences at accessible prices.

IV. SPECIFIC OBJECTIVES:

FOR TOWNS:

- control of urban expansion and avoiding sub-urban expansion;
- urban complex rehabilitation and preservation of cultural features.

FOR VILLAGES:

- rural modernization and preservation of ethnographical traditions, of folk art and handicrafts;
- providing technical and urban infrastructure.

V. REGIONAL OBJECTIVES:

- developing the economically and socially underdeveloped areas;
- developing the ecologically challenged areas (the mountains, the Danube Delta, the Black Sea Shore and some wet areas in the Danube Plain).

<u>The implementation of the housing strategy</u>:

- rehabilitation of the existing houses;
- housing complex rehabilitation;
- providing lands for building new structures;

- developing housing programmes;
- building houses and other structures;
- allotment of material and financial public and private domestic and foreign resources.

The National Housing Strategy is based on housing strategies approved by the Government and implemented through proper programmes.

7. Housing strategies (proposal)

House consolidation urban strategies

GLOBAL OBJECTIVE: *Preserving the houses' inhabitable character and providing optimum living conditions*.

Sub-objectives:

- elaborating the 21 Agenda at local level covering the trends, options and long-term sustainable development opportunities (for the first decades of the 21st century);
- completion and update – if appropriate – of the general urban plans;
- encouraging construction-related initiatives, having in view that the construction sector is the engine of the economic growth process;
- developing step-based housing programmes;
- rehabilitation of the existing structures;
- providing the technical and urban infrastructure (water, sewerage, gas, thermal, power and telecommunication systems);
- improving the transportation system within the locality;
- rehabilitation of the semi-natural habitat systems (green areas, water fountains);
- providing employment by developing the manufacturing and processing small and medium-sized enterprises;
- providing access to social, commercial and healthcare services.

Economic and financial strategies for settlement development

Global objectives:

1. *Access for the representatives of all social classes to a decent living*

Sub-objectives:

- rejuvenation of the production and services sectors by implementing financial and fiscal procedures;
- rejuvenation of the construction sector through credit and funding strategies;
- building the housing national and local funds from:
    - direct subsidies;
    - international bid-derived foreign loans;
    - authorization fees, construction fines, tax on buildings, without increasing the amount of such fees;
- foreign capital;
- endorsement, approval and enactment of the law on mortgage loan;
- affordable rent for low income families.

2. *Promoting urban rehabilitation directions*

Sub-objectives:

- developing rehabilitation pilot projects / district;
- setting the responsibilities and the execution intervals;
- signing public / private partnership agreements;
- determination and procurement of the necessary resources;
- developing a step-based rehabilitation programme;
- elaborating a rehabilitation framework-methodology;
- submission of the methodology to the local public administration bodies;
- enactment of an act on urban rehabilitation.

I. Environmental protection strategies

Global objective: *Ecological balance preservation and pollution reduction*

Sub-objectives:

- implementing anti-pollution procedures;
- implementing waste management procedures;
- developing consolidation programmes for the semi-natural habitat systems (green areas, parks, gardens, squares and water fountains)
- improving the public / private lands;

- phonic pollution reduction through local procedures implementation.

8. The housing strategies may be promoted by the Government through proper programmes

1. Providing proper living conditions.
2. Avoiding radical segregation of the urban population.
3. Various living ways.
4. The rehabilitation of the existing structures with economic, historical, cultural and tourist value.
5. Encouraging building initiatives and stimulating the development of the construction industry – the engine of the economic growth process.
6. Building new structures; developing housing programmes.
7. Developing the social, commercial and healthcare services.
9. Ecological balance preservation, natural habitat system rehabilitation and pollution reduction.
10. Improving the technical and urban infrastructure (water and sewerage systems, roads and the like).
11. Stimulating the local development initiatives and increasing the civic spirit, developing a "development culture".
12. Foreign loans intended for production, in general, and for the construction sector, in particular and not for consumption.

*__NOTE__:

a) The housing strategies must be perceived as an integrated part of the (macro)economic strategies.

b) As a whole, the housing strategies may be included in a NATIONAL ACTION PLAN promoted through a package of acts and Government's resolutions; the National Plan may be divided by sections: urban rehabilitation and rural improvement.

c) Proper housing strategies require the elaboration and regular update of the Housing Statistics, to be submitted to the Government.

d) The data included in the Housing Statistics are collected from:

- the Statistical Yearbook of Romania;
- the information gathered at local urban level;
- the 2002 Census.

In the developed countries, the direct subsidies are 30% of the total amount of funds, 13% of the national budget and 3-4% of the GDP.

9. The National Action Plan (global programme)

1. Elaborating the database and monitoring the housing dynamics (housing indicators)
   - actors involved:
     - coordinator – MDRT – CNAU through the local urban network connected to the central register within the CNAU Secretariat;
     - partner institution – The National Institute for Statistics;
     - research-based interpretation, syntheses and the like – URBANPROIECT and the like.
   - terms regarding quality:
     - compliance with the EU Statistical Records;
     - regular update (on an annual basis).
   - goal:
     - database for the existing and the new structures;
     - elaborating the strategies, programmes and the national action plan;
   - submission of an annual report on the living conditions to the Government.
2. Developing a settlement network

   Means:
   - through town planning plans at national (locality network – section IV), regional and county levels;

   Goal:
   - setting the hierarchical systems governing the administrative and territorial structures (macro-system, system, sub-system);
   - locality ranking (capital, municipality, big town, town, small town, commune, large village, hamlet).

   Actors involved: MDRT (DGATU - town planning_

   town planning service, DAPL and the County Councils

3. a) The urban rehabilitation programme based on MDRT pilot projects (Bucharest, Oradea, Târgovişte, Roman, Reşiţa and the like).

Means:

- research, design and execution-related funds;
- partnership agreements.

Actors involved:

- MDRT – promoter, coordinator;
- The Local and County Councils – executors;
- Trading companies – sponsors;
- Non-governmental associations – collaborators;

Goal:

- Promoting framework-regulations on the rehabilitation programmes development.

b) The programme for rural social and economic development

Means:

- Pilot projects, design and rehabilitation methodologies and local procedures;
- PAT and PUG (MLPTL)-based town planning;
- Implementation of Government's Resolutions on rural social and economic development.

Actors involved:

- MDRT, MAA (Coordination ministerial group) and the like.

4. Rejuvenation of the construction sector – engine of the economic growth process in the transition interval through:

- Research in constructions field (through MDRT and MEC);
- Alignment to the EU standards (ISO 9000; ISO 14.000) (through MDRT);
- Enabling the construction and prefabricated parts production, using especially local raw materials (through MDRT and the Local Councils);
- Introduction of energy saving technologies (through MDRT, MEC, specialized institutes and incentive measures);
- Increasing the quality of the construction sector (MDRT, Research and Design Institutes, construction organizations, Control County Divisions in Constructions);
- Promoting ecological technologies and materials;
- Buildings rehabilitation.

6. Housing sector rejuvenation through active and incentive market relations:
    - Determining the necessary number of structures / locality;

- Legal framework (Acts, Government's Resolutions and the like);
- Setting the National Housing Agency (Act no. 152 / 15 July 1998);
- Assignment of lands for the implementation of the housing programmes (through Local Councils);
- Domestic and foreign credits for rejuvenating the housing sector (Government, the Development Ministry, Local Councils);
- Setting local agencies.

10. MDRL activity in the housing sector

involves the implementation of the strategic, legislative and methodological framework for decent living. In order to identify the best solutions for providing proper living conditions and to promote settlement development, on the urbanization background, habitation has become an interest issue for the European and international institutions and organizations (the United Nations Economic Commission for Europe – Geneva; UN HABITAT – Nairobi) as well as for the ministers responsible with urban development. In terms of habitat, **The Minister of Local Development and Tourism has the following powers** (updated on 3 September 2009):

- Is responsible with the composition of the Secretariat of the National Centre for Human Settlements and coordinates the implementation of the National Housing Strategy;
- Elaborates the annual action plan of the National Centre for Human Settlements and submits it to its members for approval;
- Coordinates the implementation of the housing methodologies, standards and indicators;
- Elaborates documentary syntheses, to be disseminated within the territory;
- Contributes to the own database development (including in GIS system);
- Initiates draft regulations for the implementation of the relevant European Directives;
- Sets up and coordinates the working groups;
- Assesses the impact of the housing European regulations.

Within 1998 and 2000, the *Local Urban Register* is implemented, in cooperation with the Town Planning Directions of the County Councils. The register monitors the living process, providing the members of the

local and central administration bodies the necessary data for elaborating realistic housing strategies. During that time, seven foreign experts assisted by seven Romanian experts elaborate the Country Profile.

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

CE A DEVENIT MAHALAUA FÂNTÂNII?

Stadii de locuire.

Conf. univ. dr. arh. Ruxandra DREPTU*

Rezumat: *Mahalaua, ca unitate de locuire constitutivă a vechiului Bucureşti, migrează succesiv spre periferie odată cu extinderea oraşului devenind un cartier mărginaş ce dezvăluie o lume suburbană lipsită de pitorescul de odinioară. Mahalaua Fântânii a dispărut treptat fiind martora demolărilor regimului totalitar şi a schimbărilor în estetica stilurilor de arhitectură impuse de progresul în ceea ce priveşte locuirea. O analiză cartografică asupra zonei scoate la iveală lucrări de o mare valoare arhitecturală dispărute sau supuse reconversiilor şi restaurărilor, într-o oarecare măsură, de factură îndoielnică.*

Cuvinte cheie: *mahala, mahalaua Fântânii, vechiul Bucureşti, arhitectul Toma Dobrescu*

Mahalla este un cuvânt turcesc şi înseamnă pur şi simplu Cartier.[1]

Oraşul Bucureşti era împărţit în câteva zone, care purtau denumirea de mahalale. Una dintre ele este *mahalaua* Fântânii care cuprindea aproximativ perimetrul străzilor Ştirbei Vodă, Cazzavilan, Transilvaniei, Popa Tatu, G-ral Berthlot. Mahalaua Fântânii, sau Fântâna Boului se afla în apropierea Lacului lui Dura Neguţătorul, adică Cişmigiul de astăzi, şi de Mahalaua Podul de pământ.[2] Este semnalată destul de târziu în raport cu centrul Bucureştiului – Curtea Veche, şi celelalte mahalale din jur, fiind considerata periferică şi oarecum lipsită de interes.

Imaginile despre vechiul Bucureşti sunt rare - de la mijlocul secolului XIX câteva acuarele făcute de Amedeo Preziosi sau de Carol Popp de Szathmari, cu simţ de observatori atenţi şi cu dorinţa de a lăsa un document cât mai veridic al înfăţişării „oraşului", iar la începutul secolului XX *Bariera Vergului* zugrăvită de Ştefan Luchian - o uliţă cu case modeste năpădite de buruieni. Pictorii interbelici Vasile Popescu, Constantin Artachino, Jean Al. Steriadi, Iorgulescu Yor pictează şi ei colţuri de străzi bucureştene cu case părăginite, semiruinate, găsind valenţe estetice tocmai în locurile neatractive. În mod ciudat, nici un pictor nu a înfăţişat casele mari cu ornamente ale aristocraţiei româneşti construite începând de la sfârşitul secolului XIX, în schimb şi-au instalat şevaletele pe străzi lăturalnice, găsind la periferie acel ceva sugerat

– trăiri intense, colorate de pasiuni, puţin mister, o vrajă abia bănuită - în alcătuirea gospodăriei, în gardul răsturnat, în casa coşcovită şi ograda nematurată.

Odată cu extinderea Bucureştiului, mahalaua migrează spre periferie şi după 1830 îşi schimbă înţelesul desemnând un cartier mărginaş, iar adjectivul derivat, mahalagiu – om de prost gust, lipsit de civilizaţie. Atunci când mahalaua a devenit periferie s-a produs, în multe cazuri doar o schimbare de cuvânt, o traducere. În accepţiunea recentă a termenului, mahalaua desemnează o lume suburbană lipsită de pitorescul ce o caracteriza în vremuri trecute. Mahalaua Fântânii a dispărut cu parfumul epocii lăsând spaţiu pentru constituirea cartierelor cu străzi moderne, cu aspect occidental, unde numele câtorva arhitecţi pot fi amintite: Dorner, Dobrescu, Berindei, Niga, Ricci.

O oglindă a evoluţiei gustului, trecerea de la un stil constructiv la altul, de la sfârşitul secolului XIX şi până în zilele noastre, este dată de forma, monumentalitatea caselor şi de ornamentele care le împodobesc.

Pe strada General Berthlot, bogată în evenimente sociale, dar şi interesantă din punct de vedere al stadiilor de locuire începând de la mijlocul secolului XIX şi până în zilerele noastre, când încă se mai construieşte, se alătură case formate dintr-un impunător hoch parter cu cornişă cu modenaturi şi ferestre cu ancadramente bogat decorate, cu intrarea marcată de o marchiză, cu construcţii anexe pentru servitori, de la începutul secolului XX, case modeste năpădite de vegetaţie, rămăşiţe ale secolului XIX, blocuşoare *avangardiste,* din anii 30, cu forme simple, o casă în stil maur lângă cea de prin 1883, fiecare în stilul său: casa generalului Burileanu, a avocatului Dan, primarul capitalei, casa celor trei copii Dobrescu, cu trei intrări la faţadă, prăvăliile Elinescu de pe colţul cu strada Berzei, dar şi casa Radio. Dinu Roco, un vechi locatar din strada General Berthlot îşi aminteşte: „Trec mult mai multe maşini. Dar străbătând strada, îmi dau seama că, deocamdată, nu s-a schimbat foarte mult faţă de cum era ea acum peste optzeci de ani, cînd de la fereastra casei în care locuiam priveam spre curţile din jur.”[3]

Unele străzi şi-au schimbat numele, cu trecerea timpului şi a guvernelor. Harta cadastrală a zonei datând din 1911 indică faptul că strada Ştirbei Vodă nu a suferit nici o schimbare, pe când actuala stradă General Berthlot s-a numit strada Fântânii, apoi Lueger, după un primar al Vienei, până la primul război mondial când i s-a dat numele generalului Henri Mathias Berthlot, pentru ca odată cu venirea comunismului să i se schimbe numele în Alexandru Popov, inventatorul rus al radioului, apoi când ţara

scapă de procesul de rusificare, în Nuferilor – probabil având o oarecare legătură cu vechea Fântână, iar după 1990 să redevină General Berthlot, ca omagiu eroului francez ataşat de poporul român. Strada Pictor Stahi se numea Esculap, Ştefan Furtună strada Francmasonă, Transilvaniei strada Căprioarelor.

Harta cadastrală din 1911 este un document minunat pentru cercetători deoarece sunt înscrişi proprietarii şi sunt delimitate loturile cu o rudimentară schiţă a construcţiilor de pe fiecare parcelă. La arhive sunt îndosariate actele de vânzare-cumpărare, certificatele de moştenitori, astfel încât comparând harta cu actele se poate reconstitui istoria caselor şi a locuitorilor până la 1940. Am avut ocazia să fac această cercetare cu ani în urmă, într-o etapă tristă – când multe zone din Bucureşti erau destinate demolării din ordinul „celui mai mare arhitect", Nicolae Ceauşescu. Zona din jurul gării, străzile Buzeşti, Dinicu Golescu, Ştefan Furtună, Cazzavillan, Transilvaniei, ultimul tronson al străzilor Nuferilor şi Ştirbei Vodă figurau pe listă. Până în 1989 s-au demolat multe case de pe Ştirbei Vodă între Berzei şi Calea Plevnei, fiind înlocuite de blocuri anodine. Au trecut 20 de ani de atunci şi, din păcate demolarea zonei a revenit în atenţie – peste istoria locului va trece un bulevard care va înlesni deplasarea dinspre Piaţa Victoriei, adică dinspre sediul guvernului, spre centrul civic, adică spre parlament. Vor cădea case vechi şi case noi, vor dispărea ornamentele din stuc şi acoperişurile – turn, ancadramentele sculptate ale ferestrelor şi porţile din fier forjat, interioarele fastuoase care amintesc de o vieţuire modernă în secolul XIX şi de treptele parcurse în definirea conceptului de locuire pînă în zilele noastre.

Cele mai vechi case constituie, astfel, o prioritate în cartarea zonei.

Am observat faptul că familia Dobrescu alcătuită din arhitectul Toma Dobrescu (1862-1034), Dimitrie Dobrescu, primar al capitalei în perioada 1911- 1912, şi presupun, Nicolae Dobrescu, istoric al Bisericii ortodoxe, deţinea mai multe proprietăţi, multe dintre ele pe străzile General Berthlot şi Ştirbei Vodă. În felul acesta am reuşit să fac o legătură între case şi locatarii lor şi să reînviu în imaginaţie un mod de a trăi, sau mai bine spus un mod de a te bucura de viaţă prin preocuparea de a îmbina ţinuta casei cu ţinuta locuitorului. Cele mai importante case din zona respectivă sunt cele construite de arhitectul Toma Dobrescu pentru uz propriu şi pentru familia sa. Casele au fost construite la sfârşitul secolului XIX, unele dintre ele fiind datate 1883 şi 1893.

Toma Dobrescu mi-a atras atenţia prin unitatea stilistică a clădirilor pe care le-a proiectat, prin eleganţă şi repartizarea rafinată a elementelor constructive, prin proporţiile armonioase şi ritmul creat de

formele ferestrelor care reprezintă zonele întunecate ale faţadei şi ornamentele în stuc care prin relief captează lumina, adevărate monumente reprezentative pentru o societate modernă. Pe străzile General Berthlot şi Ştirbei Vodă nu a proiectat instituţii, ci doar locuinţe particulare, după propriul gust, orientat spre stilistica franceză, fără constrângerile impuse de vreun comanditar, fără ostentaţie, dovedind simţ al măsurii şi chiar modestie având în vedere că a fost arhitectul Ministerului Instrucţiunii şi Cultelor şi că a proiectat numeroase clădiri publice, cum ar fi: Palatul Minerva şi Liceul Carol I din Craiova, Liceul Petru şi Pavel din Ploieşti, Palatul episcopal din Galaţi, actualmente Muzeul de Artă, că a fost diriginte de şantier la Bursa de Valori (arhitect Ştefan Burcuş), a construit manastiri în Dobrogea: Celik Dere şi Cocoş, precum şi importante case particulare. Ca o particularitate, trebuie menţionat că a proiectat Palatul Iulia Haşdeu din Cîmpina, după indicaţiile lui Bogdan Petriceicu Haşdeu, relevate în timpul şedinţelor de spiritism.

Casele din zona de care ne ocupăm sunt remarcabile în peisajul stradal.

Familia Dobrescu deţinea următoarele loturi şi case: pe strada Ştirbei Vodă la nr. 89, datată 1893, nr. 104, datată 1883, nr. 106, nr. 142, nr. 146, pe strada Lueger: la numerele 66 – pe locul actualei Case Radio şi 69 şi 67, case datate 1883, care corespundeau pe strada Ştirbei Vodă cu casele de la numerele 104 şi 106.

Situaţia caselor Dobrescu, la ora actuală este următoarea: Casa arhitectului a fost refăcută în folosul companiei Litexco prin desfiinţarea întregului decor din stuc, inclusiv datarea 1883, până la totala anihilare stilistică de sfârşit de secol. Acum este o clădire nouă, coerentă, placată cu marmură, fără să mai prezinte vreo legătură cu vechiul ei arhitect şi locatar. Acum pe gard este un banner care anunţă spaţii de închiriat pentru birouri. Casele construite pentru copiii arhitectului Toma Dobrescu în str. General Berthlot 69 sînt nerestaurate, dar aparent în bune condiţii, cu ornamentele de stuc şi lemnăria originale – cercevelele sculptate ale ferestrelor.

Casa lui Dimitrie Dobrescu, din str. Ştirbei Vodă, fostă policlinică de copii şi apoi de igienă în anii comunismului, este actualmente abandonată şi într-o stare de părăginire şi în plus figurează pe lista caselor ce vor fi demolate pentru a se tăia un nou bulevard care să unească Piaţa Victoriei cu Casa Poporului. O altă casă, având acelaşi proprietar este restaurant, noii proprietari însă nu au restaurat casa, poate ar trebui spus, din fericire, deoarece mai păstrează elementele decorative iniţiale.

Vis a vis, la numerele 142 şi 146 este un teren viran, acolo unde în anii copilăriei mele încă se mai păstra o fascinantă cişmea de fier forjat şi case năpădite de vegetaţie (vegetaţia încă mai există, adică buruieni şi copaci de tot felul), acum, într-o porţiune, răsărind o construcţie improvizată care adăposteşte un magazin alimentar.

Casa din Ştirbei Vodă 108 este abandonată şi într-o stare de degradare avansată, probabil construită tot de Toma Dobrescu.

Mahalaua Fântânii, după ce a cunoscut o epocă de glorie, la sfârşitul secolului XIX, prin construirea unor case monumentale, la standarde europene, se scufundă din nou în anonimat, şi devine un cartier recent în care casele Dobrescu dispar, casele gemene de la stradă cu anexe in curţile largi din spate sunt modificate, grădinile sunt asfaltate, casele vechi demolate, în vederea unor proiecte mai îndrăzneţe, iar altele „modernizate”.

Un parcurs prin epoci stilistice relevă schimbarea de gust, o nouă accepţiune asupra frumosului în arhitectură, a diferenţelor impuse de progres în privinţa modului de a locui. Din acest punct de vedere modelul relevant îl oferă casa din Ştirbei Vodă 104 construită în anul 1883, împodobită cu ornamente elegante din stuc, ca o locuinţă reprezentativă pentru arhitectul Toma Dobrescu, şi transformată, după mai bine de un secol într-o construcţie modernă, cu suprafeţe bidimensionale, care doar printr-o grafie bicoloră aminteşte locul fostelor ornamente şi vechea configuraţie a ancadramentelor deschiderilor, perfect adaptată vizual noii destinaţii de birouri. În acest spaţiu fizic s-au întâlnit doi arhitecţi – Toma Dobrescu, cel care a construit la sfârşitul secolului XIX şi Alecu Beldiman, cel care a restaurat un secol mai târziu. Din această confruntare a reieşit schimbarea la faţă a conceptului de locuire şi noua estetică, un simbol al oraşului Bucureşti, a omului – istorie şi a celui recent, un răspuns din perspectiva actuală a locuirii într-o zonă în care vechi şi nou coabitează în armonie.

Strada Lueger 73, la data construirii casei, acum General Berthlot nr.69

Proprietatea lui Toma Dobrescu

Arhitect Toma Dobrescu

Figura 1

Imobilul este dotă de la Toma Dobrescu pentru Dobrescu Elena, fostă Tătaru şi este format, aparent, din trei corpuri de casă, aliniate la stradă, cu trei intrări, fiecare corp fiind compus din parter cu trei camere, o bucătărie, o cămară, o cameră pentru servitori, şi etaj cu trei camere, o baie, o cămară şi podul.

Faţada străbătută de bosaje se remarcă prin simetrie şi prin diversitatea deschiderilor, atât ca formă, cât şi ca mărime, şi prin ornamente. Cele două registre orizontale sunt marcate printr-un brâu, iar verticalele prin îmbrăcămintea burlanelor terminate în zona acoperişului cu un fel de antefixă.

La parter intrările înguste, surmontate de câte o deschidere circulară sunt încadrate de ornamente în succesiune: mascheron, crenguţe de laur, ghirlande, panglici, ove, volute, cartuş cu iniţialele T.D. (Toma Dobrescu), încadrat de cornul abundenţei.

Figura 2

Deasupra intrării, la etaj se găseşte câte un balcon cu baluştrii, cu deschiderea marcată printr-o cornişă susţinută de mici console.

Ferestrele tripartite de la parter sunt dreptunghiulare, în schimb cele de la etaj se termină cu arc în forma de mâner de coş. Cartuşul încadrat de frunze de laur, cu mici diferenţe de la parter la etaj se repetă dând faţadei o ţinută elegantă. Este remarcabil faptul că ferestrele încă mai păstrează lemnăria originală, sculptată cu motivele regăsibile la faţadă. Cornişa acoperişului este ornată cu console şi rozete.

Deşi este o casă, mai degrabă modestă, arhitectul a găsit o soluţie ingenioasă de unitate în diversitate pentru a-şi împăca copiii. Ceea ce constituie încă o particularitate este faptul că această casă triplă este aliniată la stradă şi că se intră direct din stradă, după modelul caselor medievale occidentale. Ornamentele sunt de inspiraţie franceză mai apropriate de stilul Louis XVI prin folosirea ghirlandelor, şi a acestor modele de cartuşe, a cornului abundenţei şi a ferestrelor circulare cu ancadramente de stuc, şi se vor regăsi în diferite combinaţii la toate casele construite de Toma Dobrescu. Intrarea din stradă se poate explica prin faptul că in spatele casei era semnalat în harta din 1911 o curte care corespundea cu proprietăţile Dobreştilor din strada Ştirbei Vodă.

Figura 3

G-ral Berthlot 67

Proprietatea arhitectului Toma Dobrescu

Datată pe faţadă în cartuş: 1883

425m2

Figura 4

Alături de casa triplă a copiilor arhitectului Dobrescu se află o altă proprietate de-a sa, ambele corespunzând în strada Ştirbei Vodă cu alte două loturi. Spre deosebire de casa triplă de alături, aceasta este mai elegantă, reprezentativă pentru un anumit statut social, probabil locuinţa arhitectului. Intrarea care se face prin curte este înălţată cu câteva trepte, uşa este încadrată de coloane cu capitel compozit care susţin o arhitravă cu o cornişă puternic reliefată.

La stradă, casa formată din demisol şi parter înalt, cu patru ferestre sprijinite decorativ pe câte o bază cu baluştrii, cu ancadrament cu pilaştri plaţi şi cu fronton în segment de arc are un marcaj pe centru cu doi pilaştrii plaţi reliefaţi care încadrează sub cornişa acoperişului o friză cu ghirlande de stuc şi cu data, 1883, la mijloc. Deasupra cornişei, în acoperiş este un alt mic fronton cu un cartuş în mijloc.

La ora actuală, casa este restaurată cu prost gust, toate ornamentele de stuc fiind vopsite în roşu închis. Lemnăria este cea veche, nefiind încă înlocuită cu geam termopan.

Figura 5

În continuarea acestei clădiri, dar cu adresa în str. Ştirbei Vodă 104 este o altă clădire, asemănătoare, tot cu intrare din curte, care avea ornamente din stuc şi era datată tot 1883. Este casa arhitectului Toma Dobrescu, construită pe lotul ce-i aparţinea, după cum indică şi planul cadastral din

1911, dar care a fost refăcută recent prin desfiinţarea ornamentelor din stuc şi placarea cu marmură, conferindu-i un aspect modern.

Stirbei Vodă 104

Proprietatea lui Dimitrie Dobrescu

575 m2, teren cu casă având parter cu 7 camere şi 6 dependinţe. În planul cadastral din 1911 este înscrisă proprietatea arhitectului Toma Dobrescu, dar la arhive, în 1940 se menţionează că Dimitrie Dobrescu (+1936) lasă moştenire fiilor: Maria, Radu, Corneliu şi Mircea.

În spatele casei era un garaj şi un p+1 pentru servitori.

Acum, alături, la nr. 106 s-a construit o clădire nouă.

Figura 6

Casa a fost restaurată de biroul de arhitectură condus de Alecu Beldiman.

Figura 7

Figura 8

Figura 9

Stirbei Vodă 142

Proprietatea lui Toma Dobrescu.

986 m2, teren cu 5 corpuri de case: a: parter cu 4 camere, b: Casă cu trei camere, hall şi bucătărie, c: casă cu 3 camere, hall, baie şi bucătărie, şi cameră de serviciu, d: la fel ca la c., e: parter şi etaj cu 3 camere, dependinţe, baie şi bucătărie.

Dima Petre Zoe, născută Dobrescu o primeşte dotă de la tatăl ei, Toma Dobrescu în 1920.

Figura 10

Stirbei Vodă 98

Proprietatea lui Dimitrie Dobrescu

378 m2 moştenit de Maria Dobrescu

În 1940 era notat că imobilul este situat pe colţ cu str. Dr. Lueger.

Actualmente se află o terasă – restaurant.

Figura 11

Ştirbei Vodă 89, actual 91 colţ cu Berzei

Proprietatea lui Dimitrie Dobrescu, fost primar al capitalei între febr. 1911 şi oct. 1912.

1018 m2 două corpuri de case

Succesiune de la Dimitrie Dobrescu

Datată pe poarta din fier forjat cu litere latine: MDCCCLXXXIII – 1893

Pe fiecare cartuş de deasupra ferestrelor este câte o literă D.

Figura 12

Casa de colţ este dispusă pe străzile Ştirbei Vodă şi Berzei, care în această zonă coboară în pantă destul de abruptă şi îl obligă pe arhitect să construiască pe nivele diferite. Intrarea se face din Ştirbei Vodă, prin curte, urcând câteva trepte spre uşa marcată de o marchiză. În interior, hallul este luminat printr-un luminator vitrat, iar camera cea mare, de pe colţ este decorată cu ornamente vegetale şi putti din stuc.

Ferestrele cu ancadramente bogat decorate cu fronton triunghiular sau semicircular alternează, ritmând faţada. Acelaşi repertoriu decorativ – mascheron, cartuş, ghirlande, baluştrii, frunză de acant, de inspiraţie franceză este reluată şi la această faţadă. Dar, ceea ce face ca această casă să fie remarcabilă este rezolvarea colţului prin construirea unui turn cu o cupolă deasupra acoperită cu tablă decupată în formă de romb şi spartă de ferestre circulare cu ancadrament decorat. Vârful este decorat cu ghirlande, la fel ca la cornişă.

Figura 13

Casa dobândeşte monumentalitate prin cupolă şi construcţia hoch-parterului şi prin intrarea din curte marcată de marchiza vitrată.

După naţionalizare, aici a funcţionat o policlinică de copii, încăperi elegante fiind transformate în laboratoare de analize şi pereţii acoperiţi cu faianţă, parchetul cu linoleum iar în uşile masive s-au bătut în cuie anunţuri şi orare.

Apoi casa şi-a schimbat destinaţia – dar a păstrat profilul sanitar fiind tot o instituţie de testare a apei. Acum, deja de câţiva ani este abandonată şi se degradează, dar ce-i mai trist este faptul că va fi demolată pentru a face loc unei artere ce va uni Piaţa Victoriei cu Palatul Parlamentului.

Figura 14

Figura 15

Figura 16

Figura 17

Figura 18

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

[1] Adrian Majuru : *Bucureştii mahalalelor sau periferia ca mod de existenţă*, Editura Compania, 2003
[2] Adrian Majuru : *Bucureştii mahalalelor sau periferia ca mod de existenţă*, Editura Compania, 2003

[3] Victoria Dragu Dumitriu: *Poveştile unui domn din Bucureşti. Dinu Roco*, editura Vremea, Bucureşti, 2007

WHAT HAS BECOME OF MAHALAUA FÂNTÂNII?

Habitation stages.

Assoc. Prof. PhD. Arch. Ruxandra DREPTU*

Abstract: *Upon the expansion of the town,* mahalaua (the slum)*, an area specific to the old Bucharest, becomes an outskirts district, reflecting a suburban world lacking the old picturesqueness. Mahalaua Fântânii, witness of the demolition process under the totalitarian era and of the progress-based architectural style changes, fades away. A survey on the area reveals lost or poorly rehabilitated architecturally valuable structures.*

Key words: mahala (slum), Mahalaua Fântânii, the old Bucharest, architect Toma Dobrescu

Mahalla is a Turkish word meaning district.[1]

Bucharest was divided in a few areas called *mahalale*. One of them was called Mahalaua Fântânii covering Ştirbei Vodă, Cazzavilan, Transilvaniei, Popa Tatu and G-ral Berthlot Streets. Mahalaua Fântânii or Fîntîna Boului lied next to the Lake of Dura Neguţătorul – the nowadays Cişmigiu - and to the Mahalaua Podul de pământ.[2] Compared to the centre of the town and to the surrounding *mahalale*, it was located rather at the outskirts and considered less attractive.

The 19 th century Bucharest is depicted in water colors by Amedeo Preziosi or Carol Popp of Szathmari, while on the eve of the 20th century, Bucharest is portrayed by Ştefan Luchian in *Bariera Vergului* (a street with modest, plant-eaten houses). Although scarce, the paintings depicting the old Bucharest mirror the town's features. Interwar painters such as Vasile Popescu, Constantin Artachino, Jean Al. Steriadi, Iorgulescu Yor depict dilapidated houses, finding the sense of beauty in unattractive places. Strangely, no painter focuses on the sumptuous houses of the 19th century noblemen, but discovers those intense feelings, covered in a shade of mystery, at the sight of a ruined fence, a shrunk house or a messy garden.

After 1830, upon the expansion of Bucharest, the *mahala* becomes an outskirts district, while the adjective derived – *mahalagiu* – means rude man. Nowadays, *mahala* means a suburban world. Mahalaua Fîntînii fades away, while Western-like districts take shape. The main streets bear the influence of architects as Dorner, Dobrescu, Berindei, Niga or Ricci.

The house shape and design are a proof of the evolution of taste, from the 19th century until present.

General Berthlot street, an "eventful" street, houses buildings from the beginning of the 20th century, with hoch ground-floor and moldings, decorated windows and an awning at the entrance and outbuildings for the servants; plant-eaten houses of the 19th century; *avant-garde* blocks of the 30s; a Mauresque style house: the house of General Burileanu, of Dan, the mayor of Bucharest, lawyer, the house of the three Dobrescu children, with three entrances; the Elinescu small shops and the Radio House. Dinu Roco, a man who's been living in a house located on General Berthlot Street, says: "There are much more cars now. However, I realize that not much has changed compared to over 80 years ago when I was looking out the window to the surrounding yards."[3]

The names of some streets have been changed. According to the 1911 land register, Ştirbei Vodă Street has not been renamed, while the nowadays G-ral Berthlot Street is firstly called Fântânii Street, then Lueger Street, after the mayor of Vienna, then, upon the World War II, it is named after General Henri Mathias Berthlot and, subsequently, after Alexander Popov – the inventor of radio – in the communist age, then, after the russification process is over, its name is changed into Nuferilor – this change being somehow connected to the old Fântână – to re-become Beneral Berthlot street after 1990, as a tribute to the French hero. The Pictor Stahi Street is formerly called Esculap, Ştefan Furtună Street – Fransmasonă Street, while Transilvaniei Street – Căprioarelor Street.

The 1911land register is a very useful deed for researchers, for it covers the names of the owners and the lots. The Archives cover the sales deeds and heir certificates; therefore, comparing the data included in the land register and those stipulated in the afore-mentioned deeds, one can evoke the history of the houses and the inhabitants up to 1940. I had the opportunity to conduct such a research years ago in less fortunate times, when the "greatest of architects", Nicolae Ceauşescu had many buildings from the railway station area as well as from Buzeşti, Dinicu Golescu, Ştefan Furtună, Cazzavillan and Transilvaniei

Streets pulled down and those located on the last segment of Nuferilor and Ştirbei Vodă Streets are on the list. Until 1989, a lot of houses from Ştirbei Vodă Street, between Berzei Street and Calea Plevnei are demolished, being replaced by safe blocks of flats. 20 years later, unfortunately, this area will undergo other changes: a boulevard tying Victoriei Square and the Palace of Parliament will be built. Old and new houses will be pulled down, the stucco perches and tower roofs, the sculpted window frames and the wrought iron gates, the luxurious rooms reminding us of the 19th century lifestyle will be history.

I notice that the the Dobrescu family consisting of architect Toma Dobrescu (1862 – 1934), Dimitrie Dobrescu, mayor of Bucharest between 1911 and 1912 and, I assume, Nicolae Dobrescu, historian of the Orthodox Church, owns several estates, many of them situated on G-ral Berthlot and Ştirbei Vodă Streets. This way I have managed to make connections between the houses and their inhabitants and to figure out a way of enjoying life by focusing on the house / inhabitant relation. The most important houses in the area are those built by architect Toma Dobrescu for his family. The houses are built at the end of the 19th century, some of them dating from 1883 and 1893.

Toma Dobrescu distinguishes himself through his style, elegance and good taste, specific to the modern society. G-ral Berthlot and Ştirbei Vodă Streets reflect his work – only private residences, not institutions. Inspired by the French style, he proves common sense and modesty. He designs many public institutions such as Minerva Palace and Carol I High school from Craiova, Petru and Pavel High school from Ploieşti, the Episcopal Palace from Galaţi – the nowadays Art Museum; he conducts the works at Stock Exchange building (architect Ştefan Burcuş) and builds the Celik Den and Cocoş monasteries as well as important private residences. He also designs Iulia Haşdeu Palace from Câmpina, according to Bogdan Petriceicu Haşdeu's instructions received from his late daughter during the spiritism session.

The Dobrescu family owns the following lots and houses: the house from 89 Ştirbei Vodă Street (dated from 1893), the house from 104 Ştirbei Vodă Street (dated from 1883) and the houses from 106, 142 and 146 Ştirbei Vodă Street; the houses from 66 Lueger Street (where the today Radio House lies) and the ones from 69 and 67 Lueger Street (dated from 1883), corresponding to those located at 104 and 106 Ştirbei Vodă Street.

The house of architect Toma Dobrescu has been rebuilt and taken over by Lixteco Company. It is a marble-plated brand new building. A "TO LET FOR OFFICES" banner is hung by the fence. The houses built

for Toma Dobrescu's children on 69 G-ral Berthlot Street have not been restored, yet apparently they are in good condition. The stucco perches and woodwork have been preserved.

Dimitrie Dobrescu's house from Ştirbei Vodă Street, former children intended polyclinic in the communist age, is now abandoned and included on the list of houses to be demolished in order to facilitate a boulevard tying Victoriei Square and the Palace of Parliament. Another house belonging to Dimitrie Dobrescu is now a restaurant; fortunately, the new owners have not restored it, preserving the original decorative elements.

On 142 and 146 Ştirbei Vodă Street, where a fascinating wrought iron drinking fountain and the plant-eaten houses (all sorts of plants and trees still govern the landscape) marked my childhood, is a vacant land. An improvised structure houses a food store.

The 108 Ştirbei Vodă Street house, probably built by the same Toma Dobrescu, is dilapidated.

After glorious times at the end of the 19th century, resulting in European standard houses, Mahalaua Fântânii becomes obsolete and turns into a "recent" district, where the Dobrescu houses disappear, the twin houses with outbuildings in the spacious backyards are altered, the gardens are covered with asphalt, the old houses are pulled down to enable bolder projects, while others are "improved".

A stylistic journey reflects the change in taste, a new meaning of beauty in architecture, the progress-based living variations The best example in this respect is the 104 Ştirbei Vodă Street house, built in 1883, provided with stucco perches – a representative house for architect Toma Dobrescu – turned after over one century into a modern structure with bi-dimensional surfaces. In this picture two architects meet: Toma Dobrescu – the 19th century builder and Alecu Beldiman – the 20th century restorer, therefore the old and the new harmoniously blend.

Former 73 Lueger Street, current 69 General Berthlot Street

Owned by Toma Dobrescu

Architect Toma Dobrescu

Figure 1

The building is dowry from Toma Dobrescu for Dobrescu Elena (formerly named Tătaru) and consists of three units with three entrances; each unit has: ground-floor (three rooms, kitchen, store room, servants' room) and first-floor (three rooms, bathroom, store room and attic).

The bossed facade distinguishes through symmetry, diversity and through the perches.

The ground-floor narrow entrances are framed by successive perches: mascheroni, laurel twigs, garlands, ribbons, ovals, volutes, cartouche bearing the initials T.D. (Toma Dobrescu) framed by the horn of plenty.

Figure 2

At the first floor, above each entrance, there’s a balcony with balusters.

The ground-floor three-side windows are rectangular, while the first floor ones are arch-shaped at the top. The laurel leaf cartouche shows elegance. It is remarkable that the sculpted window framing is preserved. The roof cornice is decorated with consoles and rosettes.

Although a rather modest house, the architect develops an ingenious approach to make all his children happy. A specific feature is that the building has street entrances, following the pattern of ancient Western houses. He uses French inspiration decoration elements, close to the 16th century Louis style, by using garlands and cartouches, the horn of plenty and the round windows with stucco framings. Such elements are specific to all houses built by Toma Dobrescu. The building has street entrances because according to the 1911 land register, the backyard is connected to the Dobrescu family’s estates from Şrirbei Vodă Street.

Figure 3

67 G-ral Berthlot Street

Owned by architect Toma Dobrescu

Dated on the front side within the cartouche: 1883

425sqm

Figure 4

Next to the triple house of architect Dobrescu's children, there is another structure owned by the architect. This is more elegant and probably it's the house he lives in. One can enter the building through the yard; the door is framed by column heads.

The house consists of semi-basement and hoch ground-floor, with windows framed by two columns; under the roof cornice, there's a stucco garlands frieze including the date – 1883 – in the middle. Above the cornice, there's another little pediment with a cartouche in the middle.

The house has been restored in bad taste: all stucco perches are painted in dark red. The original woodwork is preserved.

Figure 5

The 104 Ştirbei Vodă Street houses a similar building. Also built in 1883, entrance from the yard and with stucco perches. It is the architect Toma Dobrescu's house, built on the lot he owns, as indicated in the 1911 land register. It has been recently marble-plated, thus eliminating the stucco perches, having a modern aspect.

104 Stirbei Vodă Street

Owned by Dimitrie Dobrescu

A 575 sqm land; the house consists of ground-floor with 7 rooms and 6 outbuildings. According to the 1911 land register, Toma Dobrescu is the owner, yet the 1940 archive records stipulate that Dimitrie Dobrescu (deceased in 1936) leaves the house to his children: Maria, Radu, Corneliu şi Mircea.

The garage and the servants' outbuilding are located in the back.

Nowadays, 106 Ştirbei Vodă Street houses a new building.

Figure 6

The house has been restored by architect Alecu Beldiman.

Figure 7

Figure 8

Figure 9

142 Stirbei Vodă Street

Owned byToma Dobrescu.

A 986 sqm land; the house consists of 5 units: a. ground-floor with 4 rooms; b. a house with 3 rooms, hallway and kitchen; c. a house with 3 rooms, hallway, bathroom, kitchen and service room; d. idem. c; e. ground-floor and first floor with 3 rooms, outbuildings, bathroom and kitchen.

It is a dowry from Toma Dobrescu to his daughter, Dima Petre Zoe (born Dobrescu) in 1920.

Figure 10

98 Stirbei Vodă Street

Owned by Dimitrie Dobrescu

A 378 sqm land inherited by Maria Dobrescu

In 1940, the building is situated corner to Dr. Lueger Street.

Nowadays, the building houses a restaurant.

Figure 11

89 Ştirbei Vodă Street, currently 91 Ştirbei Vodă Street, corner to Berzei Street

Owned by Dimitrie Dobrescu, former mayor of Bucharest (February 1911 - October 1912)

A 1018 sqm land; the house consists of two units

Legacy from Dimitrie Dobrescu

Dated on the wrought iron gate in Latin letters: MDCCCLXXXIII – 1893

Each cartouche above each window bears the letter “D”.

Figure 12

The corner house is located on Ştirbei Vodă and Berzei Streets. The land in this area is rather steep, forcing the architect to build this structure on different levels. One can enter the building from Ştirbei Vodă Street, through the yard, mounting a few steps to a door framed by an awning. The hallway is lighted by a skylight and the main room, on the corner, bears vegetal and stucco putti perches.

The windows with decorated framings and triangular or semi-circular pediment alternate giving rhythmicity the façade. The façade bears the same French inspiration decorative elements: maccheroni, cartouche, garlands, balusters and acanthus leaves. The highlight is the domed tower covered in rhombic plate including circular windows with decorated framings. The top, as the cornice, is decorated with garlands.

Figure 13

The house distinguishes through the dome and the hoch ground-floor structures and the yard entrance marked by the awning.

After being nationalized, it operates as a children-intended polyclinic, the fancy rooms being turned into test labs; the walls, covered with faience; the parquetry replaced with linoleum and the massive doors turned into poster boards.

Subsequently, the structure changes its purpose, yet preserving its sanitary profile – being a water testing institution. It has been abandoned for quite some years and will be demolished to enable a boulevard tying Victoriei Square and the Palace of Parliament.

Figure 14

Figure 15

Figure 16

Figure 17

Figure 18

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

[1] Adrian Majuru : *Bucureştii mahalalelor sau periferia ca mod de existenţă*, Compania Publishing House, 2003
[2] Adrian Majuru : *Bucureştii mahalalelor sau periferia ca mod de existenţă*, Compania Publishing House, 2003
[3] Victoria Dragu Dumitriu: *Poveştile unui domn din Bucureşti. Dinu Roco*, Vremea Publishing House, Bucharest, 2007

EVALUAREA IMOBILIARĂ ÎNTRE NECESITATE ŞI REALITATE[1]

Conf. univ. dr. arh. Ileana BUDIŞTEANU*
Dr. Simona BARA**

Rezumat: *Prezenta lucrare se desfăşoară de-a lungul a două axe majore, prima indicând efectele tranzacţiilor efectuate cu proprietăţi imobiliare în contextul României postdecembriste în care, dinamica tranzacţiilor efectuate cu proprietăţi imobiliare a cunoscut o creştere continuă a rolului sectorului imobiliar în procesul general de modernizare. A doua direcţie majoră punctează asupra necesităţii unui sistem de monitorizare şi evaluare a pieţei locuinţelor care să ţină cont de specificul local, materialele de construcţie folosite, gradul de confort, accesul la tipurile de infrastructură etc.*

Cuvinte cheie: *proprietăţi imobiliare, evaluare imobiliară, dinamica tranzacţiilor imobiliare*

A avea în proprietate o locuinţă de calitate şi/sau o ipotecă suportabilă pe termen lung sunt aspiraţii firesti ale oricărui individ şi de ce nu şi ale unui român. Aceste aspiraţii sunt totodată şi o componentă esenţială a ceea ce se numeşte "contractul social" pe care de cele mai multe ori mizează politicienii.

Dinamica tranzacţiilor efectuate cu proprietăţi imobiliare în ultimii 20 de ani a înregistrat o continuă creştere a rolului sectorului imobiliar în procesul general de dezvoltare şi modernizare a RO. Ar mai trebui precizat că mai ales după anul 2004 dinamica tranzacţiilor efectuate cu proprietăţi imobiliare şi cea a închirierilor au înregistrat evoluţii deosebit de accentuate, dar care s-au reflectat diferenţiat în statistica oficială şi în evoluţiile pieţelor locale.

Lucrarea de faţa are două mari axe:

- Punctarea efectelor tranzacţiilor efectuate cu proprietăţi imobiliare;
- Despre necesitatea unui sistem de monitorizare şi evaluare a pieţei locale a locuinţelor.

1. Punctarea efectelor tranzacţiilor efectuate cu proprietăţi imobiliare

Nivelul general de dezvoltare al unei societăţi este măsurat prin indicatorul sintetic Produsul Intern Brut. În structura acestui indicator tranzacţiile imobiliare, a închirierilor şi activităţile de servicii prestate în principal întreprinderilor între anii 2000-2009 au deţinut între 12,90% din total şi 14,50%. Pentru o societate în curs de modernizare ce tinde spre modelele economice din ţările dezvoltate - în care serviciile deţin între 65-80-85% - acest nivel al tranzacţiilor imobiliare şi al închirierilor din RO reprezintă o poziţie relativ modestă.

Grafic 1. Produsul Intern Brut şi tranzacţiile imobiliare, închirieri şi activităţi de servicii prestate în principal întreprinderilor între anii 2000-2009

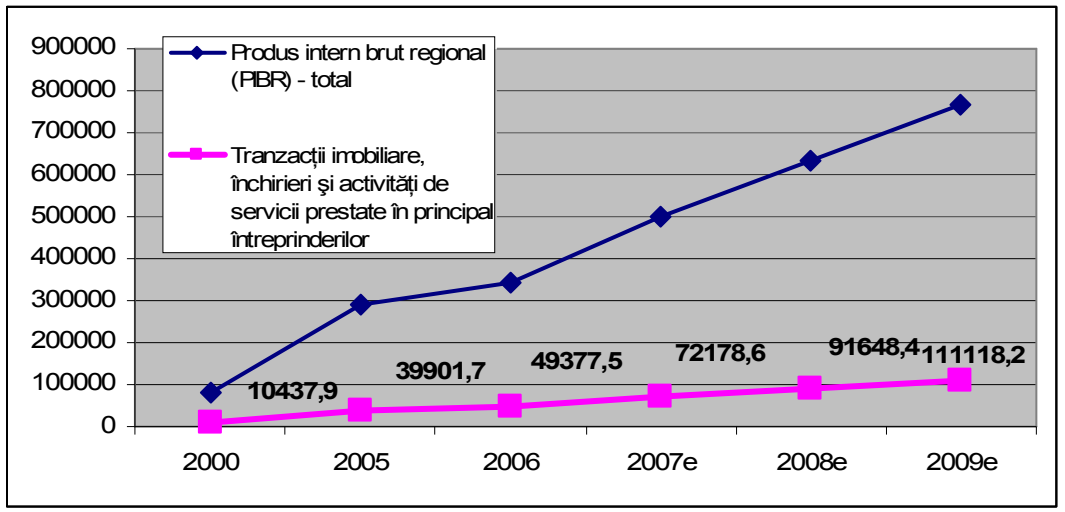

Sursa: INS, Bucureşti, 2009.

Pentru un practician din domeniu această constatare reflectată de datele statistice oficiale a fost de natură a–i stârni serioase semne de întrebare mai ales dacă ne amintim comportamentul agresiv de pe pieţele imobiliare locale până la declanşarea crizei financiare şi economice.

Grafic 2. Ponderea în Produsul Intern Brut a tranzacţiilor imobiliare, a închirierilor şi a activităţilor de servicii prestate în principal întreprinderilor . Procente

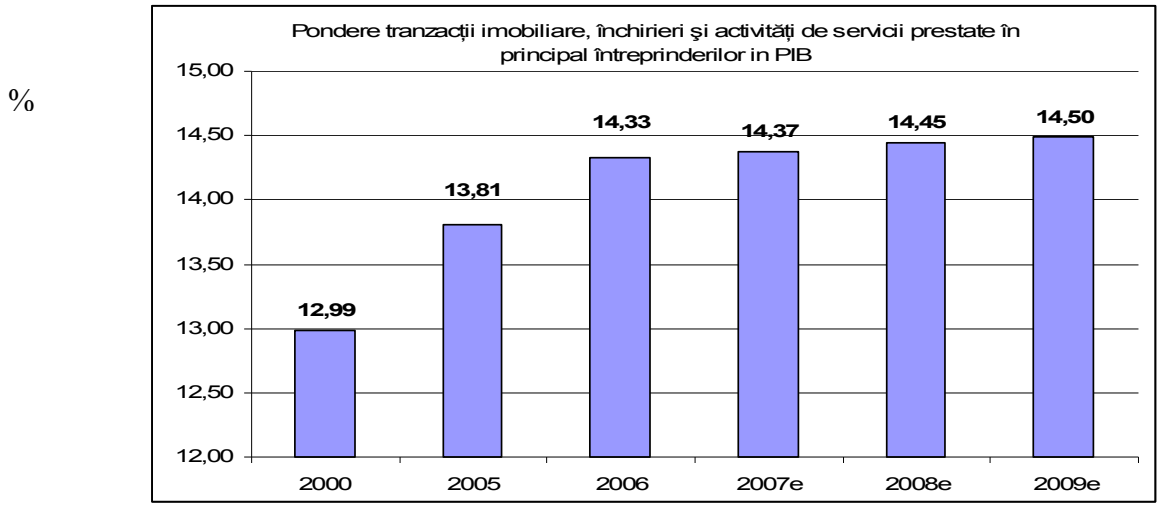

Sursa: INS, Bucureşti, 2009

Decalajul dintre dinamismul pieţelor imobiliare locale şi evaluarea oficială a raportului lor în PIB are la bază cel puţin următoarea motivaţie: în absenţa unor instituţii, a unei legislaţii specifice, precum şi a unor tehnici de evaluare riguroase şi realiste - în acord cu situaţia socio-economica a RO – sectorul privat care s-a format în domeniul tranzacţiilor imobiliare şi al închirierilor a fost dominat de marii dezvoltători internaţionali, care în vidul legislativ şi instituţional existent au impus propriile tehnici de evaluare.

La prima vedere se poate afirma că acesta a fost un fenomen binevenit şi avea rolul de a suplini lipsa de informaţii specializate, pe de o parte, şi, pe de altă parte, „penaliza" slaba adaptare a administraţiei publice centrale la cerinţele pieţelor reale.

Analizând, însă, în profunzime acest fenomen se constată că tehnicile şi metodele de evaluare ale domeniului tranzacţiilor imobiliare şi al închirierilor ce au fost practicate de marii dezvoltători de pe piaţă sau de firmele de consultanţă internaţionale au fost deficitare prin aceea că nu au ţinut seama de specificul şi de nivelul de dezvoltare al diferitelor areale urbane în care au pătruns; astfel, nu numai că s-a „extins", în mod artificial, preţurile din marile oraşe în cele de mărime mijlocie şi mică, dar totodată în întreaga ţară pieţele s-au dezvoltat în ritmuri accelerate, iar preţurile în domeniul tranzacţiilor imobiliare şi al

închirierilor au ajuns să nu mai ţină seama de specificul local, de materialele de construcţie folosite, de gradul de confort, de accesul la diferite tipuri de infrastructură, etc.

În acest context, declanşarea crizei financiar-economice a fost de natură să restabilească echilibrele şi în domeniului tranzacţiilor imobiliare şi al închirierilor, pe de o parte, şi, pe de altă parte, au repus cu acuitate problema evaluării, a adoptării unor tehnici şi metode care să surprindă cât mai fidel realităţile.
Trebuie precizat că întârzierile înregistrate de RO în adoptarea unei metodologii statistice standard de evaluare a domeniului tranzacţiilor imobiliare şi al închirierilor a fost de natură a induce în calculul formarii Produsului Intern Brut „prudenţă" – materializată prin aceea că în structura indicatorului menţionat domeniul tranzacţiilor imobiliare şi al închirierilor a fost subevaluat, comparativ cu evaluările agenţiilor multinaţionale din RO. Totodată, această realitate a fost de natură să contribuie la diminuarea şocului indus de declanşarea crizei financiar-economice.

2. Necesitatea unui sistem de monitorizare şi evaluare a pieţei locale a locuinţelor

Procesul de structurare a pieţei imobiliare în România a fost dinamizat prin:

- Nevoia de a depăşi o serie de riscuri apărute ca efect a numeroaselor schimbări ale cadrului legal legat de reconstrucţia dreptului de proprietate, modalităţile de evaluare a proprietăţilor, întârzierile în eliberarea titlurilor de proprietate asupra terenurilor, respectarea legislaţiei referitoare la planurile de urbanism, eliberarea autorizaţiilor de construcţie, etc.;
- Iniţierea de către sectorul privat a procesului de instituţionalizare a activităţilor specifice pieţei imobiliare (crearea unor instituţii specializate în gestionarea proprietăţilor imobiliare, formarea şi funcţionarea unor asociaţii profesionale etc.);
- Apariţia şi nevoia de definire/ instituţionalizare a actorilor pieţei imobiliare reprezentaţi prin: agenţii imobiliare; constructori; proprietari; producători; comercianţi – toţi acestia fiind extrem de activi;
- Dezvoltarea şi consolidarea parteneriatului public-privat în domeniu.

Efectul acestor dezvoltări s-a regăsit în: amploarea operaţiunilor pe piaţa imobiliară până la declanşarea crizei; devansarea ritmului elaborării şi implementării de către autorităţile publice centrale a unor reglementări specifice; necesitatea dezvoltării unor programe educaţionale - la nivel universitar, şi

post-universitar - specializate pentru a se putea asigura o pregătire corespunzătoare diferitelor categorii de operatori de pe piaţa imobiliară.

În domeniul politicilor de locuire, reformele întreprinse au urmărit diminuarea rolului statului în controlul şi subvenţionarea sectorului locuirii şi accentuarea rolului pieţei. Au apărut noi tipuri de transferuri, cum au fost:

- Deducerea dobânzilor la creditele ipotecare sau practica unor dobânzi atractive la economisirile cu contract pentru destinaţii imobiliare;
- Introducerea şi dezvoltarea unor noi programe pentru construirea de locuinţe sociale;
- Trecerea la utilizarea unor instrumente combinate (subvenţii bazate pe cerere pentru a sprijini accesul la proprietate sau la reabilitarea locuinţelor) în paralel cu crearea cadrului instituţional pentru dezvoltarea instituţiilor de finanţare a locuinţelor şi a altor intermediari ai pieţei.

Trebuie precizat că *sistemul monitorizare şi evaluare a pieţei locale* a locuinţelor trebuie să aibă în vedere:

- monitorizarea pieţei imobiliare pe principalele sale componente presupune identificarea - pentru o folosire cât mai eficienta - a fondului de date privind tranzacţiile cu proprietăţi imobiliare existente la nivelul unei localităţi;
- evaluarea tendinţelor pieţei imobiliare locale.

Evaluarea proprietăţii imobiliare este necesară pentru cel puţin următoarele *scopuri*: raportări financiare; cunoaşterea volumului tranzacţiilor; cunoaşterea volumului de credite posibil de acordat; monitorizarea creditelor sau împrumuturilor garantate cu proprietatea; rezolvarea diferitelor litigii; probleme de fiscalitate, consultanţă şi/sau luarea unor decizii investiţionale. Cu excepţia ultimului caz, valoarea de piaţă a proprietăţilor imobiliare reprezintă *baza de stabilire a valorii* acestora în toate situaţiile următoare:

- Evaluări ale activelor corporale imobilizate în scopul *întocmirii situaţiilor financiare*, pentru analiza efectului modificării preţurilor sau valorilor curente aferente;

- Evaluări necesare pentru *a asista* un potenţial cumpărător *la întocmirea ofertei* sale sau pentru a asista un potenţial vânzător în stabilirea unui preţ acceptabil pe care să îl pretindă sau uneori pentru a ajuta ambele părţi să determine un preţ de vânzare al unei anumite tranzacţii imobiliare; evaluări pentru stabilirea bazelor financiare ale reorganizării şi/sau fuzionării unor proprietăţi imobiliare multiple;
- Evaluări solicitate pentru *estimarea valorii unei proprietăţi cu care se garantează un credit ipotecar* sau pentru a se stabili o bază de asigurare sau de reasigurare a unui credit cu o proprietate;
- Evaluări *utilizate în exproprieri* pentru cauze de utilitate publică, în litigii şi/sau arbitraj asupra unor dispute, asupra unor contracte sau interese parţiale, sau pentru acoperirea unor daune cauzate de accidente si/sau violări ale legislaţiei de mediu;
- Evaluări necesare pentru *estimarea valorii de impozitare*; evaluări pentru separarea activelor în active amortizabile şi active neamortizabile şi determinarea, în acest mod, a amortizării aplicabile sau pentru determinarea impozitelor legate de donaţii şi/sau moşteniri;
- Evaluări şi lucrări auxiliare pentru un spectru larg de clienţi, de exemplu: investitori, asiguratori, licitatori, lichidatori, administraţia locală (pentru determinarea efectelor planurilor de urbanism) sau pentru o diversitate de alte scopuri, cum sunt de exemplu: analize de piaţă sau de fezabilitate, analize cost/beneficiu, determinarea valorii contabile a unor noi acţiuni emise (sau revizuirea acestora) şi pentru stabilirea evoluţiei chiriei şi ratelor de leasing viitoare.

De asemenea, evaluarea proprietăţilor imobiliare poate fi influenţată şi de unele *consideraţii speciale*, cum sunt:

- *Cererea de a analiza fuziunea* unor proprietăţi (de exemplu, în cazul valorii din fuziune) sau separarea participaţiilor la o proprietate (valoarea componentelor);
- Efectele asupra proprietăţilor imobiliare a unor *modificări probabile* de zonare şi/sau dezvoltare a infrastructurii, cum este de exemplu extinderea sistemelor de utilităţi publice sau a celor de coridoare de acces;
- *Pieţe în declin*, caracterizate prin cerere redusă, ofertă excedentară, număr redus de tranzacţii, în care estimările valorii de piaţă pot fi susţinute în mică măsura pe date istorice sau curente.

În funcţie de situaţia şi scopul în care a fost solicitată evaluarea imobiliară aceasta poate îndeplini mai multe funcţii:

- Tranzacţii (vânzări, achiziţii, schimburi, donaţii etc.) cu proprietăţi fie că acestea sunt terenuri, clădiri, construcţii industriale, comerciale, turistice etc.);
- Evaluări patrimoniale pentru înregistrarea valorii juste a activelor societăţii în documentele financiar-contabile sau pentru actualizarea periodică a valorii unor bunuri imobiliare aflate în gestiunea unor operatori economici;
- Evaluări de terenuri şi construcţii pentru obţinerea de garanţii bancare (gajări) în vederea atragerii unor credite, inclusiv pentru creditul ipotecar; activităţi de leasing imobiliar;
- Evaluări de proprietăţi imobiliare pentru asigurări de bunuri imobile;
- Emisiunea de titluri de valoarea de către persoane juridice autorizate;
- Evaluări de bunuri imobile pentru fuziuni interfirme şi/sau separări de firme sau a unor activităţi din firmă, divizări, dizolvări, faliment etc.
- Litigii;
- Impozitarea proprietăţii;
- Partaje din căsătorii sau moşteniri;
- Constituirea aportului de capital la demararea unei afaceri;
- Dezvoltare imobiliară şi antreprenoriat în construcţii;
- Reabilitarea unor construcţii cu valoare de patrimoniu;
- Lucrări de urbanism şi amenajarea teritoriului, inclusiv dezvoltarea infrastructurii rutiere, căi ferate, aeroportuare sau navale;
- Stabilirea nivelului unor venituri din rente, chirii, redevenţe.

Indicatorii propuşi pentru analiza pieţei imobiliare sunt consideraţi a fi relevanţi pentru: caracterizarea principalelor categorii ale fondului de locuinţe, atât sub raportul caracteristicilor fizice (vechime, tip, mărime, confort), cât şi al dispoziţiei spaţiale a acestora (centru, zona pericentrală, zone urbane marginale, periurban).

În viitor acesta va putea fi dezvoltat pe următoarele direcţii:

- Indicatori ai fondului de locuinţe şi variaţiile lor: tipologii ale locuinţelor, după tip, statut de ocupare, mărime, nivel de confort, vechime; poziţionarea în cadrul localităţii, aglomeraţiei urbane sau în zone rezidenţiale omogene; identificarea factorilor ofertei, asociat tipologiei stocului de locuinţe; observarea nivelurilor de preţ în cadrul fondului de locuinţe existent;
- Analiza fluxurilor: apariţia de construcţii noi (volum, ritm, calitate); provenit din transformarea parcului existent (dezafectare, ameliorare, schimbare a statutului de ocupare);
- Componentele cererii de locuinţe: prin analiza evoluţiei populaţiei totale si a impactului sau asupra perspectivei de formare si modificare a gospodăriilor; caracteristicile gospodăriilor (număr de persoane si structuri familiale, potenţial de evoluţie, constrângeri economice, tipuri de activităţi, categorii specifice); analiza fluxurilor, printr-o abordare a ciclurilor de viata a persoanelor de referinţa, dar si printr-o abordare a cursurilor rezidenţiale;
- Cunoaşterea pieţei imobiliare locale: număr de tranzacţii, pe categorii şi zone; accesibilitatea serviciului de locuinţă; mobilitatea şi funcţionarea pieţei locale imobiliare;
- Alţi indicatori relevanţi: investiţii în locuinţă; număr de locuinţe renovate; costurile utilizării locuinţelor; indicatori ai nivelului de trai; fiscalitatea locuinţei.

Datele existente la nivel naţional privind *investiţiile în locuinţe* arată importanţa acestora pentru *analiza tranzacţiilor la nivel local*, a unei abordări complete, care nu neglijează piaţa de bunuri de ocazie, cunoscut fiind că atunci când se achiziţionează o locuinţă se produce „un acces la proprietate”, iar acesta este însoţit, aproape întotdeauna, de eliberarea unei alte locuinţe.

Acest tip de analiză, care vizează aprecierea *dinamismului pieţei locale*, se loveşte de un obstacol de seamă: absenta surselor de date şi informaţii statistice direct exploatabile.

Abordarea tranzacţiilor la nivel local se poate face prin două modalităţi:

- prin culegerea de informaţii provenite de la experţi, de la profesioniştii locali (instituţii de creditare, agenţi imobiliari şi notari), cu toate limitele inerente unui astfel de demers (viziunea parţială, imprecizia datelor, imposibilitatea de a întreprinde analize cu diferite grade de fineţe). Abordarea preţurilor de vânzare, asociate volumelor este principala bogăţie a analizei. Pentru a fi semnificativă, aceasta trebuie să fie totuşi făcută cu precauţie: fiecare preţ va trebui tratat pe tipuri de locuinţă şi

număr de camere; preţurile medii astfel calculate vor trebui să fie însoţite de o măsură a dispersiei lor.

- prin exploatarea statistică a datelor oferite de „extrasele de acte de mutaţie” existente la serviciile de evidenţa populaţiei.

Abordarea tranzacţiilor printr-una dintre modalităţile de mai sus:

- nu permite aprecierea consumului de “servicii de locuire”;
- exclude (i) relaţia dintre preţul plătit de gospodării şi resursele lor;
  (ii) aspectele legate de întregul sector locativ.

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti
** Centrul de Documentare pentru Construcţii, Arhitectură, Urbanism şi Amenajarea Teritoriului

[1] “Provocări ale dezvoltării durabile a localităţilor şi patrimoniului construit” - Sesiunea de comunicări ştiinţifice, a Universităţii Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, 24-25 iunie 2010

THE REAL ESTATE EVALUATION, BETWEEN NECESSITY AND REALITY[1]

Assoc. Prof. Ph.D. Arch. Ileana BUDIŞTEANU*
Ph.D. Simona BARA**

Abstract: *This paper is based on two major directions, the first one indicating the effects of the transactions with real estate properties in the context of post-revolutionary Romania, where the dynamics of the transactions in real estate met a continuous growth of the real estate sector in the general modernization process. The second major direction highlights the need for a monitoring and evaluation system of the local housing market that should consider the local custom, the building materials used, the comfort degree, the access to the infrastructure types etc.*

Key words: real properties, real estate evaluation, dynamics of the real estate transactions.

Having in property a quality house and/or an affordable mortgage on the long term are any individual's natural aspirations. These aspirations are at the same time an essential component of what we call "the social contract" the politicians refer to.

The dynamics of the transactions with real properties in the last 20 years registered a continuous growth in the role of the real estate sector in the general development and modernization process in Romania. It should also be mentioned that especially after 2004, the dynamics of the real estate transactions and the renting ones registered impressive evolutions, reflected differently in the official statistics and in the evolutions of the local markets.

The paper herein has two major purposes:

- Mentioning the effects of the real estate transactions;
- Highlighting the necessity of a monitoring and evaluation system of the local housing market

1. The effects of the real estate transactions

The general development level of a society is measured by the Gross Domestic Income synthetic index. Within the structure of this index, the real estate transactions, the renting and services activities for the enterprises especially between 2000-2009 held between 12, 90% and 14, 50% of the total. For a society reaching to the economic models in the developed countries, where services represent between 65-80-85%- this level of the real estate transactions in Romania is relatively modest.

Chart 1. The Gross Domestic Income and the real estate, renting transactions and the services activities for the enterprises between 2000-2009

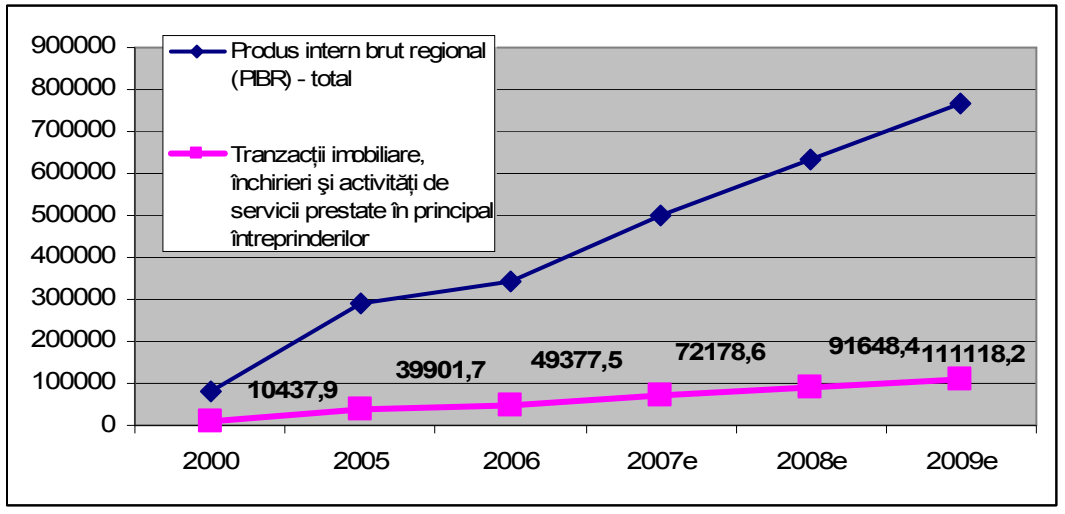

Source: INS, Bucharest, 2009.

(Regional Gross Internal Income- total

Real Estate and renting transactions and service activities for enterprises between 2000-2009)

For a practitioner in the field, this observation reflected by the official statistic data raised questions, especially if we remember the aggressive behavior on the local real estate markets until the economic and financial crisis.

Chart 2. The weight of the Real Estate and renting transactions and service activities for the enterprises. Percentages

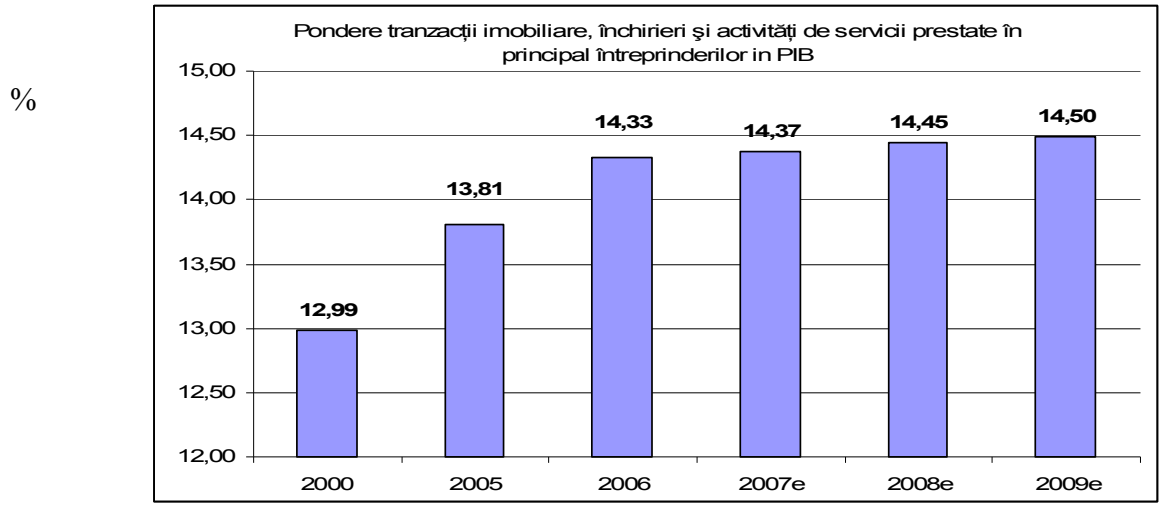

Source: INS, Bucharest, 2009

The inequality between the dynamics of the local real estate markets and the official evaluation of their participation to the GDP is based at least on the following motivation: in the absence of institutions, specific legislation, as well as the absence of rigorous and realistic evaluation techniques- in compliance with Romania's social and economic situation- the private sector in the field of real estate and renting transactions was dominated by the huge international developers, who imposed their own rules.

At a first glance, we could state that this was a welcomed phenomenon with the role to replace the lack of specialized information, on one hand, and on the other hand, it "penalized" the weak adaptation of the central public administration to the requirements of the real markets.

Analyzing this phenomenon, we notice that the techniques and evaluation methods of the real estate transactions field and the ones in the renting fields which were applied by the great market developers or by the international counseling companies were wrong, as they disregarded the specific and the development level of the different urban areas they penetrated; the markets in the whole country developed quickly and the prices in the field of the real estate and renting transactions reached a point

where the local features, the used building materials, the comfort degree, the access to different types of infrastructure were disregarded.

In this context, the beginning of the financial and economic crisis was able to re-establish the balances in the field of the real estate and renting transactions; on the one hand, they raised again the issue of the evaluation, the adoption of techniques and methods that should picture the realities the more exactly possible.

We must mention that the delays Romania had in adopting a standard statistic methodology for the evaluation of the real estate and renting transactions field induced "prudence" to the calculation of the GDP formation- materialized by the fact that the field of the real estate and renting transactions was underestimated, in comparison with the evaluations of the multinational agencies in Romania. At the same time, this reality contributed to the diminishing of the shock induced by the beginning of the financial and economic crisis.

2. The necessity of a monitoring and evaluation system for the local housing market

The formation process of the real estate market in Romania was stimulated by:

- The need to overcome a series of risks emerged as effect of the various changes of the framework connected with the reconstructions of the ownership reconstruction, the property evaluation methods, the delays in issuing the ownership of the lands, the observance of the legislation referring to the urbanism plans, the issuance of the building authorizations, etc.;
- The initiation of the institutionalization process of the activities specific to the real estate market (the establishment of certain specialized institutions in the management of the real estate properties, the establishment and functioning of professional associations etc.);
- The emergence and institutionalization need of the real estate market actors by: real estate agencies; constructors; owners; producers; traders- all of them being extremely active;
- The development and consolidation of the public- private partnership in the field.

The effect of these developments was found in: the dimension of the operations on the real estate market until the beginning of the crisis; the advancement of the elaboration and implementation of specific regulations by the public central authorities; the necessity to develop educational programmes- at university and post-university level- specialized in order to ensure a proper preparation to the different categories of operators on the real estate market.

In the field of the housing policies, the reforms aimed at the decrease of the state's role regarding the control and the subsidy in the housing field, as well as the highlight of the market's role. New transfer types emerged, such as:

- The interest deductions for the mortgage credit programmes or attractive interests for the contract savings for real estate destinations;
- The introduction and development of new programmes for building social housing;
- The use of certain combined instruments (subsidies based on demand for the support of the access to the property or to the rehabilitation of the houses) simultaneously with the establishment of the institutional framework for the development of the financing institutions and of the other intermediaries on the market.

It must be said that the local housing market evaluation and monitoring system must take into consideration:

- The monitoring of the real estate market and its main components means the identification- for an efficient use- of the data fund regarding the transactions with real estate properties within a locality;
- The evaluation of the local real estate market tendencies.

The evaluation of the real estate property is necessary at least for the following purposes: financial reports; the knowledge of the transactions' volume; the knowledge of the volume of possible granted credits; the monitoring of the credits or loans grated with the property; dispute resolution; fiscality issues,

consultancy and/ or investment related decisions. Except for the last case, the market value of the real estate property is the basis for establishing their value in all the following situations:

- Evaluations of the corporate assets frozen for the aim of establishing the financial positions, for the analysis of the price modification effect of related current values;
- Evaluations necessary in order to assist a potential buyer in making an offer or a potential seller in establishing a reasonable price or in order to help both parties determine the price of a certain real estate transaction; evaluations for establishing the financial basis of reorganization and/ or merger of multiple real estate properties;
- Evaluations requested for estimating the value of a property which grants a loan on mortgage or in order to establish an insurance or reassurance of a mortgage loan;
- Evaluations used in expropriations for public utility causes, in disputes and/ or arbitrage of certain disputes, contracts or partial interests or in order to cover certain prejudices caused by accidents and/ or violations of the environment legislation;
- Evaluations needed for estimating the value of the taxes; evaluations for categorizing the assets as depreciable assets and non-depreciable assets and the determination of the depreciation applied or in order to determinate the taxes related to donations and/ or inheritances;
- Auxiliary evaluations for a wide rage of customers, for example: investors, insurers, bidders, liquidators, the local administration (for determining the effects of the urban plan) or for a diversity of other purposes, such as: market or feasibility analyses, cost/ benefit analyses, the determination of the carrying account of new issued shares (or their revision) and for establishing the evolution of the renting prices and future leasing shares.

The evaluation of the real estate properties can be influenced by certain special considerations, such as:

- The demand to analyze the merger or properties (merger values, for example) or the separation of the participants to a property
- The effects upon the real estate properties of certain possible area modifications and/ or development of the infrastructure, such as the development of the public utilities systems or the access corridors;

- The declining markets, characterized by a reduced demand, surplus offer, reduced number of transactions, where the estimations of the market value can be sustained by historical or current data.

Depending on the situation and purpose for which the real estate evaluation has been requested, it can fulfil various functions:

- Property transactions (sales, purchases, exchanges, donations etc.), either these are land, buildings, industrial, commercial, tourist buildings etc.);
- Patrimonial evaluations for registration of the correct value of the assets of the society in the financial and accounting assets or for the periodic update of the value of real estate goods managed by economic operators;
- Land and buildings evaluations for obtaining banking warranties in order to attract certain credits, including for the mortgage loan; real estate leasing activities;
- Real estate property evaluations for immoveable goods insurance;
- Securities issuance by authorized legal persons;
- Immoveable goods evaluations for company mergers and/ or company separations or activity evaluations, dissolutions, bankruptcy, etc.
- Litigations;
- Property tax;
- Marriage of inheritance partitions;
- The equity contribution when starting a business;
- Real estate development and entrepreneurship in constructions;
- The rehabilitation of patrimony buildings;
- Urbanism and landscape works, including the road, railway, naval infrastructure development;
- Establishment of the income level resulted from annuities, rent, royalties.

The indices proposed for the analysis of the real estate market are considered to be relevant for: the characteristics of the main categories of the housing stock, regarding their features (age, type, dimension, comfort), as well as their spatial distribution (centre, pericentral zone, marginal urban areas, peri-urban).
In the future, this will be developed as follows:

- Indices of the housing stock and their variations: housing typologies, according to the type, occupancy status, dimension, comfort level, age; their location within the locality, the urban agglomeration or homogenous residential areas; the identification of the offer's factors, associated to the typology of the housing stock; the observance of the price level within the existent housing stock;
- The flow analysis: new buildings emergence (volume, quality, rate); resulted from the transformation of the existent park (decommission, amelioration, occupancy rate change);
- The components of the housing demand: by analyzing the evolution of the total population and its impact upon the perspective for the formation and modification of the household; the household characteristics (number of persons and family structures, evolution potential, economic constraints, types of activity, specific categories); the analysis of the flows, by approaching the life cycles of the reference persons;
- The knowledge of the local real estate market: number of transactions, according to categories and areas; the housing service accessibility, the mobility and functioning of the local real estate market;
- Other relevant indices: investments for the house, number of renovated houses; the costs for using the houses; standard of living indices; the house's fiscality.

The national data regarding the housing investments show their importance for the analysis of transactions at a local level, of a complete approach which does not neglect the occasional goods market, being known the fact that when a house is being purchased, another one is being cleared most of the times, producing an "access to property".

This type of analysis aiming at the appreciation of the local market dynamism, encounters a relevant obstacle: the absence of the data sources and statistical information directly exploitable.

The approach of the transactions at a local level is made by the following two methods:

- Gathering information from the experts, from the local professionals (crediting institutions, real estate agents and notaries), with all the limitations inherent in such a process (the partial vision, the lack of precision of the data, the impossibility to accomplish analyses with different degrees of accuracy). The approach of the sales prices, associated to the volumes is the main advantage of the analysis. However, in order to be significant, this has to be made with precaution: each price will need to be treated according to the house type and number of rooms; the average prices calculated will need to be accompanied by a measure of their dispersal.
- The statistic exploitation of the data provided by the "statements of mutation acts" within the local register office.

The approach of the transactions by one of the methods above:

- Does not allow the appreciation of the "living services" consumption;
- Excludes (i) the relation between the price paid by the households and their resources; (ii) the aspects connected to the entire housing sector.

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest
**Documentation Centre for Construction, Architecture, Urban and Regional Planning

[1] „Challenges of the durable development of the localities and built patrimony"- scientific communications session, Spiru Haret University, Faculty of Architecture, 24- 25 June 2010

POVEŞTI DESPRE SPAŢIUL PUBLIC

Lector univ. drd. arh. Gabriela PETRESCU*

Rezumat: *Spaţiul public, prefigurat de agora antică grecească sau de forumul roman,* este *pentru prima dată definit de către filozoful german J. Habermas în contextul apariţiei noilor relaţii comerciale din societatea capitalistă a secolului XVII. Ulterior, preocuparea pentru spaţialitate şi sfera publică s-a materializat diferit în teoriile lui Christian Norberg Schultz sau prin heterotopiile imaginate de Michel Foucault pentru ca în prezent spaţiul public să fie mărturia naşterii societăţii moderne în ţările occidentale avansate, indicele calităţii vieţii la nivelul oraşelor. Luând drept exemplu oraşul Ploieşti, studiul analizează evoluţia spaţiului public de la spaţiu supus puterii, în special comuniste, la spaţiul public actual organizat de sfera economică ca "suport material pentru mesajele publicitare" (11).*

Cuvinte cheie: *spaţiu public, sfera publică, spaţiu existenţial, genius loci, heterotopii, oraşul Ploieşti*

Agora, în greacă, sau *forum* la latini, cum era denumit spaţiul public, era un loc de socializare, de schimb comercial, de circulaţie, ori locul de unde se conducea statul prin retorică sau vizibilitate. Spaţiul public este spaţiul tuturor, spaţiu al regulilor de a construi, a trăi şi a socializa. Este un loc concret, destinat publicului, ca sferă de dezbateri publice. Spaţiile publice sunt locuri de convieţuire ale locuitorilor şi utilizatorilor precum şi câmpuri de manifestare a autorităţii publice. Ele oferă cadrul unei colaborări interdisciplinare. Valoarea spaţiului public pentru oraşul secolului nostru este un prim indice al calităţii vieţii în oraş. Spaţiul public, sfera publică, sunt termeni care au marcat naşterea societăţii moderne în ţările occidentale avansate.

Sfera publică

Pentru prima dată, spaţiul public a fost definit de filozoful german J.Habermas în cartea apărută în 1962, *Sfera publică şi transformarea ei structurală*, carte care rămâne una din studiile fundamentale care trasează cadrul general în definirea genezei şi a trăsăturilor sferei publice. Crearea spaţiului public este o

„exigenţă de inventare a unor locuri în care cuvântul să fie semnificativ şi acţiunea eficientă” (1).

Până la sfârşitul secolului al XVI-lea, după Habermas, nu putem vorbi de o diferenţă dintre sfera publică şi cea privată. Noile tipuri de relaţii comerciale din societatea capitalistă, apărute din secolul XVII-lea, au arătat necesitatea existenţei unor informaţii legate de afacerile negustorilor sau corporaţiilor din cadrul oraşelor. Astfel, oraşele au devenit suport al unei „prese” de început. Au apărut spaţii de adunare, saloanele, unde iniţial aveau loc dezbateri literare şi artistice, ulterior, dispute economice şi politice.

Din cartea sa, aflăm că sfera publică descinde din sfera literară, în care, la început criteriile de a accede erau educaţia şi proprietatea. Noul public al saloanelor literare, începe să devină critic la adresa autorităţii, prin intermediul presei de opinie care încă din secolul al XVII-lea, devine o afacere. În secolul XX, noile mijloace mediatice, radioul, televiziunea, cinematograful, nu favorizează schimbul de idei, cum se întâmplă în sfera publică literară.

Habermas, în concluzie, insistă asupra rolului nefast al mass-mediei şi a tehnicilor moderne de comunicare, care au dus la pierderea dimensiunii politice şi critice a spaţiului public, în favoarea unei culturi de divertisment.

Sfera publică, descrisă de Habermas încă din 1962, reprezintă începuturile formelor moderne de comunicare, secondată de multe spaţii publice, ale culturii populare.

Sfera publică literară se va scinda în specialişti şi publicul interesat mai ales de consum.

După mai mulţi ani de studii, Habermas revine asupra ideii, criticându-şi propriile ipoteze, recunoscând că a ignorat cultura de masă, cultura populară, creatoare a unei sfere publice, cu forme de organizare şi practici proprii.

Habermas sesiza iniţial o evoluţie liniară, de la un public interesat şi activ politic, la un public „individualist”, de la dezbaterea asupra culturii la consumul de cultură.

În anii noştri, datorită mass-mediei şi a internetului, necesitatea de a avea un loc fizic de întâlnire, unde să aibă loc schimburi de idei şi informaţii, nu s-a mai manifestat, cu toate că, evenimente ca sărbătoriri, festivaluri, revendicări sociale, politice se întâmplă în continuare în stradă. Acum se ia parte la dezbateri, luare de decizii, formare de opţiuni politice, prin internet. Tribunele radiofonice şi discuţiile televizate devin locuri ale dezbaterii la care populaţia participă în mod imaginar, dar împreună.

Conform definiţiei date de J. Habermas, reţelele electronice fac parte din sfera publică; „Noi calificăm drept publice anumite manifestări atunci când, spre deosebire de cercurile închise, ele sunt tuturor accesibile, în acelaşi fel cum vorbim despre locuri publice sau clădiri publice” (2).

Spaţiul existenţial

Christian Norberg Schultz, defineşte „spaţialitatea ca *spaţiu al trăirii* în care fiecare lucru are locul său şi în care toate aceste *locuri* concură la crearea unui context global permiţând vieţii să aibă loc” (3).

La baza teoriei lui Schultz despre spaţiu arhitectural ca spaţiu existenţial, stă faptul că acesta trebuie să fie înţeles ca o imagine necesară existenţei omului în lume. Omul trebuie să aibă un loc al său de unde să plece şi în care să revină permanent, iar celelalte locuri sunt pentru fiinţă o continuare a propriului spaţiu existenţial. C.N.Schultz defineşte spaţiul existenţei omului ca un sistem stabil de percepţii şi imagini despre mediu.

Studierea structurii spaţiului arhitectural presupune cunoaşterea relaţiilor ce aduc ordinea în cadrul spaţiului cum ar fi, vecinătatea, succesiunea sau separarea, precum şi studierea oraşelor, clădirilor, lucrurilor.

Locurile au genius loci - caracter - care determină imaginea despre acel loc a majorităţii oamenilor care aparţin locului, este atmosfera generală a spaţiului pe care-l trăieşte omul.

Caracterul unui spaţiu este o funcţie care depinde de timp şi care schimbă aspectul locului Un oraş mare are un pronunţat caracter (4).

Altfel de spaţii

Pentru Michael Foucault în „Altfel de spaţii” (5), lumea este percepută de oameni ca „o reţea ce leagă puncte şi îşi urzeşte labirintul” iar spaţiul reprezintă o sumă de relaţii de amplasare, definite de relaţii de vecinătate între puncte sau elemente.

„Spaţiul în care trăim, de care suntem atraşi în afara nouă înşine, în care se desfăşoară tocmai erodarea vieţii, timpului şi istoriei noastre, acest spaţiu care ne roade şi ne brăzdează este şi el însuşi un spaţiu eterogen. Altfel spus, noi nu trăim într-un soi de vid, în interiorul căruia s-ar putea situa indivizi şi lucruri. Nu trăim în interiorul unui vid care s-ar colora cu diferite umbre şi lumini, trăim înăuntru unui ansamblu de relaţii care definesc amplasamente ireductibile unele la altele şi absolut nesuperpozabile”(6).

Spaţiile, care sunt în relaţie cu toate celelalte, contrazicându-le în acelaşi timp, sunt, după Foucault, utopice, adică, amplasamente fără loc real şi apoi locurile reale, efective, un fel de amplasamente inversate, adică altfel de locuri, numite de Foucault, heterotopii. În textul său, asistăm la o călătorie, pe care o descrie, prin spaţiile pe care le străbate, spaţii care nu au nici o legătură cu puterea.

Asistăm la un proces de deplasare şi penetrare, a spaţiului public, către cel privat, adică raporturi

familiale, de vecinătate, etc. Deci, spaţiul public devine complex, mult mai larg, cu funcţiuni extinse şi fragmentat.

Spaţiul public are mai multe atribute şi caracteristici, este o intersectare de interese şi de dispute, este un spaţiu pentru imagine şi simbol, este accesibil. De asemenea, este utilizat pentru publicitate, pentru comerţ, este ierarhizat, este densificat (marile cartiere de blocuri care au suferit o îndesire a construcţiilor, deci o micşorare a spaţiului public).

Spaţiul public este mărginit şi nemărginit în acelaşi timp. Spaţiul public este locul în care venim dinspre spaţiul privat, ne arătăm celorlalţi, prin prezenţa şi prin capacităţile noastre de a vedea şi a auzi, de a fi văzut şi auzit.

Puterea organizează spaţiul public, ne organizează şi ordonează vieţile, exprimându-se prin arhitectură. Ea tinde să marcheze arhitectural spaţiul, transformându-l în scena oferită societăţii, dar care aparţine tot ei. Spaţiul public este, aşa cum spunea Michel Foucault, "ochiul puterii", spaţiu de vizibilitate în care, în acelaşi timp, puterea se pune pe sine însăşi în scenă dramatizându-se arhitectural, dar ne face şi pe noi vizibili, pentru a ne supraveghea şi a ne codifica, pentru a ne forma în mod transcendental comportamentele .

Spaţiile publice ale oraşelor sunt locuri de manifestare, de acţiune a societăţii civile, garantând anonimatul. Ele creează sentimentul de apartenenţă la acel spaţiu. Spaţiul public se creează, se generează, se gestionează, se administrează, se locuieşte, se fotografiază .

Studiu de caz, centrul oraşului Ploieşti

Oraşele noastre au suferit în perioada comunistă mari modificări, datorate deciziei politice şi m-aş referi la oraşul Ploieşti, unde au trăit şi au activat cei cinci arhitecţi din familia Socolescu, a căror activitate mi-am propus a o cerceta.

În sec. XIX- lea, oraşul Ploieşti, ca mai toate oraşele din România s-a urbanizat, devenind un puternic centru comercial şi mai ales petrolier, dezvoltându-se cu repeziciune. Creşterea populaţiei a creat nevoia negoţului şi implicit a unui spaţiu de desfacere a produselor de către ţărani, negustori şi meşteşugari care vindeau printre magherniţe şi şoproane. Mişcarea spre vest a oborului şi apoi a pieţei a dus la creşterea oraşului.

Au apărut nenumărate prăvălii, ateliere, târguri, hanuri pentru cazarea negustorilor. Astfel, Nicolae Socol(escu), arhitect roman, stabilit la Ploieşti, cu studii de arhitectură la Viena in 1846, construieşte

printre altele, hoteluri ca Europa, Victoria, sau hanurile Niţă Pitiş, Petre Buzilă, precum şi numeroase prăvălii şi locuinţe, care au fost demolate sau bombardate în al doilea război mondial.

Figura 1 Hotel Europa

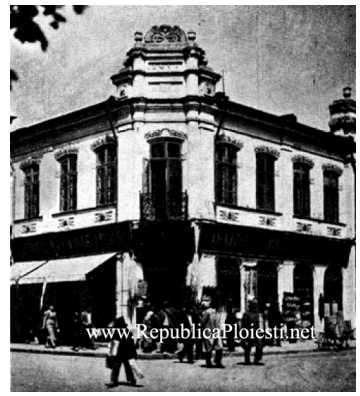

Figura 2 Casa Hagi Buzilă

Spaţiul public se poate extinde sau restrânge, se poate întări sau condensa (7). Spaţiul public trebuia punctat în nodurile esenţiale, prin amplasarea simbolurilor, ce pot schimba caracterul spaţiului.

Nevoia unei noi funcţiuni în cadrul spaţiului public s-a simţit încă de la începutul secolului XX şi anume, pentru instanţe judecătoreşti, locul ales fiind Oborul orăşenesc, unde spaţiul era parţial ocupat de prăvălii.

Figura 3 Statuia Libertăţii,

Figura 4 Piaţa veche a oraşului cu statuia Libertăţii şi toate construcţiile demolate ulterior

Astfel, a început construirea noului Palat al Justiţiei (actual Palatul Culturii). Noul edificiu, construcţie monumentală, realizată în stil neoclasic francez, de către Toma T. Socolescu, a schimbat radical spaţiul arhitectural existent al centrului oraşului. Dacă până în acel moment, zona era împânzită de case parter-etaj, cu străzi înguste, noul sediul al puterii judecătoreşti era un prim pas spre sistematizarea oraşului.

Figura 5,6 Palatul Culturii

Drept urmare**,** pentru a se crea o mică piaţă în faţa Palatului Justiţiei şi pentru a se mări perspectiva asupra sa, au fost dezafectate construcţii de secol XIX, inclusiv o porţiune din zona veche a oraşului.

Trecerea de la stilul neoclasic francez, al palatului Culturii, organizat pe orizontală, masiv, cu

ferestre ample, cu ancadramente verticale şi o colonadă de stâlpi care flanchează intrarea dinspre bulevard, la stilul modern al Halelor Centrale, construcţie impozantă, realizată în anii '30 ai secolului trecut, de acelaşi arhitect Socolescu, se face prin elementul dominant vertical, turnul cu ceas. Construcţia halelor a apărut din nevoia unei pieţe la standardele vremii, pentru un oraş aflat într-o dezvoltare galopantă.

Figura 7 Halele centrale

Compoziţia, formată din multe volume arhitectonice, cu un element vertical dominant, turnul cu ceas şi cupola de peste hala principală, fiecare tratate separat, dar îmbinate armonios într-un tot unitar, finisarea în roşu, cărămiziu şi gri, se unesc cu tehnica modernă a betonului şi sticlei, într-un efect de neuitat.

Figura 8 Halele centrale

Din păcate, Piaţa Halelor a fost închisă pe latura stângă de un bloc p+7 construit în anii 50-60, care blochează privirea către Catedrala Sf. Ioan.

În prezent, în Piaţa Halelor, coexistă, incomodându-se reciproc, edificii realizate în diverse stadii prin care a trecut locul în decursul timpului.

In 1939, era o piaţă unitară - cu genius loci- unde, pe latura dreaptă era Palatul Culturii, în faţă Halele Centrale, cu un element vertical dominant, turnul cu ceas şi cupola de peste hala principală, iar pe lateral se înălţa graţioasă, clopotniţa bisericii Sf. Ioan, a cărei piatră fundamentală a fost pusă în 1923 de către principele Carol al II-lea şi finalizată parţial în 1939. T. T. Socolescu (8) întocmise planurile bisericii, dar a izbucnit războiul, iar apoi contextul nu a mai fost unul favorabil şi construcţia nu a mai fost definitivată .

Figura 9 Catedrala Sf Ioan

Puterea comunistă a hotărât însă *intoxicarea* (9)spaţiului prin acoperirea clopotniţei cu un bloc, cunoscut de ploieşteni drept ”7 etaje”. De asemenea, puterea şi-a ridicat propriul simbol, propriul „ochi”, Palatul administrativ, care până în 1989, era cel mai important edificiu. Este o clădire de birouri, impozantă, care domina centrul, ca în mai toate oraşele ţării care şi-au pierdut centrul vechi, dar care, totuşi este “modestă“ faţă de construcţiile din centrul civic ale oraşelor Satu Mare, Tulcea sau Bucureşti. Spaţiul public din faţa sediului, era enorm de gol când nu se ţineau adunări populare cu prilejul “vizitelor

de lucru”.

Între cele trei construcţii s-a amenajat un loc public, o grădină. Tot apropiat de piaţa centrală s-a edificat şi stadionul, care, ulterior a fost utilizat de puterea comunistă, în scop propagandistic, pentru sărbatorirea zilei de 23 august, mitinguri, Cântarea României, etc.

Centrul vechi al unui oraş înseamnă memorie, nu numai clădiri vechi, un monument, sau o atracţie turistică. Din păcate, Ploieştiul de astăzi este un oraş lipsit de memorie, ca majoritatea oraşelor din România, atât datorită cutremurelor din 1940, 1977, a bombardamentelor din cel de al doilea război mondial, cât si mai ales datorită regimului comunist prin planurile de remodelare urbană, când zone vechi ale oraşelor au fost demolate şi înlocuite cu cartierele de blocuri monotone de astăzi.

Centrul civic actual al Ploieştiului, care se desfăşoară pe o parte şi pe alta a bulevardului Independenţei (DN1), care a dat direcţie dezvoltării oraşului către nord vest, a fost configurat încă din anii ’30, cu trotuare ample şi foarte circulat, este format dintr-o succesiune de “altfel de spaţii”, muzee celebre, case memoriale, scuaruri. În scuarul de pe latura stângă sunt amplasate statui, începând cu busturile diverselor personalităţi ale oraşului şi terminând cu statuia Libertăţii.

Figura 10 Centrul Civic

Dacă privim faţadele blocurilor p+4, 6 sau 7, edificate în perioada comunistă, cel puţin în zona centrală, putem să remarcăm că, deşi sunt vechi, creează un fundal spaţiului public.

De asemenea, centrul Ploieştiului are şansa unui spaţiu bogat plantat pe ambele părţi ale bulevardului, spaţiu ce ascunde în spatele său faţadele neutre ale blocurilor vechi. Zona verde primeşte în decursul anului diverse funcţiuni: festivaluri, târguri, comerţ de sărbatori .

Noţiunea de spaţiu public ar trebui regândită. "Oraşul clasic dispare, spaţiul public este des-figurat, oraşul se re-aşează. Devine *indistinct*, haotic, murdar, promiscuu. Oraşul îşi pierde ordinea clasică, şi "dispare". Se reîntoarce, de fapt, după o scurtă paranteză istorică de *triumf al simbolicului*, la real, la o arhaicitate pre-antică, "orientală", medievală, pre-greacă. Dar în el sîntem, poate, mai liberi, adică *mai vii*. Iar viaţa, cu atît mai mult în agregările ei colective, desfide geometriile raţionaliste ale puterii clasice, "canonul" clasic al unei puteri esenţialmente *estetice*, prin intermediul căruia am fost conduşi, şi, mai mult decît atît, *creaţi*, produşi"(10). Dacă în trecut oraşul era organizat de putere, astăzi economicul organizează oraşul secolului XXI, acestea devenind "simplu suport material pentru mesajele publicitare, singurele, prin dimensiunile şi numărul lor sufocant, mai putând pretinde la statutul de *public"* (11).

Bibliografie

Augustin, Ioan, *Genius Loci. Djinn al locului*, Loc (in)toxic(at) în AtelierNet.ro, 2005

Ghiu, B, *Deconstrucţia pozitivă a spaţiului public*, Atelier LiterNet.ro, 2008

Copoeru, Ion, *Spaţiu, prezenţă , loc*, în Artă, tehnologie şi spaţiu public, Paideia, 2005

Foucault, M, Altfel de spaţii,(trad.B.Ghiu), in *Dits et écrits*, Gallimard,1994, vol.IV, pp.752 763

Ghyka, Celia, *Spaţiul public, mort, pierdut, recâştigat,* în Artă, tehnologie şi spaţiu public, Paideia, 2005

Habermas, J , *Sfera publică şi transformarea ei structurală*, Univers, Bucureşti, 1998.

Mihali, Ciprian, *Inventarea spaţiului*, Paideia, 2001

Tigănaş,S, „Mutaţii şi mutanţi în spaţiul public "în *Artă, tehnologie şi spaţiu public*, Paideia, 2005 , Paideia, 2005

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

1. J.Habermas, *Sfera publică şi transformarea ei structurală* , editura Univers, Bucureşti, 1998. pag.5-10
2. idem. p.45.
3. Ion Copoeru, *Spaţiu, prezenţă , loc*, în Artă, tehnologie şi spaţiu public, pag.21.
4. Augustin Ioan in *Genius Loci. Djinn al locului*, Loc (in)toxic(at) în AtelierNet.ro, 2005

5. M. Foucault, „Altfel de spaţii”(trad.B.Ghiu), în *Dits et écrits*, Gallimard,1994, vol.IV, pp.752-763

6. idem

7. Ţigănaş, S *„Mutaţii şi mutanţi în spaţiul public* ”in Artă, tehnologie şi spaţiu public,

8. arh T.T. Socolescu, care a activat în Ploieşti, a fost proiectantul celor trei simboluri ale oraşului, Palatul Culturii (fost de Justiţie), Halele Centrale, Clopotniţa Catedralei Sf. Ioan. De asemenea, Socolescu a studiat sistematizarea pieţei, propunând realizarea unui parc între cele trei clădiri. În prezent se lucrează la finalizarea extinderii Catedralei, după proiectul lui Socolescu, găsit in arhive.

9. De cca. 20 de ani, s-a propus la nivelul Consiliului Local demolarea blocului „7etaje”. care intoxică locul, fiind totuşi greu de pus in practică.

10. Ghiu Bogdan , *Deconstrucţia pozitivă a spaţiului public*, Atelier LiterNet.ro, 2008

11. idem

TALES ABOUT THE PUBLIC SPACE

Lecturer PhDc. Arch. Gabriela PETRESCU*

Abstract: *The German philosopher J. Habermas defined for the first time the public space, foreshadowed by the antique Greek agora or the Roman forum. This definition was made in the context of the emergence of new commercial relations within the capitalist society of the 17th century. Subsequently, the concern for spatiality and the public sphere materialized differently in the theories of Christian Norberg Schultz or by the heterotopias imagined by Michel Foucault. Currently, the public space is the testimony for the emergence of the modern society in the advanced western countries, the index for the town quality of life. Taking Ploiesti as an example, the study analyzes the evolution of the public space, from public space submitted to the power, especially the communist one, to the current public space organized by the economic sphere as "material support for the advertising messages"* (11).

Key words: public space, public sphere, existential space, genius loci, heterotopias, Ploiesti town.

The "agora" or "forum", as the public space was named in Greek or Latin, was a place for socializing, for trade, circulation or the place from where the state was led by rhetoric or visibility. The public space is everybody's space, the space for rules of building, living and socializing. It is a definite place, destined for the public as sphere of public debate. The public spaces are cohabitation places as well as places where the public authority manifests itself. They offer the background of an interdisciplinary collaboration. The value of the public space for the city of our century is one of the first indices of the city life quality. The public space, the public sphere are terms that have marked the emergence of the modern society in the advanced western countries.

The public sphere

The public space was for the first time defined by German philosopher J. Habermas in his 1962

book, " The structural Transformation of the Public Sphere", which remains one of the fundamental studies designing the general framework in defining the genesis and the features of the public sphere. The creation of the public space is a "request to invent certain places where the word is significant and the action is efficient" (1).

Until the end of the 16th century we cannot speak about a difference between the public and the private spheres. The new types of trading relations within the capitalist society, emerged in the 17th century, showed the necessity for the existence of information concerning the businessmen or the corporatists within the cities. Thus, the cities became a support for some kind of initiation of the "media". The meeting places, the saloons emerged, where literary and artistic debates would take place initially and subsequently, economic and political disputes.

From his book, we find out that the public sphere descends from the literary sphere to which the accession criteria were the education and the property at first. The new public of the literary saloons starts to be critical towards the authority, by means of the opinion media that becomes a business, starting the 17th century. In the 20th century, the new media means, the radio, the TV, the cinema do not favour the change of ideas, as it happens in the literary sphere.

Conclusively, Habermas insists upon the wrong role of the media and of the modern communication techniques that have led to the loss of the political and critical dimension of the public space, in favor of an entertainment culture.

The public sphere described by Habermas in 1962 represents the beginning of the modern means of communication, followed by several public spaces of the popular culture. The literary public sphere splits: there will be specialists and the public interested especially in consumerism.
After several years of study, Habermas goes back to the idea, criticizing his own hypothesis, admitting that he had ignored the mass culture, the popular culture that has created a public sphere, with an own organization and practices.

Habermas initially noticed a linear evolution, from an interested and politically active public to an

“individualist” public, from the debate on culture to the consumerism of the culture.

The necessity to have a physical venue for the interchange of ideas and information did not manifest itself during these times, due to the media and Internet, although the events such as the holidays, festivals, social complaints still happen in the street. The participation to the decision making, debates or formation of political options happen on the Internet nowadays. The radio shows and the TV shows become debate venues to which the people participate imaginarily.

According to the definition given by J. Habermas, the electronic networks belong to the public sphere; “We qualify as public certain events when they are accessible to every body, in opposition to the closed groups, as we talk about public places or public buildings” (2).

The existential space

Christian Norberg Schultz defines “the spatiality as space of living where each and every thing has its place and where all of these places concur for the creation of a global context, allowing life to happen” (3).

Schultz’s theory about the architectural space as existential space is based on the fact that this has to be understood as a necessary image for the existence of the man in the world. The man has to have a place of his own to leave and go back to permanently, and the other places are a continuation of the own existential space. C.N. Schultz defines the space of the man’s existence as a stable system of perceptions and images about the environment.

The study of the architectural space structure supposes the knowledge of the relations bringing order within the space, such as vicinity, succession or separation, as well as the study of the towns, buildings.

The places have genius loci features- which determine the image about that place of the majority of the people that belong to the place; it is the general atmosphere of the space in which the man is living.

The features of a space are functions depending on time and changing the aspect of the place. A big city has pronounced features (4).

Different spaces

The world is perceived by people as a "network connecting dots and building a labyrinth" for Michael Focault in "Different spaces" and the space is a sum of location relations, defined by vicinity relations between dots or elements.

"The space we live in, to which we are drawn, where the erosion of life, time and history take place, this space is a heterogeneous space in itself. In other words, we do not live in some kind of void, within which individuals and places might be found. We do not live within a void colored by different colors and lights; we live within relations defining irreducible locations that cannot be interchanged." (6).

The spaces, which are in relation with all the others, contradicting them at the same time are, according to Foucault, utopian, locations without a real location and then the real locations are some sort of inversed locations, that is, different places named heterotopias by Foucault. In his text, we take part to a journey that he describes, by the spaces he goes through, spaces that have no connection whatsoever to the power.

We are witnesses to a process of penetration and circulation of the public space towards the private one, concretized in the family relations, vicinity relations, etc. Therefore, the public space becomes complex, a lot larger, with extended functions and fragmented.

The public space has several features, being an intersection of interests and disputes. It is an accessible space for image and symbol. Also, it is used for advertising, trading, there is a hierarchy, it is dense (the big neighborhoods that have suffered a thickening of the buildings, therefore a reduction of the public space).

The public space is bordered and infinite at the same time. The public space is the place we come to

meet the others, coming from the private space.

It is the power that organizes the public space, organizes and orders our lives, expressing them through architecture. It tends to mark the architectural space, transforming it into the scene offered to society. The public space is, as Foucault said, "the eye of the power". Visibility space where, at the same time, the power unfolds itself architecturally dramatizing itself, but it also makes us visible, in order to supervise and codify us, in order to shape our behaviors transcendentally.

The public spaces of the cities are manifestation places, action spaces of the civil society, granting anonymity. They create the feeling of belonging to that space. The public space creates itself, generates itself, manages itself, it is inhabited, photographed.

Study case, the centre of Ploieşti

Our towns have suffered great changes during the communist regime due to the political decision and I shall study the town of Ploieşti, where the five architects in the Socolescu family lived and whose activity is my field of research.

In the 19th century, the town of Ploieşti, just as almost all of the towns in Romania, suffered an urbanization process, becoming a strong commercial and oil centre that developed rapidly. The growth of the population created the need for commerce and implicitly of an outlet space for the products brought by the peasants, traders or workmen selling among barns and shelters.

Numerous shops, workshops, fairs, inns for the workmen emerged. Therefore, Nicolae Socol(escu), Romanian architect established in Ploieşti, who had studied architecture in Vienna in 1846, builds, among others, hotels such as Europa, Victoria or Niţă Pitiş, Petre Buzilă inns, as well as various shops and houses, which were demolished or bombed during World War II.

Figure 1

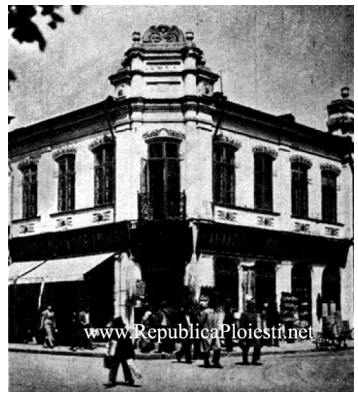

Figure 2

The public space can expand or narrow (7).

The public space had to be pointed in the essential nodes, by placing the symbols that can change the features of the space.

The need for a new function within the public space was felt since the beginning of the 20th century, for the law court and the chosen place was the city market (Oborul), where the space was partially occupied by shops.

Figure 3

Figure 4

Therefore, the construction of the new Palace of Justice began (the current Palace of culture). The new establishment, monumental building, built in a French neoclassic style by Toma T. Socolescu,

completely changed the architectural space existent in the centre of the town. If up to that point, the area was packed with one story buildings, with narrow streets, the new headquarters of the judicial power was a first step towards the systematization of the city.

Figure 5,6

As a consequence, in order to create a small square in front of the Palace of Justice and to widen the perspective upon it, 19th century buildings were deallocated, including a section of the old town area.

The transition from the French neoclassic style of the Palace of Culture, horizontally organized, massive, with huge windows, vertical platbands and a colonnade of piles flanking the entrance from the

boulevard, to the modern style of the Central Halls, superb building, built in the ‘30s of the last century by the same architect (Socolescu), is made by the dominant vertical element, the clock tower. The construction of the halls emerged with the need for a market in compliance with the time’s standards, for a town developing rapidly.

Figure 7

The composition, formed by many architectonic volumes, with a vertical dominant element, the clock tower and the cupola above the main hall, each of them treated separately, but beautifully incorporated, the finishing in red, bricky and grey, blend with the modern technique of the concrete and glass, leading to an unforgettable effect.

Figure 8

Unfortunately, Piaţa Halelor was closed on its left side by a p+7 block built during the 50s and the

60s, blocking the view to St. Ioan Cathedral.

Currently, edifices built during different stages coexist in the Piaţa Halelor.

In 1939, it was a unitary square, with a genius loci- where we had the Palace of Culture on the right side, Halele Centrale in front, with a vertical dominant element, the clock tower and the cupola above the main hall and on the side the gracious bell tower of St. Ioan church, whose fundamental stone was set in 1923 by Prince Carl II and partially finished in 1939. T. T. Socolescu (8) had framed the church's plans, but the war started and afterwards the background was not a favourable one any more, therefore the building was never finished.

Figure 9

However, the communist power decided the intoxication (9) of the space by covering the bell tower with a building, known by the inhabitants of Ploiesti as "7 floors". Also, the power created its own symbol, its "eye", The Administrative Palace, which used to be the most important edifice until 1989. It is a massive office building, dominating the centre, like in most of the towns that have lost their "old centre", but that is still "modest" in comparison to the buildings in the civic centres of Satu Mare, Tulcea or Bucharest.

The public space in front of the headquarters was extremely empty when there were no popular

meetings with the occasion of the “working visits”.

Between the three buildings there is a public place, a garden. Still close to the central square we have the stadium, which was subsequently used by the communist power for propagandistic purposes, for the celebration of the 23 August day, meetings, Cântarea României, etc.

The old centre of a city means memory, not just old buildings, a monument or a tourist attraction, Unfortunately, The Ploiesti of today is a city that lacks memory, just like most of the Romanian cities, because of the earthquakes in 1940, 1977, the World War II bombing, but especially because of the communist regime and its urban reshaping plans, as old areas of the cities were demolished and replaced with the monotonous neighborhood buildings of today.

The current civic centre of Ploiesti, unfolding on the Independence Boulevard (DN1), that drove the development of the city towards the North- West, was built in the ‘30s; it has massive sidewalks and is intensely circulated, it is formed by a sequence of “such spaces”, famous museums, memorial houses, squares. On the left side of the square there are statues representing different personalities of the city and the Statue of Liberty.

Figure 10

Should we take a look at the facades of the p+4 buildings, established during the communist era, at least in the central zone, we can notice that, although they are old, they create a background for the

public space. Also, the centre of Ploieşti has trees planted on both sides of the boulevard, a space that hides behind it the neuter facades of the old buildings. The green zone receives different functions throughout the year: festivals, fairs, holiday trade.

The public space notion should be rethought. "The classic town disappears, the public space is disfigured, the city rearranges. It becomes indistinguishable, chaotic, dirty, promiscuous. The town loses its classic order and it "disappears". It returns, actually, after a short historic parenthesis of *triumph of the symbolic,* to the real, to an pre-antique archaic period, "oriental", medieval, pre-Greek. Nevertheless, maybe we are, more free, therefore, more alive. And life defies the rational geometries of the classic power, the classic "custom" of an essential esthetic power, through which we were led and, more than that, created, produced" (10). If the town used to be organized by the power, today it is the economic that organizes the town of the 21st century.

References

Augustin, Ioan, *Genius Loci. Djinn al locului*, Loc (in)toxic(at) in AtelierNet.ro, 2005

Ghiu, B, *Deconstrucţia pozitivă a spaţiului public*, Atelier LiterNet.ro, 2008

Copoeru, Ion, *Spaţiu, prezenţă , loc*, în Artă, tehnologie şi spaţiu public, Paideia, 2005

Foucault, M, Altfel de spaţii,(trad.B.Ghiu), in *Dits et écrits*, Gallimard,1994, vol.IV, pp.752 763

Ghyka, Celia, *Spaţiul public, mort, pierdut, recâşstigat,* în Artă, tehnologie şi spaţiu public, Paideia, 2005

Habermas, J , *Sfera publică şi transformarea ei structurală*, Univers, Bucureşti, 1998.

Mihali, Ciprian, *Inventarea spaţiului*, Paideia, 2001

Tigănaş,S, „Mutaţii şi mutanţi în spaţiul public "în *Artă, tehnologie şi spaţiu public*, Paideia, 2005 , Paideia, 2005

List of illustrations

Figure 1 Europa Hotel
Figure 2 Hagi Buzilă House
Figure 3 Statue of Liberty
Figure 4 Old City Square with the Statue of Liberty and all the buildings previously demolished
Figure 5,6 Culture Palace

Figura 7,8 Central Halls
Figure 9 Sf Ioan Cathedral
Figure 10 Civic Center

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

1. J.Habermas, *Sfera publică şi transformarea ei structurală* , editura Univers, Bucharest, 1998. pag.5-10
2. idem. p.45.
3. Ion Copoeru, *Spaţiu, prezenţă , loc*, în Artă, tehnologie şi spaţiu public, pag.21.
4. Augustin Ioan in *Genius Loci. Djinn al locului*, Loc (in)toxic(at) în AtelierNet.ro, 2005
5. M. Foucault, „Altfel de spaţii"(trad.B.Ghiu), in *Dits et écrits*, Gallimard,1994, vol.IV, pp.752-763
6. idem
7. Ţigănaş, S *„Mutaţii şi mutanţi în spaţiul public* "in Artă, tehnologie şi spaţiu public,
8. architect T.T. Socolescu, who worked in Ploiesti, was the designer of the three symbols of the town, The Palace of Culture (ex Palace of Justice), The Central Halls, The St Ioan Catherdal bell tower. Also, Socolescu studied the systematisation of the square, proposing the establishment of a park between the three buildings. Currently, the cathedral is being expanded according to Socolescu's project, found in the archives.
9. The 7 floor building was proposed to be demolished, as it is "intoxicating" the space, but the plan is difficult to be put into practice .
10. Ghiu Bogdan , *Deconstrucţia pozitivă a spaţiului public*, Atelier LiterNet.ro, 2008
11. idem

SCHIMBĂRI DE NUME DE STRĂZI ÎN BUCUREŞTI LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

Drd. Alexandra ŢÂNŢĂREANU*

Rezumat: *Studiul evoluţiei nomenclaturii străzilor bucureştene evidenţiază interdisciplinaritatea temei ce aduce în prim plan domeniile istoriei, geografiei şi lingvisticii. Dacă în perioada medievală şi de început a modernităţii, toponimia urbană a străzilor respecta particularităţile zonelor de amplasament, dovezi istorice confirmă faptul că aceste raţiuni s-au pierdut în timp conducând la o pierdere a memoriei locurilor vechi şi a specificului lor. Sfârşitul sec. XIX şi începutul sec. XX, cunoaşte o iniţiativă de orientare spre trecut prin omagierea personalităţilor româneşti prin nomenclatura străzilor bucureştene, însă această iniţiativă nu a avut rezultatul scontat.*

Cuvinte cheie: *Bucureşti, nomenclatura străzilor*

Istoricul nomenclaturii străzilor unui oraş este o temă complexă care reclamă, deopotrivă, aportul specialiştilor din domeniile istoriei, geografiei şi lingvisticii[1]. În pofida acestei perspective interdisciplinare, obiectivele celor trei domenii au sensibile diferenţe, inerente. Analizele lingviştilor, care formează multe dintre lucrările de gen, urmăresc să determine cu limbaj şi metode specifice paradigmele şi mecanismele care au dus la apariţia şi evoluţia toponimelor urbane, utilizând cu precădere analize lexicale, semantice, stilistice. Din punct de vedere istoric, se urmăreşte evidenţierea evoluţiei toponimice, prin dovezi documentare, cu scopul de a marca rădăcinile vechi ale unei probleme de actualitate.

Dacă pentru perioada medievală şi începuturile celei moderne, se cunoaşte faptul că denumirile „uliţelor" şi ale „podurilor" din Bucureşti s-au modificat în asociere cu caracteristici sau alte aspecte relevante ale zonelor în care erau situate, indiferent de natura lor, în sensul de a putea fi uşor reperate, ulterior, pe măsura extinderii oraşului şi a implementării unor norme urbanistice, începând cu aplicarea în Ţara Românească a Regulamentului Organic în anul 1831, procesul de denumire a căpătat noi valenţe şi a manifestat alte tendinţe. Fie că sensurile unora dintre noile nume au avut la origine o raţiune care s-a pierdut cu timpul, devenind desuetă, fie că acestea au fost de la bun început

aleatorii, singura justificare fiind apartenenţa la grupuri tematice, ele au pierdut ceea ce istoricul Constantin C. Giurescu considera a fi „valabil, evocator şi sugestiv din patrimoniul trecutului”[2].

Din analiza toponimiei Bucureştilor, începând cu secolul al XIX-lea, ceea ce se poate considera ca produs al dezvoltării şi extinderii urbei, istoriografia a decelat grupe mari de teme din categoria celor fără o semnificaţie deosebită pentru trecut sau chiar lipsite total de sens, din mitologie, astronomie, zoologie, geometrie, meteorologie etc. făcând rătăcite şi mai greu de reconstituit aspectele reprezentative de istorie locală. Modul autorităţilor de a concepe nomenclatura străzilor precum şi practica redenumirilor conjuncturale, dese şi uneori nepotrivite, este considerată de către istorici una dintre racilele gospodăririi oraşului.

La sfârşitul secolului XIX şi începutul secolului XX modernizarea urbanistică a capitalei se producea în ritm accelerat, chiar dacă nu într-un mod unitar, iar nevoile edilitare monopolizau atenţia administraţiei locale. Pe lângă preocupările pentru canalizarea şi rectificarea cursului Dâmboviţei, sistematizarea oraşului şi alinierea străzilor, iluminatul, crearea reţelei de captare şi distribuţie a apei potabile, „înfrumuseţarea şi însănătoşirea oraşului” etc. problema aşezării nomenclaturii străzilor pe criteriul relevanţei istorice a rămas un subiect de mică importanţă pentru activitatea Serviciului Tehnic al primăriei, el revenind în mai multe rânduri în discuţii ca un proiect de viitor.

În Darea de seamă a Primăriei oraşului Bucureşti pentru intervalul dintre 1 septembrie 1878 şi 1 septembrie 1879, Serviciul Tehnic avea atribuţiile principale împărţite între cele trei servicii ale sale: salubritate publică, arhitectură şi inginerie (sau pavaje). Deşi documentul este de lungă întindere şi destul de detaliat, nu se menţionează în sarcina cărui serviciu intra nomenclatura străzilor, ceea ce lasă să se înţeleagă că această chestiune nu era îndeajuns de relevantă pentru nevoile de moment ale oraşului. De altfel, problemele edilitare ale Bucureştiului de la acea vreme şi resursele limitate pentru rezolvarea lor rapidă au exclus această chestiune de pe lista priorităţilor ori chiar a activităţilor curente.[3] Lucrările de „primă importanţă” erau: „rectificarea râului Dâmboviţa, aducerea şi distribuţiunea de apă bună, înfiinţarea de canale subterane şi cumpărătoarea de piatră cioplită pentru pavarea sistematică a stradelor”.[4] Peste câţiva ani, Darea de seamă pentru intervalul 1880-1882 face cunoscut începutul preocupării pentru ordonarea numelor de străzi: „Comisiunea întocmită de d-v. pentru nomenclatura stradelor şi numerotarea oraşului, se ocupă foarte serios de a rezolva această cestiune, care pentru un moment se pare a fi de mică importanţă, însă comisiunea voind a da o nomenclatură raţională şi bazată pe istoria oraşului Bucuresci a făcut ca această lucrare să fie de

mare importanţă şi o dată terminată suntem convinşi ca să facă onoare acelei comisiuni”[5]. Nu este însă suficient de clar astăzi care au fost circumstanţele şi motivaţiile tuturor numirilor şi redenumirilor străzilor, după cum nu exista nici un nomenclator al acestora, creat în acest sens. Avem însă cunoştinţă de un nomenclator al străzilor oraşului, din anul 1890 şi publicat în Monitorul Comunal[6], cu scopul de a grăbi realizarea evaluărilor imobiliare în cazurile exproprierilor pentru cauză de utilitate publică. Valorile fuseseră calculate ca medii ale cifrelor precedente, pe fiecare stradă şi uneori pe segmente de străzi.

În anul 1890 Serviciul de studii al Lucrărilor Tehnice avea în sarcină „nomenclatura şi numerotarea proprietăţilor” împreună cu planul general şi cele speciale de aliniere[7]. În acest caz, prin nomenclatură şi numerotare se înţelegea în primul rând comandarea şi montarea tablelor în teren, a „tăbliţelor de nomenclatură”.[8]

Corespondenţa oficială privind redenumirile străzilor este o sursă directă de informaţii relevante privind locul pe care această problemă l-a avut în rândul intereselor edilitare de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Aflăm astfel, dintr-un document de la 1893, că a revenit în atenţie necesitatea remedierii incoerenţei şi confuziilor din nomenclatura străzilor, printr-o comisie „cu însărcinarea d’a da numire stradelor din oraş cari nu au încă până în prezent nici o denumire şi a schimba numirile celor cari sunt improprii şi nepotrivite”.[9]

Câteva documente din anul 1903, care se află la Serviciul Municipiului Bucureşti al Arhivelor Naţionale, în fondul Primăria Municipiului Bucureşti, aduc lămuriri în plus privind schimbarea denumirii pentru trei străzi şi o piaţetă: strada Edgar Quinet din Nouă, Jules Michelet din Dreaptă, Ştefan Mihăileanu din Liniştei şi Piaţa August Treboniu Laurian din Lucaci. Ceea ce este interesant în aceste documente (şi motivul pentru care merită să fie cunoscute), este că ele conţin date privind circumstanţele în care s-au produs schimbările şi motivaţia acestora.

Edgar Quinet şi Jules Michelet, profesori la College de France, au fost în perioada premergătoare revoluţiei de la 1848 din Principatele Române personalităţile care au însufleţit entuziasmul studenţilor români de la Paris, printre care C. A. Rosetti, Dumitru Brătianu şi altii, care s-au întors apoi în ţară cu idei înaintate şi cu avântul liberal radical.[10] Lui Jules Michelet îi scria C.A. Rosetti în 1863 următoarele: „Tineri, pe băncile şcolilor voastre libere noi am primit de la voi « cuvântul vieţii » … Ne-aţi dat, o spun, forţa de a putea merge mai departe în mijlocule celor mai mari întunecimi fără a desnădăjdui şi fără a rătăci”[11]. În anul 1903 la Paris s-a sărbătorit centenarul

naşterii lui Edgar Quinet şi tot atunci diplomatul român Trandafir Djuvara a ţinut o conferinţă la Ateneul Român cu tema: *Edgar Quinet, filo-român.* De altfel, iniţiativa redenumirii acelor străzi cu numele celor doi filo-români a fost a lui Trandafir Djuvara, după cum reiese clar din document. În virtutea admiraţiei şi recunoştinţei pentru cauza celor doi scriitori francezi filoromâni, precum şi a relaţiei excepţionale de prietenie dintre ei, păstrarea memoriei lor prin denumire unor străzi este văzut ca un omagiu ce trebuie adus simultan. „Nu se poate vobi de Quinet, fără a pomeni de Michelet şi vice-versa, atât au fost de legaţi, prin prietenie, aceşti doi iluştrii scriitori francezi; în recunoştinţa noastră ei sunt asemenea uniţi, căci amândoi au scris două lucrări considerabile asupra României şi asupra Românilor, atrăgând ast-fel, mai mult ca ori care alţi publicişti, atenţiunea lumei politice şi a lumei culte asupra Principatelor dunărene, atât de nepăstuite şi atât de nesocotite, mai înainte de tratatul de la Paris din 1856”[12]. În practică, acest lucru nu s-a întâmplat, aşa cum se înţelege dintr-un comentariu de corespondenţă internă de pe contrapagina unei scrisori oficiale a Asociaţiei Michelet „Pour la Patrie”, cu sediul la Amiens, prin care transmitea recunoştinţa părţii franceze pentru acest gest de omagiere: „Domnule Primar, Fiind că această scrisoare adresată Primăriei din aprilie 1903 de către Asociaţiunea Michelet « Pour la Patrie » prin care mulţumea de omagiu adus Franţei de Consiliul comunal din Bucureşti, dând numele ilustrului istoric francez Michelet, unei strade din Capitală, nu a fost comunicată Consiliului Comunal la timp, am onoarea a vă ruga să bine voiţi a decide dacă trebuie a mai fi păstrată spre a fi acum supusă Consiliului, sau a se trece la actele privitoare la schimbarea numelui stradei în cestiune. 25 martie 1905”. Rezoluţia a fost: „La acte!”[13]. În extrasul din discursul său de la Ateneul Român Trandafir Djuvara menţiona: „Consiliul Comunal din Bucureşti, în urma propunerei mele, a admis să se dea numele lui Edgar Quinet şi a lui Michelet la două din principalele strade ale Capitalei; acest exemplu a fost urmat de Craiova şi sper că va fi urmat şi de alte oraşe”. Până astăzi, strada Edgar Quinet a mai fost rebotezată o dată cu numele fizicianului francez Frederic Joliot-Curie.

Cu numele lui Ştefan Mihăileanu, profesor universitar aromân[14], asasinat în anul 1900 de către un comitagiu bulgar[15], s-a redenumit strada Liniştei, „unde el a locuit şi a fost asasinat, având în vedere lupta dusă de acest bun patriot pentru causa naţională în Macedonia, luptă pentru care a fost omorât, considerând ca o datorie să se eternizeze memoria acestui bărbat, având în vedere că numele de Linişte, ce poartă acea stradă, n’are nici o semnificare istorică, ba chiar astă-zi n’are sens”[16]. Adeziunea lui Ştefan Mihăileanu la cauza românilor din Macedonia s-a manifestat prin publicistică, la

revista „Peninsula Balcanică”, devenind ţinta unui atentat cu puternice implicaţii politice, ceea ce i-a atras ura popoarelor balcanice[17]. Atentatul din anul 1900 a fost punctul culminant al unor tensiuni interetnice şi politice în Peninsula Balcanică, cu repercursiuni asupra fragilelor relaţii diplomatice româno-bulgare din perioadă. Strada nu a mai suferit schimbări toponimice din acel moment.

La intersecţia străzilor Matei Basarab şi Logofătul Udrişte[18] se află o piaţetă denumită în secolul al XIX-lea Piaţa Lucaci, ea fiind situată la capătul străzii unde se găseşte şi astăzi biserica Lucaci, şi unde în anul 1903 s-a amplasat bustul cărturarului ardelean August Treboniu Laurian, motiv de schimbare a numelui locului. „Consiliul, având în vedere propunerea făcută de dl consilier Ionescu D. M. de a se da numele de August Treboniu Laurian pieţii Lucaci, unde s-a aşezat bustul regretatului Laurian, având în vedere că bustul a fost inaugurat şi luat în primire de Primărie, care a şi contribuit la facerea unui grilaj în jurul lui, având în vedere că numele acestui distins bărbat şi bun român merită să fie eternisat, decide în unanimitate ca piaţa pe care se află aşezat bustul să poarte numele de August Treboniu Laurian”[19]. August Treboniu Laurian a fost profesor şi publicist, a predat la colegiul Sf. Sava după anul 1840 şi a editat periodicul „Instrucţiunea publică”. În anul 1848 a participat la revoluţia din Transilvania împreună cu Simion Bărnuţiu şi Alexandru Papiu Ilarian[20].

Nomenclatura străzilor bucureştene din timpul administraţiei moderne a fost caracterizată de sociologul Vintilă M. Mihăilescu drept „dispreţuitoare de timp şi de loc”[21] şi se interpretează ca fiind astfel o pierdere a memoriei locurilor vechi şi a specificului lor, a acestui tip de evocare istorică. Dintre grupele tematice reprezentate prin nume, omagierea personalităţilor române sau străine a fost recursul edililor oraşului în cadrul unei iniţiative principiale de orientare spre trecut, la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX. Planul nu a avut un concept unitar şi nici nu a fost pus în practică cu perseverenţă, iar redenumirile conjuncturale şi dese doar au intrat în contradicţie cu însuşi substratul intenţiei.

Note

* Institutul Naţional al Patrimoniului, Bucureşti

[1] Adrian Rezeanu, *Toponimie bucureşteană*, Academia Română, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă, Bucureşti, 2003, p. 8.

[2] Constantin C. Giurescu, *Problema nomenclaturii străzilor din Bucureşti,* în „Bucureşti. Materiale de Istorie şi Muzeografie”, VIII, 1971, p. 245.

[3] *Darea de seamă asupra Administraţiunei Comunale a oraşului Bucuresci pentru timpul de la 1 septembrie 1878 până la 1 septembrie 1879*, citită Consiliului Comunal la deschiderea sesiunii ordinare a anului 1879 de către Primarul capitalei D. Cariagdi, Bucureşti, Tipografia „Centru", 1879.
[4] *Ibidem*, p. 3.
[5] *Darea de seamă asupra Administraţiunei Comunale a oraşului Bucuresci pentru timpul de la 1 septembrie 1880 până la 1 ianuarie 1882*, Bucureşti, 1882, p. 98.
[6] *Monitorul Comunal al Primăriei Bucureşti*, an XV, nr.11, 25 martie 1890, p. 139-146.
[7] *Darea de seamă a Administraţiei Comunei Bucuresci pe timpul de la 1 ianuarie 1889 până la 1 ianuarie 1890, presentată de Primar Consiliului Comunal în şedinţa din 23 februarie 1890,* Bucureşti, Tipografia „Carol Göbl", 1890, p. 51.
[8] *Ibidem*, p. 59.
[9] Arhivele Naţionale, Serviciul Municipiului Bucureşti, fond PMB, dos. 88/1893, fila 4.
[10] Dan Berindei, *Românii şi Europa în perioadele premodernă şi modernă*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1997, p. 146-147.
[11] *Ibidem,* p. 147.
[12] Trandafir Djuvara, *Edgar Quinet filo-român, Conferinţă rostită la Ateneul Român din Bucuresci, la 20 februarie 1903*, Institutul de Arte Grafice „Eminescu", 1903, p. 14-15.
[13] Arhivele Naţionale, Serviciul Municipiului Bucureşti, fond PMB, dos. 221/1903, fila 8.
[14] Lucian Predescu, *Enciclopedia „Cugetarea"*, Ed. Cugetarea-Georgescu Delafras, Bucureşti, 1940, p.547; Ştefan Mihăileanu era născut la Ochrida în Macedonia, în anul 1859.
[15] *Ibidem*, p. 547.
[16] Arhivele Naţionale, Serviciul Municipiului Bucureşti, fond PMB, dos. 221/1903, fila 30.
[17] Lucian Predescu, *op.cit*., p. 547.
[18] Numele vechi era Lucaci.
[19] Arhivele Naţionale, Serviciul Municipiului Bucureşti, fond PMB, dos. 221/1903, fila 30.
[20] Lucian Predescu, *op.cit*., p. 478.
[21] Vintilă M. Mihăilescu, *Bucureştii din punct de vedere antropogeografic şi etnografic (Cu o hartă),* în „Anuar de Geografie şi Antropogeografie", bucureşti, 1915, p. 145-225.

CHANGING THE STREET NAMES IN BUCHAREST AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

PhDc. Alexandra ŢÂNŢĂREANU*

Abstract: *Street toponymy is an interdisciplinary issue addressed by historians, geographers and linguists. If during the Middle Ages and on the eve of the modern age, the streets are named to match the specific features of the areas they lie on, later, this approach changes, entailing the loss of the old places' peculiarities. The late 19th century and early 20th century interval marks an attempt of evoking the past by naming the streets of Bucharest after the names of prominent figures; however, this initiative does not have the expected outcome.*

Key words: *Bucharest, street toponymy*

Street toponymy is a complex issue addressed by historians, geographers and linguists[1]. Despite this interdisciplinary perspective, slight differences are noticed between these three fields. Linguists aim at identifying the toponymy paradigms and mechanisms through lexical, semantic and stylistic analyses. Historians aim at conducting a documented research on toponymy in order to address the "roots" of a present-day issue.

If during the Middle Ages and on the eve of the modern age the names of the streets and bridges from Bucharest are changed in order to be better traced, later, upon the implementation of the Organic Regulations in Wallachia, in 1893, this process gains new meanings. Either the reason for changing the street names does not stand anymore, or the new names are randomly chosen, they are no longer "actual, telling and suggestive", as Constantin C. Giurescu, historian, says.[2]

At the end of the 19th century and the beginning of the 20th century, the improvement process develops at a rapid pace, yet not in a unitary manner. The public administration bodies focus on the sewerage system, street lightening, water system and "town embellishment", minimizing the importance of history based-street toponymy change, this remaining a future project.

According to the Mayor's report for the 1 September 1878 – 1 September 1879 interval, the main responsibilities of the Technical Department's staff cover three fields: public health, architecture and engineering (or paving). Although a lengthy deed, it does not read which department deals with street toponymy, which means that this is that an important issue for the authorities at that moment. In fact, the then priorities do not include street toponymy, having in view that Bucharest is facing some issues and the authorities have limited resources to solve them[3]. The "main priorities" are: water supplies, building underground channels and buying freestone for street pavement"[4]. The 1880 – 1882 report reflects a slight interest for street numbering: "The Commission is addressing very seriously this apparently unimportant issue; however, the Commission, wishing to develop a history-based toponymy makes this deed highly important and once completed, it will surely honour the Commission"[5].

However, we are not very well aware of the circumstances and reasons for naming and renaming the streets since no street list is drawn up in this respect. Nevertheless, we have in view the 1890 list published in the Communal Gazette[6] for real estate appraisal in case of eminent domain.

In 1890, the Technical Department deals with the "estate listing and numbering", along with the general plan and the special alignment plans[7]. This results in ordering and installing the street plates.[8]

The official correspondence on street toponymy changes is a direct source of information. Therefore, an 1893 deed reveals the authorities' concern to "name and change the improper names of the streets".[9]

A few deeds from 1903 preserved within the National Archives Service address the change of the names of three streets and a square: Edgar Quinet Street (former name - the New Street), Jules Michelet Street (former name - Right Street), Ştefan Mihăileanu Street (former name – Silence Street) and August Treboniu Lautian Square (former Lucaci Square).

During the pre-1848 revolution period, Edgar Quinet and Jules Michelet, professors at College de France, are the prominent figures who inspire the Romanian students in Paris, such as C.A.Rosetti, Dumitru Brătianu and the like[10]. In 1863, C.A. Rosetti writes to Jules Michelet: "Studying in your country, we have received the "word of life"… you have given us the strength to discover the darkest places without being afraid of getting lost"[11]. The year 1903 marks the celebration of 100 years from the birth of Edgar Quinet. On this occasion, the Romanian diplomat Trandafir Djuvara

holds a conference at the Romanian Athenaeum entitled *Edgar Quinet, philo-Romanian*. In fact, it is his idea to rename the two streets after those two prominent figures. It is a sign of appreciation and gratitude for the two French writers. "One cannot speak about Quinet without mentioning Michelet as well; they are bound by a beautiful friendship. Both of them address Romania and the Romanian people in their papers"[12]. In his speech, Djuvara states: "The members of the Communal Council of Bucharest approve my proposal to name two main streets of Bucharest after the two famous French writers, Edgar Quinet and Jules Michelet; this example is followed by Craiova and hopefully by other towns, in the future". So far, Edgar Quinet Street has been renamed after the French physicist, Frederic Joliot-Curie[13].

Silence Street is named after the Macedonian Professor PhD, Ştefan Mihăileanu[14], murdered in 1900 by a Bulgarian[15]. It is the street where "he lived and was murdered"[16].

He fights for the Macedonian people's rights; in this respect, he publishes articles in "Peninsula Balcanică" journal, therefore becoming the target of a political conspiracy[17]. The 1900 attack is the result of inter-ethnical and political tensions within the Balkan Peninsula, affecting the fragile diplomatic relations between Romania and Bulgaria. From this moment, no other toponymy changes have been made. At the junction of Matei Basarab and Logofătul Udrişte streets[18] lies Lucaci Square. It is located at the end of the street which presently hosts the bust of August Treboniu Laurian, built in 1903. "Taking into account the proposal of counsellor Ionescu D.M. to name Lucaci Square after the Transylvanian scholar August Treboniu Laurian, the council members unanimously decide that the square hosting Laurian's busr bear his name[19]. Professor and journalist, August Treboniu Laurian teaches at Sf. Sava College after 1940 and publishes "Instrucţiunea publică". In 1848, he participates in the revolution from Transylvania, together with Simion Bărnuţiu and Alexandru Papiu Ilarian[20].

Street toponymy in modern age is characterized by sociologist Vintilă M. Mihăilescu as "defying the time and place"[21], which translates in the lost of the traditional values.

Notes

* National Patrimony Institute, Bucharest

[1] Adrian Rezeanu, *Toponimie bucureşteană*, Romanian Academy, National Foundation for Science and Art, Bucharest, 2003, page 8.

[2]Constantin C. Giurescu, *Problema nomenclaturii străzilor din Bucureşti,* în „Bucureşti. Materiale de Istorie şi Muzeografie", VIII, 1971, page 245.

[3]*Darea de seamă asupra Administraţiunei Comunale a oraşului Bucuresci pentru timpul de la 1 septembrie 1878 până la 1 septembrie 1879*, presented by the Mayor of Bucharest, D. Cariagdi, to the members of the Local Council at the opening of the 1879 ordinary session, Bucharest, „Centru" Printing House, 1879.

[4]*Ibidem*, page 3.

[5]*Darea de seamă asupra Administraţiunei Comunale a oraşului Bucuresci pentru timpul de la 1 septembrie 1880 până la 1 ianuarie 1882*, Bucharest, 1882, page 98.

[6] *Local Gazette of Bucharest City Hall*, an XV, no.11, 25 March 1890, page 139-146.

[7]*Darea de seamă a Administraţiei Comunei Bucuresci pe timpul de la 1 ianuarie 1889 până la 1 ianuarie 1890, presented by the Mayor to the members of the Local Council during the session from 23 February 1890,* Bucharest, „Carol Göbl" Printing House, 1890, page 51.

[8]*Ibidem*, page 59.

[9] National Archives Service of Bucharest, fund PMB, file 88/1893, page 4.

[10]Dan Berindei, *Românii şi Europa în perioadele premodernă şi modernă*, Enciclopedică Publishing House, Bucharest, 1997, pages 146-147.

[11] *Ibidem,* page 147.

[12] Trandafir Djuvara, *Edgar Quinet filo-român, Conferinţă rostită la Ateneul Român din Bucuresci, la 20 februarie 1903*, „Eminescu" Institute of Graphics, 1903, pages 14-15.

[13] National Archives Service of Bucharest, fund PMB, file 221/1903, page 8.

[14] Lucian Predescu, *Enciclopedia „Cugetarea"*, Cugetarea-Georgescu Delafras Publishing House, Bucharest, 1940, page547; Ştefan Mihăileanu is born in Ochrida, Macedonia, in 1859.

[15] *Ibidem*, page 547.

[16] National Archives Service of Bucharest, fund PMB, file 221/1903, page 30.

[17] Lucian Predescu, *op.cit*., page 547.

[18] The former name is Lucaci.

[19] National Archives Service of Bucharest, fund PMB, file 221/1903, page 30.

[20]Lucian Predescu, *op.cit*., page 478.

[21]Vintilă M. Mihăileanu, *Bucureştii din punct de vedere antropogeografic şi etnografic (Cu o hartă),* în „Anuar de Geografie şi Antropogeografie", Bucharest, 1915, pages 145-225.

Sesiunea de comunicări ştiinţifice – 24-25 iunie 2010
Provocări ale dezvoltării durabile a localităţilor şi patrimoniului construit

INTRĂRILE ÎN ORAŞE.
ÎNTÂLNIRE DE GRADUL TREI: ORAŞ, DRUM, PEISAJ

Lector univ. drd. arh. Tiberiu DAVID*

Rezumat: *Având în vedere potenţialul funciar, funcţional şi publicitar, intrările în oraşe se află la confluenţa diferitelor interese economice, politice şi prefesionale, proiectele urbanistico- teritoriale îmbinând cele trei categorii şi vizând soluţionarea problemelor referitoare la infrastructură, siguranţă rutieră, peisaj, adecvare economică, imagine identitară a oraşului etc. Lucrarea de faţă atrage atenţia asupra intrărilor rutiere în oraş, în prezent aflate sub apanajul mediului vizual mediocru şi confuz, deşi spaţii bine definite administrativ. Intrările în oraş necesită o mai bună definire prin elaborarea de scenarii de amenajare, pentru a depaşi aprecierea actuală de "vitrină degradată".*

Cuvinte cheie: *intrările în oraşe, drum, infrastructură, politică urbană, peisaj, scenarii de amenajare*

Motto: Oraşul este corolarul arterei de circulaţie....există trasee de circulaţie care-l creează şi trasee pe care le creează

Introducere

Intrările în Oraşe (IO) au evoluat continuu de-a lungul istoriei, atât ca poziţie în spaţiu, cât şi ca semnificaţie. Oraşul ca organism viu produce noi intrări (în timp şi spaţiu); intrările la rândul lor provoacă schimbări în structura şi configuraţia oraşului. Acest proces de interacţiune devine tot mai accelerat şi evident, atât pentru beneficiarii principali (locuitorii oraşului), cât şi pentru vizitatori.

In vremurile noastre, când înţelegerea şi stabilirea valorilor umane trec printr-o perioadă confuză, importanţa IO în viaţa oraşului şi în teritoriul în care este implantat reprezintă o prioritate în tratarea mediului înconjurător. Inţelegerea fenomenelor complexe de dezvoltare teritorială şi interactiunile actorilor de pe scena peisajului înconjurător, necesită o abordare ştiinţifică, legislativă şi sinteza urbanistico-teritorială a proiectelor elaborate în această sferă.

„*Profesionalismul*„ este necesar nu numai din partea proiectanţilor, ci şi din partea instituţiilor/organelor de aprobare. In orice proiect urbanistico-teritorial interesele principale, care reprezintă motorul proiectului, sunt cele economice, politice şi profesionale.

Un proiect bun de amenajare IO va fi acela care reuşeşte să dozeze şi să îmbine în mod optim aceste trei interese.

Măsura calităţii arhitecturale şi urbane a proiectului va fi dată de integrarea sa într-o strategie de dezvoltare a întregii localităţi şi a reţelei de localităţi în care se înscrie.

Pe măsură ce oraşele se extind în teritoriu, este tot mai mare cererea de spaţii de recreere – zone verzi, naturale sau nou create. Totodată, amenajările comerciale şi reţelele de infrastructură necesită din ce în ce mai mult spaţiu.

Documentele europene[1] şi programele de cercetare în domeniul amenajării teritoriului şi urbanismului[2] relevă multiplele valenţe ale IO, care trebuie să răspundă aşteptărilor utilizatorilor, în ceea ce priveşte circulaţia, imaginea şi nu în ultimul rând anunţarea (favorizarea) identităţii oraşului. IO reprezintă locul emblematic de unde începe identitatea oraşului.

....o scurtă privire istorică

Dacă oraşele antichităţii nu ne mai pot furniza exemple prea multe, în schimb oraşele europene de sorginte medievală păstrează şi azi – dacă nu porţile de intrare propriu-zise, cel puţin amprenta acestora. Nu trebue sa mergem prea departe de Bucuresti ca sa gasim zeci de exemple în Transilvania: Braşov, Sibiu, Alba Iulia, Sighisoara, Cluj, Arad etc. După cum spune Spiro Kostof , oraşul pre-industrial tipic (*default city*) a fost definit prin intrările lui. Direcţia de deplasare era dictată de considerente economice/politice/teritoriale, dar drumul propriu zis era stabilit de deplasarea „măgarului" pe teren, în funcţie de condiţiile geo-topografice. Pe firul drumului au apărut aşezările cu funcţiunile lor utile, înşirate ca *„zahăr cristal Candel pe o sfoară"* (Figura nr.1).

Figura nr.1

Ulterior a apărut necesitatea firească de a proteja *„zaharul Candel"* şi astfel au fost create zidurile, şanţurile şi podurile care le inconjoara, încalecă, iar în ziduri – porţile de intrare.

Mărturie stau IO ale oraşelor medievale, cu locul lor bine definit la intersecţia dintre drumul de acces cu zidul de apărare. Zidurile fiecărui oraş aveau specificul lor, iar dacă deasupra porţii de intrare era şi *emblema oraşului*[3], oraşul era personalizat, localizat.

Când cu trecerea timpului, zidurile devin strâmte şi oraşul iese în afara zidurilor, procesul *„zahăr cristal Candel înşirat pe o sfoară”* se reia din noua, dar de data asta la o altă scară. IO trebuie să-şi caute noi locuri şi noi identităţi, traversând târgurile, periferia, zona periurbană, desfăşurându-se mereu pentru a lega oraşul de teritoriul înconjurător.

Odată cu cvasi-generalizarea procesului de *dispersie urbană*[4], numărul IO se multiplică şi odată cu aceasta sporeşte necesitatea de a adecva IO la funcţiunile, necesităţile şi identitatea oraşelor respective.

.....stabilirea locul contactului

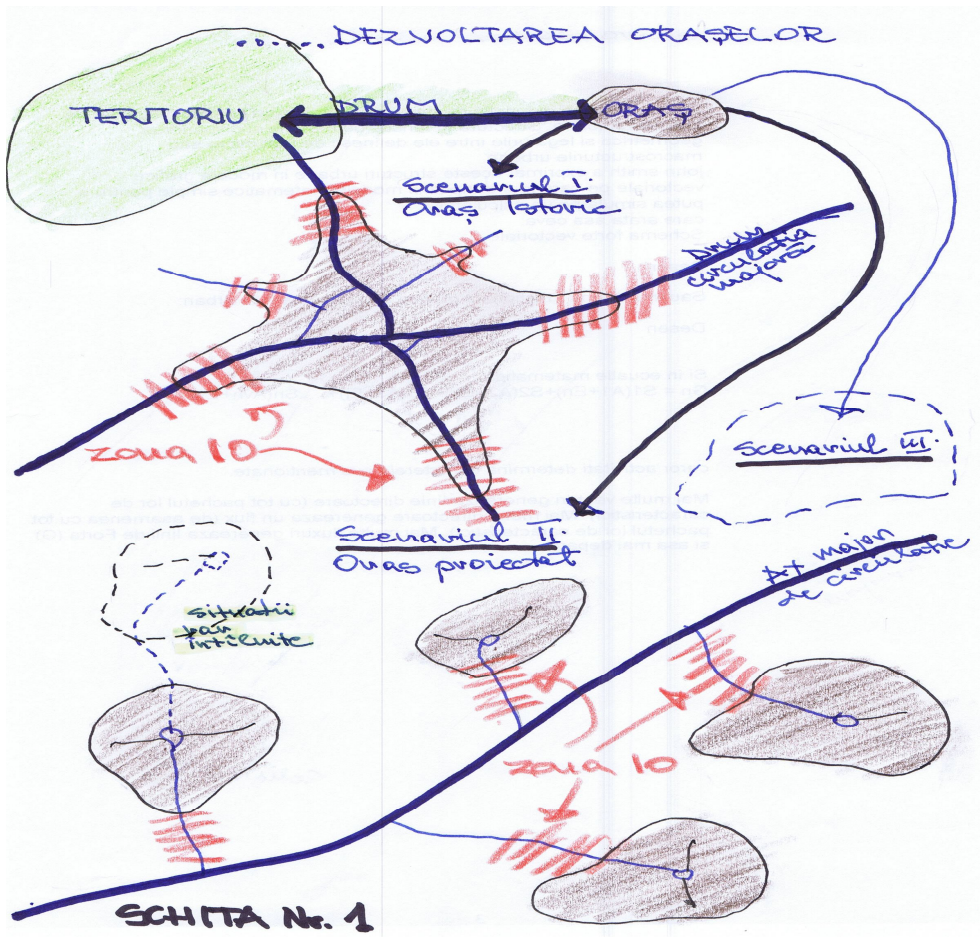

La o clasificare sumară, vom identifica IO pietonale, rutiere, feroviare, navale aeriene şi chiar subterane. In cele ce urmează ne vom ocupa în principal de *accesele rutiere în oraşe (IOR)*, care la rândul lor se împart în principale, secundare, locale – fiecare dintre acestea având specificul său.

Pentru a înţelege şi/sau a stabili *locul în care drumul întâlneşte oraşul* vom face referire la nevoia ontologică a omului de a se delimita şi proteja. După zidurile şi şanţurile medievale, epoca modernă a cautat să instituie „centuri verzi”[5] şi să creeze artere ocolitoare sau centuri de autostrăzi. Istoria se repetă: dacă centura devine neîncăpătoare, se construieşte o a doua[6]. Inseamnă oare că, dacă am trecut de aceste limite, am intrat în oraş?

IOR este strâns legată si de naşterea şi modul de dezvoltare a oraşului, de trecutul şi de prezentul lui. IO istorice prezintă o structură morfologic diferită faţă de cea a oraşelor/localităţilor proiectate şi concepute într-un plan de amenajare teritoriala.

Sistemul de transport şi de circulaţie (precum şi multe alte sisteme) ale acestor oraşe/comunitati (neighborhoods) sunt total diferite de cele istorice. Schimbând sistemul de circulaţie se schimbă ***radical*** şi IOR. IO devine mult mai controlabil mult mai adecvat la necesităţile orasului respectiv.

Din scenariile de mai jos (schiţa 1) reiese ***dependenţa*** oraşului istoric de *teritoriu*, de dezvoltarea *regională*. Acţiuni/efecte exercitate în ambele sensuri, precum şi relativa independenţă a oraşelor/localităţilor proiectate în cadrul unui proiect de amenajare teritoriala bine gândită.

Apropiindu-ne de oraş pe un drum public, peisajul se schimbă: casele de tip rural sunt urmate de case mai mari, apar alte funcţiuni, diferitele servicii (depozite, industrii etc.) adună un număr tot mai mare de persoane, aglomeraţia devine tot mai mare. Aceste schimbări de peisaj se extind şi în ***adâncimea*** spaţiului înconjurător. In acelaşi timp, profilul drumului se lărgeşte şi apar centre comerciale, platforme industriale, centre logistice, locatii de agrement si sosializare. Aceste schimbări se percep cu toate (5) simţuri ale omului: gaze de eşapament, claxoane de maşini, gropi în carosabil, palpaitul semafoarelor etc.

Iată că am intrat în oraş! Pe parcurs mijloacele auto se confruntă cu numeroase probleme de circulaţie şi în general, accidentele de circulaţie sunt mai numeroase ca în alte zone şi au legătură cu inmultirea conflictelor de trafic in axele de acces din drumul principal la diferite funcţiuni.

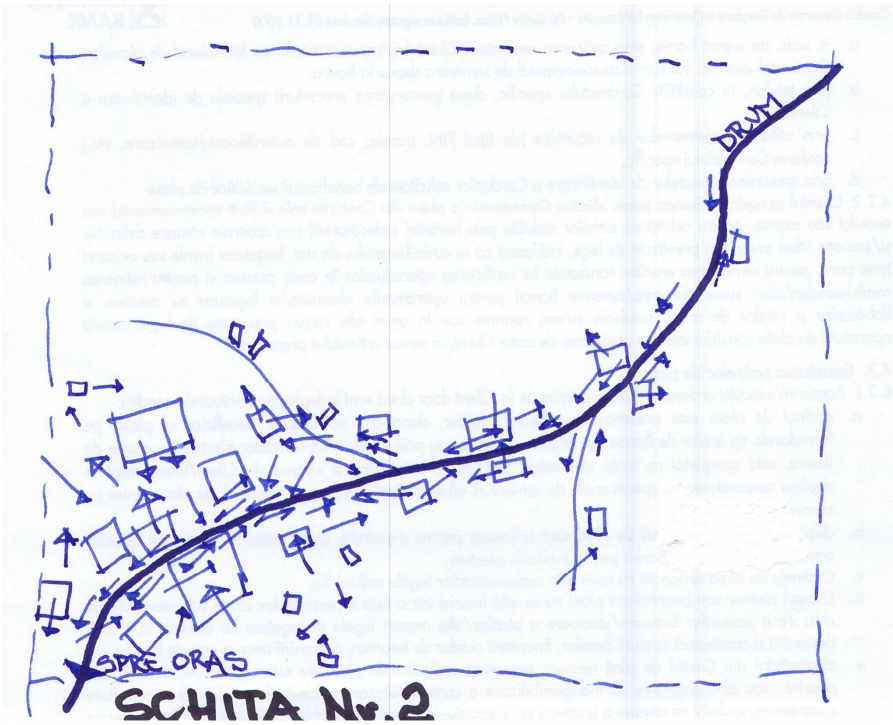

Orice activitate a omului (J.M. Levy) generează nişte vectori de forţă. Vectori există numai unde sunt oameni a căror activitate generează forţele vectoriale.

Dacă ne vom referi la vectorii de forţă ai activităţilor umane (utilizaţi de J.M. Levy), caracterizaţi prin origine, direcţii, mărime şi intensităţi, vom observa că, pe măsura apropierii de oraş, vectorii activităţilor umane se multiplică, se intensifică, se încrucişează. (schita 2)

Pentru uzul simplificat al analizelor urbanistice, se folosesc, în multe ocazii, evaluări şi modele matematice bazate pe vectori de forţă.

In funcţie de densitatea lor într-un timp şi spaţiu dat, aceşti vectori definesc o structură. Structura in funcţie de mărime şi dispunerea geometrică precum si legaturile intre ele definesc de fapt micro sau macrostructurile urbane.

Mărimea vectorilor, dispunerea în timp şi spaţiu a acestora pot defini micro sau macro structuri urbane. J.M. Levy (2003) a exprimat aceste structuri urbane în modele grafice vectoriale, pe care le-a transpus în modele matematice simple ce pot fi simulate pe calculator.

Astfel, schema de forţe vectoriale a unui sistem urban G are următoarea formă (schiţa 3).

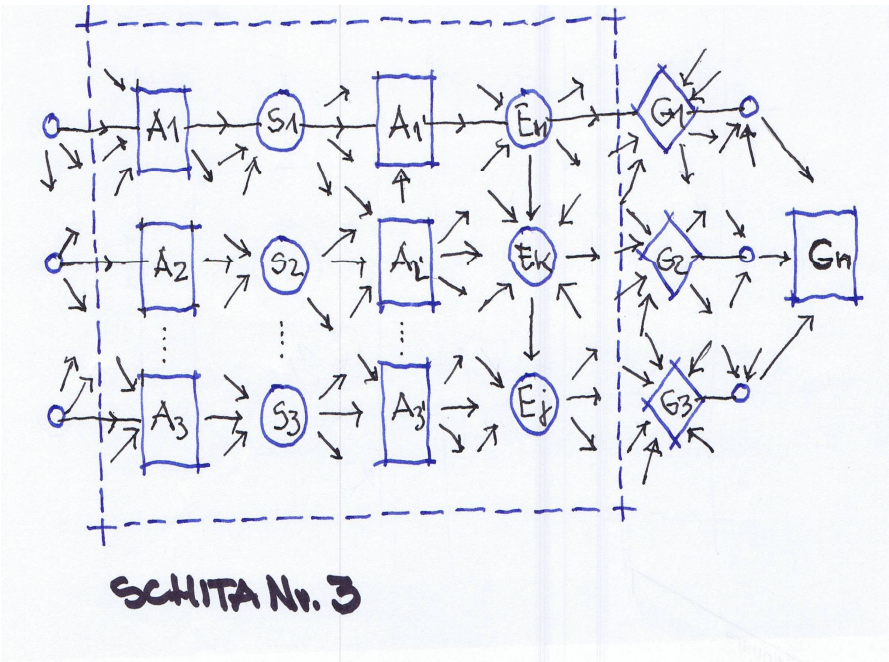

şi se exprimă prin următoarea ecuaţie:
Gn = ΣS1 (A1+En) + ΣS2 (A2+Ek) + ΣS3 (A3+Ej) + …… ΣSn(Avn+Evn)

După cum se vede, mai mulţi vectori generează o *linie directoare* (cu tot pachetul său de caracteristici). Prin mai multe linii directoare se obţin *fluxuri* (de asemeni, cu caracteristicile lor), iar din mai multe fluxuri se obţine linia de forţă G. (Schiţa nr. 3).

Se observă că, în prezent, IOR nu este un loc punctual, chiar dacă acesta este bine definit din punct de vedere administrativ. Cel mai adesea locul nu este vizibil celui care intră în oraş, iar acolo unde este anunţată limita oraşului avem de-a face cu un mediu vizual mediocru şi confuz. IOR este un spaţiu de parcurs având cel puţin patru dimensiuni, fără să ţinem seama de percepţiile umane legate de simţuri, trăiri, etc.

Timpul nu este un factor definit dat în ecuaţie. Parcurgerea spaţiului se poate efectua la viteze diferite. Cu cât timpul de parcurs se măreşte, percepţiile umane devin mai ample, mai precise, spaţiul se „dilată”, devine mai adânc. Trăirile celui care parcurge drumul devin mai intense, atitudinea conştientă (sau subconştientă) devine mai pregnantă.

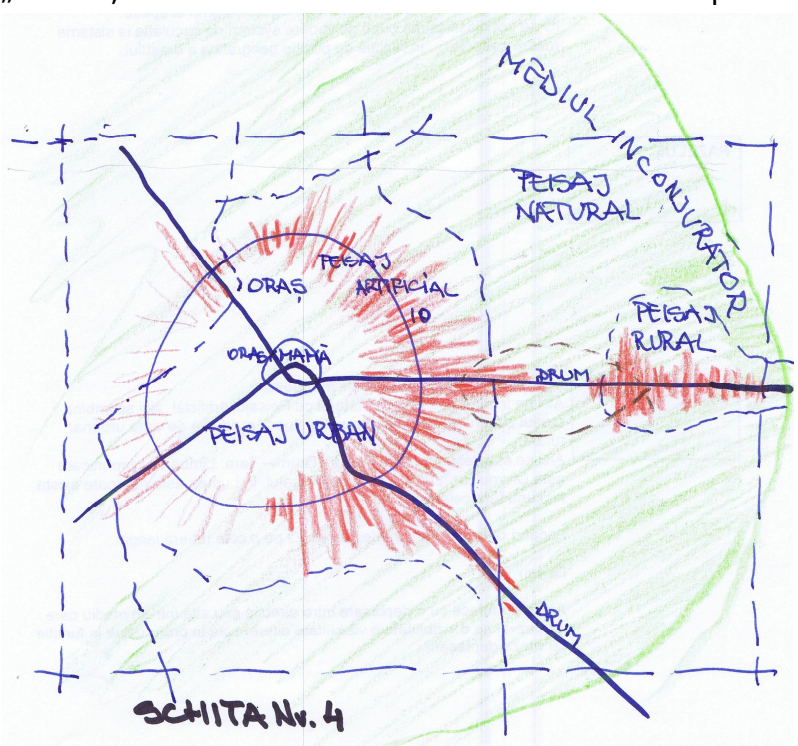

“Oraşul-mama” nu este totdeauna stăpânul destinului intrării/extremitatii sale. Aceasta se situează de obicei, în întregime sau parţial, pe teritoriul comunelor limitrofe. De asemenea “oraşul-mamă” nu are decât parţial competenţa de a interveni. Mai mult, comunele vecine nu au neapărat aceleaşi preocupări pentru amenajarea teritoriului lor. În IO investesc numeroşi agenţi economici (mari distribuitori comerciali, industrii şi activităţi, promotori şi lotizatori, grupuri şi persoane), care se instalează aici pentru a beneficia de numeroasele avantaje, în primul rând de ordin **funciar**, deoarece aici se află vaste terenuri construibile la preţuri net inferioare celor din sectoarele urbane, de ordin **funcţional**, deoarece beneficiază de o deservire foarte bună şi de ordin **publicitar**, deoarece aceste situri corespund “efectului de vitrină” care este căutat de toţi aceşti investitori.

Vorbind de locul IO vorbim de un teritoriu de parcurs într-o direcţia sau alta. Dar dincolo de aceasta, de mai mare importanţă este rolul IO de a găzdui un mediu important pentru oraş, cu diferite funcţiuni majore: *locuire, activităţi* (industrie, comerţ, logistică...), *agrement, distracţie, peisaj natural* etc. Aceste funcţiuni sunt de fapt elementele componente – „actorii principali" ai spectacolului oferit de IOR. Justa dozare a acestora, corecta dispunere a lor în spaţiu, definesc caracterul IOR. Corelarea în teritoriu a peisajului natural cu mediul artificial, îmbinarea optimă a zonelor rurale cu teritoriul urban. Astfel rezolvat IO devine obiectul strategic principal in compunerea calitatii peisajului (Schiţa nr. 4).

IOR este percepută diferit de *categoriile de utilizatori* (pieton, ciclist, automobilist) şi de interesul lor de moment, care necesită moduri de deplasare diversificate:

- ca loc de trecere spre o destinaţie, conducând maşina personală,
- ca un loc necesar pentru făcut cumpărături,
- ca un loc de trai, de activităţi şi de distracţie.

Percepţia *dinamică* a automobilistului este un peisaj global, cu privirea mai mult în axul căii rutiere decât spre zonele laterale, tinde să şteargă detaliile cu cât viteza este mai mare; în acest din urmă caz, sau când pasul arborilor este prea apropiat, aceştia constituie un obstacol pentru vedere. Riveranul sau pietonul, care pot vedea detaliile şi aprecia volumetria elementelor care compun peisajul, au o percepţie *statică*.

O amenajare corectă va trebui să împace aceste două abordări astfel ca nici un utilizator să nu mai fie supus agresiunilor vizuale, zgomotului, stresului legat de viteza şi nesiguranţa rutieră, conflictele folosinţelor.

IOR exercită multiple efecte asupra oamenilor care intră în contact cu ele, odată cu traversarea în timp şi spaţiu a unui teritoriu menit să anunţe apropierea de oraş. Impresiile sunt diferite în funcţie de direcţia, viteza şi mijlocul de locomoţie cu care se face traversarea. Intervalul parcurs este pregătirea pentru ceea ce îl aşteaptă pe călător *„în viitor"* în oraş; pentru cel care pleacă IOR este *„trecutul"* alcătuit din impresiile oraşului părăsit.

....întâlnirea

In România asistam în ultimele decenii la un "exod" al diferitelor functiuni urbane -mai ales industriale- către marginile oraşului sau chiar către teritoriile extravilane. Tendinţa strămutarii funcţiunilor ("*exodul*" funcţiunilor ar putea fi un subiect de studiu separat) îşi are explicaţia în necesităţile acestor funcţiuni în ceea ce priveste transportul, circulaţia, dispunerile spaţiale, condiţiile de mediu şi nu în ultimul rând factorul economico-politic.

Modul de amplasare a clădirilor, mărimea şi poziţia acestora, precum şi plastica arhitecturală specifică a acestor tipuri de construcţii schimbă peisajul existent şi compune un peisaj nou cu regulile şi canoanele noi ale omului de azi. Peisajul IO în România (şi nu numai) este marcat astfel de modul de viaţă al omului de azi. Concentrarea comercială excesivă răspunde unei anumite dorinţe de "distractie", "cumpărarea" a devenit o distracţie (chiar daca nu se finalizeaza cu un act de vânzare-cumpărare).

Mallurile uriaşe atrag mii de oameni cu spectacolul bogăţiei mărfurilor, varietatea produselor, designul frumos al obiectelor expuse, jocuri de lumini, explozia culorilor. Acest spectacol vizual este supralicitat de spectacol auditiv al diferitelor muzici adecvate feluritelor magazine. Nu lipseste nici gastronomia: food courtul oferă o mare varietate de plăceri culinare la orice ora din zi şi pentru orice buzunar! Mai mult, acest "sanctuar" al petrecerii timpului liber a omului de astăzi găzduieşte adesea în interiorul său şi "distracţia clasică" - săli de spectacole, cinematografe etc.

S-a născut astfel "*peisajul interior*" (figura nr.2*)*, care atrage fluxuri mari de circulaţie dinspre şi spre oraş, suprafeţe uriaşe de parcări, panouri de informare, publicitare, indicatori de circulaţie…Toate acestea, la rândul lor, determină mari lucrări de infrastructură – drumuri, pasaje denivelate, parcari etc.

Viziunea care prezidează în prezent la definirea spaţiilor aferente intrărilor în oraşe este în principal cea rutieră. Or, aceasta nu acoperă întreaga realitate. In timp ce intrările în oraşe de-a lungul istoriei marcau trecerea de la sat la oraş, în prezent ele se dezvoltă în concurenţă directă cu oraşul. In timp ce este îndeobşte recunoscută necesitatea conservării şi valorificării patrimoniului construit al oraşelor (fie că este vorba de zonele istorice, de marile ansambluri de blocuri de lcouinţe sau de recalificarea zonelor industriale), noile amenajări realizate de-alungul IO – *care vor fi patrimoniul construit lăsat generaţiilor viitoare* – ar trebui sa facă obiectul unor documentatii si recomandări urbanistice- arhitecturale solide.

Acestea din urmă modifică în mod esenţial IO: peisajul natural se retrage, se îndepărtează de oraş; locul lui este luat de peisajul artificial care se interpune între oraş şi teritoriul înconjurător. Asta este locul unde omul se simte si se comportă ca in oras, insă nu a ajuns incă in oras, dar deja nu mai este nici la "ţară", el este in IO. *Acesta este locul în care modul de viaţă rural se întâlneşte cu cel urban.*

(figura nr.2)

…..intrarea în oraş – un spaţiu care necesită o definire mai bună

Pentru moment, investitorii sunt atraşi de accesibilitate, terenurile mai ieftine, fiscalitatea mai redusă, constrângerile arhitecturale şi urbanistice mai puţine şi de efectul "vitrină". Implantarea activităţilor şi amenajărilor în zonele IO se realizeazî în majoritatea cazurilor treptat, fără a se conforma unei concepţii de ansamblu. Absenţa unui partiu coerent de amenajare creează de obicei un spaţiu în care obiectele se acumulează, se impun treptat după o logică economică individuală, fără

nici o preocupare pentru armonie si functionalitate optima. În afara unor întâmplări fericite, ea poate duce mai curând la devalorizarea, deteriorarea peisajului.

Drumul de acces devine *„emblema conflictului”*. Acesta este perceput de investitori ca suport al dezvoltării, cu neglijarea calităţii sale de infrastructură importantă de transport. Logica unei axe de circulaţie care trebuie să permită un trafic în cele mai bune condiţii de siguranţă se opune adesea noţiunii de amenajare (plantaţii, transport în comun, amenajări transversale...). Din acest moment, devine primordială o abordare care să permită integrarea drumului cu împrejurimile sale. Participanţii la trafic percep drumul ca un peisaj autorutier poluat.

Intr-un cuvânt, se constată că IO devine *“o vitrină degradată”!*

Degradarea peisajului intrărilor în oraşe conduce la necesitatea ca autorităţile publice să intervină în controlul procesului de urbanizare a acestor zone, pentru a asigura locuitorilor, fără discriminare, condiţii de habitat, muncă, servicii şi transporturi care să corespundă diversităţii necesităţilor şi resurselor acestora.

Măsura calităţii arhitecturale şi urbane a proiectului va fi dată de integrarea sa într-o strategie de dezvoltare a întregii localităţi şi a reţelei de localităţi în care se înscrie. Peisajul ca percepere primordială a mediului de către om va sta intotdeauna în centrul atenţiei proiectantului. Atât proiectele de ansamblu, cât şi cele pe obiective au ca scop, în primul rând, crearea unor peisaje, care să răspunda pertinent funcţiunilor atribuite.

Organizarea fiecărui spaţiu verde trebuie să satisfacă dezideratele funcţionale ale programului şi să asigure concordanţa organizării cu funcţiile prin aranjamentul raţional al părţilor componente, alegerea şi dispunerea logică a dotărilor.

Scopul unei amenajări corecte se poate rezuma astfel (schiţa 5):

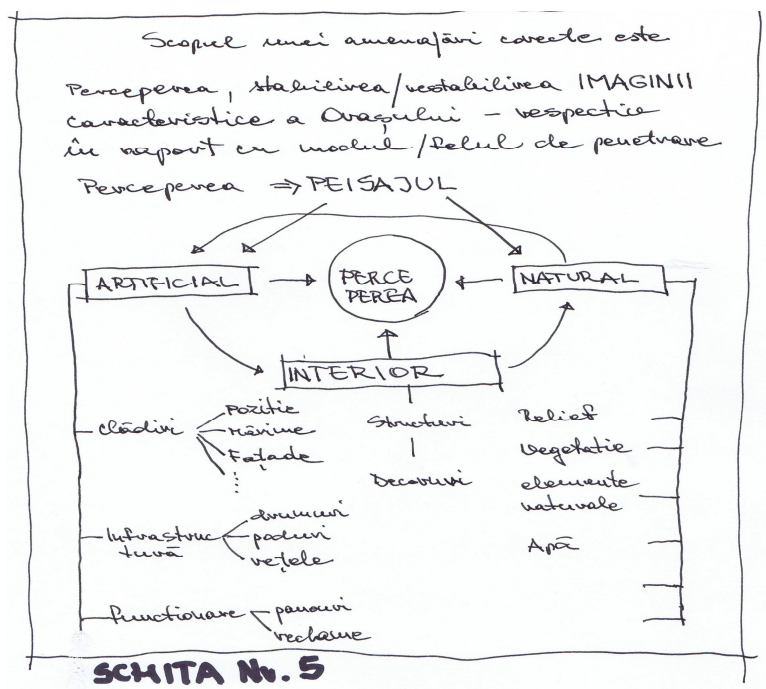

SCHITA Nr. 5

Amenajarea intrărilor în oraşe trebuie să răspundă unui număr de criterii.

1. ***Imbunătăţirea şi modernizarea continuă a infrastructurii*** căilor rutiere constituie factorul primordial pentru siguranţa rutieră, alături de ***educaţia conducătorilor de auto,*** fără de care niciodată traficul rutier nu va putea fi la nivelul cerinţelor europene. Aceasta include:

- peisajul, care vine în ajutorul circulaţiei; de exemplu, în proiectarea spaţiilor verzi ale drumului se au în vedere o serie de cerinţe, depinzând de importanţa străzii:
- protejarea circulaţiei pietonale faţă de cea carosabilă;
- fluenţa fluxului pietonal şi a celui carosabil;
- accesul bun la imobile şi curţi, la trecerile de pietoni şi la staţiile mijloacelor de transport in comun;
- subdivizarea traficului (pietoni, piste ciclabile, mai multe piste carosabile).

Acestor funcţiuni, care derivă mai ales din parametrii constructivi ai străzii, li se adaugă cele revenind direct vegetaţiei: funcţii ecologice (amenajarea microclimatului local şi diminuarea poluării atmosferei), precum şi funcţia estetică, de armonizare a arhitecturilor diferite ale clădirilor, de creere a unor efecte arhitecturale prin volumetria plantaţiilor s.a.

2. ***Imbunătăţirea siguranţei rutiere*** (dpdv. peisageră) pe parcursul intrărilor în oraşe având în vedere:

- Ameliorarea lizibilităţii - tratarea şi amplasarea coerentă a elementelor vor întări percepţia urbană, iar amenajările (vegetaţie joasă) care însoţesc traseul drumului şi dirijează vederea sau anunţă un eveniment (intersecţie) vor favoriza lizibilitatea.
- Moderarea vitezei se face prin evitarea liniarităţii, a vizibilităţii la mare depărtare, a lărgimii drumului (menţinând totuşi o capacitate suficientă) şi a spaţiilor laterale, deoarece toate acestea invită la mărirea vitezei (de exemplu plantarea arborilor la un pas din ce în ce mai mic duce, când se rulează cu viteză constantă, la impresia de accelerare şi, implicit la necesitatea de a încetini). Imaginea 'urbană' a vegetaţiei induce micşorarea vitezei.
- O bună vizibilitate trebuie să fie asigurată, atât pentru drumul principal, cât şi pentru cele care-l intersectează, iar punctele de conflict trebuie degajate de orice obstacole.
- O bună reperare depinde în mare măsură de semnalizare; poate fi obţinută şi prin vegetaţie prin varierea secvenţelor şi crearea de evenimente originale în anumite puncte cheie; va trebui evitată însă abundenţa care creează confuzie.

3. ***Calitatea urbanistico- peisajeră*** a IO depinde de o serie de factori, printre care:

- Compozitia urbana: abilitatea arhitectilor/urbanistilor de a crea si de a combina spatiile impuse prin tema de proiect, de a doza si de a dispune de ele in ambientul natural, astfel incat, in ansamblul final peisajul artificial nou creat, sa ne incante prin frumusetea proportiilor si armonia volumelor sale in totala concordanta cu peisajul natural in care a fost inplantat.
- 0 bună orientare în trafic, repere, puncte de interes;
- Spaţii ordonate, amenajări corecte din punct de vedere funcţional şi estetic(amplasarea dezordonată a panourilor publicitare sau a arborilor dau o impresie de degradare şi abandon);

- Peisaje de calitate, realizate prin conjugarea mai multor factori: calitatea materialelor, jocul culorilor, puritatea formelor, o scară adecvată.

4. Favorizarea ***identificării oraşului*** trebuie să constituie unul din obiectivele principale ale amenajării prin:

- Punerea în valoare a sitului**;** amenajarea valorizează situl dacă creează o percepţie neobişnuită sau deosebită a acestuia, care apoi oferă utilizatorului imagini agreabile, pozitive, care invită la o nouă deplasare; vegetaţia este un ingredient indispensabil.
- Ameliorarea imaginii de marcă**:** multe locuri, regiuni, oraşe au o imagine deosebită (pozitivă sau negativă, adevărată sau falsă), care poate fi corectată prin amenajarea intrării în oraş (uzine, mine, siderurgie, copaci seculari, industria vinului, artizanat etc. sunt elemente definitorii pentru anumite oraşe). Sublinierea unui anumit specific**:** pentru atingerea acestui scop există multe metode, cele mai bune rezultate fiind obţinute prin folosirea vegetaţiei.

5. Marcarea itinerariului este menită să asigure o derulare coerentă prin trecerea de la mediul natural la cel urban prin spaţii cu caractere proprii care însă se leagă, decurg unele din altele. Sublinierea ritmurilor, pentru evitarea monotoniei, prin alternarea spaţiilor verzi cu cele publicitare, a celor deschise cu cele oarecum închise şi crearea de repere adaptate la contextul local.

..... amenajarea intrărilor în oraşe – proiecte urbane complexe; actori şi instrumente

Importanţa şi complexitatea amenajării intrărilor în oraşe este îndeobşte recunoscută atât în ţările europene[7], cât şi în SUA[8]. Trăsătura comună a acestor amenajări este abordarea lor într-o triplă perspectivă: ecologică, socio-comportamentală şi normativă.

În afara definirii obiectivelor de amenajare a teritoriului, rolul autorităţilor publice este de a armoniza intereselor tuturor celor implicaţi, în funcţie de interesul general.

Deciziile luate de fiecare intervenient instituţional nu trebuie să fie conforme doar intereselor sectorului propriu. Este vorba de angajarea unui dialog între diferitele instituţii şi competenţe: beneficiarul căii de comunicaţie, colectivităţile locale riverane. Această sinergie poate fi obţinută prin coordonarea diferitelor servicii tehnice.

Agenţii economici intervin cu propriile logici de implantare, în funcţie de tipul de activitate, care poate da naştere unui peisaj eterogen şi confuz din punct de vedere al aspectului construcţiilor şi tratării spaţiului înconjurător.

Consultarea utilizatorilor şi locuitorilor reprezintă un factor de garanţie a durabilităţii proiectului – dialog public: proiectul expus la discuţii/dezbateri publice.

Dialogul va permite găsirea unei configuraţii a spaţiului care să împace necesităţile agenţilor economici (amplasare, vizibilitate, spaţii de staţionare şi de depozitare) cu cele ale unui urbanism de calitate care sunt croite pe necesitatile si gustul populatiei. Fara a intra in acest subiect foarte amplu trebue sa mentionez importanta educatiei continue a populatiei si rolul esential al mass mediei in acest domeniu.

O politică urbană de calitate necesită introducerea **planului de urbanism zonal** al spaţiilor limitrofe intrărilor în oraşe în **planul general de urbanism** si mai ales in PATZ care defineşte strategia de dezvoltare a aglomerării.

Planul zonal va exprima o soluţie de amenajare bazată pe două abordări: cea a obiectivelor politice, economice şi sociale stabilite de autoritatea publică şi cea a partiului de amenajare a spaţiului care ia în considerare constrângerile amplasamentului, nevoile actorilor implicaţi şi necesităţile de organizare şi gestiune urbană; acesta însumează tipul de ocupare a locurilor, transportul, întreţinerea – deci perenitatea proiectului.

Obţinerea unei reuşite a proiectului necesită ca aceste două abordări să se desfăşoare în acelaşi timp, printr-un **schimb constant de informaţii** între actorii **politici**, elaboratori de **strategii**, şi cei **tehnici**, elaboratori de **scenarii de amenajare**.

Printre studiile necesare în vederea întocmirii documentaţiei prealabile amintim:

- Peisajul

IO devine locul în care amenajarea peisagistică are cea mai mare forţă de exprimare. În acest context, vegetaţia, prin calităţile sale, introduce o punere în valoare şi permite:

- ordonarea şi structurarea unor spaţii adesea incoerente,
- calmarea sau compensarea ambianţelor agresive,
- creerea de ritmuri,
- alternanţa cu materialele industriale,
- ocuparea spaţiilor prea vaste sau prost amenajate sau aflate în aşteptarea unei operaţiuni viitoare ('preînverzire').

Se vor examina: elementele naturale (reţeaua hidrografică, vegetaţia), exploatarea terenului aferent (traseuri de drumuri, culturi agricole, lotizare), structura şi organizarea construcţiilor şi căilor de comunicaţie. Doar o cunoaştere cuprinzătoare a tuturor caracteristicilor unui loc va permite elaborarea unui proiect care să asigure, după caz, o inserţie sau o prelungire urbană omogenă. În cazul unei mari aglomerări, această analiză este mai complexă datorită suprapunerii de funcţiuni pe care trebuie să le asigure (locuinţe, producţie, comunicaţie la nivel internaţional), care îi condiţionează dezvoltarea economică.

- Reţeaua de drumuri

Constituie o adevărată coloană vertebrală a structurării urbane. În raport cu ea se stabilesc locuitorii, se organizează activităţile profesionale. Valoarea sa de utilizare trebuie studiată în profunzime: nivelul traficului şi viteza deplasărilor, repartizarea modală, contabilizarea acordării de prioritate în intersecţii, provenienţa şi destinaţia, problemele de securitate etc. O bună abordare a programului de proiectare este conceperea ansamblului străzii - clădiri, circulaţie, mobilier stradal, corpuri de iluminat, plantaţii, peluze - ca un peisaj urban unitar.

- Adecvarea locului

Deşi se face referire la locuri puţin urbanizate, acestea conţin adesea urme care indică existenţa unor practici sociale: promenadă, staţionare, legătură pietonală cu un cartier încvecinat etc. Această utilizare

‘ne-ordonată’ va trebui luată în consideraţie în cadrul unor noi implantări sau a unei remodelări urbane în vederea găsirii unor soluţii de înlocuire.

- Riscurile

Naturale şi noxele, care pot fi proprii naturii terenului (zone inundabile de exemplu) sau datorate unei densificări a ocupării care produce o mărire a utilizării, printre care o creştere a traficului rutier care generează aglomeraţie şi zgomot.

Degradarea peisajului intrărilor în oraşe conduce la necesitatea ca autorităţile publice să intervină în controlul procesului de urbanizare a acestor zone, pentru a asigura locuitorilor, fără discriminare, condiţii de habitat, muncă, servicii şi transporturi care să corespundă diversităţii necesităţilor şi resurselor acestora. Pentru aplicarea acestor principii în domeniul amenajării marilor artere de circulaţie şi a zonelor învecinate lor, colectivităţile trebuie să controleze şi să limiteze daunele pe care acestea le generează, asigurând siguranţa rutieră şi punerea în valoare a teritoriului. Măsura calităţii arhitecturale şi urbane a proiectului va fi dată de integrarea sa într-o strategie de dezvoltare a întregii localităţi şi a reţelei de localităţi în care se înscrie.

.....in loc de concluzii

Mizele sunt importante: efecte de vitrină în vecinătatea căilor de acces pentru investitori, consecinţe fiscale însemnate pentru primari. Oraşele sunt confruntate la periferia lor cu compromisul dificil între dezvoltarea economică locală şi protejarea cadrului de viaţă.

Oare pana când va continua *„Exodul Oraselor”*?
Până când Oraşul va continua să renască din interiorul său.
Atunci până când va exista Oraşul?
Probabil până când va exista omenirea.
Dar ce se va întâpla cu intrările în oraşe? Vor dăinui şi intrările în oraşe la infinitiv?
NU!
Intrarile în orase au anii numărati.
Nu din cauza oraşelor, ci din cauza intrărilor. Fiindcă intrările în oraşe necesită implicit şi drumuri.
Cand nu vom mai avea nevoie de drumuri nu vor mai fi nici intrări în oraşe (în sensul actual de inteles!).
Cand va veni “moda” TELEPORTULUI nu vom avea nevoie de drum, ne vom teleporta exact acolo unde vrem şi când vrem fără drum!
Oare va fi bine?
Nu o să ne fie dor de INTRARILE aglomerate şi poluate a metropolei de ieri?

Bibliografie

Levy, J.M. (2005). *Contemporary Urban Planning,* 7th ed. (New Jersey, Pearson Prentice Hall).
Entrées de ville et art. L III-I-4 du code de l'urbanisme, MELT, 1997
Construire un projet du territoire, Ministère de l'Emploi et de la Solidarité, DATAR, 1997
Freundt, Peter & Martin, George, *The Ecology of the Automobile,* Black Rose Ltd, 1993
Davies, Robert, *Death of the Streets – Cars and the Mythology of Road Safety,* Leading Edge Press and Publications Ltd, 1992
Garreau, J. *Edge City. Life on the New Frontier,*Anchor Books, New York, 1992
Giddens, A. *The consequences of Modernity,* Polity Press, Cambridge, 1990
Stefulesco, C., *L'urbanisme vegetal,* Institut pour le développement forestier, coll. Mission du paysage, Paris, 1993
Kostof, Spiro, *The City Shaped, Urban Patterns and Meanings Through History,* Bullfinch Press Book, Little Brown and Company, 1990
Kostof, Spiro, *The City Assembled*, *The Elements of Urban Form Through History,* Bullfinch Press Book, Little Brown and Company, 1992
CDCAS
Iliescu, Ana-Felicia: *Arhitectura peisagera,* Ed. Ceres, Bucuresti, 2008
Raicu, Serban: *Sisteme de transport,* Ed. Agir, Bucuresti, 2007
Grant,W., *Landscape graphics,* Whitney Library of Design, New York, 2002

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

[1] Perspectivele Dezvoltării Spaţiale Europene *European Spatial Develoopment Perspective (ESDP)*
[2] Iniţiativele Comunitare Interreg III PULSE (Imagini Peisagere Periurbane)
[3] Unul din frumoasele exemple păstrate intacte este poarta oraşului Cluj
[4] Urban sprawl (engl.), étalement urbain (franc.)
[5] Incepând cu celebrul Plan al Londrei din 1945 (de Abercrombie)
[6] „Les périphériques" ale Parisului, de ex.
[7] In Franţa: Comitetul naţional pentru intrările în oraşe. Comitetul Naţional reuneşte reprezentanţi ai administraţiilor interesate: Echipament (DAU, DR, DSCR, Turism), Mediu, Comerţ şi Artizanat, Oraş, DATAR; primari, agenţi economici, profesionişti ai amenajării şi asociaţii. El constituie un loc de reflecţie, de concertare şi de schimb de experienţă
[8] In SUA: *Entrance Corridor District – ECD* reglementează în detaliu amenajarea coridoarelor de intrare în oraşe

ENTRIES IN CITIES.
THIRD- DEGREE ENCOUNTER: CITY, ROAD, LANDSCAPE

Lecturer PhDc. Arch. Tiberiu DAVID*

Abstract: *While considering the land, functional and advertising-related potential, the entries to the cities are at the crossroads of various economic, political and professional interests, where the urban-territorial projects mix up the three categories and aim to solve the issues about infrastructure, road safety, landscape, economic efficiency, identity image of the city, etc. This paper points out at the road entries to the cities, currently under the prerogatives of the mediocre and confused visual enviroment, even though they are clearly limited from an administrative perspective. The entries to the cities require a better definition by drafting landscaping scenarios, in order to leave behind the current opinion of 'degraded shop-window'.*

Key words: entries to the cities, road, infrastructure, urban strategy, landscape, landscaping scenarios

Motto: The city is the corollary of the thoroughfare… there are avenues that create the city and there are avenues that the city creates itself

Introduction

The entries to the cities have constantly evolved during history, both as location and also in significance. The city, as a living body, will generate new entries (in time and space); the entries, on their turn, will trigger changes in the city structure and configuration. This process of interaction will become faster and more the more obvious, for the main beneficiaries (inhabitants) and for the guests.

Today, when understanding and establishing the human values go through a tangly stage, the importance of IO for the city life and in the territory where it is located is a real priority in dealing with the environment. The grasping of the complex phenomena of territorial development and the interaction of the actors on the landscape stage requires a scientific, legal approach and a urban-territorial synthesis of the corresponding projects.

‚Professionalism' is inevitable, on the side of architects and of the institutions/bodies approving the works. For any urban-territorial project, the main interests, i.e. the project engine, are economic, political and professional.

A good IO planning project is the one that achieves to optimally distribute and combine these three interests.

The measure of the project architectural and urban quality is given by its integration into a development strategy meant for the entire locality and network of locality it belongs to.

While the cities extend in the territory, the demand for recreational spaces is higher and higher – green areas, either natural or man-made. Also, the commercial spaces and infrastructure networks need more and more space.

The European documents[1] and the research programs in the field of land planning and urbanism[2] display multiple valencies of IO, which have to meet the users expectations, in terms of the city circulation, image and, last but not least, its identity encouraging. IO is the emblematic spot where the city identity starts.

....a short background

As the antic cities no longer supply many examples, the medieval-time European cities still preserve, up to this day, the print of the former IOs, if not the original ones. There is no need to travel too far from Bucharest to run into tens of examples in Transilvania: Brasov, Sibiu, Alba Iulia, Sighisoara, Cluj, Arad, etc.

As Spiro Kostof says, the typical *default city* has been defined by its entries. The movement direction was guided by economic/political/territorial reasons, but the road itself was given by where ‚the donkey went', in dependence with the geo-topographical conditions. The settlements with their useful functions emerged, spread like ‚*sugar candies on a thread'*(Figure nr.1).

Figure nr.1

Later on, the natural necessity of ‚protecting the sugar candy' came forward – thus, the walls, ditches and bridges were built- and the entrance gates were carved in the walls.

As a witness, we have the Ios of the medieval cities, with their well-defined place, at the intersection between the access road with the defense wall. The walls of each city had their features; when the *city emblem*[3] was placed on top of the entrance gate, then the city was customized, localized.

In time, the walls prove to be too confining and the city comes out of them – the ‚*sugar candy on a thread'* process starts again, but on a new scale. IO needs to look for new places and identities, going across fairs, suburbs, peri-urban spaces, constantly extending itself to connect the city to the surrounding areas.

Once the process of *urban sprawl*[4] has almost generalised, the number of IOs multiplies and so increases the necessity to match the IO to the cities functions, needs and identity.

....establishing the contact place

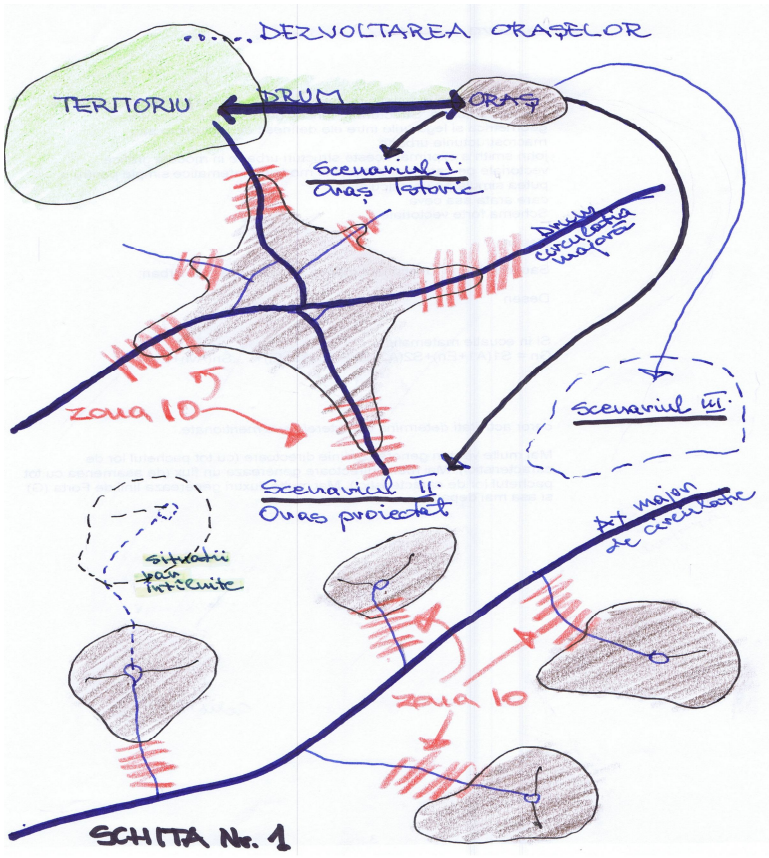

In a short classification, we will identify the road, railway, maritime, air and underground IOs. The paper will further deal with the *main access roads* to the cities (*IOR*) which are main, secondary, local – with its own specifics.

In order to understand and/or establish *the site where the road meets the city*, we will refer to the human ontological need to delineate and protect. After the medieval walls and ditches, the modern era has looked into building ‚greenbelts'[5] and to create roundabouts or highway belts. History comes back: should the first belt becomes non-spacious, a second one will be built[6]. The question is: if we crossed these limits, are we in town or not?

IOR is closely linked to the city birth and development manner, its past and present. The historical IOs display a structure that is morphologically different from the one in towns/localities that are designed and imagined in a territorial land planning.

The system of transport and circulation (as well as many other systems) of these cities (neighborhoods) are totally opposite to the historical ones. Upon changing the circulation system, the IOR will ***completely*** change. IO becomes more controllable, more adequate to the needs of that city.

The sketch (nr 1) below shows the **dependence** of the historic city on the *territory*, *regional* development, actions/effects that go both ways, as well as the relative independence of the cities designed in a well-thought land planning project.

While going closer to the city, on a public road, the landscape changes: the rural type houses are followed by bigger houses, new functions emerge, the various services (warehouses, industries) gather more people, crowdiness is more evident. These landscape changes also extend into the ***depth*** of the environment. At the same time, the road profile expands and we will have commercial hubs, industrial platforms, logistic centers, spaces for recreation and socialization. All these changes can be perceived by all 5 human senses: exhaust, car horns, cavities in the road, blinking of the traffic lights, etc.

And here we are in the city! Vehicles encounter more problems related to traffic, car accidents are more numerous and are linked to the increase in the traffic conflicts at the access axles in the main road, for different functions.

Any human activity (J.M. Levy) generates certain force vectors. And these vectors exist only where there are people whose activity generates vectorial forces.

Should we refer to the force vectors of the human activities (used by J.M. Levy), defined by origin, direction, size and intensity, we will notice that the closer we are to the city, the more vectors of the human activity multiply, intensify, overlap. (sketch 2)

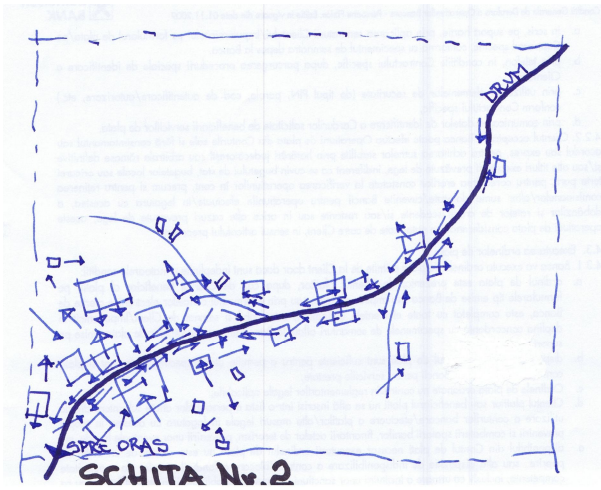

To make the urban analysis simpler, mathematical assessments and models, based on force vectors, are used.

In dependence on their density in time and space, these vectors define a structure. The structure in terms of size and geometrical distribution, as well as the connection among them actually define the urban micro- or macro-structures.

The size of vectors, the distribution in time and space, may define micro- or macro- urban structures. J.M. Levy (2003) has put these urban structures into vectorial graphical models, which he transposed into simple mathematical models that can be simulated on the computer.

Thus, the drawing of vectorial forces in a G urban system has the following form (sketch 3).

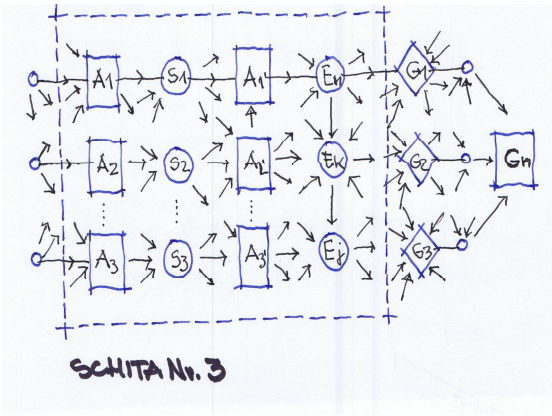

and is included in the below equation:

$$Gn = \Sigma S1\ (A1+En) + \Sigma S2\ (A2+Ek) + \Sigma S3\ (A3+Ej) + \ldots\ldots \Sigma Sn(Avn+Evn)$$

As seen, more vectors generate a *guiding line* (with all its features). More guiding lines will stream into *flows* (plus their features) and more flows will give a force line G (sketch 3).

It may be noticed that, at present, IOR is not a punctual spot, even though it is well-defined from an administrative

perspective. Most often, the place is not even visible to the person entering the city, and where the city limit is indicated, the visual environment is mediocre and confused. IOR is a space to travel with at least 4 dimensions, without considering the human perceptions related to feelings, emotions, etc.

Time is not a defined factor in the equation. The space travelling is done at different speeds. The longer travelling time, the more ample and precise the human perceptions become and the space ‚dilates' and deepens. The emotions of the traveller are more intense and the conscious (or sub-conscious) attitude becomes more significant.

The ‚mother-city' is not always the master of its destiny for its entrance/extremity. This is usually placed, entirely or partially, on the territory of the contiguous communes. Likewise, the mother-city enjoys a partial competence to intervene. Moreover, the neighboring communes do not necessarily have the same concerns for planning their territory. Numerous economic agents invest in IO (large commercial distributors, industries and activities, promoters and building plotters, groups or individuals) who settle themselves here in order to have benefits, mainly **land-related** (we have here vast lands, at much lower prices that in the urban areas), **functiona**l (they have good services) and of **advertising** (these sites correspond to the ‚shop-window effect', very much sought after by many investors.

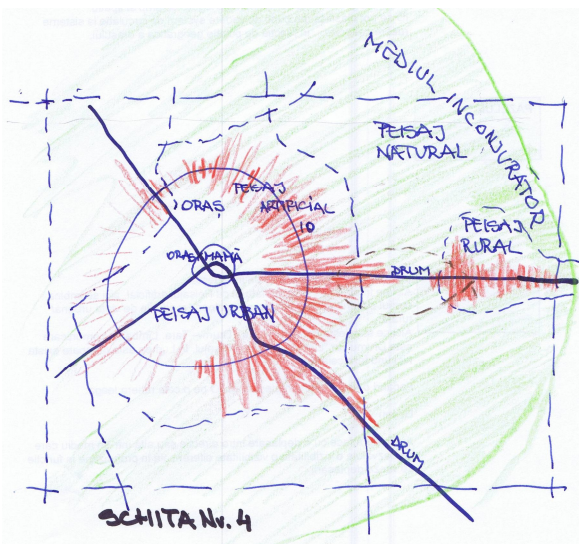

The IO spot is a territory to be travelled criss-crossly. Beyond that, it is essential how IO hosts an important environment for the city, with various major functions: *dwelling, activities* (industry, trading, logistics…), *recreation*, *natural landscape*, etc. These functions are in fact the component elements – ‚the main actors' the IO show. Their correct distribution in space will define the IOR nature. The correlation in the territory of the natural landscape with the artificial environment, the optimum combination of the rural and urban spaces is a must. Thus, IO becomes the main strategic object in the composition of landscape quality (sketch nr. 4)

IOR is differently perceived by various *categories of users* (pedestrian, cyclist, motorist) and by their temporary interest, which require diversified travelling methods:

- As a passing spot to a destination, by driving personal cars,

- As a place for shopping,
- As a living space, activities and entertainment.

The *dynamic* perception of the motorist is a global landscape, eyeing more the middle of the road than the sides, tends to level off the details as the speed increases; for the latter case, or when the trees are too close to each other, they are an obstacle for the sight. The pedestrian, who has the ability to see the details and estimate the volumetry of the elements, has a *static* perception.

A correct planning must accomodate these two approaches, so that no user may be subjected to the visual aggressions, noise, speed-related stress and the road lack of safety, the uses conflicts.

IOR exerts multiple effects upon the people having contact with them, while passing – in time and space – through a territory meant to indicate the proximity to the city. The impressions are different, relating to the speed, direction and means of transportation being used. The interval is the preparation for the traveller to the city ‚*in the future*; for the one leaving IOR, it is the ‚*past*', made up of the impressions of the city left behind.

....the encounter

For the last decades, we have witnessed an 'exodus' of the various urban functions in Romania – mainly the industrial ones, to the city suburbs or to the unincorporated areas. The trend of moving the functions (the 'exodus' of the functions might be a separate topic) finds its explanation in the necessities of such functions (for transport, circulation, space distribution, environment conditions and, last but not least, the economico-political factor).

The way how buildings are distributed, their size and position, as well as the architectural plasticity of such type of constructions will change the present landscape and makes up a new one, with the rules and standards of the today's man. The IO landscape in Romania (and not only) is thus defined by the lifestyle of the today's man. The excessive trading concentration is a reply to a certain desire of 'entertainment', 'shopping' has become a pastime (even though it does not always end in selling-buying activities).

The huge malls attract thousands of people, with their rich show of merchandise, variety of products, beautiful designs of the objects in display, the game of lights, colors explosion. This visual shos is overbid by the auditory shos of the various music that is matched to the various stores. The gastronomy art is present too: the food court provides an assortment of pleasures, at any time and for any income! Plus, this 'sanctuary' of pastime for the toady's man always hosts the 'classical entertainment' – show halls, movie theatres, etc.

The *'interior landscape'* was therefore born (figure nr.2*)*, which attracts large circulation flows to and into the city, humangous parking spaces, billboards, traffic signs.... All these will trigger, on their turn, large infrastructure works – roads, passages, parkings, etc.

The vision that currently presides in the definition of the city entrance spaces is mainly the road one. Or, this does not cover the entire reality. While the city entrances were marking the passing from the city to the villages, right now they develop as a competitor versus the city. We all acknowledge the need of preservation and capitalization on the city built patrimony (whether it is about the historical areas, the large complexes or the reconversion of the industrial areas), the new planning along IO – *which will be*

the patrimony left to the future generations – should be of interest to solid documentations and urban-architectural recommendations.

The latter ones will essentially modify the IO: the natural landscape is receding, withdraws from the city; its place is occupied by the artificial landscape that meddles between the city and surrounding areas. This is the place where the man feels and behaves like in the city (even though not there yet) but away from the 'countryside' – he is in the IO. This is the spot *where the rural meets the urban*.

(figure nr.2)

.....entrance to the city – a space that requires a better definition

For now, the investors are attracted to accessibility, cheaper lands, more affordable fiscal taxes, the less architectural limits and urban and by the shop-window effect. The implementation of the activities and arrangements in the IO areas is done gradually, with no compliance with a conception for wholeness. The absence of a coherent space will create an area where the objects accumulate, gradually impose themselves by an individual economic logics, with no concern for harmony and optimum functionality. Apart from certain happy events, this can lead to the landscape devaluation and deterioration.

The access road becomes the 'emblem of the conflict'. This is perceived by investors as a development support, while neglecting its quality of important transport infrastructure. The logic of a circulation axle that needs to allow the safest traffic is usually opposed to the concept of arrangement (plantations, public transportation, transverse arrangement. From this moment on, it becomes essential an approach that will enable the integration of the road with its surroundings. The traffic participants perceive the roas as a polluted motorway landscape.

In a nutshell, IO becomes a ,*degraded shop-window'*!

The landscape damage when entering the cities makes it necessary for the public authorities interfere with the control of urbanization process for these area, in order to provide for their inhabitants, without any discrimination, good conditions of living, work, services and transport that will correspond to the people diversity in needs and resources.

The measure of the project architectural and urban quality is given by its integration into a development strategy meant for the entire locality and network of locality it belongs to. The landscape, as a primordial perception of the environment by the man, will always be the designer's attention core. Both the ensemble projects or the ones focused on objectives consider the building of landscapes that will pertinently answer to the functions being allotted.

The organization of each green space must satisfy all the program functional desiderata and provide the conformity of organization with the functions, by a rational distribution of the components, the selection and logical placing of facilities.

The purpose of a correct arrangement is displayed below (sketch 5):

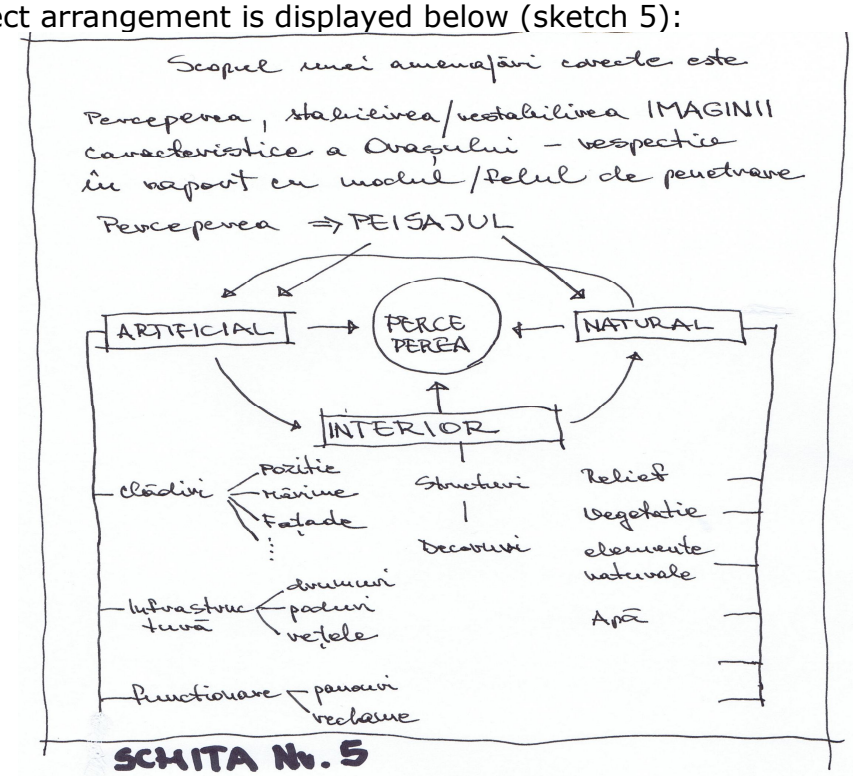

The placing of the entrances to the cities should comply with a number of criteria.

2. ***The continuous improvement and modernization of*** *railway roads* ***infrastructure*** is the utmost factor for the road safety, along with the ***training of drivers***, which is an essential requirement that will help the traffic meet the European expectations. We have here the following:

- The landscape, which assists the traffic; for example, in designing the green spaces, a wide range of details is to be followed, in dependence of the road importance;
- The protection of the pedestrian circulation versus the carriageable one;
- The fluency of the pedestrain and carriageable circulation;
- A good access to buildings and yards, pedestrian crossings and public transportation stations;
- The sub-division of traffic (pedestrians, bike routes, more carriageable roads);

To these functions, which mainly derive from the street building parameters, will be added the ones related to vegetation: ecological functions (the local microclimate arrangement and decrease in the atmospheric pollution), as well as the aesthetical function, of harmonizing the various architectures of buildings, creating architectural effects by the volumetrics of plantations, etc.

2. ***Improvement of the road safety*** (from a lanscape perspective) for the entrance to cities, upon considering:

- The improvement of visibility – the correct and coherent handling of the elements that will strenghten the urban perception, and the low vegetation along the road that guides the sight or announces an event (intersection) will favor visibility.
- The speed decrease is done by avoiding linearity, visibility in the distance, road width (kept at a reasonable size) and of the lateral spaces – all these generate a higher speed); for example, the planting of the trees at smaller and smaller distances gives the impression of high speed and triggers the necessity to slow down. The ‚urban'image of vegetation leads to a lower speed.
- A good visibility needs to be provided, both for the main road and for the side ones, and the conflict points should be cleared of any obstacles.
- Good visibility depends on the signs; also, on the vegetation, by varying the sequences and creating original events in certain key points; abundance will be avoided, as it creates confusion.

3. T***he urbanistic-landscape quality*** of the IO depends on several factors, as such:

- The urban composition: the ability of the architects/urban planners to create and combine the spaces in the project, to distribute and scale them in the natural environment, in such a way that the final artificial, newly created landscape captivates us by the beauty of proportions and harmony of its volumes, in full compliance with the natural landscape of insertion.
- A good orientation in traffic, landmarks, points of interest;
- Orderly spaces, functionally and aesthetically correct arrangements (the irregulat placing of the billboards or trees will give the impression of abandonment and degradation);
- Good quality landscape, as a sum of multiple factors: quality of materials, game of colors, purity of forms, an appropriate scale.

4. The consent to the ***city identification*** needs to be one of the main objectives of arrangement, by:

- The site capitalization; the arrangement will bring value to the site whether it creates an unusual or special perception, which will then provide pleasant, positive images to the user, and invite to more travelling; vegetation is a must.

- The improvement of the brand image: more places, regions, cities have a special image (positive or negative, true or false), which may be corrected by improving the entrance to the city (factories, mines, siderurgy, wine industry, crafts, etc. are defining elements for some cities). The highlighting of a certain feature: there are more methods to reach this purpose, when the best results are derived from vegetation.

5. The route marking is meant to provide a coherent development, by shifting from a natural environments to urban, via spaces with characteristic features that are linked to one another. The stressing of rhythms, so as to avoid monotony, by alternating the green spaces with advertising, open and somewhat closed ones and building landmarks that are adjusted to the local context.

….. arrangement of the entries to the cities – complex urban projects; actors and instruments

The importance and complexity of the arrangement of the entries to the cities is acknowledged in both Europe [7] and USA[8]. The main feature of this is their approach in a triple perspective: ecological, socio-behavioral and normative.

Besides defining the objectives of territory organization, the role of the public authorities is to harmonize all the interests of everyone involved, in dependence of the general interest.

The decisions taken by each institutional participant should not only conform with his own interests. It is about building a dialogue among various institutions and competencies: the beneficiary of the communication channel, the local riverside communities. This synergy can be obtained by coordinating different technical services.

The economic agents come with their own implementation logics, depending on their activities, which may trigger a heterogenous and confused landscape, as far as the buildings and environment are concerned.

A consultation with the users and inhabitants represents a guarantee factor of the project durability – a public dialogue: the project subjected to public discussions/debates.

The dialogue will allow finding a configuration of the space that will accomodate the necessities of the economic agents (location, visibility, storing spaces) with the ones in an urbanism of quality that are tailored on the population needs and taste. Without going into this complex topic, the importance of educating people should be underlined and the essential role of mass media here.

An urban policy of quality requires the introduction of the **zone urbanism plan** of the areas cllose to the entries to cities into the **general urbanism plan**, especially in PATZ that defines the strategy of concourse development.

The zone plan will include a solution based on two approaches:

- the political, economic and social objectives, established by the public authority that considers the space limitations, the needs of everyone involved and the necessities of the urban organization and administration; this one sums up the type of employing the spaces, transport, maintenance – i.e.the project perenniality.

To have a successful project, it is needed that these two approaches develop simultaneously, by a **constant exchange of information** among the **political** actors, **strategy**-makers and **technical** participants, drafting **arrangement scenarios**.

Among the studies that are needed to compile the documentation are:

- Landscape

IO becomes the place where the landscaping is the most expressive. In this context, vegetation increases the value and allows the following (thanks to its qualities):

- The arrangement and structuring certain incoherent spaces,
- Calming or balancing aggressive environments,
- Creation of rhythms,
- Alternance with industrial materials,
- Occupying the too vast spaces or the ones badly arranged or pending a future operation ('pre-greening').

There will be examined the natural elements (water network, vegetation), exploitation of the corresponding land (roads, agrarian cultures, lotting), the structure and organization of the buildings and communication routes. Only by knowing all the features of a place will allow the drafting of a project that will provide, as case may be, a homogenuos insertion or a urban extension.

For a large concourse, this analysis will be more complex, due to the overlapping of functions that have to be provided (dwellings, production, communication at a national level), which conditions its economic development.

- Network of roads

It stands as a true spinal cord of the urban structure. It is a reference for the inhabitants, in terms of their dwelling spots and professional activities. Its value should be detailed: the level of traffic and traveling speed, the modal distribution, the monitoring of priority in intersection, origin and destination, security issues, etc. A good approach of the designing program is building the roads network – buildings, traffic, street furniture, lighting, plantations, lawns – as a unitary urban landscape.

- Suitablity of the place

Even refererring to places that are less urbanized, they often include traces that indicate the existence of social practices: promenade, stopping, pedestrian connections with a neighboring district, etc. This

‘non-orderly’ use should be considered within new implementations or urban remodelling, in order to find solutions for replacement.

- Risks

The natural ones and the harmful gas, which may be specific to the land (floodable area) or derived from an increase in occupancy that triggers a higher use, among which is the road traffic that generates crowdiness and noise.

The degradation of the IO landscape makes it necessary that the public authorities interfere with the control of the urbanization process in these areas, in order to provide for its inhabitants, with no discrimination, habitat conditions, work, services and transportation, which correspond to their needs and resources. For implementing such principles in the arrangement of the main traffic road and vicinity, the communities should control and limit the damage that they derive, thus providing the road safety and land capitalization. The measure of the architectural and urban quality of the project is given by its integration into a strategy of development for the entire area and of the network it belongs to.

.....instead of conclusions

There are great things at stake: the shop window effects in the vicinity of access roads for investors, fiscal consequences for the mayors. Cities confront themselves, in the suburbs, with the difficult compromise between the economic local development and protection of life framework.

How long will the ‚*Exodus of the cities’* continue?
Until the City will continue to revive from within itself.
So, until when the City will be present?
As long as the humankind.
But, what will happen with the entries to the cities? Will they be everlasting?
NO!
Their end is just round the corner.
This is not because of the cities, but of the entries. As these entries implicitly require roads.
When we stop needing roads, there will be no entries any longer (in its actual meaning).
When the ‚’TELEPORTATION’ comes in, we will need no roads, we will teleport exactly where we want and when we want!
Is it going to be ok?
Aren’t we going to miss the crowded and polluted ENTRIES of the yesterday’s metropoly?

References

Levy, J.M. (2005). *Contemporary Urban Planning,* 7th ed. (New Jersey, Pearson Prentice Hall).
Entrées de ville et art. L III-I-4 du code de l'urbanisme, MELT, 1997
Construire un projet du territoire, Ministère de l'Emploi et de la Solidarité, DATAR, 1997
Freundt, Peter & Martin, George, *The Ecology of the Automobile,* Black Rose Ltd, 1993
Davies, Robert, *Death of the Streets – Cars and the Mythology of Road Safety,* Leading Edge Press and Publications Ltd, 1992
Garreau, J. *Edge City. Life on the New Frontier,*Anchor Books, New York, 1992
Giddens, A. *The consequences of Modernity,* Polity Press, Cambridge, 1990
Stefulesco, C., *L'urbanisme vegetal,* Institut pour le développement forestier, coll. Mission du paysage, Paris, 1993
Kostof, Spiro, *The City Shaped, Urban Patterns and Meanings Through History,* Bullfinch Press Book, Little Brown and Company, 1990
Kostof, Spiro, *The City Assembled*, *The Elements of Urban Form Through History,* Bullfinch Press Book, Little Brown and Company, 1992
CDCAS
Iliescu, Ana-Felicia: *Arhitectura peisagera,* Ed. Ceres, Bucuresti, 2008
Raicu, Serban: *Sisteme de transport,* Ed. Agir, Bucuresti, 2007
Grant,W., *Landscape graphics,* Whitney Library of Design, New York, 2002

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

[1] Perspectivele Dezvoltării Spaţiale Europene *European Spatial Develoopment Perspective (ESDP)*
[2] Iniţiativele Comunitare Interreg III PULSE (Imagini Peisagere Periurbane)
[3] [1]One of the most beautiful examples, intactly preserved, is the entry gate to Cluj
[4] Urban sprawl (engl.), étalement urbain (franc.)
[5] Incepând cu celebrul Plan al Londrei din 1945 (de Abercrombie)
[6] „Les périphériques" ale Parisului, de ex.
[7] In France: The National Committee for IOs. The National Committee gathers representatives of the interested administrations: Equipment (DAU, DR, DSCR, Tourism), Environment, Commerce and Crafts, City, DATAR; mayors, economic agents, professionals in landscaping and associates. This is a place of reflection, agreements and experience exchange
[8] In USA: *Entry Corridor District – ECD* regulates, in detail, the organization of corridors of entry to cities

IMPORTANŢA INVENTARIERII PATRIMONIULUI CONSTRUIT PENTRU PROIECTAREA DEZVOLTĂRII DURABILE A LOCALITĂŢILOR RURALE. STUDIU DE CAZ- SATUL HĂLCHIU DIN JUDEŢUL BRAŞOV.

Aurelian STROE, Adriana STROE*

Rezumat: *Prin inventarierea patrimoniului construit al unei localităţi se pot formula premisele dezvoltării durabile ce presupune echilibrul între formele de dezvoltare socio - economică propuse şi elementele capitalului natural existent. Pentru formularea politicilor de dezvoltare durabilă, a normelor şi regulamentelor de urbanism şi amenajarea teritoriului, trebuie constituite fişe de localitate, iar o astfel de sinteza constituie chiar subiectul prezentei lucrări. Fişa de localitate a satului Hălchiu, jud. Braşov conţine date referitoare la topografie, istoria localităţii, tipul de aşezare şi evoluţie, vechimea clădirilor, formulându-se în final concluzii referitoare la dezvoltarea durabilă a localităţii.*

Cuvinte cheie: *patrimoniu construit, dezvoltare durabilă, satul Hălchiu*

Aşa cum este cunoscut, pentru a asigura dezvoltarea durabilă a unei localităţi este necesară asigurarea unui echilibru între formele de dezvoltare socio-economică propuse şi elementele capitalului natural existent, în această formă de capital putând fi inclus şi patrimoniul istoric construit. Acest tip de patrimoniu cuprinde nu numai monumentele istorice ci totalitatea acelor construcţii, structuri urbanistice, etc. care se disting prin importanţa lor în cadrul dezvoltării istorice a localităţii. Pentru cunoaşterea acestui patrimoniu este necesară atât analiza, obiect cu obiect, a componentelor patrimoniului construit al localităţii, prin întocmirea fişelor analitice ale acestora cât şi întocmirea unei sinteze – fişa de localitate, cu un conţinut mai amplu decât fişa istorică de localitate prevăzută de metodologiile de urbanism. Acest tip de fişă de localitate oferă informaţii importante pentru definirea politicilor de dezvoltare durabilă a localităţii analizate şi pentru alcătuirea normelor şi regulamentelor de urbanism şi amenajare a teritoriului, pentru conservarea şi punerea în valoare a localităţii istorice, de exemplu istoricul localităţii cu accent pe acele evenimente care au dat formă localităţii actuale, date privind evoluţia urbanistică şi a fondului construit şi caracteristicile acestora, prezentarea critică a

bibliografiei şi evidenţierea surselor iconografice, identificarea valorilor de patrimoniu construit şi propuneri de concluzii referitoare la elementele care necesită protecţie. În cele ce urmează vom prezenta, într-o formă foarte condensată, fişa de localitate a satului Hălchiu din jud. Braşov, încercând să ilustrăm, astfel, ideea cuprinsă în titlu.

Topografie, spaţiu natural

Localitatea, aşezată în depresiunea Ţării Bârsei, la doar 15 Km de Braşov şi la 10 km de Codlea, este, alături de satul învecinat, Bod, unul din polii frigului în această zonă, această caracteristică influenţând viaţa sătenilor de la opţiunile privitoare la plantele care puteau fi cultivate, animalele care puteau fi crescute, până la materialele de construcţie folosite.

Satul este străbătut, dinspre sud spre nord, de un canal, Neugraben-Vulcăniţa, amenajat în sec. XV pentru moara din localitate. Aşezarea satului pe un sol lutos, despădurit încă din sec. XV-XVI şi cu ape freatice de adâncime a influenţat imaginea localităţii prin folosirea timpurie a cărămizii şi prin posibilitatea de a amenaja pivniţe adânci, element care determină silueta scundă a locuinţelor tradiţionale. Structura urbanistică a satului este determinată de prezenţa Vulcăniţei, străzile principale fiind paralele cu aceasta. Pământul agricol era de slabă calitate şi, în perioada istorică, destul de puţin, în comparaţie cu localităţile învecinate[1]. Această stare de lucruri i-a determinat pe locuitori să înceapă, încă de la sfârşitul sec. XVIII, lucrări de îmbunătăţiri funciare – desecări, fertilizări ale solului, care au modificat peisajul înconjurător, şi caute de timpuriu ocupaţii alternative: meşteşuguri, cărăuşie,[2] etc. Aceste realităţi au contribuit la spiritul inventiv şi apt de a accepta noutăţile al locuitorilor din Hălchiu.

Istoricul localităţii

Hălchiul este o aşezare multietnică (români, saşi, romi), aflată în fosta zonă de colonizare săsească din Ţara Bârsei. Pe teritoriul localităţii au fost descoperite urme de locuire din epoca bronzului şi monede romane, dar istoria propriu-zisă a aşezării începe în Evul Mediu. Hălchiul este atestat documentar în 1377, fiind considerat de bibliografie o aşezare de colonizare secundară (prin tradiţie o bună parte a locuitorilor proveneau din Codlea şi Feldioara). Tot tradiţia păstrează numele „întemeietorului" satului – Haldebotschi (Hiltwin) – al cărui „portret" constituie stema comunei.

Vom menţiona, în cele ce urmează, doar câteva dintre evenimentele importante, documentate din de bibliografie sau inventariere, referitoare la evoluţia aşezării şi care au influenţat în mod direct imaginea acesteia:

- Sec. XIII – construirea unei biserici gotice timpurii - dovadă a existenţei localităţii în această perioadă. Biserica a fost reconstruită la începutul sec. XV şi înconjurată de o incintă fortificată, care a fost dublată de o incintă exterioară la mijlocul sec. XVI. Fortificarea bisericii a influenţat structura Hălchiului deoarece reţeaua de uliţe trebuia să asigure accesul rapid al locuitorilor spre fortificaţie, iar în jurul acesteia trebuia păstrată, în scopuri defensive, o mare suprafaţă neconstruită; aceasta a fost ocupată abia în a doua jumătate a sec. XVIII, când fortificaţia a devenit inutilă. În 1802, o parte a bisericii s-a prăbuşit din cauza cutremurului, fiind înlocuită cu biserica actuală. Incinta a fost demolată, în etape, în a doua jumătate a sec. XIX.
- 1424 – a fost amenajat canalul Vulcăniţa, traseul acestuia devenind axa de dezvoltare a localităţii.
- 1510 – localitatea avea cca. 100 de gospodării… un slujitor comunal, un învăţător….[3] Prima listă nominală a contribuabililor, din 1526, atestă că la acea dată toţi locuitorii erau saşi. În 1711 sunt menţionate documentar primele familii de români (8). În 1833 în Hălchiu existau 377 gospodării săseşti, 66 gospodării româneşti şi 20 ţigăneşti. În 1857 în localitate se aflau 475 de gospodării, în 1880 – 485 de case, în 1899 – 411 case săseşti şi 99 româneşti. În 1900 în Hălchiu existau 530 case de zid şi 66 case din lemn[4]. În 1910 numărul de case de zid crescuse la 625. În 1966 – 982 locuinţe, în 1971 – 1171
- 1523 - primul mare incendiu consemnat dintr-un lung şir de astfel de evenimente. Cele mai distrugătoare au fost incendiile din 1586[5], 1632[6], 1688[7]. Ultimul incendiu generalizat a avut loc în aprilie 1817, când a ars aproape întreaga localitate (238 de gospodării). Aceste incendii, care au devastat mari părţi din localitate şi care s-au repetat până pe la începutul epocii moderne, la care trebuie adăugat obiceiul de a arde gospodăriile familiilor dispărute în numeroasele epidemii care au pustiit satul, explică numărul mic de case cu datări anterioare anului 1800 sau chiar 1830.
- 1729 – este menţionată fierbătoria de silitră care, pe de o parte a fost o sursă importantă de venituri pentru comunitate, dar pe de altă parte a contribuit la dispariţia construcţiilor vechi resturile acestora fiind folosite ca materie primă pentru fabricarea silitrei.

- 1791 – ca urmare a Edictului de Toleranţă a putut fi construită biserica ortodoxă, iar ca urmare a Edictului de Concivilitate cartierul românesc s-a putut extinde şi s-a dotat cu clădirile necesare funcţionării comunităţii, ex. şcoală confesională (1875), sală comunală, etc.
- 1796 – meşterii ţesători din Hălchiu erau suficient de mulţi pentru a-şi înfiinţa propria breaslă.
- 1861 – regularizarea Vulcăniţei
- 1880-1885 – regularizarea străzilor, amenajarea rigolelor. După regularizare a fost permisă extinderea locuinţelor prin ocuparea trotuarelor foarte late (8-10 m) fiind afectate imaginea şi traseul uliţelor medievale.
- 1885 – deschiderea oficiului poştal Hălchiu
- 1888 – a început cultivarea sfeclei de zahăr, care a devenit, în scurt timp, una din principalele surse de venituri a locuitorilor.
- 1894 – cu ocazia Comasării au fost făcute ample lucrări de desecare care au determinat extinderea teritoriului agricol al aşezării. Tot în această perioadă au apărut forme de asociere a locuitorilor atât în domeniul agriculturii cât şi a creşterii animalelor de rasă. Evoluţia economică a determinat şi o evoluţie constructivă. Cca. jumătate din locuinţele inventariate aparţin perioadei de la sf. sec. XIX-înc. sec. XX, în cazul anexelor – grajduri, coteţe, şuri construite după modelele propuse de şcolile de agricultură – proporţia acestora fiind mai mare şi dând imaginea unei agriculturi evoluate, de nivel semiindustrial.
- 1895 – demolarea fortificaţiei bisericii evanghelice şi ocuparea suprafeţei rămasă liberă cu construcţii de interes public (noua şcoală, sala comunală), ceea ce a determinat modificarea aspectului centrului localităţii. Aspectul aproape urban al centrului a fost completat prin construirea, în 1905, a Cârciumii cu cazinou de lângă podul peste Vulcăniţa. O altă modificare ce a fost înregistrată prin demolarea incintei fortificate şi dispariţia cămărilor de provizii a fost amenajarea, în fiecare gospodărie, a unei încăperi pentru păstrarea slăninii.
- 1908 – a fost construită Uzina Electrică
- 1909 a fost construită baia populară
- 1930 – în Hălchiu existau 79 de întreprinderi
- 1934-1935 – ca urmare a Marii Uniri a fost construită Şcoala Românească de Stat
- 1945-1946 – exproprierea terenurilor agricole şi a gospodăriilor saşilor, însoţită de stabilirea în localitate a unor colonişti din alte zone, cu altă civilizaţie a locuirii. Peste cca. 10 ani, începând cu

1956, gospodăriile au fost restituite, coloniştii împroprietăriţi în comună, ceea ce a determinat extinderea localităţii prin apariţia cartierului de colonişti în estul acesteia.

- 1945-1950 – înfiinţarea GAS şi GAC au modificat imaginea localităţii prin abandonarea anexelor agricole din gospodăriile sătenilor; o parte a acestora au fost transformate în spaţii de locuit.
- 1965-1970 – construirea blocurilor în apropierea bisericii evanghelice şi pe locul fostelor şuri de zeciuială a modificat aspectul istoric al centrului localităţii
- 1990 – se desăvârşeşte exodul populaţiei săseşti din Hălchiu, începută încă în anii ’70 ai sec. XX. Schimbarea proprietarilor locuinţelor a determinat modificări ale aspectului acestora.

Tipul de aşezare şi evoluţia localităţii. Vechimea construcţiilor

Hălchiul este o aşezare cu caracter închis, dezvoltată de-a lungul unei reţele regulate de uliţe, cu direcţia nord-sud, paralele cu valea Vulcăniţei. Există o singură uliţă transversală care marchează, în locul unde traversează Vulcăniţa, punctul de greutate al satului – locul unde sunt concentrate cele mai multe clădiri de folosinţă publică sau cu destinaţie specială ale localităţii (biserică, primărie, şcoală, sală comunală, etc). Tot acesta este locul unde comunică uliţele localităţii. Cu excepţia acestui pod şi a unor poduri noi, construite spre extremităţile aşezării, comunicarea între cele două jumătăţi ale satului se face prin pasarele.

Imaginea localităţii este aceea a unui sat compact, cu uliţe largi, mărginite de rigole superficiale şi trotuare care păstrează în multe locuri lăţimea de 6-10 m, cu excepţia Uliţei Noi-Neugasse şi a cartierului românesc. Casele, cu plan dreptunghiular cu latura scurtă în limita la stradă a parcelei şi cu aspect de parter, sunt aşezate în fronturi continue. Faţadele au decoraţie simplă, concentrată în jurul ferestrelor şi pe pinionul turtit, excepţie făcând zona centrală unde casele au două niveluri şi decoraţie bogată, eclectică.

Ca orice sat multietnic şi pluriconfesional din fosta zonă de colonizare săsească din Transilvania şi Hălchiul a fost organizat, până prin anii ´70 ai sec. XX, în cartiere pe criterii etnice şi confesionale. Saşii ocupau tot teritoriul satului, cu excepţia uliţelor „Bisericii Române” şi „Prin Români”, care formau cartierul românesc; ţiganii locuiau la capătul vestic al uliţei Prin Români.

Primele atestări documentare privitoare la structura urbanistică a Hălchiului datează din a doua jumătate a sec. XVI; erau menţionate Mühlgasse, cu 25 de case şi Türkgasse, cu 83 de case. Hintergasse este

menţionată în sec. XVIII, ultima apărută în localitatea istorică fiind Neugasse, urmată de uliţele cartierului românesc.

În Harta Militară Iosefină (Ridicarea Iosefină) desenată între 1769-1772, Hălchiul are, în nucleu, structura satului actual, cu excepţia Neugasse şi a uliţelor cartierului românesc. Pe harta francesco-iosefină, de la sfârşitul sec. XIX, există deja toate străzile localităţii istorice, planul Eugen Zako, din 1906, fiind cel mai apropiat de imaginea de la sf. sec. XX, cu excepţia cartierului coloniştilor . D.p.d.v. al ocupării parcelelor ridicarea iosefină înregistrează gospodării conţinând câte două locuinţe, aşezate pe laturile lungi ale unor parcele late, şi o anexă, pe latura de fund a curţii, toate celelalte hărţi şi planuri menţionate înregistrând parcele înguste şi lungi, cu câte o singură locuinţă. Ca urmare a inventarierii am constatat că, în zona istorică a satului, lăţimile parcelelor sunt aproximativ egale; în cartierul săsesc ele au cca. 15-20 m. şi adâncimi în funcţie de factori topografici, iar în cel românesc de cca. 10-15 m, cu o adâncime mică, parcelele având aici dimensiuni atât de mici încât abia încap anexele, curţile neavând grădini. Întinderea istorică a localităţii a rămas neschimbată până după mijlocul sec. XX. După 1960, ca urmare a revenirii saşilor în gospodăriile proprii, coloniştii instalaţi aici au primit loturi de construcţie în estul localităţii – pe străzile 11 Iunie şi Tudor Vladimirescu. În aceeaşi perioadă, la extremitatea nordică a uliţei Bisericii Române, în fosta grădină a şcolii de stat, au fost create 15 gospodării, în extremitatea nordică a Niedergasse cca. 10 gospodării, în extremitatea Mühlgasse, în fostul canal al Morii, cinci gospodării, iar în extremităţile de nord şi sud a lui Hintergasse, câte 5-6 gospodării.

D.p.d.v. la evoluţiei urbanistice a satului, ca urmare a inventarierii am putut constata că:

- spaţiul în jurul fortificaţiei începuse să fie ocupat la mijlocul sec. XVIII, ex. casa de la nr. 9, datată 1768 şi casa 465, datată 1761.
- Limitele istorice ale cartierului săsesc, documentate prin inventariere, coincid cu limitele moderne ale acestuia. Astfel, la sf. sec. XVIII, Obergasse avea aproape dimensiune a actuală, casa nr. 31, aşezată spre extremitatea sudică a sa fiind datată 1799, de asemenea Mühlgasse, unde casele 106 şi 107, aflate spre extremitatea uliţei, sunt datate 1793; cea mai veche casă de pe Neugasse, 169, situată la limita acesteia, este datată 1802, extremitatea actuală a Türkgasse – casa 206 – este datată 1795: chiar Niedergasse, formată mai târziu datorită mlaştinilor din zonă, are spre extremitatea nordică locuinţe datate sf. sec. XVIII-1/4 sec. XIX, ex. nr. 398, datată 1790, 442, datată 1826. Frontul estic al Hintergasse are zone compacte cu case datate 2/2 sec. XVII, ex. 548-

549, datate 1777, 578, datată 1758. Concomitent cu atingerea limitelor localităţii, aşa cum am menţionat mai sus, a fost ocupată şi zona din jurul bisericii fortificate.

Clădirile importante ale cartierului săsesc se grupează, conform schemei obişnuite de organizare a acestor cartiere, în jurul bisericii evanghelice, aşezată în centrul localităţii, lângă podul peste Vulcăniţa-Neugraben. Silueta turnului bisericii, asemănătoare celei a Bisericii Negre din Braşov, este un element determinant în formarea imaginii localităţii. Biserica, ridicată la începutul sec. XIX, este o clădire de mari dimensiuni, fără un stil arhitectonic precis, păstrând din bisericile anterioare doar turnul-clopotniţă şi portalul vestic. Biserica este înconjurată de clădiri destinate administraţiei, educaţiei şi petrecerii timpului liber: şcoli, grădiniţe, sală de sport, sală comunală, han comunal cu cazinou şi bibliotecă (situate la numerele 469, 470, 471 respectiv 2 şi 8), primărie (la nr. 1). Aceste clădiri se deosebesc de celelalte clădiri din localitate atât prin volumetria amplă şi poziţia faţă de stradă, cât şi prin decoraţia eclectică îngrijit executată. Două din clădirile menţionate – vechea şcoală de băieţi – 1820 şi primăria – 1848 – se numără printre cele mai vechi clădiri similare ale zonei.

Tot în apropierea bisericii se găsesc, de asemenea, alte două clădiri importante ale comunităţii: casa predicatorului, casa notarului, casele învăţătorilor şi casa parohială evanghelică ce se deosebesc de locuinţele obişnuite ale localităţii prin dimensiuni şi decoraţie.

Cazarma şi pavilionul ofiţerilor, de la nr. 197, respectiv 196, situate la extremitatea vestică a localităţii, construite în 1862 prin contribuţia comunităţii şi extinse în 1902, sunt cele mai mari construcţii de acest tip dintr-o localitate rurală din Ţara Bârsei şi păstrează, în bună stare de conservare, decoraţia istoricistă.

O apariţie inedită în spaţiul rural este fostul hotel, cu sediu de bancă şi restaurant de la nr. 124, construit în 1937 şi care, prin formele mai simple ale faţadelor şi friza de ferestre ale etajului de mansardă amintesc mai degrabă de arhitectura balneară a epocii.

Grajdurile comunale, o permanenţă a localităţilor săseşti, se află tot în apropierea centrului localităţii, la nr. 20. Casa îngrijitorului, datată 1775, nu se deosebeşte de locuinţele obişnuite din localitate, iar grajdurile, cu forme influenţate de Şcoala de agricultură de la Feldioara, sunt similare celor din gospodăriile dezvoltate ale localităţii.

Oficiul poştal, la nr. 10, înfiinţat la sf. sec. XIX, are aspectul unui magazin urban, iar fosta lăptărie – o clădire simplă, parter – se face remarcată prin aşezarea în centrul unui larg spaţiu liber, lângă pod şi han.

Celelalte clădiri de folosinţă comună sau cu destinaţie specială ale cartierului sunt aşezate spre extremităţile acestuia:

- moara mică, datată 1905, se află spre sud, alături de moara mare, înlocuită în 1920, de o fabrică de curele,
- abatorul, construit în 1910, se afla în nordul comunei, la nr. 410,
- moara nouă şi uzina electrică, construite pe la 1909, cu extinderi în 1926 şi 1941, sunt aşezate tot spre nord, în afara localităţii.

Spaţiile industriale, aşezate fie spre marginea localităţii, ex. uscătoria de malţ de la nr. 42-43, fabrica de curele de la nr. 52, fie în centru, ex. fabrica de salamuri de la nr. 224. Uscătoria de malţ se remarcă prin nucleul de arhitectură socială. Fabrica de mezeluri are un deosebit impact asupra imaginii centrului localităţii prin decoraţia Art Deco. Crescătoria de porci – clădire paralelipipedică, din cărămidă aparentă, care păstrează o parte a instalaţiilor interioare, ilustrează gradul de dezvoltate la care ajunsese creşterea animalelor în Hălchiu.

Toate aceste construcţii influenţează imaginea localităţii prin aceeaşi amplitudine a volumelor proprie clădirilor reprezentative ale localităţii, dublată de decoraţia îngrijită a acestor clădiri cu finalitate accentuat practică. În cazul fabricii de curele este de menţionat coexistenţa în aceeaşi parcelă a fabricii şi a locuinţei patronului, aceasta din urmă fiind una din foarte puţinele locuinţe de tip vilă întâlnite în mediul rural în Ţara Bârsei.

Clădirile cu destinaţie specială, cele comerciale în primul rând, sunt concentrate în zona centrală şi pe Turkgasse. Spre deosebire de spaţiile similare din mediul rural, care funcţionau cu minime amenajări, în Hălchiu aceste spaţii sunt mai degrabă asemănătoare celor din mediul urban – spaţii special amenajate, cu vitrine pe toată

În localitate nu mai sunt păstrate decât câteva urme ale atelierelor meşteşugăreşti, de ex. singurul semn al existenţei atelierelor de ţesători este suveica incizată pe pinionul casei 169, construită în 1802, bazinele tăbăcăriei Th. Wagner de la nr. 398 sunt colmatate şi acoperite de buruieni, patiseria de la nr. 466 este semnalată doar de cuptoarele păstrate în pivniţă

Spaţiile de folosinţă publică sau cu destinaţie specială, documentează, aidoma clădirilor comunităţii, aceeaşi rapidă asimilare a influenţelor urbane sau a ideilor moderne, caracteristică localităţii. De exemplu cimitirul, mutat pe actualul amplasament la 1831, este, prin galeria de cripte, tipic pentru cimitirele evanghelice din satele mai dezvoltate din Ţara Bârsei; are, în plus faţă de acestea, o capelă de

influenţă urbană. Alte două spaţii care depăşesc, prin dimensiuni şi organizare, amenajări similare din satele din zonă sunt ştrandul, construit în 1909 şi terenul de sport cu parcul înconjurător, amenajate în 1931. Cele două spaţii, care formează un ansamblu, se află în sud-estul aşezării, formând un spaţiu de verdeaţă în această zonă aproape lipsită de vegetaţie înaltă. Sunt încă vizibile aleea mare şi traseele aleilor secundare, ştrandul şi o parte a cabinelor din lemn.

Satul nu a avut propriu-zis o piaţă, locul marcat cu această denumire pe planul de la 1906 al lui E. Zako, se afla cu aproximaţie pe locul hanului. Centrul actual al satului, nu are amenajări speciale; caracterul de centru este dat de aglomerarea de clădiri de folosinţă comună sau cu destinaţie specială aflate în acest perimetru şi de plantaţia de castani din faţa bisericii evanghelice – fostul loc de dans în aer liber. Centrul grupează, pe malul drept, lângă biserică, toate clădirile cu funcţie spirituală şi administrativă ale comunităţii, pe malul stâng fiind grupate clădirile comerciale şi industriale.

Străzile longitudinale, paralele între ele şi paralele cu râul, ca şi strada transversală au, ca majoritatea satelor săseşti din zonă, traseu rectiliniu, lăţime între 8-10 m, rigole nu foarte adânci şi trotuare late; în porţiunile unde se păstrează încă dimensiunile medievale, ex. extremitatea vestică a Türkgasse, trotuarele au aproape 10 m. Pe Türkgasse, Niedergasse, Obergasse sunt păstrate resturi ale fostelor plantaţii de pomi aflate de-a lungul rigolelor. În zona centrală, lângă fosta lăptărie, sunt păstraţi câţiva stâlpi metalici ai primei reţele de electricitate din comună (1909).

Cu excepţia Neugasse, care până la sfârşitul sec. XIX, când a fost deschisă străduţa între numerele 132 şi 170, nu avea comunicaţie cu restul localităţii decât prin Mühlgasse, celelalte uliţe aveau comunicaţie între ele şi cu centrul prin străduţe de legătură, înguste, cu fronturile formate din laturile lungi ale gospodăriilor.

Casa este aşezată în limita la stradă a parcelei, de regulă cu latura îngustă la stradă, două ferestre la faţadă şi acoperiş în două ape, cu pinion. Cele mai vechi locuinţe identificate în localitate datează de la mijlocul sec. XVIII. Cele mai vechi case sunt la nr. 577 – 1754 (Hintergasse) şi 66 – 1753 (Obergasse). Este de remarcat, de asemenea, frontul estic al Hintergasse, începând încă de la limita sa istorică dinspre nord, deoarece acest front este, pe aproape toată lungimea sa (nr. 547-577), datat sau databil 2/2 şi în special 4/4 sec. XVIII, acest fenomen fiind mai rar întâlnit în zonă: nr. 548 şi 549-datate 1777, 554-datată 1765, 569-datată 1781 (singura locuinţă cu încăperi boltite), 570–1758, 576 – 1788, 577 - 1754, 578 – 1758. Până spre cel de-al patrulea sfert al sec. XIX casele obişnuite din localitate aveau două încăperi în filă: încăperea focului şi o încăpere de locuit. Încăperile aveau plafoane din grinzi aparente; a

fost identificată o singură locuinţă cu încăperi boltite – cea de la nr. 569. Planul locuinţelor a evoluat de la două la trei încăperi în filă, cu acces comandat prin cea mediană, pe la sfârşitul sec. XIX. În aceeaşi perioadă a fost documentată în localitate apariţia pridvorului dezvoltat, parţial, decroşat sau tip „portic", cu soclu de zid şi stâlpi din lemn. Mărimea pridvorului, grosimea şi modul de fasonare al stâlpilor variau în funcţie de starea socială a proprietarului. Pridvoarele cele mai dezvoltate, întâlnite în zona centrală, au stâlpi groşi, strunjiţi, galbaţi, ex. casa nr. 44. Pivniţa parţială, numai sub încăperea de locuit, domină până spre 1830. Încă de timpuriu pivniţele erau acoperite cu bolţi din cărămidă, în timpul inventarierii fiind identificate doar câteva locuinţe anterioare anilor 1775-1780 care păstrau pivniţe cu plafoane de grinzi aparente. Până spre mijlocul sec. XIX au fost folosite bolţile semicilindrice, rareori bolţi semicilindrice cu lunete. Caracteristică pentru localitate este apariţia timpurie (cca. 1850) a boţişoarelor pe arce dublouri, ex. casa de la nr. 44, în timp ce boţişoarele pe grinzi metalice apar pe la sfârşitul sec. XIX, iar plafoanele din beton pe la 1920-1930. Materialul de construcţie folosit preponderent a fost cărămida, cu liant de pământ sau mortar de var. Piatra a fost puţin folosită, în special la fundaţii şi socluri. Regimul tradiţional de înălţime este diferit de al multor sate săseşti din Ţara Bârsei. Până spre 1860-1870, din cauza apei freatice situată la adâncime, casele aveau pivniţe adânci, semnalate doar de o mică răsuflătoare în axul faţadei, şi aspect de parter. După 1860-1870 au apărut din ce în ce mai multe locuinţe cu pivniţă înaltă. Pe la mijlocul sec. XIX în zona centrală a localităţii a apărut un tip de locuinţă dezvoltată, cu două niveluri şi plan compact. Influenţa arhitecturii din satele din jur a făcut să existe şi exemplare, nu foarte numeroase, de case cu bucătăria la nivelul solului şi camera pe pivniţa situată la nivelul solului. D.p.d.v. al evoluţiei formelor şi decoraţiilor, menţionăm următoarele: pinionul este triunghiular până spre mijlocul sec. XIX şi turtit după această perioadă. Lucarnele pinionului, dreptunghiulare, erau în număr de trei până spre sf. sec. XVIII-înc. sec. XIX, după această dată numai două. Decoraţia era iniţial concentrată pe pinion şi consta din motive vegetale incizate; acest tip de decoraţie a fost folosită până spre mijlocul sec. XIX, după această dată fiind folosită decoraţia profilată în tencuială, de influenţă urbană. Începând cu 1870 şi în special la sf. sec. XIX, s-a generalizat decoraţia eclectică, întâlnită în special la locuinţele elitelor, situate în zona centrală. Extinderea spaţiului locuibil a fost făcută în special prin adăugarea de încăperi în filă. O modalitate de extindere a spaţiului locuibil specifică localităţii, apărută la sfârşitul sec. XIX-înc. sec. XX, a fost construirea de încăperi de locuit deasupra grajdurilor. Folosită iniţial pentru adăpostirea muncitorilor sezonieri, această metodă s-a generalizat după 1950.

Gospodăria este organizată, de regulă, în unghi drept. În filă cu locuinţa sunt aşezate casa bătrânilor, încăperea cuptorului/bucătăria de vară, şopul, grajdurile, pe latura de fund a curţii fiind amplasată şura mare de zid. În formele primitive încăperea cuptorului nu avea ferestre ci numai o uşă largă, cu două canaturi, pentru ca mai apoi să fie amenajată ca bucătărie de vară sau bucătărie de vară, cu spaţiu locuibil. Grajdurile aveau multiple compartimente, pentru diferitele categorii de animale. Până spre 1870-1880 grajdurile erau scunde, cu acoperiş înalt, cu lucarnă pentru fân. După această dată sunt din ce în ce mai frecvente grajdurile cu două niveluri, nivelul superior fiind folosit ca depozit sau fiind amenajat ca spaţiu locuibil. Grajdurile de la sf. sec. XIX-înc. sec. XX au streşini foarte late, susţinute de contravântuiri oblice, profilate. În cazuri mai rare grajdurile pentru bivoliţe erau amplasate pe latura opusă grajdurilor pentru bovine şi cai şi aveau pereţi din lemn. Iniţial faţadele grajdurilor nu erau decorate, însă, cu cât ne apropiem de perioada interbelică, decoraţia faţadei la curte a casei tinde să se extindă, în forme simplificate, şi asupra faţadei grajdurilor (lesene, ancadramente profilate sau ancadramente din cărămidă aparentă). Şura este din zid, numai gospodăriile mai modeste având şuri din lemn. Până spre sfârşitul sec. XIX şurile erau largi şi mai scunde, cu acoperiş cu două ape şi pinioane turtite; şurile construite după această dată sunt mai înguste şi mai înalte, cu acoperiş cu pinioane triunghiulare. În perioada interbelică au apărut şurile cu decroşuri laterale. Pe la începutul sec. XX, pe gospodăriei opusă grajdurilor au apărut magazii din scândură scunde, cu acoperiş în pupitru. După demolarea incintei fortificate a bisericii evanghelice în gospodării au apărut mici cămări ale slăninii, amenajate în colţul parcelei opus casei, adosate gardului înalt, de zid. Un element rar, prezent numai în gospodăriile dezvoltate şi neidentificat în alte sate din zonă, este chioşcul. Acesta era fie o terasă cu parapet şi stâlpi din lemn, situată lângă bucătăria de vară, fie un edicul octogonal cu acoperiş piramidal şi steag de vânt, aşezat în mijlocul parcelei.

Ca şi în alte sate din Ţara Bârsei, se constată existenţa unui tip de casă specific locuitorilor cu o stare economică superioară mediei, caracterizată prin înălţime şi planurile mai dezvoltate ca dimensiuni şi, în epocile mai recente, prin numărul de încăperi. Cea mai veche casă de acest tip se află la nr. 124, fiind datată 1840. Cele mai numeroase se află în zona centrală – pe Obergasse, Mühlgasse, Türkgasse şi datează de la sf. sec. XIX-înc. sec. XX. Majoritatea locuinţelor inventariate datează din intervalul-mijlocul sec. XIX-înc. sec. XX. În ceea ce priveşte anexele, una din cele mai vechi identificate în localitate este şopul, datat 1839, al gospodăriei nr. 12, sau cel datat 1834 de la nr. 234. una din cele mai vechi şuri este cea din gospodăria de la nr. 111, datată 1854.

Un exemplar mai rar întâlnit de spaţiu de folosinţă publică este „curtea maşinilor”, în care fiecare vecinătate ţinea maşinile de treierat şi celelalte maşini proprietate comună.

Cartierul românesc are principalele clădiri de folosinţă publică dispuse pe toată lungimea uliţei celei mai importante a acestuia – Uliţa Bisericii Române. La limita între cartierul săsesc şi românesc este dispusă Biserica Ortodoxă, datată 1791, este tipică pentru bisericile ortodoxe de la sf. sec. XVIII din Ţara Bârsei atât dpdv. al categoriei sociale a ctitorilor, cât şi ca plan, siluetă, datare, stilul picturii murale. La extremitatea uliţei, pe un teren aparţinând bisericii, a fost construită în 1934, şcoala de stat cu locuinţă pentru învăţător, care domină, prin volumetrie, imaginea uliţei. La jumătatea distanţei între aceste două clădiri se află alte două clădiri de folosinţă publică – şcoala confesională ortodoxă şi casa parohială ortodoxă.

Şcoala confesională ortodoxă este una din cele mai vechi şcoli confesionale ortodoxe din zonă. Casa parohială ortodoxă, datată 1852, una din cele mai vechi case ale cartierului, a fost mult modernizată. Sala comunală, de la nr. 458, situată în cartierul săsesc, documentează momentul în care comunităţii româneşti încep să-i fie recunoscute drepturile. Gospodăriile cartierului românesc nu se deosebesc ca mod de organizare de cele ale cartierului săsesc, toate elementele componente fiind, însă, mai reduse ca dimensiuni, datorită nu numai situaţiei economice diferite ci şi dimensiunilor reduse ale parcelelor. Locuinţele nu se deosebesc nici ca poziţie în cadrul parcelei, nici ca dimensiuni, decoraţie, de cele medii şi modeste ale cartierului săsesc. Aşa cum am spus, cea mai veche locuinţă a cartierului românesc este casa parohială ortodoxă, celelalte case ale cartierului datând de pe la sf. sec. XIX-înc. sec. XX – epocă de maximă dezvoltare a aşezării. Poate fi observată o anumită stratificare socială, casele mai modeste ale cartierului românesc fiind aşezate pe uliţa „Prin Români”, sau „Şirul Văii”. Prin tradiţie, până prin anii ’50 ai sec. XX în cartierul românesc mai existau case de lemn.

Ca urmare a inventarierii satului Hălchiu am constatat că:

- Localitatea păstrează în stare originară reţeaua medievală de uliţe şi aspectul unui sat închis, compact, dezvoltat de-a lungul unei reţele regulate de uliţe
- Păstrează autenticitatea modului de organizare pe cartiere tipică unei localităţi de colonizare săsească din Transilvania. Aspectul istoric al cartierelor nu este radical modificat
- păstrează substanţa istorică 2/2 sec. XVIII-sec. XIX, în stare originară, combinată cu autenticitatea decoraţiei faţadelor, ca şi un număr de case specifice pentru diverse epoci şi categorii sociale din zonă, din perioada istorică;

- faţă de alte localităţi similare, păstrează un număr sporit de clădiri de folosinţă comună sau cu destinaţie specială, evocând modul de organizare al unei comunităţi etnice şi religioase în curs de dispariţie;
- Păstrează, faţă de alte sate similare din Ţara Bârsei, un număr sporit de clădiri semnificative pentru dezvoltarea tehnicii şi industriei;
- Pe teritoriul localităţii păstrează încă urme ale evoluţiei agriculturii de-a lungul evului mediu şi al epocii moderne – reţeaua de canale pentru drenarea pământului arabil şi pentru îmbunătăţirea calităţii acestuia, sau exemplare care documentează apariţia unei agriculturi de tip semiindustrial, ex. crescătoria intensivă de porci.

Deci, datorită păstrării caracteristicilor arhitecturale, planimetrice, urbanistice ca şi a conservării în stare originară a principalelor clădiri de folosinţă comună, şi a celor cu destinaţie specială ale localităţii, datorită densităţii clădirilor cu substanţă istorică bine păstrată şi cu datare atestată de înscrierea pe obiect, satul Hălchiu merită păstrat ca zonă cu valoare de monument istoric.

Bibliografie

Rotbächer, Ernst, *Heldsdorf. Monographie einer Burzenländer Gemeinde*, Kriterion Verlag, Bukarest, 1977.

Nicolae Pepene, Gernot Nussbächer, Bogdan-Florin Popovici, Daniel Paşcu, *Hălchiu – Heldsdorf – Höltövénz. O istorie în imagini*, Editura Suvenir, Braşov, 2007.

Das Burzenland.IV.1. Die Dörfer des Burzenlandes, Braşov, 1929

Wachner, Heinrich, Kronstädter Heimat-und Wanderbuch, Kronstadt, 1934

Note

* Institutul Naţional al Patrimoniului, Bucureşti

[1] În 1701 satul avea doar 318 iugăre cadastrale pământ arabil, aproape toată partea de nord şi nord-vest a teritoriului fiind ocupată de mlaştini. Încă de la sfârşitul sec. XVIII au început să fie executate lucrări de îmbunătăţiri funciare – desecări, fertilizări ale solului, părţi ale canalelor de desecare existând încă în extravilanul localităţii actuale. Lucrările de îmbunătăţiri funciare au făcut ca până în 1883 suprafaţa terenului agricol să crească de 10 ori – 3365 iugăre. Valoarea şeptelului situa , în acelaşi an, localitatea Hălchiu pe locul 10 dintre cele 227 localităţi săseşti din Transilvania. În 1930, ca urmare a desecărilor suprafaţa agricolă atinsese 4485 iugăre. Extinderile succesive ale suprafeţelor agricole au fost însoţite de perioade de dezvoltare economică şi constructivă.

[2] În 1796 în localitate exista breasla ţesătorilor, activă până pe la 1860, iar cărăuşia a fost ocupaţia conexă favorită până la apariţia căii ferate.

[3] Hălciu-o istorie în imagini… p. 9

[4] probabil case cu structură de lemn şi diferite umpluturi (fachwerk), deoarece lemnul era foarte scump în localitate

[5] a distrus aproape ½ din localitate

[6] au scăpat numai 17 gospodării

[7] a ars toată localitatea

ANEXA 1

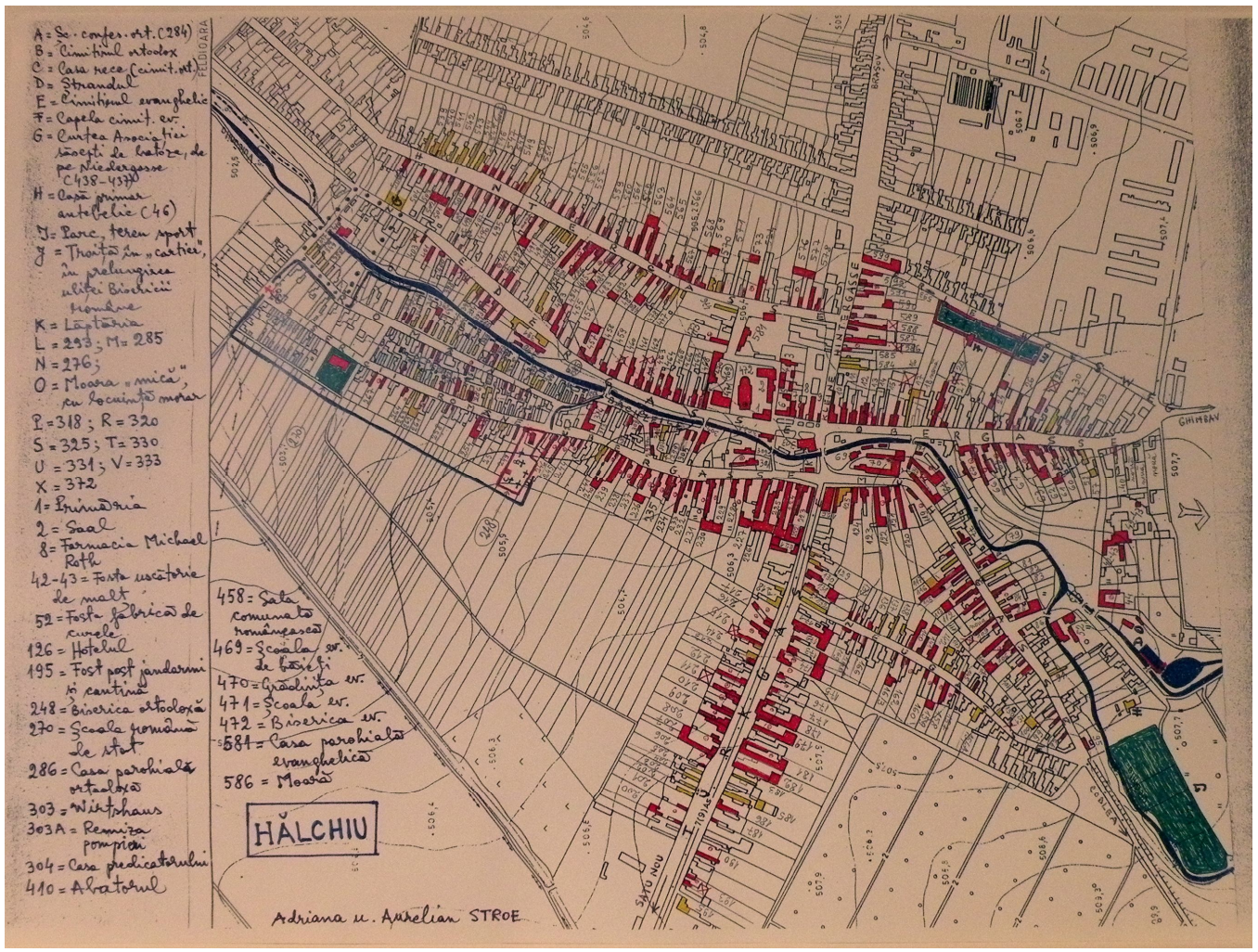

THE IMPORTANCE OF PATRIMONY INVENTORY FOR DESIGNING A DURABLE DEVELOPMENT OF THE RURAL LOCALITIES. CASE STUDY- HĂLCHIU VILLAGE, BRAŞOV COUNTY

Aurelian STROE, Adriana STROE*

Abstract: *The inventory of the built patrimony in a locality may help formulating the prerequisites of the durable development, which implies the balance between the desired social and economic development forms and the elements of the existing capital. In order to state policies of durable development, norms and regulations of city planning and landscaping, certain locality cards need to be filled out – and the work herein is a summary of this kind. The locality card of Hălchiu village, Braşov County, includes data regarding cartography, historical facts, type of location and evolution, the age of buildings and conclusions about the locality durable development.*

Key words: built patrimony, durable development, Hălchiu village

To provide the durable development of a locality, it is imperative to create a balance between the desired social and economic development forms and the elements of the existent capital, where the historical built patrimony can be included. This type of patrimony comprises not only the historical monuments but also the totality of those buildings, urban structures, etc. that are set apart by their importance in the locality history. And to become familiar with that patrimony, there is a need to analyze all the components of the built patrimony of that locality (piece by piece), drafting their observation sheets and a synthesis – locality card, with an ampler content that the historic locality card mentioned by the city planning methodologies. This type of locality card gives important information for defining the strategies of durable development of the locality under study and for compiling the urbanism and land planning norms and regulations, for preserving and capitalizing on that locality (for instance, that locality history focusing on those events that have shaped it), data regarding the urbanistic evolution and of the built stock and their features, the critical presentation of the references and iconographic sources, the identification of the built patrimony values and suggestions regarding the

elements in need for protection. The paper herein will present, in a condensed version, the locality card of Hălchiu village in the county of Braşov.

Topography, a natural space

The locality, situated in the Ţara Bârsei depression, 15 km to Brasov and 10 km to Codlea, is one of the poles of cold (along with Bod, the next village) in this area – this characteristic strongly influences the villagers life here, from the plants that could have been planted, animals that could have been bred, to construction materials.

The village is crossed, south-north bound, by a canal called Neugraben-Vulcăniţa, built in the 15th century for the grain mill in the locality. The clay-like soil, deforested since the 15-16th centuries and deep phreatic waters have made the inhabitants use the bricks early in time and build deep cellars, which explains why the houses are not so high. The village urbanistic structure is given by Vulcăniţa, as the main roads are parallel with it. The agricultural soil was of a low quality, in comparison with the neighboring localities[1]. This situation has compelled the people there to start doing some land improvements (since the beginning of the 18th century) – drainings, soil fertilizations, thus changing the landscape – and look for alternative professions: crafts, carting,[2] etc. All these have contributed to the inventive spirit and the ability to accept novelties for the Hălchiu inhabitants.

Background

Hălchiu is a multi-ethnic site (Romanians, Saxons of Transylvania, Romanis), situated in the former site of Saxon colonization area in Ţara Bârsei. There were found traces of living from the Bronze Era and Roman coins, but its history starts in the Middle Ages. Hălchiu is attested in the official documents in 1377 and considered a secondary colonization site (by tradition, most of the inhabitants were coming from

Codlea and Feldioara). The tradition still preserves the name of the village ‚founder' – Haldebotschi (Hiltwin) – whose ‚portrait' constitutes the village coat of arms.

Some important events will be mentioned below, as shown in the references or inventory, regarding the village evolution, and which have had a great influence on it:

- Sec. XIII – the building of an early gothic church – a proof for the existence of the locality at that time. The church was rebuilt at the beginning of the 15 century and surrounded by a fortified area, doubled by an exterior yard in the middle of the 16th century. The church fortification has influenced the Hălchiu structure, as the roads network needed to provide the quick access of villagers to the fortification; around it, a non-built area had to be maintained, for defense purposes; this area was occupied in the latter half of the 18th century, when the fortification proved useless. In 1802, a part of the church collapsed because of the earthquake and replaced with the present one. The inside was demolished, in stages, during the latter half of the 19th century.

- 1424 – the Vulcăniţa canal was built, and it became the main development axle of the locality.
- 1510 – the locality had circa 100 households… a village clerk, a teacher….[3] The first nominal list of the taxpayers in 1526, shows that all the inhabitants were Saxons of Transylvania. In 1711, the first families of Romanians were documented (8). In 1833, there were 377 Saxon households, 66 Romanian and 20 Romanis. In 1857, there were 475 total, in 1880 – 485 houses, in 1899 – 411 Saxon houses and 99 Romanian. In 1900, there were 530 brick houses and 66 wooden houses[4]. In 1910, the number of brick houses has risen to 625. In 1966 – 982 houses and in 1971 – 1171 of households.
- 1523 – the first large fire (in a long series of them), recorded in the official documents. The most harmful fires were in 1586[5], 1632[6], 1688[7]. The latest general fire occurred in April 1817, when almost the entire locality burned down (238 households). These fires, devastating for large parts of the locality as they happened until the beginning of the modern era, plus the habit of burning down the houses of the families dying during epidemic times – they would be the reason that explains the small number of houses before 1800 or even 1830.
- 1729 – the gunpowder cooker is mentioned, which meant an important source of income for the community and it contributed to the loss of the old constructions as their remainders were used as a raw material for gunpowder.

- 1791 – as a consequence of the Tolerance Edict, the Orthodox Church could be built, and after the Concivilitate Edict, the Romanian district was able to expand and build whatever needed for its functioning: confessional school (1875), public hall, etc.
- 1796 – the number of weaver craftsmen in Hălchiu was enough for them to found their own guild.
- 1861 – Vulcăniţei regulation
- 1880-1885 – the regulation of streets, arrangement of the gutters. After the regulation process, there was allowed to expand the houses by occupying the very wide sidewalks (8-10 m) – thus, the image and routes of the medieval roads were affected.
- 1885 – the opening of the Hălchiu postal office
- 1888 – sugar cane started to be cultivated and, shortly, turned into the main income source of the inhabitants.
- 1894 – During the Fusion period, ample works of drainings were done and helped extend the site agricultural territory. There occurred forms of association for the inhabitants, both in agriculture and breeding pedigree animals. The economic evolution has triggered the same in construction. About half of the inventoried houses belong to the 19-20th centuries, for the annexes – stables, barns, coops that were built following models suggested by the agricultural schools – their percentage was higher, giving the impression of a developed agriculture, of a semi-industrial level.
- 1895 – the demolition of the Evangelical Church fortification and occupying the free space with constructions of public interest (the new school, public hall, etc) which changed the lanscape of the locality center. The almost urban face of the locality was completed by building, in 1905, of the country inn with casino by the Vulcăniţa Bridge. Another change was in demolition of the fortified site and disappearance of the cellars – but every household built a pantry room to keep the lard bacon.
- 1908 – the Electrical Factory was built
- 1909 – the Public Bath House was built
- 1930 – there were 79 factories in Hălchiu
- 1934-1935 – after the Great Union, the State Romanian School was built

- 1945-1946 – the expropriation of the Saxons lands and households, along with the coming of colonists from various areas, with a different living civilization. In over 10 years, starting with 1956, the households were given back, the colonists were put in possession of land (their district were eastwards, an extension of the locality).
- 1945-1950 – the GAS and GAC were founded, thus changing the locality image by abandoning the agricultural annexes in the households, while a part of them turned into habitable spaces.
- 1965-1970 – building blocks in the vicinity of the Evangelical Church and on the site of former tithing penthouses has modified the historic center of locality.
- 1990 – the Saxon population exodus is completed (started in the 70's). The change of the houses owners lead to modifications of their exterior look.

Type of site and locality evolution. The age of constructions

Hălchiu is a site closed in nature, developed along a regular network of roads, north-south bound, parallel with the Vulcăniţa valley. There is an only one transversal road that marks, where Vulcăniţa crosses, the village centre of gravity is – the place where there is a higher concentration of public interest buildings or with a special purpose (church, city hall, school, public hall, etc). This is where all the village roads intersect one another. Save for this bridge and some new bridges, built on the outskirts, the communication between the two halves of the village is done by foot bridges.

The image of the village is of a compact site, wide roads, bordered by shallow ditches and sidewalks that sometimes keep the 6-10 m-width, except for Uliţa Noi-Neugasse and the Romanian district. The houses, with a rectangular plan and short side facing the street and looking like ground-floor, are built in a continuous front. The facades have simple decorations, mostly around the windows and on the flat pinion, excepting for the central area where the houses have two stories and rich, eclectic decoration.

As any multi-ethnic and pluri-religious village in the former area of Saxon colonization in Transylvania, Hălchiu was organized, until the 70's in the 20th century, into ethnical and religious districts. The Saxons were covering most of the village, except for ‚Biserica Română' and ‚Prin Români' roads, for the Romanian district; Romanis were living in the western end of the ‚Prin Români' road.

The first documentary mentions about the Hălchiu urbanistic structure dates from the latter half of the 16th century; there were Mühlgasse, with 25 houses and Türkgasse, with 83, Hintergasse shows in the 19th century, and the last one is Neugasse, followed by the Romanian neighborhood roads.

On the Military Josephine map (The Jopsephine Cartographhic department), drawn between 1769 and 1772, Hălchiul has the structure of a present village (in its nucleus), excepting the Neugasse road and of the Romanian district roads. On the Francesco Josephine map, at the end of 19th century, there were mentioned all the streets of the historic locality, and the Eugen Zako plan in 1906 was the closest to the image at the end of the 20th century, save for the colonists' district.

From the point of view of occupying the lots, the Josephine cartographic documents record households with two houses, located on the long sides of wide lots and an annex, in the back of the yard, while all the other maps and plans register narrow and long lots, with only one house.

As a result of the inventory, we have noticed that the lots sides are approximately equal in the historic area of the village – the Saxon district: circa 15-20 m and depth in dependence of topographical factors, the Romanian district: circa 10-15 m, small depth, with small lots where the annexes barely fit, as the yards do not have gardens. The historic surface of the locality has stayed the same until the first half of the 20th century. After 1960, when the Saxons came back to their properties, the colonists here were given construction lots in the east – 11 Iunie and Tudor Vladimirescu roads. At the same time, at the northern end of Biserica Română road, in the former garden of the state school, 15 households were built; in the northern end of Niedergasse, circa 10 households, in the end of Mühlgasse, in the former canal of Morii, there were five and at the north and south ends of Hintergasse, 5-6 households.

From the perspective of urbanistic evolution of the village and after the inventory, we have noticed the following:

- the space around the fortification had been occupied in the middle of the 18th century, for ex the house at nr. 9, dated 1768 and house nr. 465, dated 1761.
- The historical limits of the Saxon district, documented in the inventory, coincide with its modern limits. Thus, at the end of 18th century, Obergasse almost had its size, where the house nr. 31 (located towards the southern end) is dated 1799; the same for Mühlgasse, where the

houses 106 and 107, at the end of it, are dated 1793; the oldest house on Neugasse, 169, at the end of it, is dated 1802 and the present limit of Türkgasse – house nr. 206 – is dated 1795: even Niedergasse, later shaped due to the swamps in the area, has dwellings in its northern end that are dated at the end of 18th and first quarter of 19th century; nr 398 from 1790 and 442 in 1826. The east side of Hintergasse has compact areas with houses dated in the 17th century (548-549 in 1777, 578 in 1758). Along with reaching the locality limits, as said before, the area around the fortified church has been also covered.

The important buildings of the Saxon district are grouped around the Evangelical Church, in the center of locality, close to the Vulcăniţa- Neugraben Bridge. The silhouette of the church, similar with the Biserica Neagra in Braşov, is a significant element in the overall image. The Church, built at the beginning of the 19th century, is a tall building, with no precise architectural style, which preserves only the steeple tower and the western portal from the previous churches. The Church is surrounded by buildings that are meant for administration, education and pastime activities: schools, kindergartens, gym, public hall, an inn with a casino and library (at numbers 469, 470, 471, 2 and 8), city hall (at nr 1). These buildings are different from others, both by their ample volume and location to the street, as well as the eclectic carefully performed decoration. Two of them – the old boys' school 1820 and the city hall 1848 – are among the oldest buildings in that geographical area.

There are also two other important buildings in the vicinity of the church: the preacher's house, the notary's house, the houses of teachers and the parochial house are different from the usual buildings by size and decorations.

The officers' barracks and house at nr 197 and 196, at the western end of the locality, built in 1862 by the community contributing and expanded in 1902, are the largest buildings of this type in a rural locality in Ţara Bârsei and preserves very well the old decoration.

A novelty in the rural space is the former hotel, including a bank headquarters and a restaurant at nr 124, built in 1937, reminds of the balneary architecture of the era, by simpler facades and the attic windows ledges.

The public stables, a landmark of the Saxon villages, are near the center, at nr 20. The intendant's house, dated 1775, is no different from the common houses in the locality, and the stables, whose shape had been influenced by the School of Agriculture in Feldioara, are similar to those in the

richer households in the village. The postal office, at nr 10, built at the end of 10th century, looks like an urban store, and the former dairy – a simple, ground floor building – is visible as it is located in the middle of a large free space, by the bridge and the inn.

The other buildings of public use or with a special purpose in the neighborhood are situated towards its outskirts:

- the small grain mill, dated 1905, is towards south, beside the big mill, replaced by a belt making factory in 1920;
- the slaughterhouse, built in 1910, is in the north, at nr 410;
- the new mill and the electrical factory, built at around 1909, with the extension in 1926 and 1941, are still situated towards north, outside the village.

The industrial spaces, located either on the outskirts, as the malt drying factory at nr. 42-43, the belt making factory at 52, or in the center – the deli factory at nr. 224. The malt drying factory is different by its nucleus of social architecture. The deli factory has a special impact on the image of the locality center by the Art Deco decoration. The pig breeding farm – a parallelepiped building, with a false brick look, which preserves a part of the interior installations, reflects the development level of animal breeding in Hălchiu.

All these buildings influence the image of the locality by the same amplitude of the volumes that is specific to the representative buildings of the village, doubled by the neat decoration of such buildings, with a practical finality. For the belt-making factory, it is worthwhile mentioning the co-existence of the factory and of the owner's house within the same lot – one of the very few buildings villa type in the rural part of Ţara Bârsei.

The buildings with a special purpose, mostly the commercial ones, are concentrated in the central area and in Turkgasse. Unlike the similar spaces in the rural environment, functioning with minimum arrangements, such spaces in Hălchiu are rather close to the ones in the urban area.

There are only a few traces of the craftsmen workshops: for the weaver shops, the only sign is the shuttle engraved in the house pinion at nr 169, built in 1802; the Th. Wagner tanner's pools at nr 398 are clogged and covered in weeds; the pastry at nr 466 only kept the ovens in the basement.

The spaces of public use or with a special purpose, similar to the community buildings, prove the same quick assimilation of the urban influences or modern ideas, specific to the village. For instance, the graveyard, moved on the current site in 1831, is typical for the Evangelical crypts in the more developed

villages in Ţara Bârsei, plus that it has a chapel of an urban influence. Other two spaces that exceed, by size and organization, similar arrangements in the neighboring villages, are the swimming place, built in 1909 and the sport field and the park around it (1931). The two spaces, forming an ensemble, are in the south-eastern part of the locality, making a green area in this space lacking tall vegetation. There are still visible the main alley and paths of the secondary ones, the swimming place and a part of the wooden chalets.

The village never had a market in itself; the place marked as such in the E.Zako 1906 plan was calmost on the inn site. The present center of village has no special features; rather, the name of 'center' is given by the crowdiness of buildings of common use or with a special purpose in this perimeter and by the chestnut trees plantation in front of the Evangelical church – the former dancing area in the open. The Center groups, on the right shore, next to the church, all the buildings with a spiritual and administrative function of the community; the left shore hosts all the commercial and industrial ones.

The longitudinal streets, parallel among them and with the river, have (like most Saxon villages in the area), a straight direction, a 8-10 meter width, not very deep ditches and wide sidewalks; the sidewalks have 10 m in width where the medieval sizes are preserved (at the western end of Türkgasse). In Türkgasse, Niedergasse, Obergasse, remains of the former tree plantations are kept along the ditches. In the central area, by the former dairy farm, there are a few metallic pillars of the first electricity network in the village (1909).

Except for Neugasse, which did not have communication with the rest of the village but by Mühlgasse until the end of the 19th century when the road stretching between 132 and 170 was opened, the others were able to communicate with the center via secondary roads, narrow, with one side common with the households.

The house is located right at the lot street limit (the narrow side), two windows on the facade and a roof in partial sides, with a pinion. The oldest buildings identified date back in the middle of the 18th century. The oldest houses were at numbers 577-1754 (Hintergasse) and 66-1753 (Obergasse). It is worthwhile mentioning the Hintergasse eastern front, starting from its historic northern limit – this front is dated or datable 2/2 and 4/4 mainly in the 18th century (for all its length, 547-577) – quite rare for

that area: nr. 548 and 549 date 1777, 577-1754, 578-1758. Until the fourth quarter of the 19th century, the regular houses in the village used to have to rooms in a row: the fire making and the living ones. The rooms had ceilings of fake beams; there was only one house identified with arched ceiling – nr. 569.

At the end of the 19th century, the houses floor plan went from three rooms in a row, with access through the median one. At the same time, the enhanced porch, partial, unhooked or portico-like, with wall pedestal and wooden pillars. The size of the porch, thickness and shape of the pillar were different in dependence with the owner's social status. The most enhanced porches, in the central area, have thick, fashioned pillars (house nr 44). The partial basement, only beneath the living room, will be dominant until the 1830's. Since very early in time, the basements were covered in brick arches – during inventory, there were just a few buildings identified as having been built before 1775-1780, keeping the basements with fake beam ceilings. Until the middle of the 19th century, semi-cylindrical arches were used and very rarely semi-cylindrical arches with stays. What is specific to the village is the early emergence (cca 1850) of the cross Springer stays (house nr 44), while the bolts on metallic beams will come at the end of the 19th century and the concrete ceilings at 1920-1930. The construction material used was the brick, with soil or lime mortar as binding materials. The stone was very little used, mainly for foundations and pedestals. The traditional height differs from many of other Saxon villages in Ţara Bârsei. Until 1860-1870, due to the very deep phreatic water, the houses also had deep basements, marked by a small hole in the facade axle and their height as one-storey buildings. After 1860-1870, there were more and more buildings with tall basement. At around the middle of the 19th century, a new type of developed house, with two storeys and a compact plan. The influence of the architecture in the neighboring villages was in the fact that the houses had the kitchens at the ground level and so was the room above the basement. From the ppoint of view of forms and decorations, we mention the following: the pinion has a triangle shape until the middle of the 19th century and flat afterwards. The skylights of the pinion, rectangular in shape, were in a number of three until the 18-19th centuries (two, afterwards). The decoration was firstly concentrated on the pinion and consisted in vegetal engraved motives; this type of decoration was used until the middle of the 19th century; after that, the decoration was shaped in the plaster, of an urban influence. Starting with 1870, and mainly at the end of the 19th century, the eclectic decoration became general, especially for the elite houses, in the central area. The extension of the habitable space was done by adding rooms in a row. Another way

(at the end of 19th – beginning of 20th) was to build rooms above the stables. An initial shelter for the seasonal workers, this method generalized after 1950.

The household is usually organized in right corners. In the same row with the house, there are the house of the elders, the summer oven room, penthouse, stables – and the big wall-built penthouse is in the backyard. As for the earliest forms, the oven room did not have any windows, but only a large door,with two folds – later on, the summer kitchen added habitable space. The stables had multiple compartments, for different categories of animals. Until 1870-1880, the stables were short, with tall roof and skylight for hay. After this date, the two-storey stables are more and more frequent, where the superior storey was used as a warehouse or a habitable space.

The stables at 19-20th centuries have very wide eaves, supported by angled, graded wind braces. For rarer cases, the stables for female buffaloes were located on the opposite side of the stables for bovines and horses and had wooden walls. At first, the facades of the stables were not decorated –as we get close to the inter-war period, the yard facade tends to extend, in simpler forms, onto the stables facades (drawings, shaped doorway or doorways of fake brick). The penthouse is made of wall, and only the more modest households had wooden ones. Until the end of the 19th century, the penthouses were larger and shorter, with a roof with partial sides and flat pinions; the penthouses built afterwards are narrower and taller, with a roof with triangular pinions.

During the inter-war period, the lateral descendent barns. Around the beginning of the 20th century, there emerged the short plunk warehouses (on the opposite side of stables) with a descendent roof. After demolishing the fortified yard of the Evangelical church, there were seen small rooms for lard keeping, in the opposite corner from the house, leaning against the tall wall-made fence. A rare element, only present in the developed households and absent in other close villages, was the gazebo. This was either a terrace with a protective wall and wooden pillars, by the summer kitchen, or a octagonal kiosk with a pyramid-like roof and a flag on top, located in the middle of the yard.

As in other villages in Tara Bârsei, we notice a type of house that is specific to the above-average inhabitants, different in height and larger floor plans – in recent times, the number of rooms. The oldest house like this is at nr 124, dated 1840. The most of them are in the central area – in Obergasse, Mühlgasse, Türkgasse and date between the end of the 19th century and beginning of the 20th. Majority of the houses that have been inventoried are dated from middle of the 19th and onset of the

20th. As for the annexes, one of the oldest is the porch, dated 1839, belonging to the household nr 12, or the one in 1834 at nr 234 – or the one at nr 111, dated in 1854.

An even rarer example of a space of public use is the ‚equipment yard', where each neighborhood was keeping the threshing machines and the other that were public property.

The Romanian district has its main buildings of public use spread along the entire main road length - Uliţa Bisericii Române. At the border between the Saxon and the Romanian districts, there is the Orthodox Church, dated 1791, typical for the Orthodox churches at the end of the 18th century in Ţara Bârsei, from the social category of the founders and also the plan, shape, dating, style of the mural painting. At the end of the street, the state school was built in 1934 on a land belonging to the church – along with a house for the teacher that dominates the street image by its volume. Half distance between these two buildings, there are other two, of public use – the Orthodox confessional school and the Orthodox parochial school.

The former is one of the oldest in that area. The latter, dated 1852, one of the oldest in the neighborhood, has been updated. The public hall, at nr 458 in the Saxon district, documents the moment when the Romanian community takes hold of its rights. The Romanian households are no different from the ones in the Saxon district, in terms of organization, except that the component elements are smaller, not only because of the economic factors but of the lot sizes. The houses – same location, decoration as the average and modest in the Saxon district. As said before, the oldest building in the Romanian district is the Orthodox parochial church, while the others are dated end of 19th and beginning of 20th – an era of maximum site development. A certain social stratification, as the most modest houses in the Romanian district were in the ‚Prin Români', or ‚Şirul Văii'. By tradition, there were still wooden houses until the 50's in the 20th century.

As a result of the inventory in Hălchiu, we have noticed that:

- the village preserves, in an originary state, the medieval roads network and the look of a closed village, developed along a regular roads grid.
- It keeps the authenticity of the district-like organization, typical of a Saxon colonization village in Transylvania. The historic aspect is not totally changed
- It saves the historic substance of the latter half of the 18th – 19th century, in an originary state, combined with the authenticity of the facades decoration, as well as a number of houses specific to various epochs and social categories at that time;

- In comparison with similar villages, it still has a great number of buildings of public use or with a special purpose, thus showing the organization of an extinct ethnical and religious community;
- There is still a large number of buildings that are significant for the development of technique and industry, similar with other villages in Ţara Bârsei;
- The village keeps traces of agriculture evolution during the Middle Ages and modern era – the network of sewers for draining the agricultural land and for improvement of its quality, or examples that document the emergence of a semi-industrial agriculture (pig breeding farm).

In a nutshell, we can surely state that the Hălchiu village is worth being preserved as a site of historic significance – thanks to its keeping of the architectural, planning, urbanistic features and preserving the main buildings of public use in their originary state, the high density of buildings with a well-defined historic value and dating engraved on them.

ANNEX 1

Map of Hălchiu

A – The Orthodox Confessional School (284)
B – The Orthodox Cemetery
C – 'Casa Rece' (Orthodox Cemetery)
D – Swimming Pool area
E – The Evangelical Cemetery
F – The Chapel of the Evangelical Cemetery
G – The Yard of the Saxon Association on Niedergasse (438-437)
H – The Mayor House (pre-war, 46)
I – Park, sport field
J – A roadside cross in the 'neighborhood', on the extension of Romanian Church Street
K- Diary farm
L – 293; M – 285
N – 276
O – The 'small' mill, with the miller residence
P – 318, R – 320
S – 325; T – 330
U – 331; V – 333
X – 372
1 – City Hall

2 – Saal
8 – Michael Roth Drugstore
42-43 – the former malt dryer house
52 – the former factory of belts making
126 - the Hotel
195 – the former precinct of gendarmes and canteen
248 – The Orthodox Church
270 – The Romanian State School
286 – The Orthodox Parochial House
303 – Wirthaus
303 A – Firefighters
410 – the slaughtering house
458 – The Romanian community hall
469 – The Evangelical School for boys
470 – The Evangelical Kindergarten
471 – The Evangelical School
472 – The Evangelical Church
581 – The Evangelical Parochial House
586- The Mill

References

Rotbächer, Ernst, *Heldsdorf. Monographie einer Burzenländer Gemeinde*, Kriterion Verlag, Bukarest, 1977.

Nicolae Pepene, Gernot Nussbächer, Bogdan-Florin Popovici, Daniel Paşcu, *Hălchiu – Heldsdorf – Höltövénz. O istorie în imagini*, Editura Suvenir, Braşov, 2007.

Das Burzenland.IV.1. Die Dörfer des Burzenlandes, Braşov, 1929

Wachner, Heinrich, Kronstädter Heimat-und Wanderbuch, Kronstadt, 1934

Notes

* National Institute of Patrimony, Bucharest

[1] In 1701, the village had only 119 hectars of agricultural land, and almost all the nothern and north-western side was covered in swamps. Even since the end of the 18th century, works of land improvement have been done – drainings, soil fertilizations, where parts of the draining sewers are still present on the outside of the present village. These works have raised the agricultural area 10 times, to 1600 hectars (until 1883). The value of the livestock was placing Halchiu, in the same year, on the 10th out of 22 Saxon villages in Transylvania. In 1930, as a result of drainings, the agricultural area had reached 2240 hectars. The successive extensions of the agricultural areas were accompanied by times of economic and building development.

[2] In 1796, the weavers' guild was present, active until 1860, and the carting was the favorite tangent profession until the railway emerged.

[3] Hălchiu- a history in images… p. 9

[4] houses with wooden structures and various fillings (fachwerk), as wood was very expensive in the village

[5] it ruined almost ½ in the village

[6] only 17 households were left standing

[7] the entire village burned down

DOCUMENTELE CARTOGRAFICE.
Instrument de lucru pentru studiul ansamblurilor nobiliare rurale construite în Ţara Românească pe parcursul Evului Mediu

Lector univ. drd. arh. Ioana – Maria PETRESCU*
Lector univ. drd. arh. Bogdan STANCIU*

Rezumat: *Dispariţia parţială sau totală a multora dintre reşedinţele nobiliare din Valahia constituie un impediment în cercetarea acestui program de arhitectură. Documentele cartografice, ca instrument de lucru în cercetarea problematicii reşedinţelor nobiliare din Ţara Românească, ar putea constitui, prin reliefarea diferitelor tipuri arhitecturale cunoscute, punctul de plecare pentru alcătuirea unei hărţi complete a curţilor boiereşti medievale. Prin procedeul sus menţionat s-ar aduce completări studiilor deja existente referitoare la nucleul constitutiv al ansamblurilor formate din conac + biserică paraclis, prin definirea relaţiilor curţilor nobiliare cu mediul înconjurător, cu satul, cu peisajul, drumurile principale sau cursurile de apă.*

Cuvinte cheie: *documente cartografice, ansambluri nobiliare rurale, Ţara Românească, Evul Mediu*

Arhitectura curţilor boiereşti din Ţara Românească şi Moldova este un subiect abordat de cercetători din diverse domenii. Cu toate acestea, problema ansamblurilor nobiliare din spaţiul românesc extracarpatic, nu este pe deplin înţeleasă. Dispariţia parţială sau totală, a multora dintre reşedinţele ridicate, cândva, de familiile boiereşti, pe moşiile lor, constituie un impediment serios în cunoaşterea acestui program de arhitectură.

Până în prezent, studiile de specialitate dedicate curţilor boiereşti din Valahia, s-au aplecat îndeosebi asupra nucleului constitutiv al acestor ansambluri, format din conac şi biserica-paraclis. Care a fost, însă, relaţia curţilor boiereşti cu mediul înconjurător, cu satul, cu peisajul, cu drumurile principale şi cursurile de apă? Iată câteva aspecte cărora nu li s-a acordat importanţa cuvenită, deşi ele ar putea aduce un plus de informaţie pentru o mai bună cunoaştere a domeniului în cauză.

O cercetare în această direcţie ar trebui să înceapă cu analiza documentelor cartografice ale Ţării Româneşti, redactate începand cu secolul al XVIII-lea. Dintre hărţile cunoscute nouă, şi posibil de cercetat, cele mai edificatoare sunt ridicările topografice militare. Astfel, informaţiile grafice furnizate de acestea, coroborate cu datele din diversele tipuri de izvoare şi din literatura de specialitate duc la crearea unei imagini de ansamblu coerente, cu privire la amplasarea curţilor nobiliare în spaţiul geografic valah.

Harta stolnicului Constantin Cantacuzino

Ţara Românească a figurat în documente cartografice înca din secolul al XV-lea dar primele reprezentări realiste ale spaţiului valah au fost realizate abia după anul 1700, o dată cu naşterea

cartografiei ştiinţifice. În veacul al XVIII-lea, ofiţeri aflaţi în slujba armatelor austriece sau ruse, au întocmit mai multe hărţi redând atât cadrul geografic cât şi împărţirea administrativă a Moldovei şi Valahiei. Deşi aceste documente nu sunt întotdeauna complete, unele prezentând erori evidente, ele constituie un material util pentru geografi şi istorici dar şi pentru alţi cercetători.

Prima hartă importantă a Valahiei se datorează stolnicului Constantin Cantacuzino. Din câte se pare, ideea alcătuirii unei hărţi a Munteniei a început să se contureze în martie 1694, în urma unei întrevederi pe care acesta a avut-o cu contele Marsigli[1]. Lucrarea a fost executată, însă, la rugămintea lui Ioan Comnen şi Hrisant Notara, prieteni ai stolnicului, ale căror nume figurează de altminteri şi în legenda hărţii. Desenul, realizat probabil în 1698 – 1699, a fost dus şi publicat la Padova în anul 1700, cu ajutorul lui Notara[2]. Documentul a început să circule în cercurile ştiinţifice la scurtă vreme după tipărire, unul dintre primii cărturari care s-au folosit de el fiind însuşi profesorul lui Dimitrie Cantemir[3]. În 1718, Anton-Maria del Chiaro introduce în lucrarea sa o reproducere, de dimensiune redusă, a hărţii lui Cantacuzino[4]. Pentru mult timp – mai precis până în decembrie 1927, când Dimitrie Dimăncescu descoperă la *British Museum* unul dintre exemplarele hărţii – opera cartografică a stolnicului nu a fost cunoscută decât prin intermediul copiei făcute de secretarul domnitorului Brâncoveanu[5].

Harta lui Costantin Cantacuzino este compusă din patru carouri însumând 132 x 64 cm, pe care sunt figurate elementele semnificative ale cadrului geografic şi politic al Munteniei. Autorul ilustrează principalele forme de relief, indică pădurile şi trasează cursurile de apă, lacurile şi bălţile. Alături de acestea, Cantacuzino menţionează şi ocnele, minereurile de fier, regiunile cu vii renumite precum şi locurile în care existau vestigii arheologice semnificative. De o importanţă deosebită sunt informaţiile cu caracter administrativ. Astfel, pe desenul stolnicului sunt arătate hotarele ţării şi ale celor 17 judeţe în care era împărţită Valahia. De asemenea, în hartă sunt trecute o parte din localităţile existente la acea dată; autorul a ales, probabil, să le menţioneze numai pe cele pe care le considera mai importante[6].

Printre cele 549 de aşezări menţionate în lucrarea cartografică a lui Cantacuzino – la care se mai pot adăuga şi 73 de mănăstiri mari şi mici – sunt amintite nu numai oraşele şi târgurile[7] ci şi satele. Rolul şi importanţa localităţilor sunt indicate printr-unul sau mai multe semne grafice, trecute lângă numele acestora. Simbolurile – a căror semnificaţie este explicată în legenda scrisă în greacă şi latină[8] – ne ajută să facem deosebirea între oraşele şi târgurile obişnuite şi cele în care se aflau episcopiile şi scaunul domnesc, între satele în care existau curţi boiereşti şi cele simple, între mănăstirile de călugari şi cele de maici[9].

Printre cele 23 localităţi însemnate în hartă cu simbolul corespunzator oraşelor şi târgurilor, se numărau şi *Cerneţii*[10], *Brâncovenii*, *Gheorghiţa* sau *Gherghiţa* şi *Hodivoaia*, decăzute, în cursul secolelor al XVIII-lea sau al XIX-lea, la nivelul unor simple aşezări rurale[11]. In mod inexplicabil, nu face parte din această categorie *Vălenii de Munte*, cândva reşedinţă a judetului *Săcuieni* sau *Saac*, al cărui teritoriu a fost împărţit între Prahova şi Buzău[12]. Nu ştim dacă această eroare este o scăpare a stolnicului sau a celor care au tipărit harta. În privinţa satelor, se observă că 76, din totalul de 526 de aşezări rurale menţionate, au curţi boiereşti, repartizarea acestora fiind următoarea: 11 în *Ilfov*, 9 în *Prahova*, câte 7 în *Argeş* şi *Vlaşca*, câte 6 în *Dâmboviţa* şi *Romanaţi*, câte 5 în *Dolj* şi *Olt*, 4 în *Mehedinţi*, câte 3 în *Gorj*, *Ialomiţa* şi *Buzău*, câte 2 în *Vâlcea*, *Muscel* şi *Râmnicu Sărat* şi una singura în *Săcuieni*. În judeţul *Teleorman* nu este figurată nici o curte boierească.

Comparând harta Cantacuzino cu documentele cartografice de la sfârşitul secolului al XVIII-lea sau începutul secolului următor, observăm că nu toate satele cu reşedinte boiereşti, figurate de stolnic, se regăsesc şi pe acestea din urmă. *Brătăşanii* din *Romanaţi*, de exemplu, unde îşi aveau curtea boierii cu

acelaşi nume, dispare de pe hărţi; pe la 1770, în locul acestui sat apare o aşezare rurală numită *Şopârliţa*. Din documentele cercetate până în prezent nu am reuşit să aflăm dacă este vorba despre o simplă schimbare de nume sau daca *Şopârliţa*, care există şi în prezent, este un sat nou înfiinţat, în apropierea sau chiar pe locul vechiului *Brătăşani*[13]. Faptul ca în imediata apropiere a *Brătăşanilor*, pe malul râului Olteţ, există şi Schitul *Crivina*[14] – construit în vremea lui Matei Basarab şi distrus, probabil, în cursul secolului al XVIII-lea – ne determină să acordam mai multă atenţie ultimei variante. Nu se mai găsesc în hărţile ulterioare lucrării stolnicului nici satele cu reşedinţe boiereşti de la *Zănoaga* din *Prahova, Obidiţi* din *Ialomiţa*, *Negoeşti* din *Muscel*, *Grebleşti* din *Argeş*, *Belcin* din *Dolj* sau *Buiceşti* din *Olt.* Nu avem informaţii dacă aceste sate au dispărut, pur si simplu, ori şi-au schimbat denumirea. Există şi unele aşezări care, ca urmare a modificării limitelor administrative, au trecut în alt judeţ. Bănuim că este cazul localităţilor *Ciocăneşti*[15] şi *Copăceani*[16] care la 1700 aparţineau de *Vlaşca* sau al satului *Măgureni* din *Argeş*[17]. Nu putem să nu remarcăm lipsa câtorva curţi boiereşti pe care astazi le considerăm a fi fost importante; dintre acestea enumerăm reşedinţele de la *Hagieşti*, *Coţofeni*, *Băjeşti*, *Piscani*, *Retevoieşti* sau *Hereşti*[18].

Documentele cartografice realizate în cursul secolului al XVIII-lea, în special cele redactate de militarii austrieci în timpul războaielor din 1768 – 1774 şi 1787 – 1791, oferă o cantitate de informaţii mai mare decât harta Munteniei din 1700, lucru care nu diminuează, însă, importanţa operei cărturarului valah[19]. Dintre lucrările cartografice privitoare la Ţara Românească, executate la sfârşitul secolului al XVIII-lea, considerăm că merită o atenţie deosebită memoriile lui Bawr, editate în 1778 şi harta Specht, executată în 1790 – 1791. Informaţiile furnizate de cele două documente, îndeosebi datele pe care ni le pune la dispoziţie harta Specht, aduc lămuriri suplimentare în unele domenii de cercetare.

Memoriile generalului Friedrich Wilhelm von Bawr

În timpul războiului ruso – turc din 1768 – 1774, cartograful austriac von Bawr, aflat în slujba armatei ţarului, a fost însărcinat cu ridicarea hărţilor Moldovei şi Munteniei. Deşi nu a putut să întreprindă investigaţii serioase în toate regiunile celor două provincii, Bawr s-a străduit să facă măsurători cât mai precise şi să obţină informaţii corecte[20]. Datele culese de cartograf, în timpul şederii sale în Ţara Românească, au fost adunate într-un volum în limba franceză, intitulat *Mémoires Historiques et Géographiques sur la Valachie avec un Prospectus d'un Atlas Géographique & Militaire de la dernière Guerre entre la Russie & La Porte Otomanne*, publicat în 1778. La sfârşitul lucrării, autorul prezintă *prospectul* unui atlas geografic şi militar care ar fi trebuit să conţină 39 de file. Pe primele file din atlas urma să fie prezentată harta topografică a Moldovei, conţinând 6 secţiuni; următoarele patru file erau rezervate Munteniei[21]. În anul 1781, la trei ani de la apariţia *memoriilor*, generalul austriac reuşeşte să publice harta Moldovei, la Amsterdam[22]. Cât despre harta Valahiei, aceasta nu a fost niciodată executată.

Memoriile istorice şi geografice ... cuprind o descriere detaliată a Munteniei şi a aşezărilor de aici, mulţimea informaţiilor prezentate de von Bawr suplinind, cu uşurinţă, lipsa pieselor desenate. Lucrarea este structurată în cinci capitole la care se adaugă şi prospectul amintit mai sus. După o foarte scurtă prezentare a întinderii şi hotarelor , cartograful austriac încearcă să schiţeze o imagine cât mai completă a ţării. Astfel, în al doilea capitol al lucrării, se fac referiri la climă, relief, bogaţii ale solului şi nu numai, împărţire administrativă, locuitori şi meseriile lor, comerţ şi religie. În capitolul al treilea sunt lămurite aspecte legate de împărţirea politică şi structura social, iar în cel următor sunt atinse chestiuni de natură fiscală şi economică. În ceea ce priveşte studiul nostru, partea cea mai interesantă a lucrării este cea care conţine lista aşezărilor din Valahia.

În deschiderea capitolului V, având titlul *Denumirea oraşelor, târgurilor şi satelor din Valahia*, von Bawr plasează un *Avertisment* prin care îi indică cititorului care sunt regiunile mai putin studiate: *„Între judeţele dintre Siret şi Olt ne mândrim de a fi marcat, cu cea mai mare exactitate, poziţia tuturor locurilor; dar în Banatul Craiovei, unde o parte a rămas pe durata întregului război sub puterea turcilor, în judeţele unde vicisitudinile războiului nu au permis efectuarea unor cercetări la fel de exacte, nu s-au urmărit decât listele şi lămuririle puse la dispoziţie de Isprăvnicii. Ne-am îngrijit ca pe hartă să se poată distinge, cu ajutorul desenului, care sunt locurile unde nu s-au putut face observaţii precise*"[23]. Analizând lucrarea cartografului austriac am observat că există lacune serioase nu numai în cele cinci judeţe ale Olteniei ci şi în Valahia, mai precis în *Argeş* şi *Muscel*. Datele furnizate pentru jumătatea de est a ţării, în schimb, arată că regiunile cuprinse între *Dâmboviţa*,*Vlaşca* şi *Râmnicu Sărat* au fost studiate cu foarte multă atenţie.

Lista aşezărilor este organizată pe judeţe, care sunt prezentate în ordine, de la est la vest: *Slam Ribnik*, *Buseo*, *Secujeni*, *Prachowa*, *Ialowitza*, *Ilfow*, *Dembowiza*, *Wlaska*, *Teleorman*, *Mustzelul*, *Argisch*, *Oltul* până în râul Olt şi *Romanozi*, *Multza*, *Dolschi*, *Gorst* si *Mehedinza*, de cealaltă parte a Oltului[24]. De asemenea, sunt menţionate raialele *Brailow*, *Giurgewo* şi *Turno*. Pentru a uşura urmărirea documentului, von Bawr nu înşiră localităţile în ordine alfabetică sau după importanţă ci le grupează, pe cât posibil, în funcţie de cursurile râurilor[25]. Enumerarea oraşelor, târgurilor şi satelor din fiecare judeţ este precedată de o scurtă descrierea a unităţii administrative din care fac parte acestea.

Prezentarea localităţilor nu se limitează la menţionarea denumirii lor decât în cazul regiunilor în care accesul cartografului şi a celor aflaţi în subordinea sa a fost restricţionat de ocupaţia turcă. În ceea ce priveşte celelalte zone ale ţării, acolo unde generalul austriac afirmă că a marcat *cu cea mai mare exactitate poziţia tuturor locurilor*, descrierile sunt mai detaliate. Se observă ca în cea mai mare parte a cazurilor, alături de numele satului sau al târgului, este indicată existenţa bisericilor sau a mănăstirior, a caselor boiereşti, morilor, iazurilor, râurilor, podurilor, viilor şi pădurilor din apropiere. În *Memoriile ...* lui von Bawr sunt amintite în jur de 2700 de sate[26], aproape 156 dintre acestea având reşedinţe nobiliare.

Situaţia prezentată în lucrare nu este concludentă decât pentru o parte a Valahiei; studiind cu atenţie capitolul V, observăm ca sunt foarte sumare nu numai datele pentru Oltenia, dar şi cele referitoare la judeţele *Argeş*, *Muscel* şi *Olt*. În acest moment nu putem spune dacă lista localităţilor din zonele amintite este completă; având în vedere că, potrivit autorului, datele prezentate au fost culese din acte oficiale[27], este de presupus că numarul şi denumirile aşezărilor reflectă, într-o bună masură, realitatea epocii. Credem, însă, că poate fi pusa sub semnul întrebării, corectitudinea informaţiilor suplimentare. Se precizează, de exemplu, că o parte din satele din *Dolj* şi *Mehedinţi*, în special cele de pe malul Dunării, sunt abandonate. Suntem siguri că principala sursa de documentare pentru acest gen de chestiuni au fost carţile de ispravnicie. Nu aveam certitudinea, însă, ca actele consultate erau aduse la zi; cu alte cuvinte, presupunem că o statistică a satelor abandonate din *Dolj* şi *Mehedinţi*, construită pe lucrarea lui von Bawr, reflectă, de fapt, o situaţie anterioară anului 1770, an în care a fost strâns materialul pentru *Memoriile istorice şi geografice...* .

Trecând în revistă satele cu reşedinţe boiereşti, din judeţele menţionate mai sus, nu putem să nu observăm că numărul lor este foarte mic – mai mic chiar decât cel din harta Cantacuzino. Stolnicul pomeneşte 2 sate cu aşezări boiereşti în *Muscel*, 7 în *Argeş* şi 5 în *Olt*; şapte decenii mai târziu, în lucrarea cartografului austriac, în *Muscel* nu este amintită nici o curte boierească, în *Argeş* apare doar o curte iar în *Olt* 2 curţi boiereşti. În *Oltenia* – cu excepţia *Vâlcei* unde, la sfârşitul veacului al XVIII-lea apar de trei ori mai multe curţi decat în prima parte a acestuia – situaţia este similară. Astfel, la 1770, sunt menţionate doar 3 aşezari rurale cu reşedinţe nobiliare în *Romanaţi*, 2 în *Mehedinţi* şi câte una singură în *Dolj* şi *Gorj*

în vreme ce în harta de la începutul secolului, în *Romanaţi* fuseseră trecute 6 reşedinţe, în *Mehedinti* 4, în *Dolj* 5 şi în *Gorj* 3. Aşa cum am arătat mai devreme, în capitolul dedicat hărţii stolnicului Catacuzino, câteva dintre curţile boiereşti marcate de cărturarul român, cum este cazul celei de la *Brătăşani*, dispar în cursul secolului al XVIII-lea[28]. Ştim, însă, că numărul conacelor care au dispărut în această perioadă este mai mic decât al celor înfiinţate în prima parte a veacului. De asemenea, ne este cunoscut faptul că stolnicul nu a menţionat toate curţile boiereşti care existau la anul 1700, ci doar pe cele mai importante. Ţinând cont de acestea era de aşteptat că numărul satelor cu reşedinţe nobiliare din lucrarea lui von Bawr să îl depăşească pe cel al curţilor menţionate de Cantacuzino. În ceea ce priveşte Oltenia, lucrurile stau invers, stolnicul indicând un număr de 20 de sate cu conace, în vreme ce von Bawr nu pomeneşte decât 13 asemenea aşezări[29]. Prin urmare, datele privitoare la Oltenia nu sunt concludente, lucru care se explică în primul rând prin faptul că autorul nu a avut acces liber în această zonă – observaţiile nefiind făcute la faţa locului.

Studiind jumătatea estică a Valahiei, mai precis judeţele situate între *Teleorman*, *Vlaşca* şi *Râmnicu Sărat* observăm că există o concentrare foarte mare de aşezări cu case boiereşti în jurul Bucureştilor. În *Ilfov*, a cărui suprafaţă era mult mai întinsă decât astăzi[30], existau 73 de sate cu reşedinţe nobiliare. Amintim, dintre acestea, curţile de la *Mogoşoaia* (*Mogoschoja*), *Dudeşti* (*Dudeschti*), *Obileşti* (*M. Obileschti*), *Creţuleşti* (*Kretschulescht*) şi *Ciocăneşti* (*Tchokaneschti*) – menţionate şi de Cantacuzino – precum şi pe cele de la *Băneasa* (*Băniasa*), *Popeşti-Leordeni* (*Leordenni*), *Baloteşti* (*Baluteschti*) şi *Colentina* (*Kalentina*). Pe locul doi, în ceea ce privea numărul curţilor, se situa judeţul *Dâmboviţa*, cu 26 de sate cu conace – multe dintre acestea aparţinând unor mari neamuri de boieri, ca Vacareştii şi Bălenii – iar pe locul trei, cu 15 aşezari, era *Prahova*, fieful Cantacuzinilor, proprietarii *Filipeştilor*, *Măgurenilor* şi *Mărginenilor*. Un număr mai mic de sate cu reşedinte nobiliare deţineau judeţele *Săcuieni* (8 sate), *Ialomiţa* (7 sate) şi *Vlaşca* (7 sate). Singurul dintre judeţele Valahiei în care nu existau aşezări cu case boiereşti – cu excepţia *Muscelului* de care am dicutat mai inainte – era *Teleormanul*.

Din lucrarea lui von Bawr reiese că o parte a curţilor boiereşti din *Săcuieni* prezintă o particularitate interesantă, care ar merita studiată pe viitor. Generalul austriac notează că la poalele munţilor sunt văi cu „podgorii locuite", şi în unele dintre satele de pe aceste văi există „case de placere ale boierilor"[31]. Printre localităţile enumerate se află *Ceptura* (*Tcheptora*) şi *Tohani* (*Tachan*)[32]. De asemenea, merită semnalat faptul că o mare parte din aşezările – cu sau fără conac – din judeţul *Prahova* au una sau, chiar mai multe mori. Un alt aspect care nu trebuie neglijat sunt iazurile şi heleşteiele care se găsesc în număr destul de mare în Dâmboviţa dar mai ales în Ilfov[33]. În fragmentul în care descrie reţeaua hidrografică a Valahiei, von Bawr face câteva observaţii cu privire la atenţia pe care o acordă localnicii amenajării cursurilor de apă. *„Am mai observat că localnicii arată o grijă deosebită înfrumuseţării surselor de apă curgătoare*", arată von Bawr, *„ le îngrădesc cu ziduri* [...] *şi le înfrumuseţează în mii de feluri diferite. Le aflăm pe lângă oraşe şi sate, pe drumurile umblate şi în locuri mai ferite. Deprinderea aceasta nu o regăsim decât în Turcia şi în ţările orientale. Nu am habar daca ea are vreo legătură cu climatul cald al ţării, dacă îşi află obârşia în vreun obicei religios ori dacă depinde şi de una şi de alta, sau poate de alte motive; ştiu numai că este o obisnuinţă de demult"*[34]. Este interesant faptul că documentele de secol XVII atestă prezenţa, în Ţara Românească şi Moldova, a câtorva meşteri de origine rusă, care se îndeletniceau cu săparea iazurilor[35]. De altminteri la finele secolului, în vremea lui Brâncoveanu, printre boieri se împământeneşte obiceiul ca în vecinatatea conacului, de obicei în zona din spatele acestuia, să se amenajeze şi un heleşteu. În momentul în care oglinda de apă devine o componentă nelipsită a ansamblurilor nobiliare, se

conturează un nou tip de curte boierească, compusă nu numai după criterii funcţionale ci şi pe baza unor principii estetice.

În ciuda lacunelor şi a erorilor pe care le prezintă, opera ofiţerului cartograf constituie un instrument valoros pentru cercetătorul care studiază Valahia sfârşitului de secol XVIII. Acolo unde este necesar, textul lui von Bawr poate fi completat cu informaţii furnizate de alte documente din epoca în discuţie. Un astfel de document este harta *Specht*, întocmită de armata austriacă între septembrie 1790 şi mai 1791. Ridicarea lui Specht, continând pe lângă partea grafică şi trei volume cu note explicative, este una dintre cele mai complexe şi complete lucrări cartografice referitoare la Ţara Românească.

Harta şi manuscrisele Specht

Una dintre hărţile de referinţă care înfăţişează Ţara Românească este cea întocmită în timpul războiului din 1787 – 1791 de cartografi militari austrieci. Această hartă a fost adusă în ţară de N. Docan, care a publicat asupra ei şi a altor documente cartografice un studiu în anul 1912[36]. Traducerea titlului hărţii este următarea: *Harta militară a Valahiei mici sau austriece şi a celei mari, care se compune laolată din 394 de secţiuni şi a fost ridicată geometric şi trecută pe curat în timpul armistiţiului dintre Imperiu şi armata turcă din Septembrie 1790 până la sfărşitul lunii Mai 1791 de către ofiţerii Marelui cartier general, sub direcţia lui, Colonelului Specht. Această hartă este reducerea la jumătate a hărţii 1/2000 zoli vienezi şi cuprinde 108 foi. Notă: Raiaua Brăilei nu a fost ridicată din cauza armistiţiului".*[37]

Harta, a fost ridicată în 9 luni şi este însoţită de o descriere foarte minuţioasă a localităţilor şi împrejurimilor acestora. Aceste documente, atât harta cât şi cele trei volume cu explicaţii, care o însoţesc, se află în colecţia Bibliotecii Academiei Române (harta face parte din colecţia Cabinetul Hărţi iar partea scrisă din cea a Cabinetul Manuscrise). În totalul ei, harta Specht formează un dreptunghi de 8,20 m lungime pe 4,62 m lăţime.

Harta austriacă este superioară celorlalte hărţi mai vechi, sau contemporane. Caracterul militar al ei şi mai ales faptul ca operaţiile cartografice, desfăşurate între luna septembrie a anului 1790 şi mai 1791, au fost precedate de observaţii şi recunoaşteri, efectuate tot de austrieci, timp de aproape un secol, sunt o garanţie a fidelităţii amănuntelor cuprinse în lucrare.[38]

Harta Ţării Româneşti, cuprinzând provinciile Muntenia, Oltenia şi Dobrogea, este formată din 108 carouri (anexa 1). Fiecare carou este reprezentat pe o planşă. Pe toate planşele este notat numarul caroului, numerele celor patru carouri cu care se învecinează, lista tuturor localităţilor care sunt reprezentate în desenul respectiv, precum şi unitatea de masură utilizată la întocmirea hărţii[39]. Scara grafică este de 1:57 600[40].

Lipsesc carourile cu numărul 1, 8, 9, 17, 35. Aceste secţiuni cuprind zone de graniţă ale Ţării Româneşti, cum ar fi zona nordică, la graniţa cu Ardealul (caroul 1 – nordul judeţului *Mehedinţi*, spre Banatul de Severin, carourile 9 si 17 – nordul judeţului *Gorj*, spre Ţara Haţegului) sau sudul extrem, pe cursul Dunării şi la sud de aceasta (caroul 8 – o parte din porţiunea nord Dunăreană a judeţului *Dolj*, caroul 35 – o mică parte din sudul extrem al judeţului *Romanaţi*, la vest de vărsarea Oltului în Dunăre).

Harta Specht, mai exact exemplarul aflat la Cabinetul Hărţi al Bibliotecii Academiei Române, nu are o planşă-legendă. De aceea interpretarea ei este dificilă, putând fi facută doar în paralel cu studierea cataloagelor scrise, care cuprind informaţii despre satele reprezentate în planşele desenate.

Harta redă cu o deosebită acurateţe grafică cursurile de apă[41], de la cele majore pana la cele mici; unele dintre ele dispărute astăzi sau având numele modificate, au ramas încă în memoria localnicilor sub denumirile vechi. Această reprezentare fidelă, împreună cu marcarea grafică a bisericilor, duce la o

identificare destul de exactă a vetrei şi a zonei ocupate de localităţi la sfârşitul secolului al XVIII-lea. Drumurile şi aşezările sunt reprezentate cu o mare acuratete, iar desenarea pădurilor pe hartă reprezintă cea mai veche şi amanunţită cartografiere a vegetaţiei arborescente din Oltenia şi Muntenia.[42]

Studiind harta, observăm ca mare parte dintre cele cca 2870 de localităţi reprezentate în ea[43] (în majoritate este vorba despre sate) au fondul construit destul de depărtat de drumurile principale de comunicaţie, de multe ori ele fiind izolate complet în zone de luminiş, în mijlocul pădurilor. Astfel, în caz de atac, acesta ar fi venit, cu preponderenţă, dintr-o singură direcţie, dinspre drum, iar pădurea care înconjură în mare parte satul, putea constitui un refugiu pentru populaţia nevoită să părăsească aşezarea.

Partea scrisă corespunzătoare hărţii este formată din trei cataloage – scrise în limba germană – care cuprind informaţii despre localităţile reprezentate în planşele desenate[44]. Fiecare dintre cele trei volume cuprinde, aproximativ, câte o treime din numărul carourilor[45]. Informaţiile sunt ordonate în tabele, care cuprind următoarele rubrici:

- *Numele localităţii*. După caz, se specifică dacă este vorba de mănăstire sau sat, iar când sub aceeaşi denumire avem de-a face şi cu o mănăstire şi cu un sat, acestea au poziţii şi descrieri diferite.

- *Distanţa.* În această coloană este dată distanţa până la cea mai apropiată localitate (al cărei nume este menţionat) prin indicarea timpului în care se parcurge această distanţă cu piciorul.

- *Poziţia localităţilor* ne dă informaţii asupra poziţionării geografice a localităţilor pe valea vreunui râu, la confluenţa unor cursuri de apă, sau pe vreo colină. Uneori, în această coloană a tabelului se specifică dacă biserica satului este pe vreo măgură care domină satul, având sau nu, în imediata vecinatate, alte case; în unele cazuri se menţionează orientarea cardinală a acestei coline faţă de sat, iar în foarte multe situaţii se specifică dacă această colină se constituie într-un punct dominant faţă de aşezare. În această rubrică mai este menţionată existenţa hanurilor, a clădirilor-staţii de poştă, specificându-se localităţile importante care sunt legate de traseul de poştă care trece prin satul respectiv. Tot aici primim uneori informaţii despre starea fizică a caselor locuitorilor şi despre tipul locuirii (compact, răsfirat sau în lungul albiei unui râu).

- *Clădiri solide.* În această coloană sunt menţionate biserici, mănăstiri, schituri, case boiereşti, curţi nobiliare, castele, ziduri de incintă, eventuale sisteme de fortificaţie. În unele cazuri se aminteşte de existenţa caselor parohiale şi episcopale, a cimitirelor, a clădirilor primăriilor. Uneori sunt indicate localităţile unde există mori, specificându-se atât râurile pe care sunt construite aceste mori cât şi tipul morilor[46]. Este menţionată existenţa unor culturi importante de viţă-de-vie, în arealul localităţii respective, ca şi existenţa, dupa caz, a caselor de la vie. De obicei este precizat materialul din care este edificată fiecare clădire sau ansamblu. Astfel, avem clădiri din lemn, cărămidă, piatra, ziduri de incintă din cărămida sau piatră, palisade din lemn.

- *Păduri şi arboret.* Se dau informaţii despre densitatea vegetaţiei, dacă există zone împădurite cu copaci groşi (specificându-se poziţia acestor zone faţă de arealul satului şi faţă de eventualul curs de apă din apropiere). Se spune dacă aceste zone pot fi parcurse cu calul sau pe jos.

- *Pajişti şi mlaştini.* Primim informaţii despre cât de uscate sunt pajiştile pe parcursul anotimpurilor, dacă ele sunt bune sau nu.

- *Iazuri.* Se descrie poziţionarea faţă de sat şi amplasarea în cadrul formelor de relief.

- *Râuri şi pâraie.* Sunt numite râurile şi pâraiele care trec prin localităţi sau în imediata vecinate a acestora, cursurile de apă pe care sunt amplasate mori; aflăm despre existenţa şi amplasarea podurilor peste râuri. Se specifică daca se formează pâraie doar cu apă de ploaie.

- *Străzi, drumuri, poteci de călărie şi de mers.* Este descrisă calitatea drumurilor, punctându-se dacă, pe vreme de ploaie, sunt proaste sau daca „pot fi parcurse cu orice vehicul".

- *Munţi, dealuri şi ridicături.* Se specifică dacă în localitate sau în imediata vecinatate a ei există ridicături; în situaţia în care există se spune dacă ele sunt semnificative, dacă domină regiunea spre văile râurilor sau spre localităţile apropiate. Trebuie semnalat faptul că, acolo unde este cazul, se precizează că *„ridicăturile au structura astfel încât să se poată aduce pe ele artilerie grea"*[47].

În *Manuscrisele Germane* primim multe informaţii despre locuinţele boierilor. Aceste date se referă în primul rând la materialele din care sunt construite casele. Astfel, avem case de piatră, caramidă, lemn. Din pacate, în cele mai multe situaţii nu sunt specificate materialele de construcţie.

În cazul hărţii Specht, repartizarea aşezărilor şi a curţilor boiereşti pe judeţe este mai dificil de urmărit, în document nefiind indicate limitele administrative ale unităţilor teritoriale. Din numărul total de 310 reşedinţe figurate în cele 108 carouri ale hărţii, în „mica Valahie" se află în jur de 80, de cinci ori mai multe decat în lucrarea contemporană a lui von Bawr. Restul ansamblurilor nobiliare sunt repartizate, neuniform, în „marea Valahie". Aşa cum am observat, mai devreme, în celelalte documente prezentate, există o tendinţă de concentrare în jurul capitalei şi a oraşelor Târgovişte şi Ploieşti. De asemenea, în lungul râului Argeş, se gaseste un număr destul de ridicat de curţi. Se constată acest lucru urmărind carourile care corespund acestor zone, carouri în care se numără pana la 30 de curţi[48].

Reşedintele nobiliare propriu-zise sunt clasificate în trei categorii: case boiereşti, reşedinţe nobiliare şi castele. La casele boiereşti, în unele cazuri, se precizează dacă sunt înconjurate de zid de incintă din cărămidă, rare fiind situaţiile când este menţionată existenţa vreunui turn (de cărămidă sau lemn). În tot cuprinsul lucrării găsim doar trei cazuri unde se indică existenţa palisadelor, ca sistem de fortificaţie a curţilor nobiliare; două situaţii sunt menţionate în sate din judetul Argeş. Astfel, în caroul nr. 39, în satul *Radukan* (rămas încă neidentificat, probabil având numele schimbat), situat în nordul judeţului Argeş, avem: *„Două biserici de cărămidă,...care, împreună cu curtea nobiliară solidă, sunt înconjurate, de jur împrejur, de palisade de lemn"*[49], iar în caroul nr. 51, în satul *Vulpest* (identificat cu satul *Vulpeşti*), situat în sudul judeţului, avem: *„O biserică de piatră şi o casă boierească de cărămidă, situate pe o colină ce domină satul, înconjurate de palisade de lemn"*[50]. Al treilea caz este menţionat în satul *Bralovcsicza* (identificat cu *Braloştiţa*), amplasat în nordul judeţului *Dolj*; aici primim informaţia: *„O biserică de cărămidă cu zid înconjurător, împreună cu o casa de cărămidă, înconjurate cu palisade de lemn"*[51].

Despre existenţa grădinilor amenajate în ansamblul reşedinţelor nobiliare, avem un unic exemplu. Este vorba de curtea boierească din satul *Warestie* (figura 3), localitate rămasă neidentificată, pâna acum, situata în zona de est, nord-est a Bucureştiului[52]; aici este atestată *„o frumoasa casă boierească cu grădină, unde, de asemenea, este şi o biserică"*[53].

Atât în textul *Manuscriselor Germane* cât şi pe harta Specht găsim pomenite localităţi părăsite[54]. Acestea se află cu preponderenţă în zonele de câmpie şi dealuri joase ale Munteniei, cele mai multe sate părăsite fiind menşionate în zona de sud a judeţelor *Teleorman* şi *Vlaşca*, între cursurile râurilor Vedea şi Glavacioc. Referitor la menţionarea unor curţi boiereşti părăsite, observăm că majoritatea acestor situaţii sunt întâlnite tot în câmpie, cu preponderenţă în zona din jurul Bucureştiului. Dintre aceste situaţii amintim curtea din *Kojen* (*Coeni-Mironeşti*, localitate situată în prezent în jud. Giurgiu) unde există *„O biserică de piatră şi două curţi nobiliare ruinate"*[55].

Despre existenţa zidurilor de incintă ca element de fortificaţie al caselor boiereşti avem doar un exemplu, cel al ansamblului cu casa boierească şi capela de curte din satul *Braloştiţa*[56], Aceste incinte sunt însă frecvent menţionate în cazul schiturilor şi mănăstirilor; în câteva situaţii, primim chiar şi indicaţii

asupra dimensiunilor pe care le aveau. Astfel, în zona de nord a judeţului *Argeş*, în *Muscel*, avem trei astfel de situaţii – care de altfel sunt şi singurele: *Keres* (localitate neidentificată) cu *„O biserică înconjurată de un zid de incintă, de formă patrată, cu înălţimea de 3 stânjeni”*[57]; în localităţile *„Davidest”* şi *„Vale Monaster”* (identificate cu *Davideşti* şi *Valea Mănăstirii*) avem: *„Mănăstire şi biserica înconjurate de un zid pătrat de 3 stânjeni înălţime”*[58].

În ciuda volumului mare de informaţii referitoare la curţile boiereşti, există câteva reşedinţe nobiliare care nu se regăsesc în cele trei volume care însoţesc harta Specht. Astfel, în satele *Potlogi*, *Mogoşoaia* şi *Doiceşti* nu ni se spune despre existenţa palatelor lui Constantin Brâncoveanu; *Potlogi* (*Podlogien* – figura 5) nici nu este menţionat în text, iar în hartă nu găsim reprezentată vreo curte nobiliară; la *Mogoşoaia* (*Mogotschoi* – figura 6) aflăm că există *„O mănăstire cu zid de incintă din cărămidă împreună cu o biserică”*[59]; la *Doiceşti* (*Dojocsestie* – figura 7) avem *„O biserică de piatră cu zid de incintă de 5 stânjeni înălţime, având grosimea de 2 stânjeni”*[60]. Acestea sunt doar o parte dintre curţile care nu sunt menţionate, dar considerăm că sunt de referinţă pentru importanţa şi amploarea lor. O altă situaţie este aceea în care unele curţi boiereşti sunt menţionate în text, dar nu sunt reprezentate pe hartă; un caz fiind cel al ansamblului cu biserică şi curte nobiliară de la *Tătărăştii de Sus (Tărtăreşti Ober* – figura 8*)*, în nordul judeţului Teleorman, unde aflăm că există *„O biserică şi o curte nobiliară, mari”*[61].

În clasificarea curţilor boiereşti, pe lângă case boiereşti şi curţi nobiliare, găsim şi denumirea de „Castel”. Acest termen este folosit rar, în toată Ţara Românească fiind consemnate doar unsprezece astfel de construcţii; opt dintre ele sunt amplasate în sate situate în zona cuprinsă între Ploieşti şi Târgovişte (figura 1), în preajma drumului domnesc Bucureşti – Târgovişte: *Filipeştii de Pădure (Philipestie de Beduria* – figura 9*), Mărgineni* (*Marzineny*), fosta Mănăstire Mărgineni (*Marsineni Kloster* – figura 10), acum închisoarea din comuna I.L.Caragiale, *Cricoveni* (*Krikoven*), *Călineşti* (*Callinestie* – figura 9), *Filipeşti* (*Phillipestie* – figura 11*), Băleni (Baalen* – figura 12*), Dobra (Lupojana* – figura 13*)*[62]; la sud de Bucureşti sunt pomenite două castele, la *Magusest*[63] şi la *Fiorestie*[64], localităţi neidentificate încă, prima situată în zona de vărsare a Neajlovului în Argeş, iar a doua la sud de *Heraşti*, deasemenea în lunca Argeşului. O ultima menţiune privitoare la existenţa unui castel se face la *Brâncoveni* (*Brankovan* – figura 14), actualmente în judeţul Olt – veche curte nobiliară a Craioveştilor, cu o continuitate îndelungată de locuire, mergând până la Constantin Brâncoveanu – unde avem *„Mănăstire...biserică...castel...”*[65].

*

Cele trei documente cartografice, prin natura informaţiei prezentate, nu au cum să servească la realizarea unei analize tipologice a curţilor boiereşti construite în Ţara Românească până la sfârşitul secolului al XVIII-lea. În schimb, ele ne pot ajuta să cunoaştem mai bine dinamica reşedinţelor nobiliare şi modul în care elemente ca drumurile, cursurile de apa, forme de relief şi polii de interes au influenţat evoluţia şi răspândirea acestui program de arhitectură.

Cele două hărţi şi lucrarea austriacului von Bawr nu sunt similare. Astfel, în vreme ce stolnicul Cantacuzino arată numai ceea ce i se pare mai important[66] – atât în ceea ce priveşte aşezările cât şi elementele naturale – von Bawr şi Specht intenţionează să înfăţişeze situaţia integrală. În mod evident, documentele redactate în 1790 – 1791 sunt cele mai complete. Având în vedere că *Memoriile ...* şi harta Specht sunt contemporane, informaţiile furnizate de cele două se completează şi se corectează reciproc. În principiu, ar trebui acordată o atenţie specială elementelor care figurează în cele trei documente; faptul că

o aşezare este menţionată nu numai în lucrările de la sfârşitul secolului ci şi în harta de la 1700, poate fi o dovadă a importanţei ei. De asemenea, ar trebui cercetat ce se întâmplă cu acele localităţi şi curţi boiereşti amintite de stolnic, care nu mai figurează în von Bawr şi Specht.

După cum am văzut pe parcursul studiului, cele trei documente nu se contrazic în ceea ce priveşte repartizarea curţilor boiereşti pe regiuni sau judeţe. Specht menţionează un număr de 280 de curţi, 80 din acestea – aproape un sfert din totalul lor – fiind situate în Oltenia; raportul este apropiat de cel din harta stolnicului Cantacuzino în care, din totalul de 76 de reşedinţe nobiliare din mediul rural, 20 se aflau la vest de Olt. Din câte se poate constata, zona în care sunt adunate cele mai multe curţi boiereşti se constituie între şi în jurul oraşelor Bucureşti, Târgovişte şi Ploieşti. *Dâmboviţa* şi *Prahova*, unde îşi aveau moşiile unele dintre cele mai importante familii boiereşti din Muntenia, sunt două dintre cele mai populate judeţe. De asemenea, se observă că în secolul al XVIII-lea, capitala Ţării Româneşti polarizează din ce în ce mai mult atenţia boierilor, cea mai bună dovadă în acest sens fiind numărul mare de ansambluri care se găsesc în *Ilfov*, între 1770 şi 1790. Fenomenul de „migrare" a curţilor nobiliare din regiunile deluroase, care ofereau o protecţie naturală eficientă, în zona de câmpie, aproape de Dunăre şi, implicit, de graniţa cu Imperiul Otoman, este unul dintre aspectele cele mai interesante ale mutaţiilor pe care le-a cunoscut arhitectura rezidenţială nobiliară din Valahia, la finele evului mediu. Merită notat că nu tot sudul Munteniei a fost expus la pericolul turc. *Teleormanul*, de exemplu, pare ocolit de boieri în mod constant; în acest judeţ nu există vreun ansamblu nobiliar, nici în primii şi nici în ultimii ani ai secolului al XVIII-lea.

Documentele cartografice prezentate mai sus, ar putea constitui punctul de pornire pentru realizarea unei hărţi complete a curţilor boiereşti medievale din Ţara Românească. O astfel de hartă, pe care sa fie marcate perioadele în care au fost edificate acestea şi – în măsura în care acest lucru este posibil – să se indice diferitele tipuri arhitecturale cunoscute, ar constitui un instrument de lucru util pentru toţi cercetătorii care se apleacă asupra problematicii reşedinţelor nobiliare.

Bibliografie:

Documente cartografice (in ordine cronologica)

Bawr 1778 = Friedrich Wilhelm von Bawr, *Mémoires Historiques et Géographiques sur la Valachie avec un Prospectus d'un Atlas Géographique & Militaire de la dernière Guerre entre la Russie & La Porte Otomanne, Publiés par Monisieur de B***, à Francfort et Leipsic, chez Henry-Louis Broenner,* 1778

Specht 1791 = *Militairische Karte der Kleinen oder Oesterreichischen und grossen Wallachei, welche beide Zussammen aus 394 Sectionen bestehen und wehrend dem Waffenstillstand zwischen der K:K; und der türkischen Armee vom Monat September 1790 bis Ende Mai 1791 durch der General- quartiermeisterstaab unter der Direction des Obristen Spech geometrisch aufgenommen, und in das reine ausgezeichnet worden*

Szatmary 1864 = *Ridicarea topografică a Olteniei şi Munteniei executată, între anii 1855-1857, de Mareşalul Fligely*, tipărită la Viena, 1864

Armata 1912 = Serviciul Geografic al Armatei 1912. *Ridicare pe teren în anii 1905-1907*

Manuscrise Specht A = *Manuscrise Germane 3, section nr. 2 bis 125, 1ter Theil*, Bucureşti, 1912 (conţine carourile 2-7, 10-16, 18-34)

Manuscrise Specht B = *Manuscrise Germane 1, section nr. 126 bis 261, 2ter Theil,* Bucureşti, 1912 (conţine carourile 36-71)

Manuscrise Specht C = *Manuscrise Germane 1, section nr. 262 bis 394, 3ter Theil,* Bucureşti, 1912 (conţine carourile 72-108)

Studii şi articole

Băcilă 1929 = Ioan C. Băcilă, *Însemnări asupra cartografiei Moldovei şi Munteniei din sec. XVI – XVIII,* în „Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie", Tomul XLVII, 1928, pp. 358 – 366

Giurescu 1937 = Constantin C. Giurescu, *Judeţe dispărute din Ţara Românească*, Bucureşti 1937. Extras din OMAGIU PROFESORULUI D. GUSTI (Arhiva pentru Ştiinţă şi Reformă Socială, anul XIII, 1936, II)

Giurescu 1943 = Constantin C. Giurescu, *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino. O descriere a Munteniei la 1700*, Bucureşti 1943. Extras din "Revista Istorică Română" nr. XIII, 1943

Giurescu 1957 = Constantin C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului al XIX-lea*. *Constatări istorice, geografice, economice şi statistice pe temeiul hărtii ruse din 1835*, Bucureşti, 1957

Mihai, Săvulescu 2010 = Bogdan Mihai, Ionut Savulescu, Traian Demeter, *Historical Maps (starting since the 18th century) integration in digital environment for land cover change analysis. A case study for Campulung Depression (Northern Wallachia, Romania),* comunicare susţinută în cadrul "5th International Workshop on Digital Approaches in Cartographic Heritage", Viena, 22-24 februarie 2010

Mihăilescu 1929 = Vintilă Mihăilescu, *Harta austriacă din 1791*, în „Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie", Tomul XLVII, 1928, pp. 366 – 372

Popescu-Spineni 1978 = Marin Popescu-Spineni, *România în izvoare geografice şi cartografice*, Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1978

Stoicescu 1959 = Nicoale Stoicescu, *Constructori ruşi de iazuri în secolul al XVII-lea în Ţara Românească şi Moldova*, în „Studii şi materiale de istorie medie", vol. III, 1959, pp. 373 – 378

LISTA ANEXE

ANEXA 1 Harta Specht 1790-1791. Plansa – schelet cu împărţirea Ţării Româneşti în 108 carouri

ANEXA 2 Fotografii. Imagini ale unor carouri reprezentative şi fragmente de carouri.

Figura 1 Caroul 70, cu marcarea ansamblurilor nobiliare şi a oraşului Ploieşti, poziţionat în dreapta imaginii

Figura 2 Caroul 72, cu marcarea ansamblurilor nobiliare din preajma Bucureştiului

Figura 3 Vărăsti, caroul 81

Figura 4 Dobreni, caroul 73

Figura 5 Potlogi, caroul 61

Figura 6 Mogosoaia, caroul 72

Figura 7 Doicesti, caroul 59

Figura 8 Tătărăştii de Sus, caroul 52

Figura 9 Filipeştii de Pădure şi Calineşti, caroul 70

Figura 10 Mănăstirea Mărgineni, caroul 70

Figura 11 Filipeşti, caroul 70

Figura 12 Băleni, caroul 70

Figura 13 Dobra – Lupoiana, caroul 70

Figura 14 Brâncoveni, caroul 32

ANEXA 3 Tabel – sinteză cu dispunerea şi numărul curţilor nobiliare în carouri, conform Manuscriselor Specht

ANEXA 1

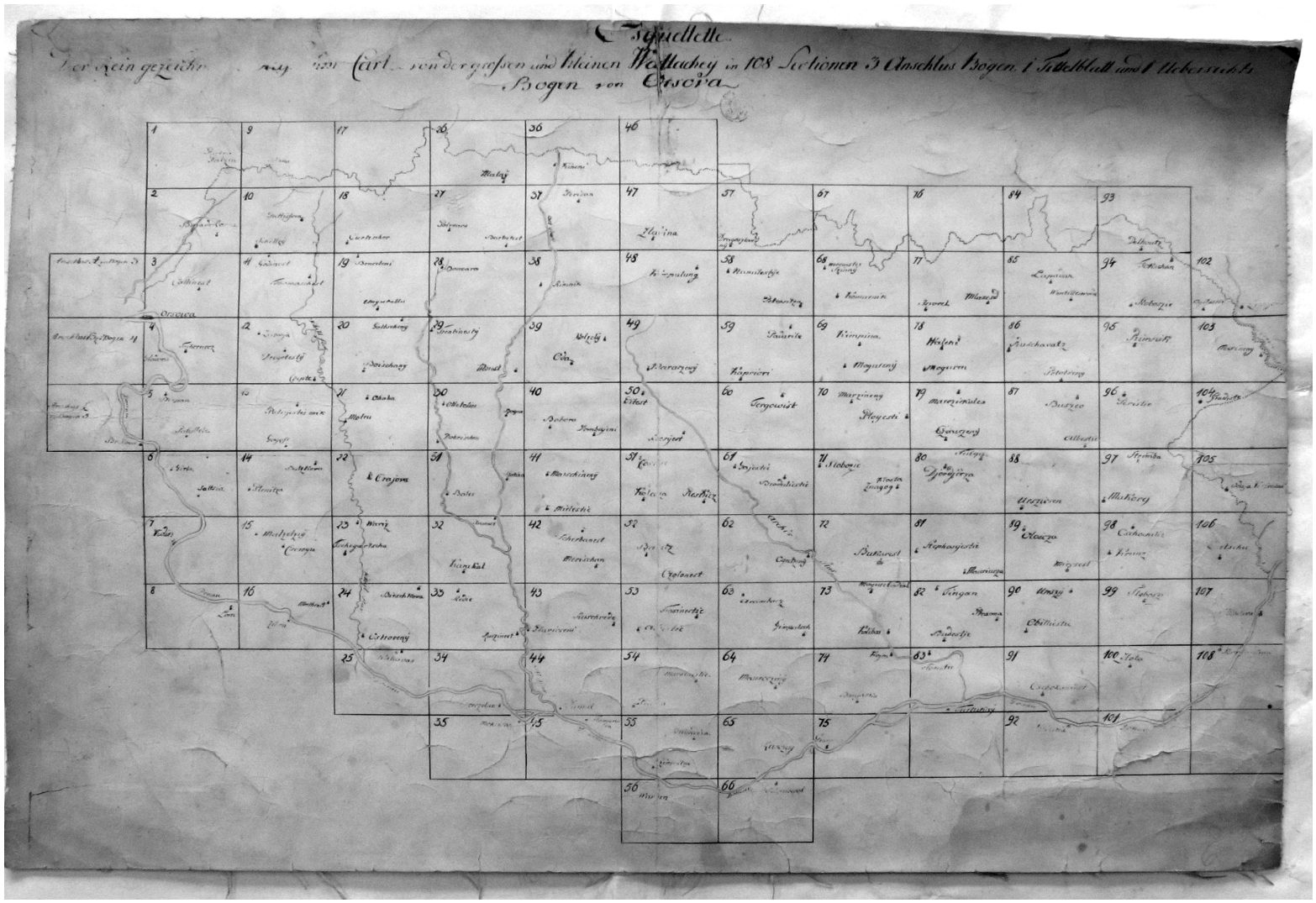
Esquellette
Der Rein gezeichn. Carl von der grossen und kleinen Wallachey in 108 Sectionen 3 Anschlus Bogen 1 Tittelblatt und 1 Uebersichts Bogen von Orsova
Orsova
Malay
Kimeni
Zlavina
Kimpulung
Kimpina
Moguseny
Moguren
Halen
Buschavatz
Potolseny
Tergowist
Ployesti
Marzineny
Buszeo
Albestie
Orajova
Mitlestie
Merischan
Czolonest
Bukarest
Tingan
Obilliestie
Ostrovenj
Kamkal
Ruschrede
Kalibas
Budostie
Unszy
Mikoreny
Stremba
Ursziosen
Cachanestie
Kiranz
Slobozie
Zlota
Turtuscy
Kuszey
Wurden
Kimpulung
Kimpina
Moguseny
Moguren
Halen
Buschavatz
Potolseny
Tergowist
Ployesti
Marzineny
Buszeo
Albestie
Orajova
Mitlestie
Merischan
Czolonest
Bukarest
Tingan
Obilliestie
Ostrovenj
Kamkal
Ruschrede
Kalibas
Budostie
Unszy
Mikoreny
Stremba
Ursziosen
Cachanestie
Kiranz
Slobozie
Zlota
Turtuscy
Kuszey
Wurden

ANEXA 2

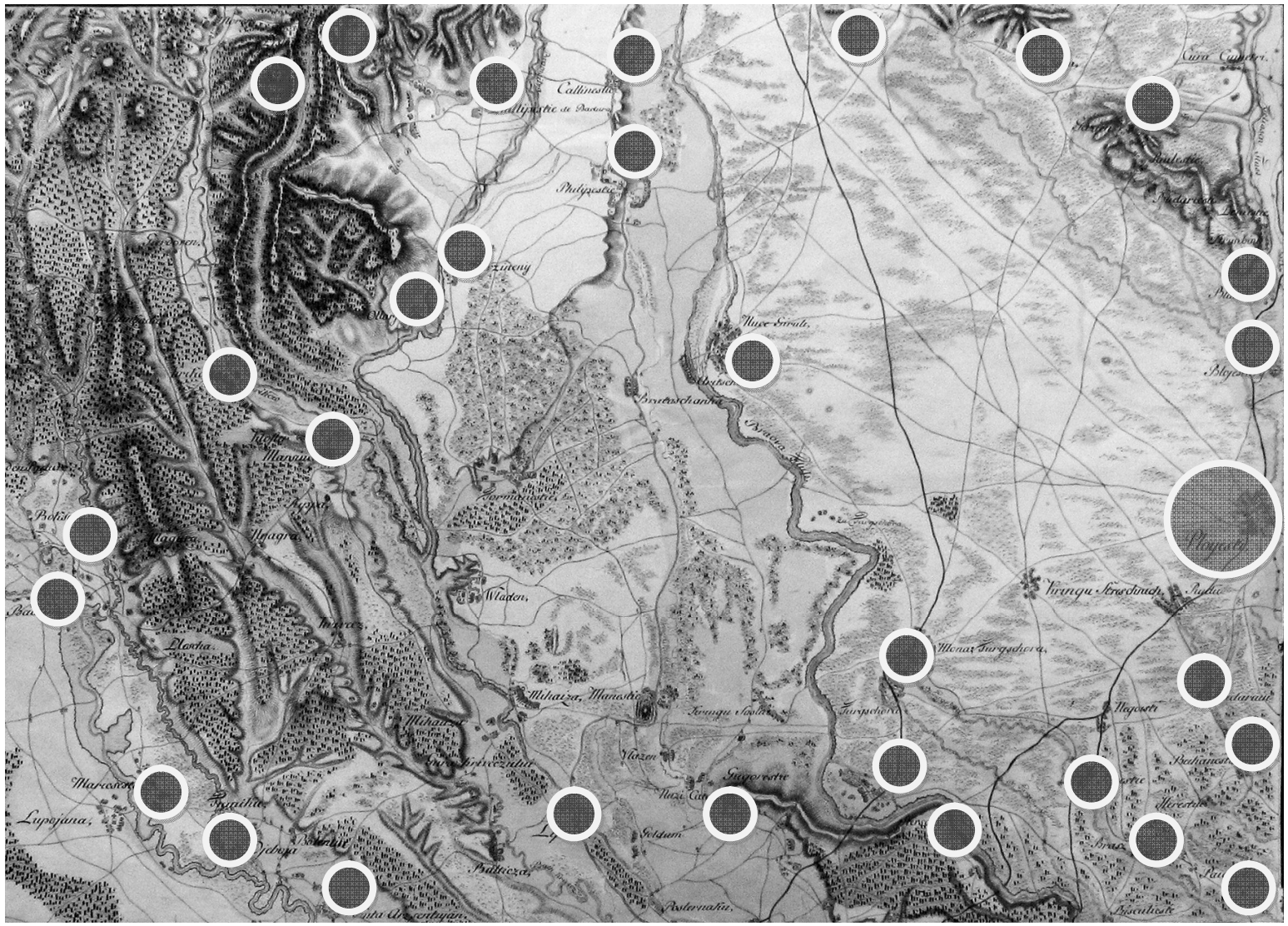

Figura 1

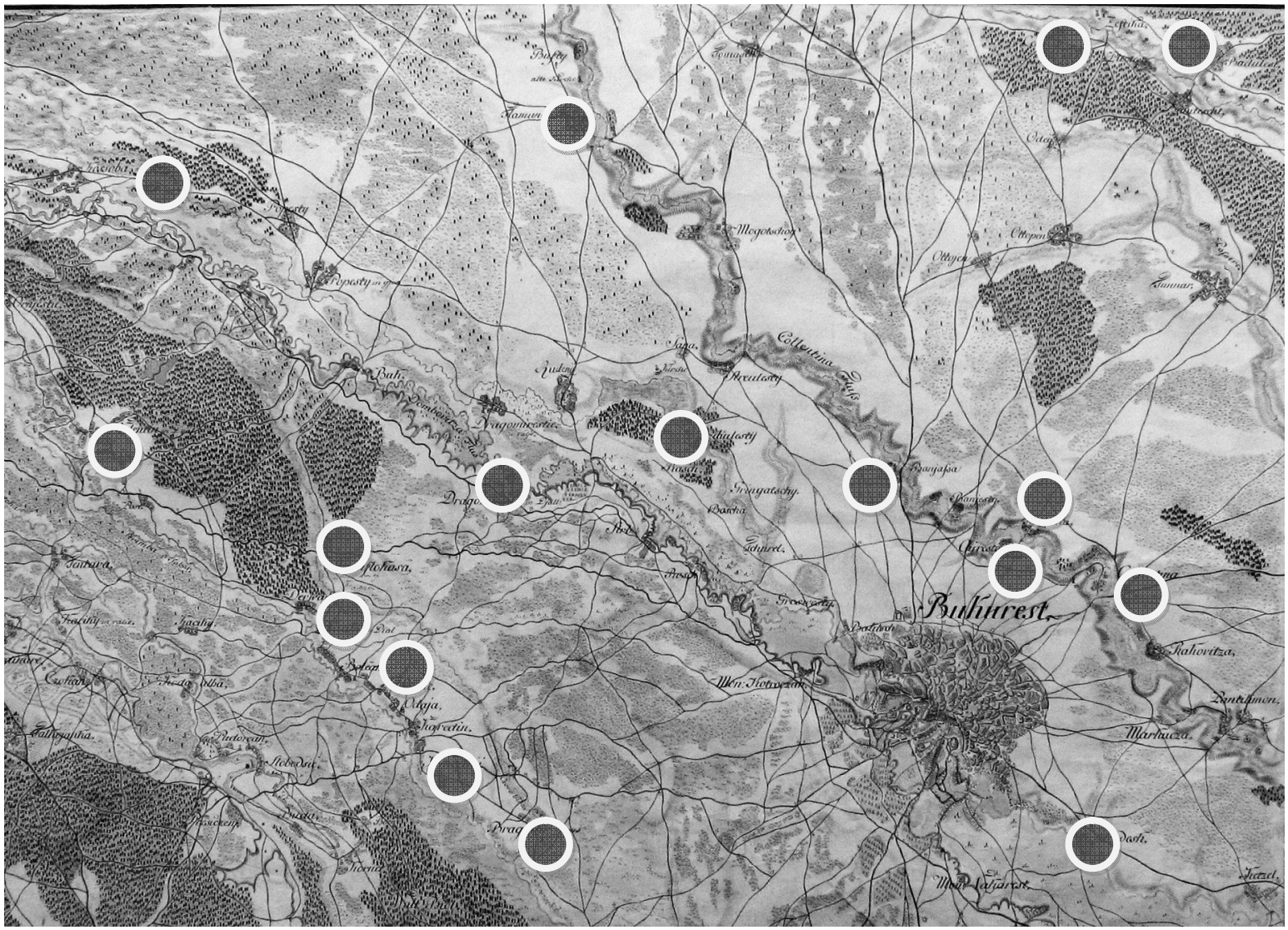
Buhurest
Mogotschoy
Collentina Fluss
Drago
Rahovitza
Marhucza

Figura 2

Figura 3

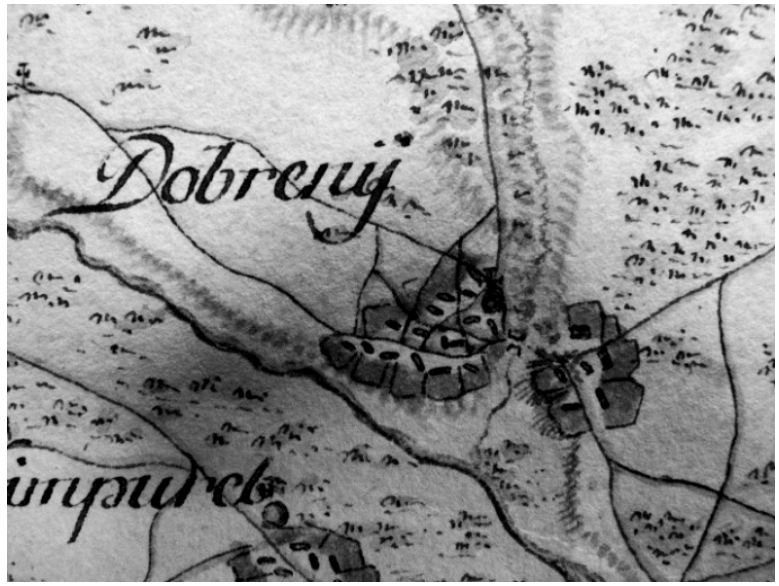

Figura 4

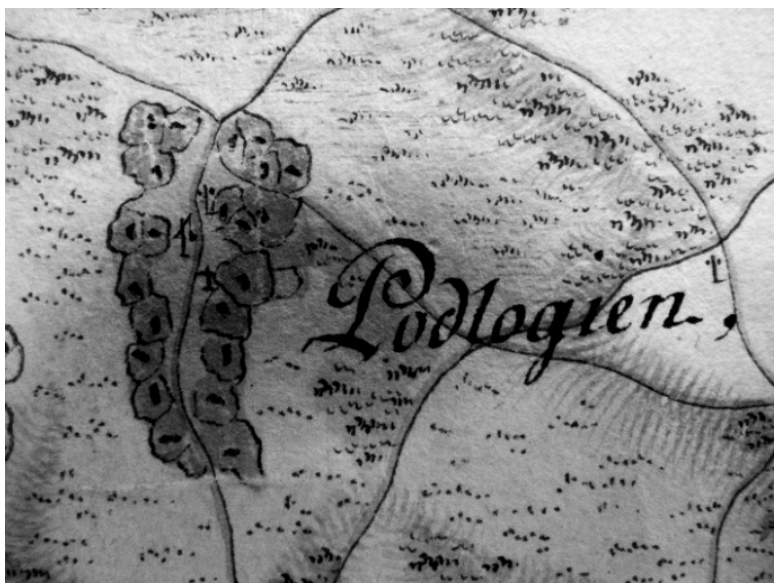

Figura 5

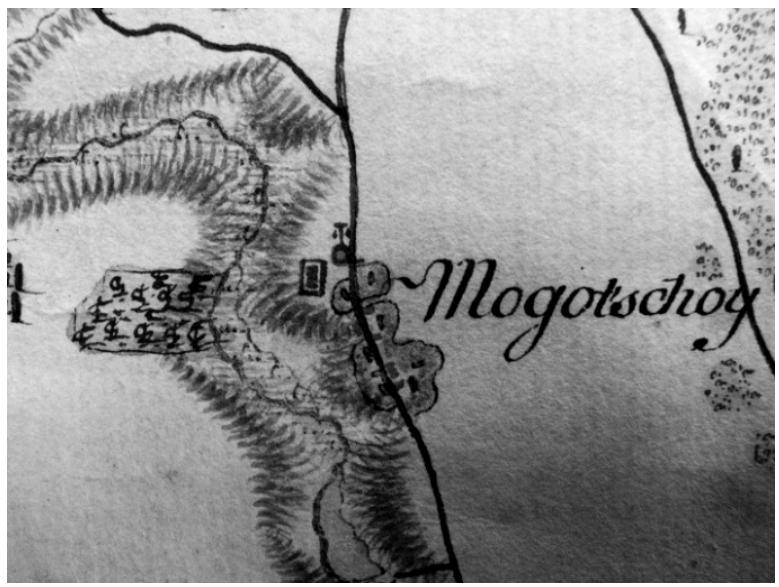

Figura 6

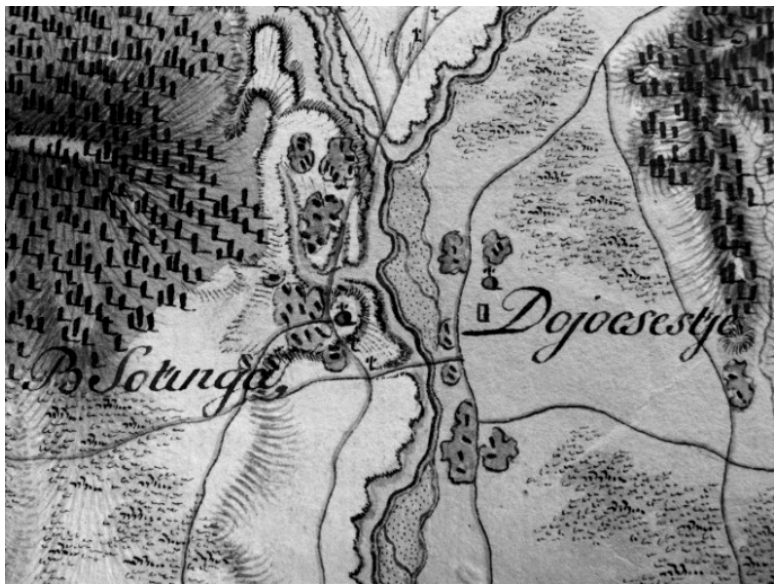

Figura 7

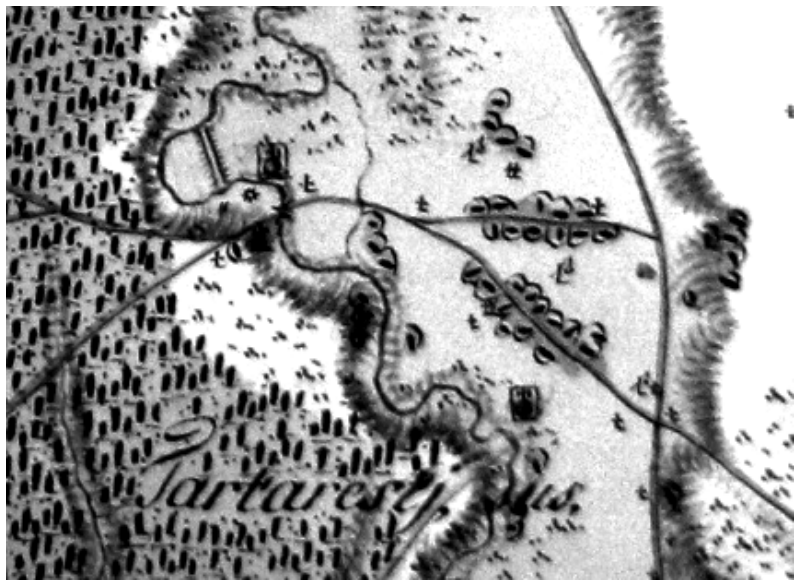

Figura 8

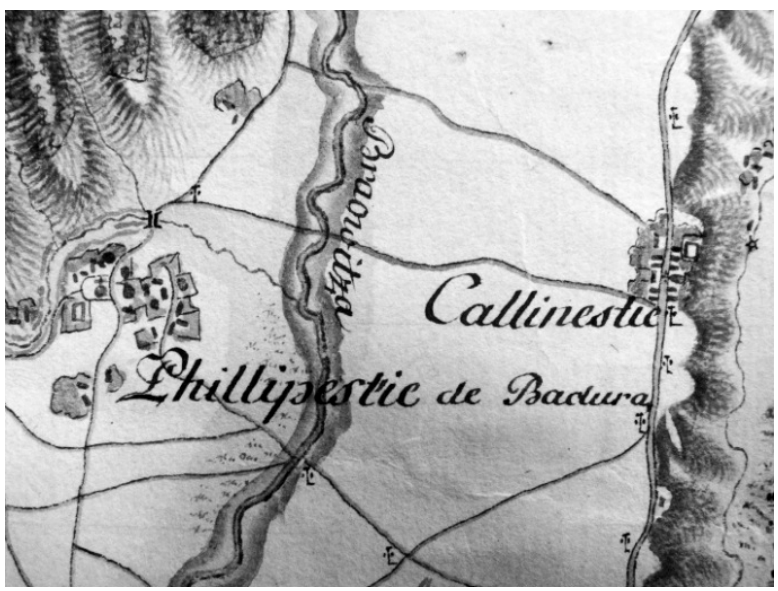

Figura 9

Figura 10

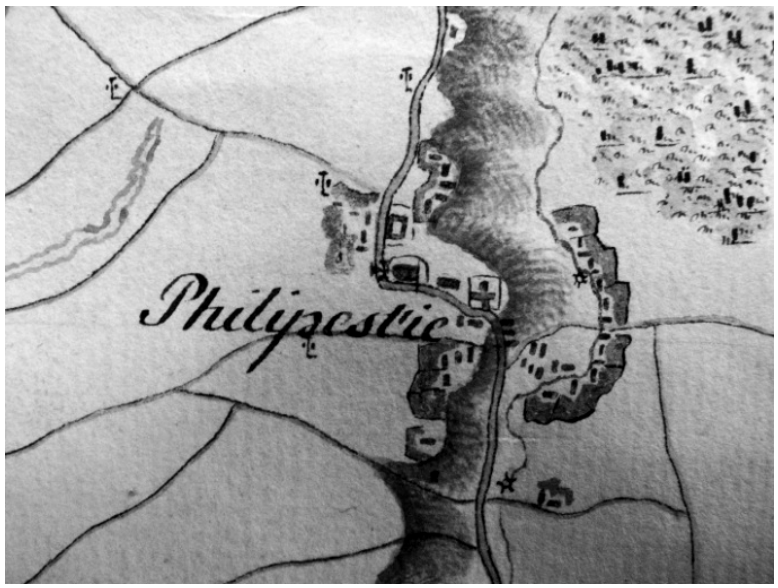

Figura 11

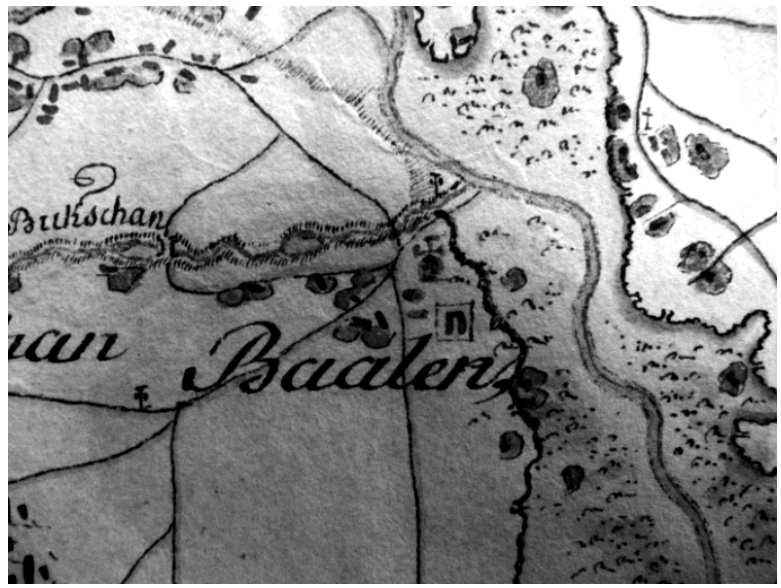

Figura 12

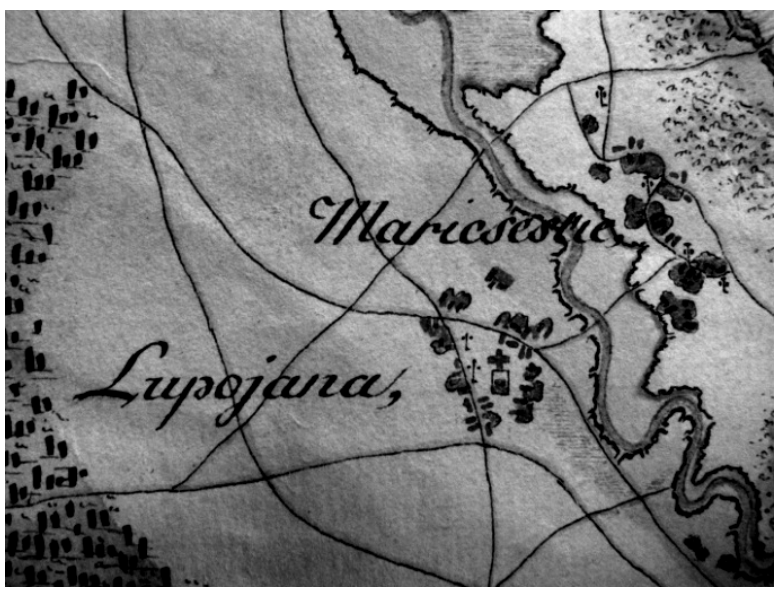

Figura 13

Figura 14

ANEXA 3

Nr. Carou	CASE BOIEREŞTI					CURŢI NOBILIARE					CASTELE	Nr. total / carou
	Piatră	Cărămidă	Lemn	Material neprecizat	Total	Piatră	Cărămidă	Lemn	Material neprecizat	Total		
6				2	2							2
11	2				2		1			1		3
12				1					2			3
14			1	4	5							5
18		1		1	2							2
19				9	9							9
20		5		3	8				1			9
21	1	1		6	8							8
22				8	8				1	1		9
23		1			1				1	1		2
28									1	1		1
29	1	2			3	3	1			4		7
30		1			1	3			5	8		9
31							1	1	2	4		4
32		3		1	4		1		1	2	1	7
38	1			2	3				4	4		7
39									1	1		1
40						1				1		1
42									3	3		3
47				2	2							2
48								4		4		4
49						8			7	15		15
50	6	5		2	13							13
51		1		1	2							2
52									2	2		2
53			1		1							1
55				2	2							2
60				4	4	1			1	2		6
61	4	2		3	9	1	3		3	7		16
62	2			7	9				4	4		13
69				2	2				2	2		4

70				**9**	**9**				**13**	**13**	**8**	**30**
71				**11**	**11**				**3**	**3**		**14**
72				**3**	**3**		**1**		**13**	**14**		**17**
73						**5**			**3**	**8**	**1**	**9**
74									**2**	**2**		**2**
77				**1**	**1**							**1**
78				**2**	**2**							**2**
79				**13**	**13**	**1**			**7**	**8**		**21**
80				**10**	**10**		**2**		**2**	**4**		**14**
81	**3**			**3**	**6**				**7**	**7**		**13**
82						**1**	**1**		**3**	**5**		**5**
83											**1**	**1**
86	**2**				**2**				**2**	**2**		**4**
87				**1**	**1**				**2**	**2**		**3**
89									**1**	**1**		**1**
93									**2**	**2**		**2**
94	**2**	**2**			**4**				**1**	**1**		**5**
95	**1**	**1**			**2**				**1**	**1**		**3**
102							**1**			**1**		**1**
Nr. total	**25**	**25**	**2**	**112**	**164**	**24**	**12**	**5**	**94**	**135**	**11**	**310**

OBSERVAŢII:
Carourile 1, 8, 9, 17, 35 nu există.
În carourile 2-5, 7, 10, 13, 15, 16, 24-27, 33, 34, 36, 37, 41, 43-46, 54, 56-59, 63-68, 75, 76, 84, 85, 88, 90-92, 96-101, 103-108 nu este menţionat nimic în rubrica "Clădiri solide".

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

[1] Giurescu 1943, p. 22. În martie 1694, stolnicul Cantacuzino s-a întâlnit cu contele Marsigli pentru a-i da acestuia din urmă unele explicaţii referitoare la date istorice şi geografice ale Munteniei. Din câte se pare, cu ocazia acestei întâlniri stolnicul constată gravele greşeli pe care le fac cartografii.
[2] *Ibidem*, pp. 23, 25. La câţiva ani de la publicarea hărţii, Hrisant Notara scrie o *Introducere în geografie*, lucrare în care aminteşte în mai multe rânduri harta stolnicului Cantacuzino.
[3] *Ibidem*, p. 24. Meletie, devenit mitropolit de Arta şi mai târziu de Atena, a scris între 1701 – 1702 o geografie generală care s-a tiparit la Veneţia în 1728. In lucrarea sa, Meletie aminteşte în două locuri diferite harta stolnicului Cantacuzino.
[4] *Ibidem*, p. 1. La începutul lucrării sale *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, publicate la Veneţia, Anton-Maria del Chiaro aşează harta Valahiei; desenul este micşorat pentru o mai bună utilizare; de asemenea, denumirile trecute pe hartă sunt traduse în italiană.
[5] *Ibidem*, pp. 2, 24. Istoricul C. C. Giurescu presupune că exemplarul descoperit de consulul Dimăncescu i-a aparţinul englezului Edmond Chisthull, care a vizitat Muntenia în 1702; cu ocazia călătoriei sale, Chisthull ar fi primit un exemplar al hărţii chiar de la autorul ei. In 1929, Academia Română a obţinut o reproducere fotografică a hărţii, în mărime naturală.

[6] Dacă ne raportăm la cele aproximativ 2700 de aşezări numite de Bawr, în lucrarea sa despre Valahia, reiese că cele 550 de localităţi din harta stolnicului Cantacuzino reprezintă între un sfert şi o cincime din totalul aşezărilor care existau în Muntenia, în jurul anului 1700. Vezi şi Bawr 1778.
[7] Oraşele şi târgurile sunt trecute cu acelaşi semn grafic.
[8] Giurescu 1943. Din câte se înţelege din articolul lui Giurescu, originalul întocmit de stolnicul Cantacuzino era în greceşte. Exemplarul descoperit la British Museum era şi în greacă şi în latină: legenda e scrisă şi în greceşte şi în latineşte, anumite elemente geografice sunt numite în ambele limbi etc.
[9] *Ibidem*, p. 5. Vezi explicaţia semnelor grafice.
[10] *Ibidem*, p. 14. Cerneţi figurează ca reşedinţă a judetului Mehedinţi.
[11] Printre oraşele şi târgurile Munteniei figura şi *Oraşul de Floci*, abandonat în timpul războiului ruso-turc din 1768 – 1774.
[12] Giurescu 1937, pp. 15 – 16. Judeţul Săcuieni a fost desfiinţat la 1 ianuarie 1845.
[13] Giurescu 1957, p. 94. Având în vedere că la *Brătăşani* era curte boierească, este de presupus că satul Brătăşani era sat de "rumâni". Potrivit celor arătate de Giurescu în lucrarea sa referitoare la harta rusească din 1835, retipărită în 1853, atunci când reînfiinţau un sat pe locul altuia distrus, rumânii aveau obiceiul să-i schimbe numele. Nu este exclus ca satul *Şopârliţa* să fi fost o reînfiinţare a satului Brătăşani.
[14] Giurescu 1943, p. 19. *Crivina* figurează printre cele patru mănăstiri din Romanaţi, alături *Brâncoveni*, *Călui* şi *Hotărani*.
[15] Bawr 1778, p. 163. În lucrarea lui Bawr apare un sat *Ciocăneşti*, pe Argeş, la graniţa cu judeţul Muscel. În harta rusească din 1835 satul Ciocăneşti apare în judetul Muscel. In orice caz, Bawr nu menţionează ca în acest sat Ciocăneşti ar exista o curte boierească.
[16] *Copăceani* nu este menţionat în Bawr; în harta rusească din 1835 figurează în judetul Muscel.
[17] In 1700 satul *Măgureni* figura în Argeş. În harta rusească un sat Măgureni figurează în judeţul Teleorman; nu mai există nici un Măgureni în Argeş.
[18] *Hagieşti* – Ilfov (1640); *Coţofeni* – Dolj (1653); *Băjeşti* – Argeş (1666), *Piscani* – Argeş (sec al XVI-lea), *Retevoieşti* – Argeş (sec. XV-XVI), *Hereşti* – Giurgiu (1640 – 1644).
[19] Nu am analizat, în această lucrare, harţile Olteniei ridicate de austrieci.
[20] Bawr 1778, p. 2. Din câte se pare investigaţiile lui Bawr s-au desfăşurat în cursul anului 1769. Vezi şi Popescu-Spineni 1978, p. 190.
[21] Bawr 1778, p. 229.
[22] Popescu-Spineni 1978, p. 190. Harta Moldovei a fost tipărită în 300 de exemplare, prin subscripţie publică.
[23] Bawr 1778, pp. 104 – 105. Traducerea autorilor.
[24] În jurul anului 1770, Ţara Românească era împarţită în aceleaşi 17 judeţe din vremea stolnicului Cantacuzino. Deşi unităţile teritoriale erau aceleaşi, hotarele lor nu erau identice. Cea mai bună dovadă în acest sens o reprezintă aşezările care, la 1700 erau figurate într-un judeţ pentru ca şapte decenii mai târziu sa fie cuprinse într-unul din judeţele învecinate.
[25] Bawr 1778, p. 104.
[26] Giurescu 1957, p. 82.
[27] Bawr 1778, p. 104. Von Bawr afirma în paragraful introductiv al capitolului V că a studiat cărţile de isprăvnicie.
[28] Vezi nota 13.
[29] Referitor la Argeş, Muscel şi Olt, care par mai puţin cercetate decât celelalte judeţe din "Valahia mare" putem spune următoarele: în harta stolnicului, aceste trei judeţe însumau 14 sate cu aşezări boiereşti în vreme ce în von Bawr însumau doar 3 curţi, de 5 ori mai puţin.
[30] Limita sudică a Ilfovului se află pe malul Dunării, judeţul suprapunându-se, parţial, peste actualele Călăraşi şi Giurgiu.
[31] Bawr 1778, pp. 126 – 127.
[32] În unele cazuri, cum este cel al satelor din Săcuieni, identificarea localităţilor este destul de dificilă; bănuim că denumirile au fost deformate.
[33] Din descrierea lui von Bawr nu înţelegem dacă este vorba de iazuri pentru mori sau de agrement. Având în vedere ca în majoritatea aşezărilor în care este menţionată existenţa iazurilor existau şi mori, acordăm prioritatea primei variante.
[34] Bawr 1778, p. 9. Traducerea autorilor.
[35] Stoicescu 1959, p. 373. Meşterii ruşi se ocupau cu executarea şi întreţinerea helesteielor şi a iazuri pentru mori.
[36] Nicolae Docan, *Memoriu despre lucrările cartografice privitoare la răsboiul din 1787-1791*, în „Analele Academiei Române", Seria II, Tom XXXIV, Memoriile Secţiunii Istorice, Bucureşti, 1912, pp. 1249-1360.
[37] Mihăilescu 1929, p.366.
[38]Mihăilescu 1929, p.367.

[39] Conform reprezentării din coltul dreapta-sus al fiecărei planşe, unităţile de măsură folosite sunt pasul şi mila germane.
[40] Mihăilescu 1929, p.366. La aceeaşi scară grafică a fost desenată şi harta realizată între anii 1855-1857 de cartografi austrieci; aceasta este o ridicare topografică întocmită cu o foarte mare rigurozitate. Astfel, reprezentarea grafică a arealelor localităţilor, coincide cu situaţia ilustrată de ridicarea topografică întocmită de Armata Română între anii 1905-1907. Popescu-Spineni 1978: p.232: *„La cererea domnitorului Barbu Ştirbei, Mareşalul Fligely execută, între anii 1855-1857, ridicarea topografică a Olteniei şi Munteniei, iar tipărirea hărţii va avea loc la Viena, în anul1864, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, care îl angajează pe Carol Popp de Szatmary pentru a reproduce această hartă."* Întreaga colecţie se găseşte la Biblioteca Academiei Române, Cabinetul Harti.
[41] *Ibidem*, p.367. *„Reprezentarea apelor, în albastru, cam prea cârlionţate, dă, uneori, amănunte care îngăduie deslegarea unor interesante probleme de geografie fizică."*
[42] *Ibidem*, p.368. *"Reprezentări diferite pentru masivele păduroase (cafeniu mai închis cu beţişoare negre, verticale, dese), pădurile rare şi tufişurile (beţişoare mai depărtate sau beţişoare mai subţiri şi culoare cafenie deschisă). Pădurile de luncă sunt reprezentate cu verde, iar cele de baltă cu albastru."*
[43] *Ibidem*, p.370.
[44] *Manuscrise Germane 3, section nr. 2 bis 125, 1ter Theil, Manuscrise Germane 1, section nr. 126 bis 261, 2ter Theil, Manuscrise Germane 1, section nr. 262 bis 394, 3ter Theil*. Copiate între lunile iulie – decembrie, 1912, Biblioteca Academiei Române, Cabinetul Manuscrise.
[45] Fiecare carou este împărţit în patru "secţiuni", pe sistemul utilizat şi astăzi în cartografie; astfel numerotarea secţiunilor care împart un carou este, în ordine crescătoare, următoarea: stânga-sus, dreapta-sus, stânga-jos, dreapta-jos. Avem, în ordine, următoarele volume: vol.I – secţiunile 2-125 (carourile 2-34), vol.II – secţiunile 126-261 (carourile 36-71), vol.III – secţiunile 262-394 (carourile 72-108).
[46] Se face diferenţa între morile de măcinat şi celelalte tipuri de mori.
[47] Această formulare se regăseşte la rubrica menţionată în text, în cele trei Manuscrise Specht. Traducerea autorilor.
[48] Pentru repartizarea curţilor boiereşti în carouri vezi Anexa 3.
[49] Manuscrise Specht B*,* caroul 39, p.76. Traducerea autorilor.
[50] Manuscrise Specht B*,* caroul 51, p.186. Traducerea autorilor.
[51] Manuscrise Specht A*,* caroul 21, p.215. Traducerea autorilor.
[52] Nu este vorba despre actuala comună Vărăşti (jud. Giurgiu), situată la sud, sud-est de Bucureşti, care are în componenţa satul Dobreni (figura 4), unde se gaseşte curtea lui Constantin Şerban, care este pomenită în Manuscrise Specht C*,* caroul 73, p.63: *„O biserică construită din piatră împreună cu o curte nobiliară."* Traducerea autorilor.
[53] Manuscrise Specht C*,* caroul 81, p.129. Traducerea autorilor.
[54] Mihăilescu 1929, p.366. În harta Specht satele părăsite sunt *„însemnate cu pete verzi şi o cruce, în stepă şi în marginea pădurii din apusul câmpiei."*
[55] Manuscrise Specht C*,* caroul 74, p.67. Traducerea autorilor.
[56] Vezi nota 51.
[57] Manuscrise Specht B*,* caroul 49, p.169. Traducerea autorilor.
[58] Manuscrise Specht B, p.163. Traducerea autorilor.
[59] Manuscrise Specht C*,* caroul 72, p.42. Traducerea autorilor.
[60] Manuscrise Specht B*,* caroul 59, p.240. Traducerea autorilor.
[61] *Ibidem,* caroul 52, p.196. Traducerea autorilor.
[62] Manuscrise Specht B, caroul 70.
[63] Manuscrise Specht C*,* caroul 73, p.28.
[64] Manuscrise Specht C, caroul 83, p.148.
[65] Manuscrise Specht A*,* caroul 32, p.345.
[66] Raportându-ne la alte documente cartografice şi statistici întocmite la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, observăm că stolnicul Cantacuzino a reprezentat între un sfert şi o cincime din aşezarile şi curţile boiereşti care existau la 1700.

CARTOGRAPHIC DOCUMENTS.
A tool for studying the rural noble ensembles built in Wallachia during Middle Ages

Lecturer PhDc. Arch. Ioana – Maria PETRESCU*
Lecturer PhDc. Arch. Bogdan STANCIU*

Abstract: *The disappearance, total or partial, of many of the boyar residencies is a serious hindrance in becoming familiar with this architecture program. The cartographic documents, as tools for researching the issue of the noble residences in Wallachia might be a starting point for drafting a complete map of the medieval boyar courts, by highlighting the various architectural types already known. This activity could bring further and valuable information to the existing studies, concerning the nucleus of the manor + chapel, by defining the relations of the noble courts with the surrounding environment, with the village, landscape, main roads or the waterways.*

Key words: *cartographic documents, rural noble courts, Wallachia, the Middle Ages*

The architecture of the boyar houses in Wallachia and Moldova is a topic on various agendas. It is an unfortunate thing that the issue of the noble complexes in the extra-Carpathian Romanian territory is not fully grasped. The disappearance, total or partial, of many of the boyar residencies is a serious hindrance in becoming familiar with this architecture program.

So far, the studies concerning the Wallachia boyar mansions have only focused on the nucleus of them, made up of the house and the chapel. The question is what was the relation of these mansions with the village, landscape, main roads and river streams? Here are some issues overlooked, even though they could have been brought more information to this topic.

The research should start with the analysis of the cartographic documents in Wallachia, drafted since the 18th century. The most relevant and accessible ones are the military topograhical maps. Thus, the information found herein, corroborated with data from various sources lead to building a coherent overall image in regards to the noble mansions in the wallachian space.

The map of High Steward Constantin Cantacuzino

Wallachia has been present in the cartographic documents since the 15th century, but the first realistic representations of the wallachian space were done after 1700, with the birth of the scientific cartography. In the 18th century, officers in the Austrian or Russian armies have drawn more maps showing both the geographical space and also the administrative distribution of Moldova and Wallachia. Even though they are not complete or totally correct, they are still useful for geographers, historians and other researchers.

The first important map of Wallachia comes from High Steward Constantin Cantacuzino. It seems that the idea of drawing a Wallachia map started in March 1694, after a meeting with the count Marsigli[1]. The map was done, though, at the request of Ioan Comnen and Hrisant Notara, Cantacuzino' friends,

whose names show in the legend. The drawing, made in 1698 – 1699, was taken and published in Padova in 1700, with the help of Notara[2]. Shortly after printing, the document started traveling among scientific groups, and one of the first who used it was Dimitrie Cantemir's teacher himself[3]. In 1718, Anton-Maria del Chiaro introduces in his work a reproduction, at a smaller scale, of Cantacuzino's map[4]. For the longest time – until December 1927, when Dimitrie Dimăncescu stumbled upon one copy of the map at *British Museum* – the cartographic work of Cantacuzino was only known by the copy done by ruler Brâncoveanu's secretary[5].

Constantin Cantacuzino's map is made up of four grids amounting 132 x 64 cm, where are shown significant elements of Wallachia geographical and political environment. The author illustrates the main landforms, forests and water courses, lakes and marshes. Besides them, Cantacuzino mentions the salt worsks and iron ore, the famous vineyard areas, as well as the spaces with significant archaeological vestiges. Administrative information is quite important. Thus, the borders of the country and the 17 Wallachia counties are shown on the map. Also, a number of the localities back then, more important in the author's opinion[6].

Among the 549 sites in Cantacuzino's cartographic work – plus 73 large and small monasteries – there are displayed the cities, fairs[7] and the villages. The role and importance of the sites are explained by one or more graphical signs, written next to them. The symbols – whose meaning shows in the legend in Greek and Latin[8] – help us make the difference between the common cities and fairs and the ones hosting the episcopal offices and the Crown, between the boyar courts and the regular villages, the nunneries and monasteries[9].

Among those 23 localities shown on the map with the symbol corresponding to the cities and fairs, there were *Cerneţii*[10], *Brâncovenii*, *Gheorghiţa* or *Gherghiţa* and *Hodivoaia*, as simple rural sites (during the 18th or 19th centuries)[11]. There is no explanation why *Vălenii de Munte* does not belong in here; once the capital of the *Săcuieni* or *Saac* county, which territory was split between Prahova and Buzău[12]. We do not know whose error is it, Cantacuzino's or the publishers'. As for the villages, 76 of 526 rural sites have boyar courts, and their distribution is as such: 11 in *Ilfov*, 9 in *Prahova*, 7 in either *Argeş* or *Vlaşca*, 6 in either *Dâmboviţa* or *Romanaţi*, 5 in either *Dolj* or *Olt*, 4 in *Mehedinţi*, 3 in either *Gorj*, *Ialomiţa* or *Buzău*, 2 in either *Vâlcea*, *Muscel* or *Râmnicu Sărat* and 1 in *Săcuieni*. In *Teleorman,* there is no boyar court.

Upon comparing the Cantacuzino map with the cartographic documents at the end of the 18th century or beginning of 19th, we notice that not all the villages with boyar courts, mentioned by Cantacuzino, are to be found on the latter. For example *Brătăşanii* in *Romanaţi*, homonym with the boyar family, dissapear from the maps; around 1770, this will be replaced with a rural site called *Sopârliţa*. From the documents having been researched until present, we were not able to find out whether this has only been a change of name or there is a newly founded village, in the vicinity or close to the old *Brătăşani*[13]. The fact that very close to *Brătăşani*, on the Olteţ river bank there is *Crivina*[14] convent– built during Matei Basarab and probably destroyed during the 18th century – makes us choose the latter option. The later maps of Cantacuzino do not mention the villages with boyar courts *Zănoaga* in *Prahova, Obidiţi* in *Ialomiţa*, *Negoeşti* in *Muscel*, *Grebleşti* in *Argeş*, *Belcin* in *Dolj* or *Buiceşti* in *Olt.* We do not know whether these villages have simply dissapeared or changed their names.

There are some sites that moved to another county, as a consequence of changing the administrative limits. This is the case for *Ciocăneşti*[15] and *Copăceani*[16] - in 1700, they belonged to *Vlaşca* or to *Măgureni* village in *Argeş*[17]. We cannot help noticing that some (important) boyar courts are missing: the residences in *Hagieşti*, *Coţofeni*, *Băjeşti*, *Piscani*, *Retevoieşti* or *Hereşti*[18].

The cartographic documents made during the 18th century, mainly those by the Austrian military body during the 1768 – 1774 and 1787 – 1791 wars, provide a larger amount of information than the 1700 Muntenia map – but this does not diminish the importance of the wallachian scholar works[19]. Among the cartographic documents about Wallachia, at the end of the 18th century, it is worthwhile mentioning the Bawr memoirs, edited in 1778 and the Specht map, drawn between 1790 and 1791. The information in these two documents, mainly the data given by Specht map, bring further explanation for research.

Memoirs of General Friedrich Wilhelm von Bawr

During the Russian-Turkish war in 1768-1774, the Austrian cartographer von Bawr, serving in the tzar army, was asked to draw the maps of Moldavia and Muntenia. Even though he was not able to seriously investigate the two provinces, Bawr made all his efforts to get precise measurements and get correct information[20]. The data collected by Bawr during his stay in Wallachia were gathered in a volume in French, called *Mémoires Historiques et Géographiques sur la Valachie avec un Prospectus d'un Atlas Géographique & Militaire de la dernière Guerre entre la Russie & La Porte Otomanne*, published in 1778. At the end of the book, the author presents the *summary* of a geographical and military atlas that should have included 39 sheets. On the first ones, the Moldavia topographic map should have been presented, including 6 sections; the following four were meant for Muntenia[21]. In 1781, three years after *the memoirs*, the Austrian general succeeds to publish the Moldavia map, in Amsterdam[22]. As for the Wallachia map, it has never been done.

Memoriile istorice şi geografice ... include a detailed description of Muntenia and its sites, and the amount of information somehow replaced the lack of drawings. The book has 5 chapters, plus the summary mentioned above. After a short presentation of the land and borders, the Austrian cartographer is trying to give as complete as possible image of the country. Thus, in the second chapter of the book deals with climate, relief, important deposits underground, administrative division, inhabitants and their professions, trade and religion. The chapter three talks about the issues related to the political and social division, and the chapter four is about topics of fiscal and economic nature. As for our study, the most interesting part is the list of the Wallachian sites.

When chapter V opens, under the title *Denumirea oraselor, targurilor si satelor din Valahia*, von Bawr writes a *Reminder* to tell the reader which are the less studied areas: *„In the counties between Siret and Olt,we take pride of accurately marking the position of all the places; but, in Banatul Craiovei, where a part was subjected to the Turks during the entire war, in the counties where the war damage did not allow very correct research, only the lists and explanations given by the administration were taken into account. We were very careful to make the unavailable sites visible on the map'.*[23] Upon analysing this book, we have noticed serious gaps, not only for the 5 counties in Oltenia but also in Wallachia, more exactly in *Argeş* and *Muscel*. The data provided for the eastern half of the country show that the areas among *Dâmboviţa*,*Vlaşca* and *Râmnicu Sărat* were studied carefully.

The list of the sites is made for counties, presented from east to west: *Slam Ribnik*, *Buseo*, *Secujeni*, *Prachowa*, *Ialowitza*, *Ilfow*, *Dembowiza*, *Wlaska*, *Teleorman*, *Mustzelul*, *Argisch*, *Oltul* to the river Olt and *Romanozi*, *Multza*, *Dolschi*, *Gorst* and *Mehedinza*, on the other side of Olt[24]. Similarly, the districts of *Brailow*, *Giurgewo* and *Turno* are mentioned. In order to follow the document more easily, von Bawr does not list the localities in the alphabetical order or importance, but in dependence of the river streams[25], as possible. The enumeration of the cities, fairs and villages in each county is predeced by a short descrption of the administrative unit they belong to.

The presentation of the localities is not limited to their name, only in the case when the access of the cartographer and his team was restricted by the Turks. As for the other areas of the country, where the Austrian general stated that he had *marked all the places with great accuracy*, the descriptions are more detailed. It is evident for most cases that, besides the name of the village or fair, the existence of churches or monasteries, boyar courts, mills, ponds, rivers, bridges, vineyards and forests is noted. In *Memoriile ...* by von Bawr, circa 2700 villages[26] are mentioned, where almost 156 have boyar courts.

The situation in the book is relevant for only a part of Wallachia; upon reading the chapter V, we notice that data are scarce for Oltenia and for the counties *Argeş*, *Muscel* and *Olt*. At this moment, it is impossible for us to say whether the list of the localities in the above areas is complete; as the author himself says that he only used official documents[27], there is the assumption that the name and the number of the sites reflect the reality of those times. We believe though that the accuracy of the further information is under scrutiny. For example, it is said that a part of the villages in *Dolj* si *Mehedinţi*, mainly the ones on the Danuber bank, are abandoned. We are sure that the main source for this information was the administration records. But we do not have the certainty that those documents were upgrated to the day – in other words, the statistics of the villages abandoned on *Dolj* and *Mehedinţi*, as in von Bawr's work, actually reflects a situation happening prior 1770, the year when the material for *Memoriile istorice si geografice...*was collected.

Upon looking at the villages with boyar courts in the counties above, we cannot help noticing that their number is very small – even smaller than in Cantacuzino map. The high steward mentions 2 in *Muscel*, 7 in *Argeş* and 5 in *Olt*; seven decades later, in von Bawr's work, there is none in *Muscel,* one in *Argeş* and 2 in *Olt*. In *Oltenia* – except for *Vâlcea* where, at the end of the 18th century, there will be a triple number of courts than at its beginning – the situation is similar. Thus, in 1770, there are only 3 villages with boyar courts in *Romanaţi*, 2 in *Mehedinţi* and one in *Dolj* and *Gorj* each, while on the map of the century onset, *Romanaţi* had 6, *Mehedinţi* 4, *Dolj* 5 and *Gorj* 3. As shown earlier, in the chapter about Cantacuzino map, some of the boyar courts marked by the Romanian scholar (see *Brătăşani),* dissapear during the 18th century[28]. We are aware, though, that the number of the boyar courts that ceased to exist is smaller than the ones founded in the first half of the century. Also, we know that Cantacuzino did not mention all courts that were in existence in 1700, but only the important ones.

Looking at the above, it was expected that the number of the villages with boyar courts in von Bawr's exceed Cantacuzino's. As far as Oltenia is concerned, the things are reversed – Cantacuzino mentioned 20 while von Bawr 13 of such sites[29]. Consequently, the Oltenia data are not conclusive, as the author did not free access to those sites and the observations not made on the spot.

By studying the eastern half of Wallachia, more precisely the counties among *Teleorman*, *Vlaşca* and *Râmnicu Sarat,* we notice that there is a high density of boyar courts around Bucharest. In *Ifov*, with a larger surface than today[30], there were 73 villages with such courts. The list includes *Mogoşoaia* (*Mogoschoja*), *Dudeşti* (*Dudeschti*), *Obileşti* (*M. Obileschti*), *Creţuleşti* (*Kretschulescht*) and *Ciocăneşti* (*Tchokaneschti*) – also mentioned by Cantacuzino – as well as *Băneasa* (*Baniasa*), *Popeşti-Leordeni* (*Leordenni*), *Baloteşti* (*Baluteschti*) and *Colentina* (*Kalentina*). On the second place, there was *Dâmboviţa*, with 26 – many of them belonged to important families like Văcărescu and Băleanu – on the third, *Prahova*, with 15, the headquarters of the Cantacuzinis, land owners of *Filipeşti*, *Măgureni* and *Mărgineni*. A small number of villages with courts was held by counties *Săcuieni* (8), *Ialomiţa* (7) and *Vlaşca* (7). The only county with no courts – except for *Muscelul* – was *Teleorman*.

From von Bawr's, we infer that a part of the courts in *Săcuieni* share an interesting feature, which should be studied at a later date. The Austrian general notes that: there are valleys with ‚inhabited vineyards', and in some villages there were ‚pleasure houses' of the boyars.'[31]. The list of them included *Ceptura* (*Tcheptora*) and *Tohani* (*Tachan*)[32]. Similarly, it is worthwhile mentioning that a large part of these sites – with or without courts – in *Prahova* have one or more mills. Another aspect is the ponds and fish ponds that are is a high number in *Dâmboviţa* but mainly in Ilfov[33]. In the fragment describing the hydrographical network of Wallachia, von Bawr notices the attention that the inhabitants pay to the water streams. *‚I have noticed that the people were being very careful about the embellishment of the running water sources', von Bawr says, ‚they fence them in, bring lots of accessories. We see these close to the cities and villages, on the beaten and unbeaten roads. This habit is specific to Turkey and oriental countries. I do not know whether it has anything to do with the country warm climate, religious customs or both; I only know that they have been doing it since ancient times*.'[34].

It is interesting the fact that the 17th century documents attest to the presence, in Wallachia and Moldavia, of some Russian workers who were digging the ponds.[35] At the end of the century, during Brâncoveanu time, there was a habit to have a pond behind the mansion. When the water pool becomes a constant presence of the boyar courts, a new type of court arises, both functional and aesthetical.

In spite of the gaps and errors, the cartographer map is a valuable instrument for the researcher studying the Wallachia at the end of the 18th century. Wherever necessary, von Bawr text may be completed with information providing from contemporary documents. An example would be the *Specht* map, drawn by the Austrian army between September 1790 and May 1791. This map, with its graphics and three volumes of explanations, is one of the most complex and complete cartographic works on Wallachia.

The Specht map and manuscripts

One of the reference map that illustrate Wallachia is the one drawn by the Austrian military cartographers during the 1787-1791 war. This map was brought to the country by N. Docan, who published a study on it and other cartographic documents in 1912[36]. The translation of the map title is as such: *The military map of the small or Austrian Wallachia or the big one, which includes 394 sections, drawn and completed during the armistice between the Empire and Turkisk army from September 1790 until May 1791, by the officers at the headquarters, under the supervision of Colonel Specht. This map is half size of the Vienna one (of 1/2000 Vienna inches) and has 108 sheets. Note: Braila district has not been drawn, due to the armistice'*.[37]

The map was drawn in 9 months and is accompanied by a very detailed description of the localities and their vicinities. These documents, both the map and the three volumes of explanations, are part of the collection at Romanian Academy Library (the map can be found in the collection Maps Department and the explanations in the Manuscripts Department). As a total , the Specht map forms a rectangle of 8.20 m length and 4.62 m width.

The Austrian map is superior to other older maps or contemporary. Its military nature and the fact that the cartographic operations occuring between September 1790 and May 1791 had been preceded by observations and scountings made by Austrians for almost a century, are a guarantee of the accuracy of the details in it.[38]

The Wallachia map, comprising the provinces of Muntenia, Oltenia and Dobrogea, is made up of 108 squares (appendix 1). Each square is represented on a sheet. All the sheets include the number of the

square, the numbers of the 4 neighboring ones, the list of all localities that are represented in that drawing, as well as the measurement unit used in the map[39]. The scale is 1:57 600[40].

The squares 1, 8, 9, 17, 35 are missing. These sections include bordering zones of Wallachia, namely the northern area, close to Ardealul (square 1 – the north of county *Mehedinti*, towards Banatul de Severin, squares 9 and 17 – the north of county *Gorj*, towards Tara Hategului) or the southern peak, on the Danube and to its south (square 8 – a part of the north-Danube of county *Dolj*, square 35 – a small part of the southern peak of the county *Romanati*, to the west of Olt river mouth into Danube).

The Specht map, more exactly the copy in the Maps Department at the Romanian Academy Library does not have a legend. Therefore, its interpretation is difficult, and it may be done while studying the written catalogues, which include information on the villages in the sketches.

The map provides a very accurate description of the water streams[41], from major to the smallest ones; some of them, no longer existent today or with their names changes, are still remembered by people by their initial names. This correct representation, along with the graphical marking of the churches, will give a quite clear identification of the areea at the end of the 18th century. The roads and sites are clearly drawn, and the forests on the map are the oldest and most detailed cartographic operation of the arboresent vegetation in Oltenia and Muntenia.[42]

Upon studying the map, we notice that a large part of the circa 2870 localities on it[43] (mostly villages) are built far away from the main roads, and most of the time they are completely isolated in clearing areas, in the middle of forests. Thus, in case of an attack, coming from one direction – the road – the forest surrounding the village coud have been a shelter for the people abandoning their houses.

The explanations are comprised in three catalogues – written in German – with information about the localities in the drawings[44]. Each of the volume includes, roughly, a third of the number of squares[45]. This information is ordered in tables, with the following columns:

- *Name of locality*. As case may be, it will be mentioned whether it is about a monastery or a village; when the same name is given to both a monastery and a village, they will have different positions and descriptions.

- *Distance.* In this column, we will have the distance to the closest locality (whose name is mentioned) by indicating how long it takes to get there on foot.

- *Position of the localities* – gives us information on the geographical positions of the localities along a river, confluence of water streams or on a hill. Sometimes, this column mentions whether the village church is on any hill dominating the village and it has any houses in its close vicinity; in some cases, the cardinal orientation of a hill versus village is given; for very many cases, it is specified whether this hill is a dominant site for the village. This column also mentions the inns, postal office station buildings, along with the main localities that are connected to the mail route going through that village. Here, we will fiind information about the physical state of the houses and living type (compact, separated or along a river bed).

- *Solid buildings.* Here, we have churches, monasteries, secluded convents, boyar houses, courts, castles, interior walls, fortification systems. In some cases, it is reminded of the existence of parochial and episcopal houses, graveyards, city halls. Sometimes, there are mentioned localities with mills, plus the name of the rivers hosting those milles and their type[46]. Also, we read about the existence of an important vineyard. It is a habit to mention about the material of each building or complex. Thus, we have wooden buildings, brick, stone, interior walls of brick or stone, wooden palisades.

- *Forests and stands.* We find here information about the vegetation thickness, whether there are areas with thich trees (the position of these areas compared to the village or the closest river). It is said whether these areas can be walked through on foot or by horse.

- *Meadows and swamps.* The information here is about how dry the meadows are during the seasons, whether they are good or not.

- *Ponds.* Their position is described and the location within the landforms.

- *Rivers and streams.* The rivers and streams crossing the localities or in the vicinity are mentioned, plus the rivers hosting the mills; also, about the existence and location of the bridges over rivers. It is mentioned whether streams are formed from raining.

- *Streets, roads, riding and walking paths.* The quality of the roads is described, whether they are bad when raining or if they can be ‚*travelled through by any vehicle'*.

- *Mountains, hills and mounds.* It is mentioned whether there are mounds in the locality or in its vicinity; if yes, whether they are significant, dominate the region to the river valleys or to the close localities. Whenever the case, it needs to be mentioned whether ‚*the mounds have such a structure to allow them to host heavy artillery'*[47].

In the *German manuscripts,* we are given a lot of information about the boyar houses. These data firstly refere to the construction materials. Thus, we have stone, brick, wooden houses. Their origin is unfortunately not known.

For the Specht map, the distribution of the boyar sites and courts per counties is more difficult to track, as there are not the administrative borders of the territorial units. Out of the total number of 310 residencies in 108 squares, there were around 80 in the ‚small Wallachia', five times more than in the von Bawr's. The rest are not uniformly distributed throughout the ‚big Wallachia'. As noticed earlier, there is a tendency for higher density around the capital and the cities Targoviste and Ploiesti. Also, along the Argeş river, there is an important number of them. This conclusion may be drawn by looking at the squares that have up to 30 courts[48].

The boyar courts themselves are classified into three categories: boyar courts, noble residencies and castles. For some boyar houses, it is mentioned whether they are surrounded by brick walls, and there are rare remarks about towers (either brick or wood). Here, there are only three cases where the palisades are present, as a fortification system of the noble courts: two are in Argeş county. Thus, in the square nr. 39, in *Radukan* villages (still unidentified, probably with its name changed), in the north of Argeş, we have: ‚*Two brick churches,..which, along with the solid noble court, are surrounded by wooden palisades'*[49]*,* and in square nr. 51, in the *Vulpest* village (identified with *Vulpeşti* village), in the south of the county, we have: ‚*A stone church and brick boyar house, up on a hill that dominates the village, surrounded by wooden palisades'*[50]*.* A third case, in the *Bralovcsicza* village (identified with *Braloştiţa* village), in the north of *Dolj* county; ‚*A brick church with a surrounding wall, along with a brick house, surrounded by wooden palisades'*[51].

There is a single example of the gardens inside the noble residencies, namely the one in *Warestie* village (figure 3), still unknown locality in the east-north-east area of Bucharest[52]; here, we have ‚*a lovely boyar house with a garden and a church'*[53]*.*

Both in the *German Manuscripts* and in the Specht map, we find abandoned localities[54]. They are mainly situated in the plains and low hills in Muntenia, while the most abandoned villages are in the south of the *Teleorman* and *Vlasca* villages, between the river streams Vedea and Glavacioc. As far the deserted boyar courts, we notice that most of them are in the plains, mainly around Bucharest. We have here the

court in *Kojen* (*Coeni-Mironeşti*, a locality in the Giurgiu county nowadays) where *‚there was a stone church and two ramshackled noble courts'*[55].

As for the existence of the interior walls as a fortification element of the boyar houses, we have one example only, with the boyar house and the yard chapel in *Braloştiţa* village[56]. These interiors are more frequently mentioned for convents and monasteries, even some with their dimensions. Thus, in the northern part of *Argeş* county, in *Muscel*, we have three situations like this: *Keres* (unidentified locality) with *‚A church surrounded by an interior wall, square in shape, 3 fathoms in height'*[57]; in the *‚Davidest'* and *‚Vale Monaster'* localities (identified with *Davideşti* and *Valea Mănăstirii*): *‚Monastery and a church surrounded by a 3 fathom high square wall'*[58].

In spite of the high volume of information on the boyar courts, there are some noble residencies that are not found in those 3 volumes accompanying the Specht map. Thus, in the *Potlogi*, *Mogoşoaia* and *Doiceşti* villages, we are not anything told about the Constantin Brâncoveanu palaces; *Potlogi* (*Podlogien* – figure 5) is not even in the text, or on the map; at *Mogoşoaia* (*Mogotschoi* – figure 6) there is *‚A monastery with an inside brick wall, along with a church'*[59]; at *Doiceşti* (*Dojocsestie* – figure 7) we have *‚A stone church with a 5 fathoms height inside wall and 2 fathoms thickness'*[60]. There are just a part of those not mentioned, but we think they are of reference for their significance. Another situation would be when they are included in the text but not represented on the map; an example is the complex with the church and noble court in *Tătărăştii de Sus (Tartaresti Ober* – figure 8*)*, in the north of Teleorman county, with *‚A large church and noble court'*[61]*.*

To classify the boyar courts, we also find the name of ‚Castle', besides boyar courts and noble houses. This term is rarely used, for only 11 constructions in Wallachia; eight of them are in villages between Ploieşti and Târgovişte (figure 1), close to the Bucharest – Târgovişte road: *Filipeştii de Pădure (Philipestie de Beduria* – figure 9*), Mărgineni* (*Marzineny*), *the former Monastery Mărgineni* (*Marsineni Kloster* – figure 10), now the prison in I.L.Caragiale commune, *Cricoveni* (*Krikoven*), *Călineşti* (*Callinestie* – figure 9), *Filipeşti* (*Phillipestie* – figure 11*), Băleni (Baalen* – figure 12*), Dobra (Lupojana* – figure 13*)*[62]; to the south of Bucharest, there are two castles, at *Magusest*[63] and *Fiorestie*[64], still unidentified, the former in the Neajlov delta into Argeş, the latter in the south of *Herăşti*, also in Argeş river meadow. A last mention is made about the existence of a castle at *Brâncoveni* (*Brankovan* – figure 14), currently in the Olt county – an old noble court of the Craiovescu family, living in the area since Constantin Brâncoveanu – where we have *‚Monastery...church...castle...'*[65].

*

The three cartographic documents, by the nature of their information, are somewhat useless in making a typological analysis of the boyar courts built in Wallachia until the end of the 18th century. Instead, they may help us know better the dynamics of the noble residencies and how the elements like roads, waterways, landforms and interest poles have influenced the evolution and spread of this architecture program.

The two maps and von Bawr's work are not similar, While Cantacuzino shows only what is more important [66] – both for the sites and the natural elements – von Bawr and Specht intend to reflect the entire situation. It is obvious that the documents drafted between 1790 and 1791 are the most complete. Upon considering that the *Memoriile ...* and Specht map are contemporary, the information provided by

the two complement each other and mutually correct. As a principle, a special attention should be paid to the elements that show in all three documents; the fact that a site is mentioned not only in the end of the century works but in the 1700 map, may be proof of its importance. Also, it should be researched what happened with those localities and boyar courts in Cantacuzino but absent in von Bawr and Specht.

As seen throughout the study, these three documents do not contradict one another in terms of the boyar courts distribution to regions or counties. Specht mentions a number of 280 courts, where 80 of them are in Oltenia; the ratio is close to Cantacuzino's where 20 aut of 76 noble residencies were to the west of Olt. A conclusion is that the area where most of them are gathered is around Bucharest, Târgovişte and Ploieşti cities. *Dâmboviţa* and *Prahova*, where the top boyar families had their mansions, are two of the most populated counties.

Likewise, in the 18th century, the capital of the Wallachia will polarize the attention of boyars, and the best proof is the large number of ensembles that are in the *Ilfov* county, between 1770 and 1790. The phenomenon of ‚migration' for the noble courts from the hilly regions (which offered a natural and efficient protection) to the plain ones, close to the Danube, and implicitly to the Ottoman Empire, is one the most interesting issue of the changes occuring in the noble architecture in Wallachia, at the end of Middle Ages. It is worthwhile mentioning that not the entire southern Muntenia has been exposed to the Turkish danger. For example, *Teleorman*, seems to be have been constantly avoided by boyars; there was no noble construction during the 18th century.

The cartographic documents presented above might be a starting point to draw a complete map of the medieval boyar courts in Wallachia. Such a map where to be included the times when the courts were built and – if possible – the various and known architectural types, would be a useful work instrument for all the researchers dealing with the issue of the noble residencies.

References:

Cartographical documents (in the alphabetical order)

Bawr 1778 = Friedrich Wilhelm von Bawr, *Mémoires Historiques et Géographiques sur la Valachie avec un Prospectus d'un Atlas Géographique & Militaire de la dernière Guerre entre la Russie & La Porte Otomanne, Publiés par Monisieur de B***, à Francfort et Leipsic, chez Henry-Louis Broenner,* 1778

Specht 1791 = *Militairische Karte der Kleinen oder Oesterreichischen und grossen Wallachei, welche beide Zussammen aus 394 Sectionen bestehen und wehrend dem Waffenstillstand zwischen der K:K; und der türkischen Armee vom Monat September 1790 bis Ende Mai 1791 durch der General- quartiermeisterstaab unter der Direction des Obristen Spech geometrisch aufgenommen, und in das reine ausgezeichnet worden*

Szatmary 1864 = *Ridicarea topografică a Olteniei şi Munteniei executată, între anii 1855-1857, de Mareşalul Fligely*, tipărită la Viena, 1864

Armata 1912 = Serviciul Geografic al Armatei 1912. *Ridicare pe teren în anii 1905-1907*

Manuscrise Specht A = *Manuscrise Germane 3, section nr. 2 bis 125, 1ter Theil*, Bucureşti, 1912 (conţine carourile 2-7, 10-16, 18-34)

Manuscrise Specht B = *Manuscrise Germane 1, section nr. 126 bis 261, 2ter Theil,* Bucureşti, 1912 (conţine carourile 36-71)
Manuscrise Specht C = *Manuscrise Germane 1, section nr. 262 bis 394, 3ter Theil,* Bucureşti, 1912 (conţine carourile 72-108)

Studies and articles

Băcilă 1929 = Ioan C. Băcilă, *Însemnări asupra cartografiei Moldovei şi Munteniei din sec. XVI – XVIII,* în „Buletinul Societatii Regale Române de Geografie", Tomul XLVII, 1928, pp. 358 – 366
Giurescu 1937 = Constantin C. Giurescu, *Judeţe dispărute din Ţara Românească*, Bucureşti 1937. Extras din OMAGIU PROFESORULUI D. GUSTI (Arhiva pentru Ştiinţa şi Reforma Socială, anul XIII, 1936, II)
Giurescu 1943 = Constantin C. Giurescu, *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino. O descriere a Munteniei la 1700*, Bucureşti 1943. Extras din "Revista Istorică Română" nr. XIII, 1943
Giurescu 1957 = Constantin C. Giurescu, *Principatele Române la începutul secolului al XIX-lea*. *Constatări istorice, geografice, economice li statistice pe temeiul hărţii ruse din 1835*, Bucureşti, 1957
Mihai, Săvulescu 2010 Bogdan Mihai, Ionut Săvulescu, Traian Demeter, *Historical Maps (starting since the 18th century) integration in digital environment for land cover change analysis. A case study for Campulung Depression (Northern Wallachia, Romania),* comunicare susţinută în cadrul "5th International Workshop on Digital Approaches in Cartographic Heritage", Viena, 22-24 februarie 2010
Mihăilescu 1929 = Vintilă Mihăilescu, *Harta austriacă din 1791*, în „Buletinul Societăţii Regale Române de Geografie", Tomul XLVII, 1928, pp. 366 – 372
Popescu-Spineni 1978 = Marin Popescu-Spineni, *România în izvoare geografice şi cartografice*, Ed. ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1978
Stoicescu 1959 = Nicoale Stoicescu, *Constructori ruşi de iazuri în secolul al XVII-lea în Ţara Românească şi Moldova*, în „Studii şi materiale de istorie medie", vol. III, 1959, pp. 373 – 378

LIST of APPENDICES

APPENDIX 1 Specht Map 1790-1791. Sheet – a sketch with Wallachia division into 108 squares

APPENDIX 2 Photographs. Images of some representative squares and fragments of squares.
Figure 1 Square 70, with the noble complexes and Ploieşti city, to the right of the image
Figure 2 Square 72, with the noble complexes around Bucharest
Figure 3 Vărăşti, square 81
Figure 4 Dobreni, square 73
Figure 5 Potlogi, square 61

Figure 6 Mogoşoaia, square 72
Figure 7 Doiceşti, square 59
Figure 8 Tătărăştii de Sus, square 52
Figure 9 Filipeştii de Pădure and Călineşti, square 70
Figure 10 Mărgineni Monastery, square 70
Figure 11 Filipeşti, square 70
Figure 12 Băleni, square 70
Figure 13 Dobra – Lupoiana, square 70
Figure 14 Brâncoveni, square 32

APPENDIX 3 Table – a summary of the location and number of noble courts in the squares, as per the Specht Manuscripts

OBSERVATIONS:
The squares 1, 8, 9, 17, 35 are not found
In the squares 2-5, 7, 10, 13, 15, 16, 24-27, 33, 34, 36, 37, 41, 43-46, 54, 56-59, 63-68, 75, 76, 84, 85, 88, 90-92, 96-101, 103-108 there in nothing in the section "Solid buildings".

Notes

* University of Architecture, Faculty of Architecture, Bucharest

[1] Giurescu 1943, p. 22. In March 1694, High Steward Cantacuzino met with count Marsigli to provide him with certain explanations about historic and geographical data on Wallachia. It seems that the H.S. noticed the serious mistakes that the cartographers were usually making.
[2] *Ibidem*, pp. 23, 25. A few years after the map publication, Hrisant Notara writes *Introducere in geografie*, where he reminds many times about the Cantacuzino map.
[3] *Ibidem*, p. 24. Meletie, bishop of Arta and later of Athens, wrote a general geography between 1701 and 1702, which was printed in Venice in 1728. In his work, Meletie reminds twice of Cantacuzino map.
[4] *Ibidem*, p. 1. At the beginning of his work, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, published in Venice, Anton-Maria del Chiaro includes the Wallachia map; the drawing is at a smaller scale, for a better use; also, the names are translated into Italian.
[5] *Ibidem*, pp. 2, 24. Historian C. C. Giurescu believes that the copy discovered by consul Dimancescu belonged to Edmond Chisthull, who visited Muntenia in 1702; on that occasion, Chisthull received a copy of the map from even its author. In 1929, the Romanian Academy was given a photographic copy of the map, in its natural size
[6] Should we consider the circa 2700 sites named by Bawr in his work about Wallachia, it means that the 550 localities on the map represent between a quarter and a fifth of the total in Muntenia, around 1700. See also Bawr 1778.
[7] Cities and fairs have the same graphical sign.
[8] Giurescu 1943. As for Giurescu's article, the original drafted by Cantacuzino was in Greek. The copy found at the British Museum was in Greek and Latin: the legend is in Greek and Latin, some geographical elements are called in both languages, etc.
[9] *Ibidem*, p. 5. See the explanation of the graphical signs.
[10] *Ibidem*, p. 14. Cerneti shows as the capital of Mehedinti county.
[11] Among the Muntenia cities and villages, there was *Orasul de Floci*, deserted during the Russian-Turkisk war in 1768 – 1774.
[12] Giurescu 1937, pp. 15 – 16. The Sacuieni county was dissolved in 1 January 1845.
[13]Giurescu 1957, p. 94. Taking into account that Bratasani has a boyar court, we assume that the Bratasani village was a 'Romanian' village. As shown by Giurescu in his work about the Russian map in 1835, reprinted in 1853, when were building

another village on the site of a destroyed one, the Romanians had the custom to change its name. There is a high probability that Soparlita village was a re-establishment of Bratasani village.

[14] Giurescu 1943, p. 19. Crivina is one of the four monasteries in Romanati, besides Brancoveni, Calui and Hotarani.

[15] Bawr 1778, p. 163. In Bawr's work shows a village *Ciocanesti*, on Arges, bordering with Muscel county. On the Russian map in 1835, the Ciocanesti village is in the Muscel county. Anyway, Bawr does not mention any boyar court in this village.

[16] Copaceani is not mentioned in Bawr; on the Russian map in 1835, it is in the Muscel county.

[17] In 1700, the Magureni village was in Arges. On the Russian map, there is a Magureni village in Teleorman county but none in Arges.

[18] Hagiesti – Ilfov (1640); Cotofeni – Dolj (1653); Bajesti – Arges (1666), Piscani – Arges (16th century), Retevoiesti – Arges (15-16 centuries), Heresti – Giurgiu (1640 – 1644).

[19] This work has not examined the Oltenia maps done by the Austrian cartographers.

[20] Bawr 1778, p. 2. As seen in Bawr investigations, they took place in 1769. See also Popescu-Spineni 1978, p. 190.

[21] Bawr 1778, p. 229.

[22] Popescu-Spineni 1978, p. 190. The Moldavia map was printed in 300 copies, supported from public funds.

[23]Bawr 1778, pp. 104 – 105. The translation of the authors.

[24] Around 1770, Wallachia was divided into 17 counties, the same as during Cantacuzino time. Even though the territorial units were similar, their borders were not. The best proof is the sites that were located in a county in 1700 and in one of the neighboring one seven decades later.

[25] Bawr 1778, p. 104.

[26] Giurescu 1957, p. 82.

[27] Bawr 1778, p. 104. Von Bawr was stating, in the introduction to chapter V, that he had studied the administration documents.

[28] See note 13.

[29] Concerning Argeş, Muscel and Olt, which seem less researched that other counties in Wallachia, we say the following: on Cantacuzino map, these 3 counties were totalling 14 villages with boyar courts, while von Bawr's showed only 3 curti (5 times less).

[30] The southern end of Ilfov county is on the Danube bank, and the county partially overlaps the present Călăraşi and Giurgiu.

[31] Bawr 1778, pp. 126 – 127.

[32] In some cases (see the villages in Săcuieni), the identification of the localities is quite difficult; we believe that the names have been deformed.

[33] From von Bawr description, we do not understand whether it is about dams for mills or for recreation. Sice most of the sites had dams, we will consider the former option.

[34] Bawr 1778, p. 9. The translation of the authors.

[35] Stoicescu 1959, p. 373. The Russian workers were doing and maintaining the ponds and the dams for the mills.

[36] Nicolae Docan, *Memoriu despre lucrările cartografice privitoare la răsboiul din 1787-1791*, în „Analele Academiei Române", Seria II, Tom XXXIV, Memoriile Secţiunii Istorice, Bucharest, 1912, pp. 1249-1360.

[37] Mihăilescu 1929, p.366.

[38] Mihăilescu 1929, p.367.

[39]According to the upper-right representation of each sheet, the measurement unit are the German step (0.96 m) and mile (1.609 m).

[40] Mihăilescu 1929, p.366. The 1855-1857 map was done at the same scale by the Austrian cartographers; this is a very precise topographic drawing. Thus, the representation of the localities borders coincides with the map done by the Romanian Army between 1905 and 1907. Popescu-Spineni 1978: p.232: *„At the request of Barbu Stirbei, Marshall Fligely did the topographic drawing of Oltenia and Muntenia (between 1855 and 1857); the map printing took place in Vienna, in 1864, during Alexandru Ioan Cuza's reign, who hires Carol Popp de Szatmary to reproduce this map."* The entire collection can be found at the Library of Romanian Academy, Department of Maps.

[41] *Ibidem*, p.367. ‚*The representation of the waters in blue, a little too much curly, sometimes gives details that enable solving interesting issues of Physical Geography.'*

[42] *Ibidem*, p.368. *'Different representations for the forests (darker brown with black, vertical and thick sticks), the thin forests and bushes (rarer sticks or thinner sticks, lighter brown). The meadow forests are in green and the swamp ones in blue.'*

[43] *Ibidem*, p.370.

[44] *Manuscrise Germane 3, section nr. 2 bis 125, 1ter Theil, Manuscrise Germane 1, section nr. 126 bis 261, 2ter Theil, Manuscrise Germane 1, section nr. 262 bis 394, 3ter Theil*. Copied between July-December 1912, The Library of Romanian Academy, Department of manuscripts.
[45] Each square is divided into four 'sectors', as it is today in cartography; thus, the numbering of the sectors is in an ascending order: upper left, upper right, lower left, lower right. We have the following volumes: vol.I – sectors 2-125 (squares 2-34), vol.II – sectors 126-261 (squares 36-71), vol.III – sectors 262-394 (squares 72-108).
[46] The difference between the grinding mills and the others is being made.
[47] This formulation is to be found under the column in the text, in the three Specht Manuscripts. Translation of the authors.
[48] For the distribution of the boyar courts, see Appendix 3.
[49] Specht Manuscripts B*,* square 39, p.76. Translation of the authors.
[50] Specht Manuscripts B*,* square 51, p.186. Translation of the authors.
[51] Specht Manuscripts A*,* square 21, p.215. Translation of the authors.
[52] It is not about the present Varasti commune (Giurgiu county), located in south, south-east of Bucharest, which includes Dobreni village (figure 4), where the court of Constantin Serban is, mentioned in the Specht Manuscripts C*,* square 73, p.63: ;*A church built in stone, along with a boyar court.'* Translation of the authors.
[53] Specht Manuscripts C*,* square 81, p.129. Translation of the authors.
[54] Mihăilescu 1929, p.366. On the Specht map, the abandoned villages are 'marked with green spots and a cross, in the steppe and outskirts of the woods*.'*
[55] Specht Manuscripts C*,* square 74, p.67. Translation of the authors.
[56] See note 51.
[57] Specht Manuscripts B*,* square 49, p.169. Translation of the authors.
[58] Specht Manuscripts B, p.163. Translation of the authors.
[59] Specht Manuscripts C*,* square 72, p.42. Translation of the authors.
[60] Specht Manuscripts B*,* square 59, p.240. Translation of the authors.
[61] *Ibidem,* square 52, p.196. Translation of the authors.
[62] Specht Manuscripts B, square 70.
[63] Specht Manuscripts C*,* square 73, p.28.
[64] Specht Manuscripts C, square 83, p.148.
[65] Specht Manuscripts A*,* square l32, p.345.
[66] In comparison with other cartographic documents and statistics compiled at the end of the 18th century and beginning of the 19th, we notice that high steward Cantacuzino represented between a quarter and a fifth from the boyar sites and courts in 1700.

CONCURS DE ARHITECTURĂ ŞI PEISAGISTICĂ SUSŢINUT DE RENAULT TECHNOLOGIE ROUMANIE ŞI REVISTA « ARHITECTURA »

Asist. univ. drd. arh. Irina CĂLINESCU*

Rezumat: *Tema concursului de arhitectură şi peisagistică propus de Renault Technologie Roumanie şi revista "Arhitectura" pentru luna februarie a anului 2010, constă în "amenajarea din punct de vedere arhitectural şi peisagistic" a unui teren în vecinătatea DN7 dorindu-se adoptarea unor soluţii care să înglobeze energiile alternative. Lucrarea de faţă prezintă în mod succint câteva dintre soluţiile propuse de studenţii anului 4 ai Facultăţii de Arhitectură din cadrul Universităţii Spiru Haret din Bucureşti.*

Cuvinte cheie: *concurs de arhitectură şi peisagistică, Renault Technologie Roumanie, revista Arhitectura, design, funcţionalitate, energii alternative.*

Tema concursului a fost postată pe data de 26 februarie 2010 pe site-ul Universităţii de Arhitectură şi Urbanism Ion Mincu şi pe site-ul beneficiarului (www.renault-technologie-roumanie.com); data limită pentru încărcarea proiectelor pe site-ul beneficiarului era 26 martie. Jurizarea şi anunţarea câştigătorilor fiind programată pentru 6 aprilie 2010.

Tema concursului consta în "amenajarea din punct de vedere arhitectural şi peisagistic" a zonelor descrise mai jos, urmărind totodată respectarea următoarelor cerinţe:

Design : - "Spaţiul amenajat trebuie sa ofere vizitatorilor CTT un parcurs agreabil de la intrarea în centru şi până la intrarea în clădiri. " Concurenţii erau invitaţi să imagineze "un loc cu o puternică identitate de marcă" , ţinându-se cont de resursele existente si de conceptul general al centrului de încercări.

Funcţionalitate :

- "camuflarea/ înfrumuseţarea zidului de delimitarea centrului spre DN7" , atât din exterior , cât şi din interior ,pe tot parcursul anului
- Crearea unui parcurs agreabil pentru vizitatori ,de la intrarea în centru până la clădirea principală, punând în valoare elementele deja existente (ex. cursul de apa care traversează terenul)

  Punerea în valoare a pârâului care traversează zona;
- Crearea unui peisaj agreabil vizibil din clădirea principala , atât de la parter cât şi de la etaj ;
- Crearea unor spaţii de recreare pentru vizitatori (ex. peluze pe care să se poată sta, locuri de luat masa, locuri de fumat,etc.) ;
- Căi de acces – alei – între diverse elemente din peisaj

Energii alternative – se dorea integrarea unor soluţii de energii alternative.

Soluţiile propuse se elaborau în concordanţă cu normele şi normativele în vigoare .

Proiectele urmau să conţină următoarele piese:
- partea descriptiva a conceptului
- schiţa conceptului
- descrierea tehnica a soluţiei proiectului .

Imagini din martie 2010
Clădirea P+1 a CTT ;

Imagini din martie 2010
zona de acces din DN7 ;
Imagini din martie 2010

Cursul de apă care traversează proprietatea .

PLAN DE SITUATIE

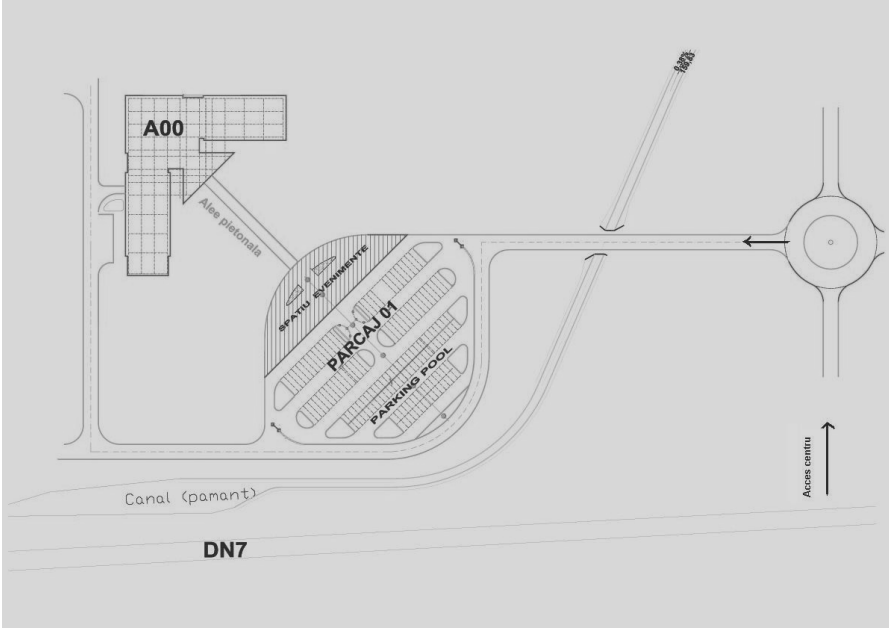

La acest concurs au participat din grupa **401** (prof. dr. arh. Mihail Caffe ,arh. Irina Călinescu) Nagy Krisztina (împreună cu 2 studenţi de la Universitatea de Arhitectură Ion Mincu);
şi din grupa **407** (lector drd.arh. Ioana Petrescu , drd.arh. Irina Călinescu) următorii studenţi :
1.Banică Bogdan ,
2.Marcu Cosmina ,
3. Popan Alma ,

4.Sarbu Marius (care din păcate nu a putut să se înregistreze oficial depăşind limita de vârsta prevăzuta în regulamentul de participare ; respectiv 30 ani).

Echipa 1 (gr.401) Câstigătoarea locului 1 .

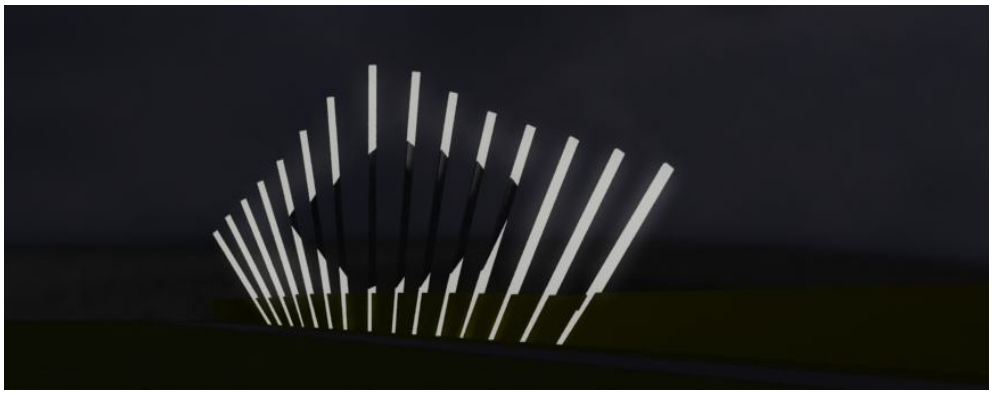

Rezolvarea împrejmuirii ca element semnal, folosind elemente compoziţionale ale siglei Renault- rombul se citeşte din parcursul auto pe DN7 din ambele sensuri pe un soclu-fundal galben crom. Acest element decorativ va fi luminat , astfel încât imaginea rombului să poată fi percepută şi pe timpul nopţii.

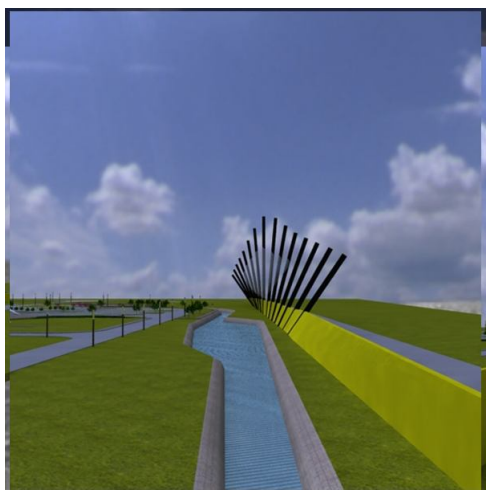

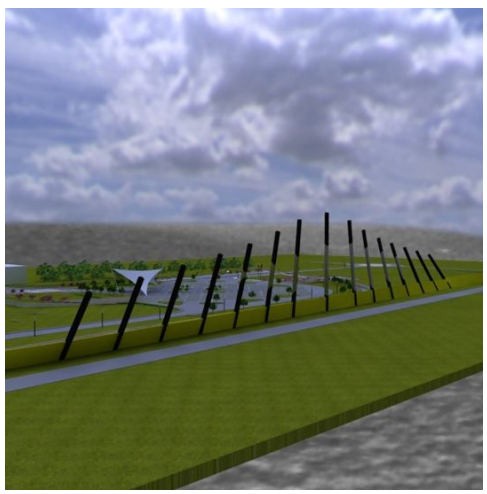

Accesul dinspre DN7 spre interiorul incintei este flancat de un alt element de decor, o stilizare a evoluţiei mijlocului de transport realizată din fâşii metalice rezultate din reciclarea deşeurilor metalice. Această imagine mă duce cu gândul la scara evoluţiei umane (Darwin).

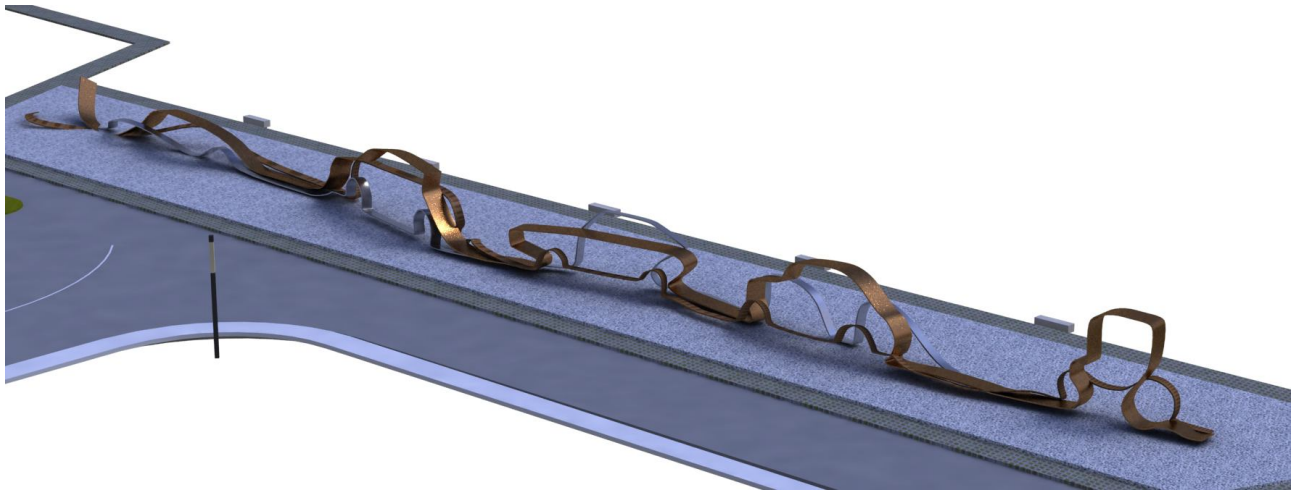

Spre intrarea in CTT, parcursul aleii de acces are ca şi element central de interes o oglindă de apă , a cărei formă este chiar sigla Renault . Relaţia dintre spatiile plantate şi alei are ca motiv rombul.

În spaţiul destinat parcării este amplasată şi o construcţie uşoara care va adăposti unele activităţi specifice lansărilor produselor Renault.

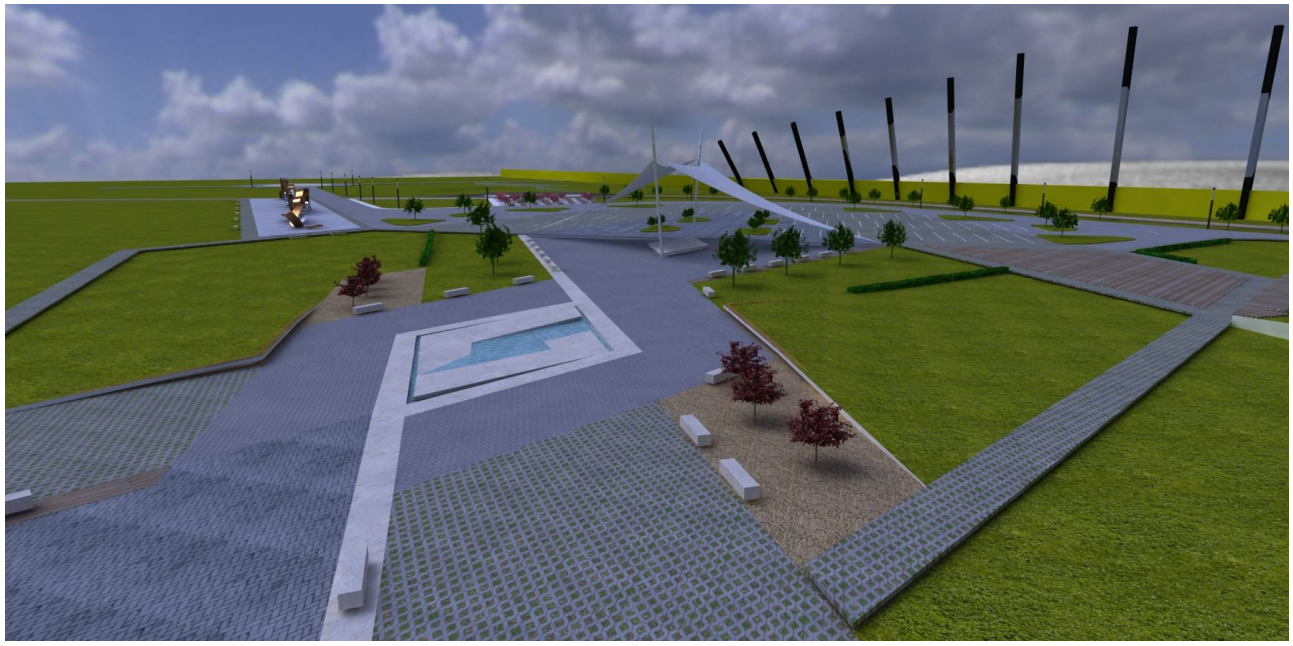

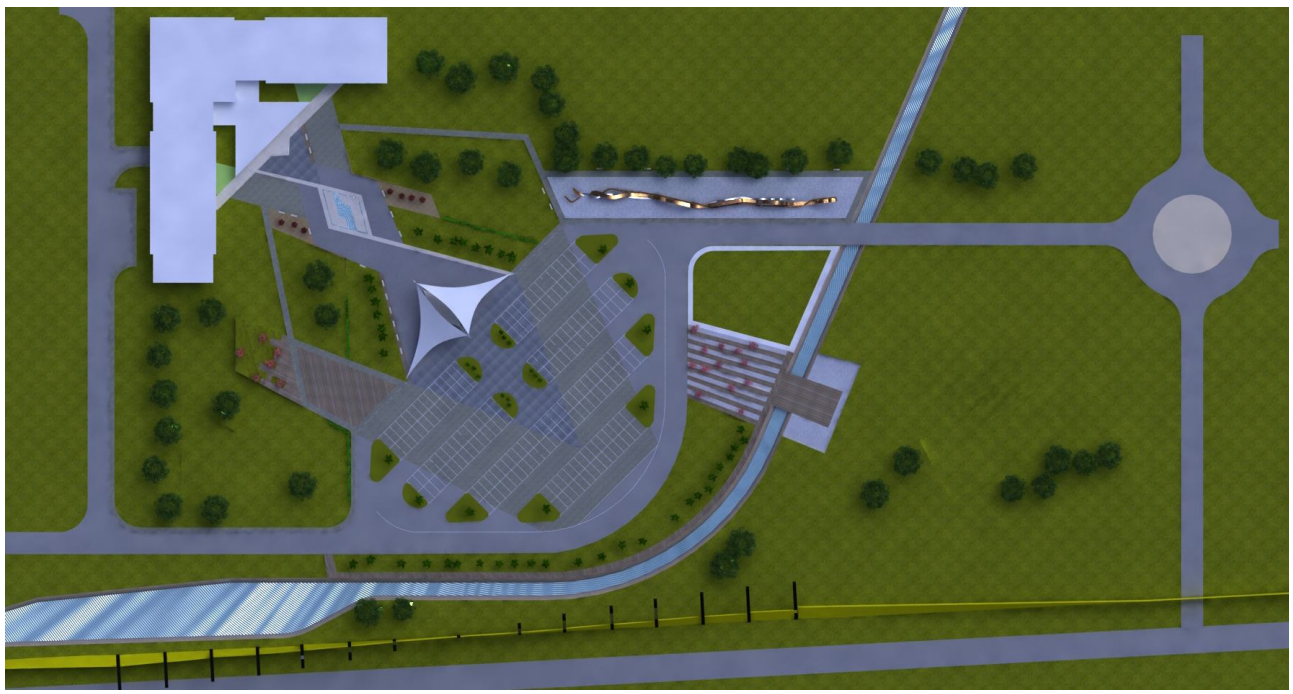

Echipa 2 (gr.407).

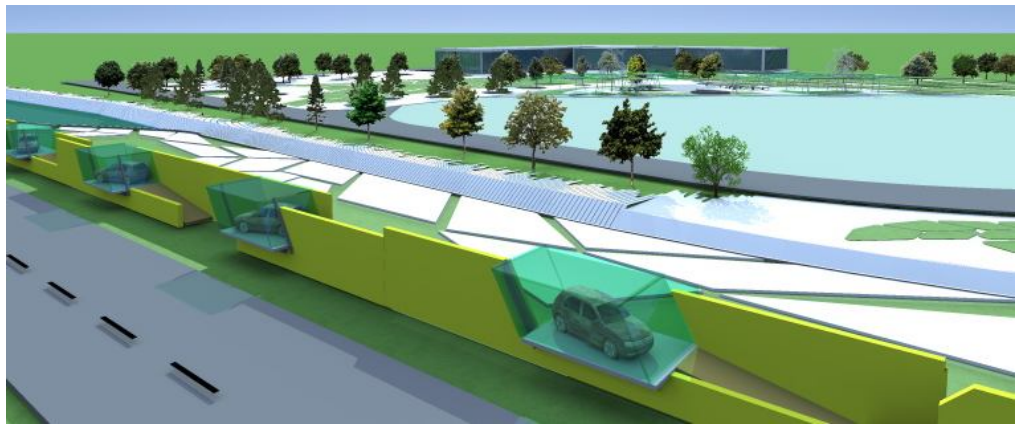

Împrejmuirea este realizată din panouri de beton în care sunt inserate nişte forme paralelipipedice transparente care joacă rolul de "vitrine de expunere". Aici se vor expune noile modele ,oferte...etc.

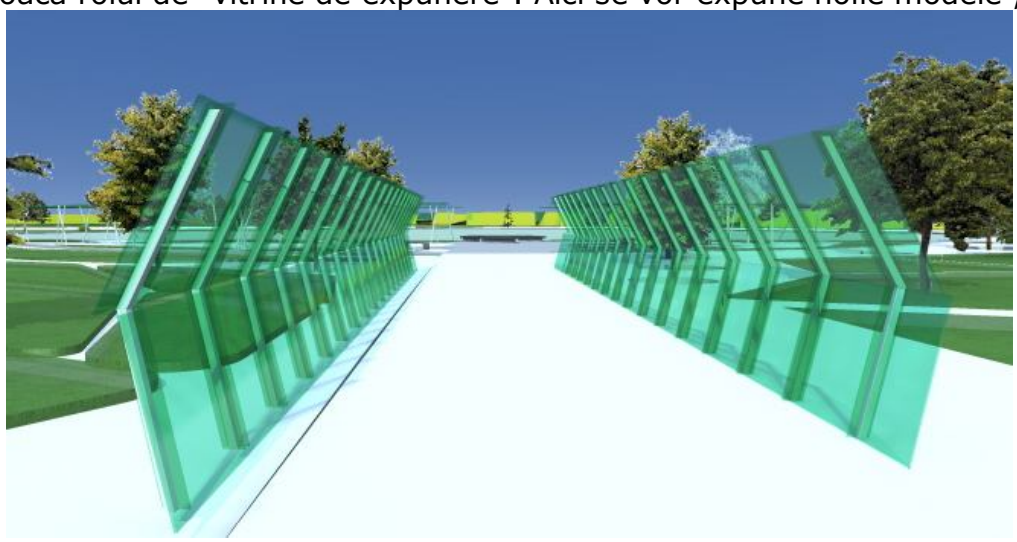

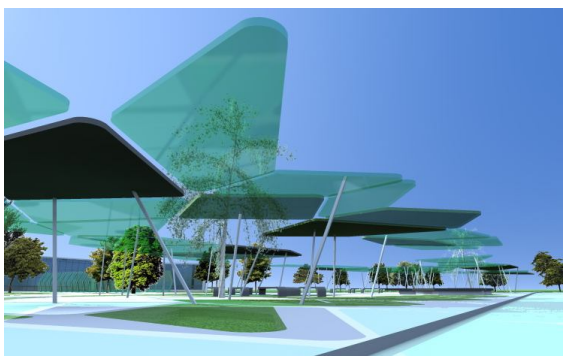

Accesul principal se va face trecând printr-un element de decor, o structura metalică usoară cu secţiune romboidala, care poate fi si un elemente de afişaj temporar.
O structură metalică uşoară alcătuită dintr-o reţea de stâlpi şi copertine romboidale translucide, va adăposti activităţile exterioare.
Rombul guvernează conturul spaţiilor verzi, aleile au un traseu simplu şi sunt realizate din dale ecologice.

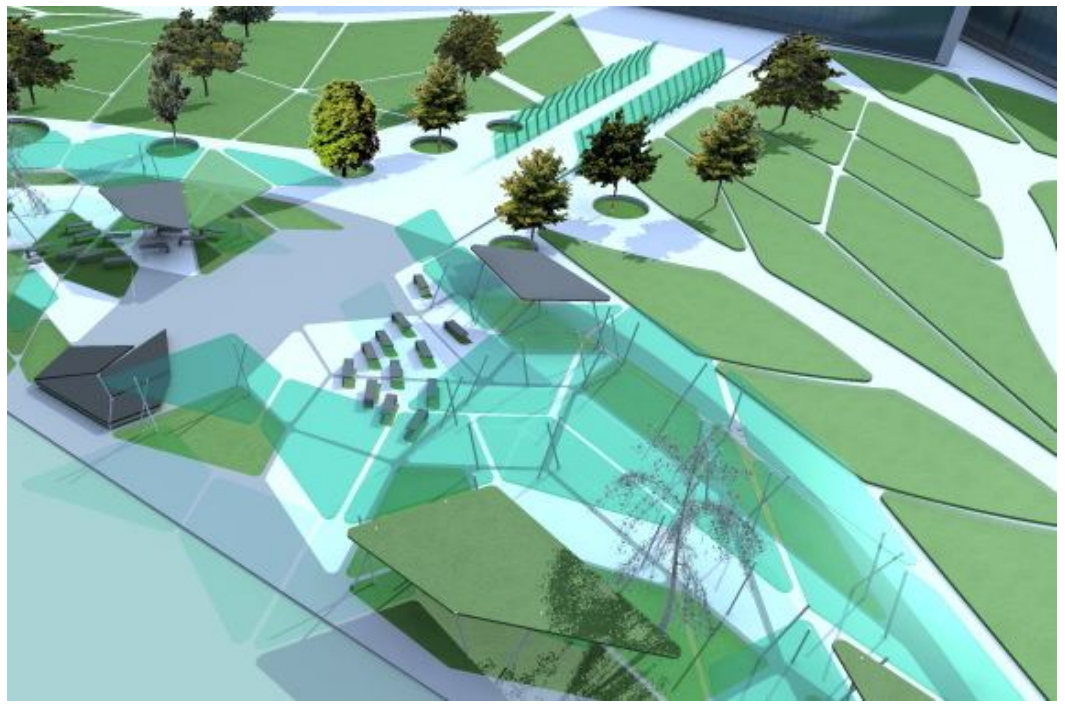

Concluzii

Participarea studenţilor la acest concurs nu a grevat absolut deloc activitatea didactică în curs; mai mult, toţi participanţii au obţinut la proiectul 3-semestrul II (predat la cca o săptămână după predarea concursului) , note de la 8 în sus , iar prezenţa acestora la activităţile de atelier şi cursuri a fost de 100%.

Au lucrat cu profesionalism , s-au documentat şi în mod evident le-a plăcut să participe la o astfel de competiţie.

Este de remarcat , având în vedere şi experienţa pe care am avut-o lucrând cu studenţii la Centrul Cultural , că astfel de participări la activităţi extra curriculare reprezintă un stimulent pentru eforturile studenţilor atât la proiectele « de şcoală » cât şi la cele unde sunt invitaţi să participe.

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

ARCHITECTURE AND LANDSCAPE ARCHITECTURE CONTEST ORGANIZED BY RENAULT TECHNOLOGIE ROUMANIE AND "ARHITECTURA" MAGAZINE

Assist. Lecturer Arch. Irina CĂLINESCU*

Abstract: *The theme of the contest held in February 2010 was "the architectural and town planning-based development" of a land near DN 7, based on alternative energies. This paper briefly presents a few solutions advanced by the 4th Year students of the Faculty of Architecture of Spiru Haret University, Bucharest.*

Key words: architecture and landscape architecture contest, Renault Technologie Roumanie, "Arhitectura" review, design, purpose, alternative energies

The contest theme was posted on the Website of Ion Mincu University of Architecture and Town Planning, on 26 February 2010 (www.renault-technologie-roumanie.com); the deadline for uploading the projects was 26 March. The winners were to be announced on 6 April 2010.

The contest theme was "the architectural and town planning-based development" of the below mentioned areas. Requirements:
In terms of **design**: - "We must provide the CTT visitors a pleasant tour of the centre and of its component structures".

Purpose:

- "improving the boundary wall to DN 7", both from the outside and from the inside;
- providing the visitors a pleasant tour of the centres and of its component structures, highlighting the existing elements (the stream crossing the land);
- The visitors enjoying the view from the main building, both from the ground floor and from the first floor;
- Providing the visitors eating, smoking areas and the like;
- Providing ways of access – alleys – between the various elements;

In terms of **alternative energies** – implementing alternative energy-based procedures in line with the legislation in force.

The projects must include:
-concept description;
-the draft design;
-technical specifications.

Pictures from March 2010
CTT building (ground floor plus first floor);

Road of access from DN7

Pictures from March 2010
The stream crossing the land.

MAP

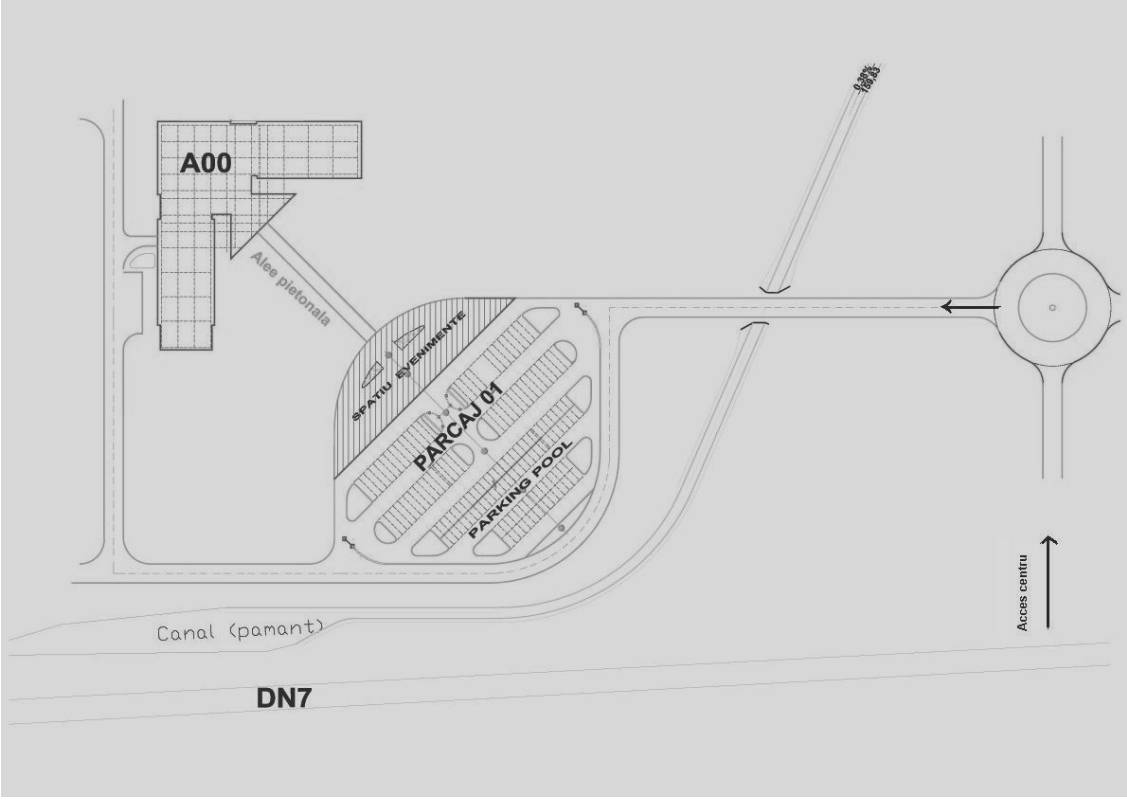

] Participants: Architect Mihail Caffe, Professor PhD, Irina Calinescu, Architect, Nagy Krisztina and 2 students from Ion Mincu University of Architecture (group **401)**; Architect Ioana Petrescu, Lect PhD, Irina Calinescu, Architect and the following students from group **407**

1.Banica Bogdan
2.Marcu Cosmina
3. Popan Alma
4.Sarbu Marius (unfortunately, unable to officially participate for exceeding the age stipulated in the Regulations, namely 30 years).

Team 1 (group 401) – Winners

The enclosure, as signal element, bearing the Renault symbol – the rhombus – can be seen on DN 7, from both ways. This yellow-chrome lighting element is noticeable at night as well.

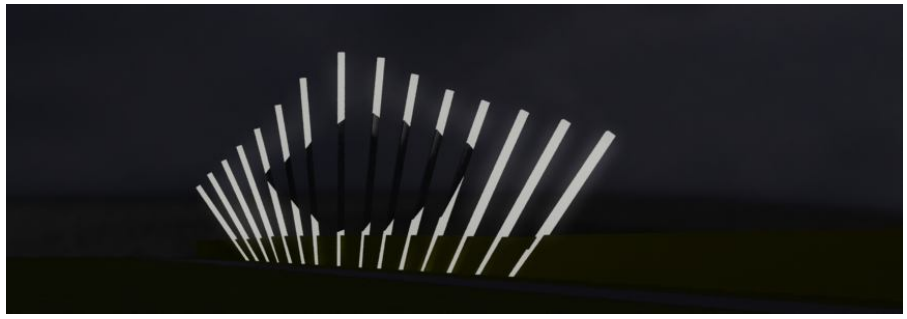

The road of access from DN 7 to the centre premises is framed by another decorative element – metal strips made of recycled scrap metals. This picture reminds me of the human evolution scale (Darwin).

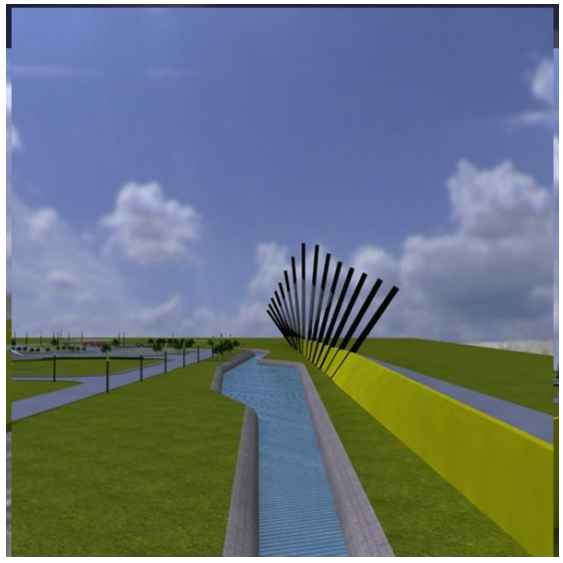

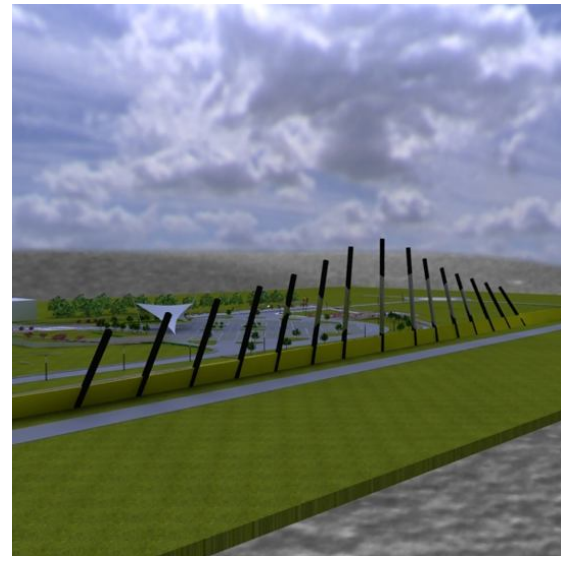

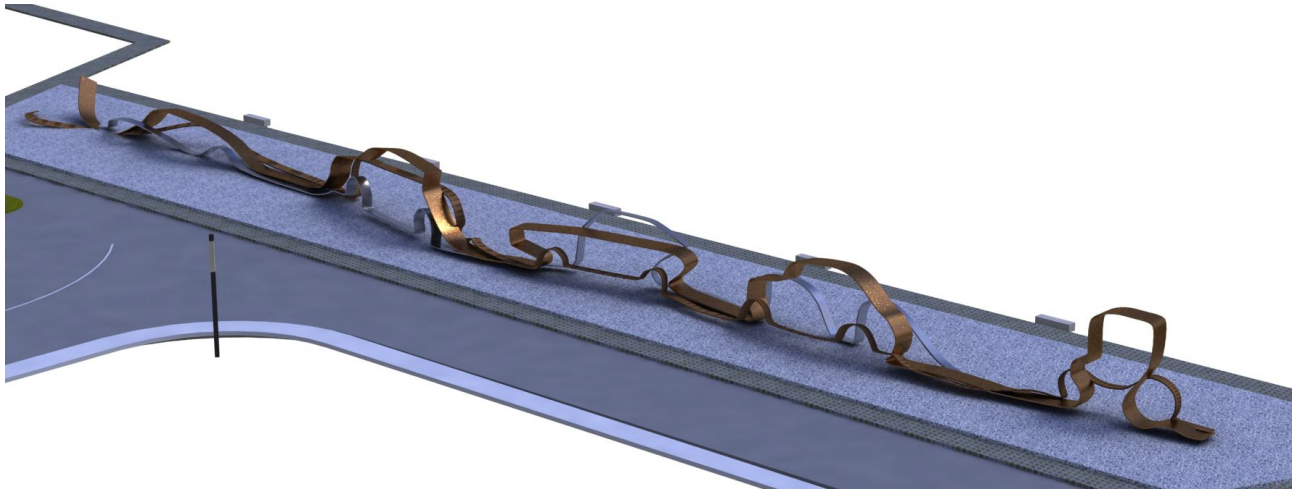

On the way to the centre, we can see a Renault symbol-shaped glass of water.

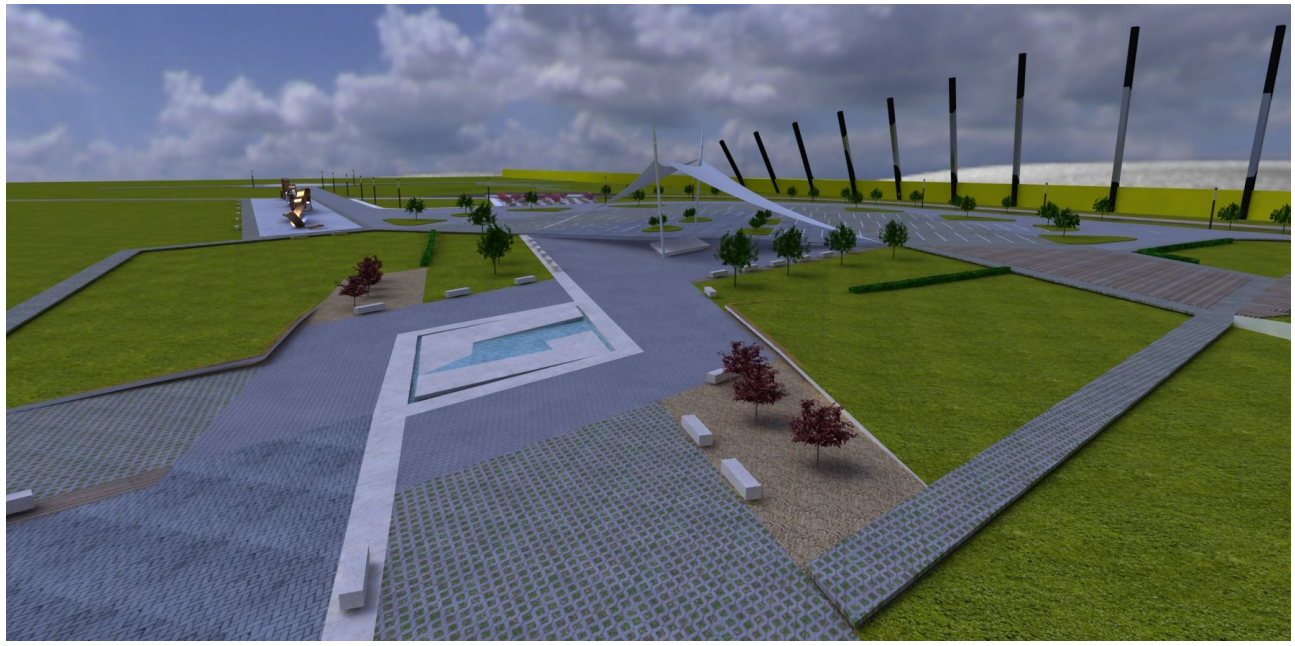

The parking lot houses a structure meant for Renault products presentations.

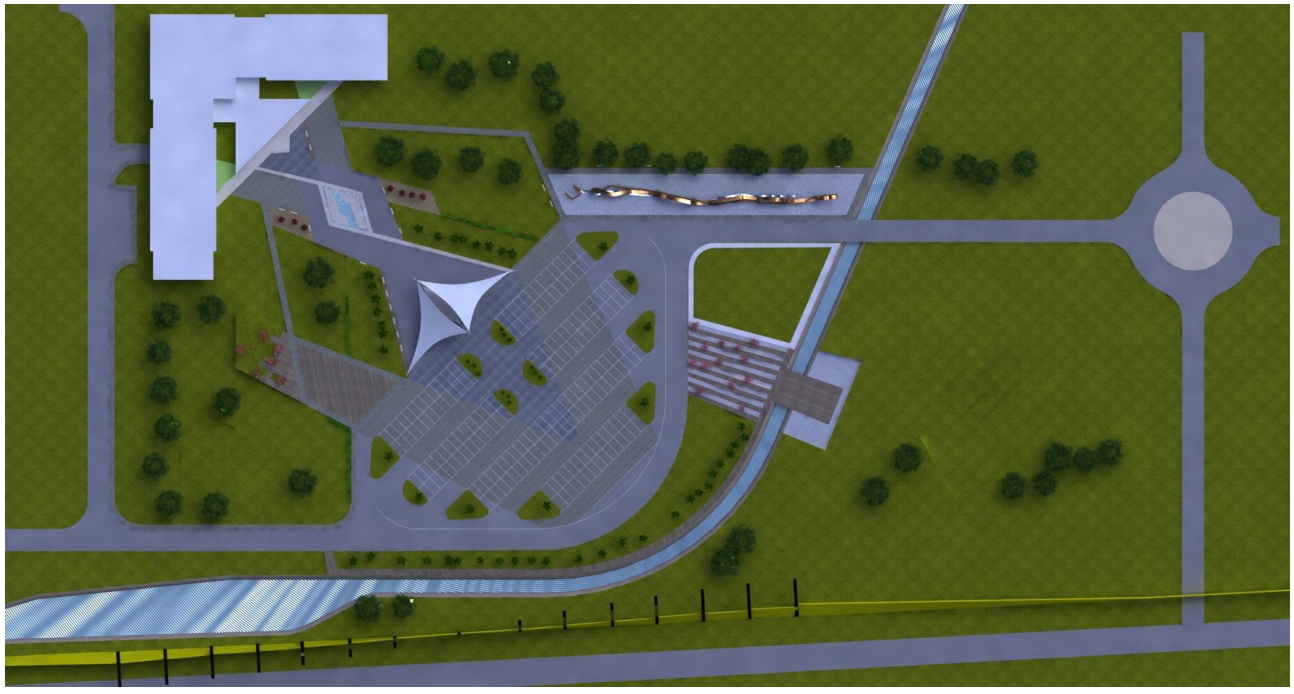

Team 2 (group 407).

The surrounding elements are concrete panels including transparent parallelepiped figures, acting as "displays". New models and offers will be displayed here.

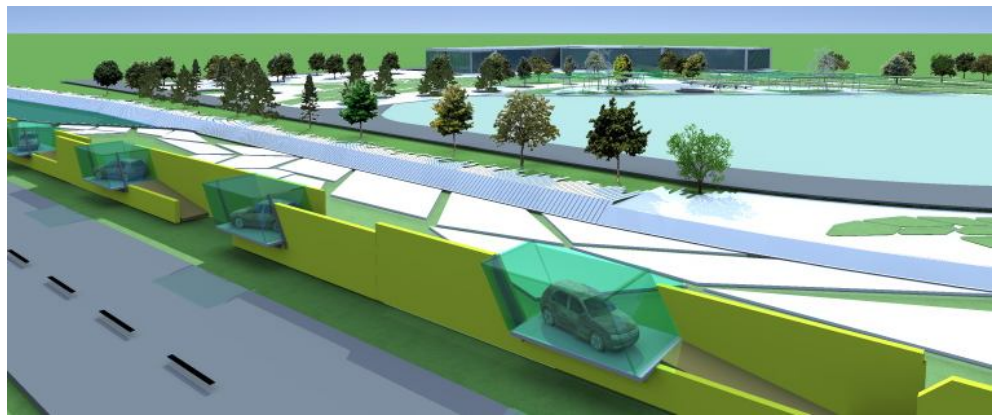

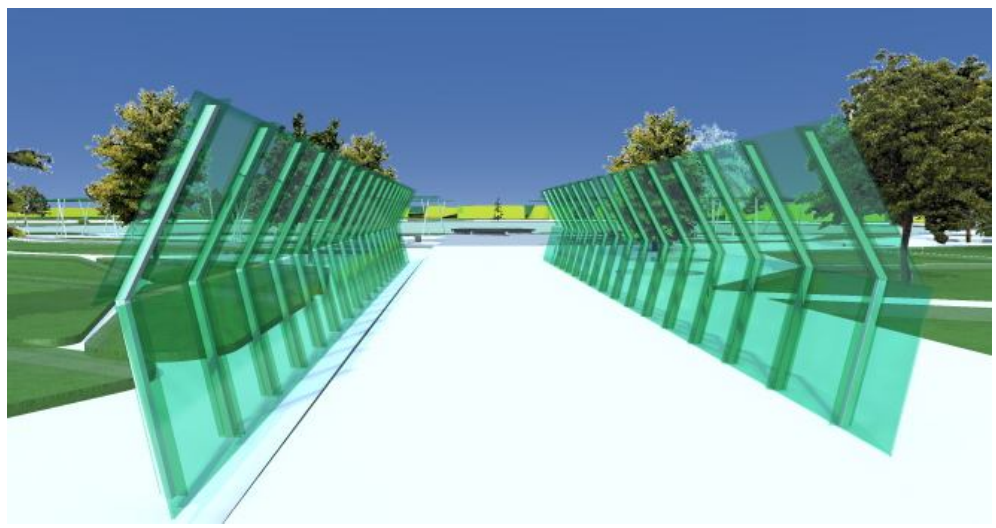

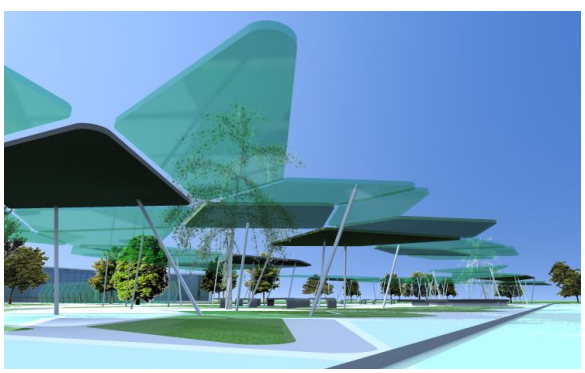

One can enter the centre through a decorative element – a rhombic-shaped lightweight metal structure, acting also as a temporary display panel. A lightweight metal structure made of a pole and translucent rhombic cover network will house the outdoor activities. The rhombus governs the green areas; the alleys are simple and are made of environmentally friendly slabs.

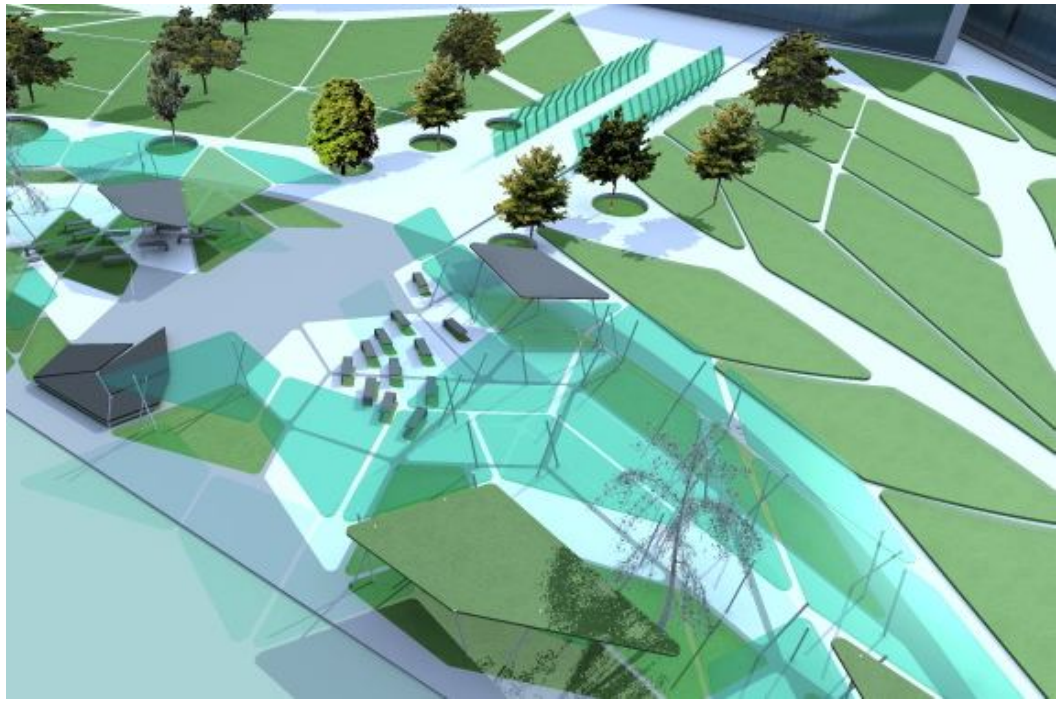

Conclusions

The students participating in the contest did not interfere with their school activity; moreover, all participants were marked by 8 up for the third project in 2nd semester.

They proved dedication and conducted research work all throughout the contest.

Having in view that we worked with the students at the Cultural Centre, we consider the extra-curriculum activities have an important part.

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

PORTRET

ARHITECTUL ION D. BERINDEY

Lector univ. drd. arh. Sidonia TEODORESCU*

Rezumat: *Ion D. Berindey (1871–1928) a studiat arhitectura la Şcoala de Arte Frumoase din Paris, unde a absolvit în anul 1897. A fost un apreciat arhitect şi urbanist roman, ale cărui lucrări în stil eclectic, neogotic, Art Nouveau şi neoromânesc impresionează prin armonie şi eleganţă. Unele dintre operele sale cele mai cunoscute sunt: în Bucureşti: Palatul Cantacuzino (Muzeul Naţional George Enescu), Teatrul Foarte Mic, Casa Assan (Casa Oamenilor de Ştiinţă), casa şi Muzeul Kalinderu, Palatul Culturii din Iaşi, palatul Cantacuzino din Floreşti.*

Cuvinte cheie: *arhitectură neoromânească şi eclectică, Ion D. Berindey.*

Vom prezenta opera arhitectului Ion D. Berindey, licenţiat la Paris, autor al unor lucrări dintre care amintim: palatul Gheorghe Grigore Cantacuzino, situat pe Calea Victoriei, casa George Assan (astăzi, Casa Oamenilor de Ştiinţă) din Piaţa Lahovary, Sindicatul Ziariştilor (astăzi, Teatrul Foarte Mic) în Bucureşti, Palatul Culturii din Iaşi.

Date biografice

Ion D. Berindey (Berindei) (28 iunie 1871 – 29 septembrie 1928) este unul dintre numele marcante ale arhitecturii româneşti de la începutul secolului XX. Tatăl său, Dimitrie Berindey (1832-1884), a fost de asemenea, arhitect. După ce a urmat studii pregătitoare la Şcoala de Poduri şi Şosele din Bucureşti, în anul 1887, Ion D. Berindey pleacă în Franţa pentru a-şi face acolo studiile artistice, secţia de arhitectură de la Şcoala de Arte Frumoase din Bucureşti nefiind pe vremea aceea organizată complet. Diplomat al Şcolii de Arte Frumoase din Paris în anul 1897, Ion Berindey este numit, după ce revine în ţară, arhitect şef al Ministerului de Interne (1899-1901) şi profesor la Secţia de Arhitectură a Şcolii de Arte Frumoase (Şcoala de Belle-Arte) din Bucureşti (1900). A fost ales vicepreşedinte al Societăţii Arhitecţilor din Bucureşti: între 14 decembrie 1900-11 ianuarie 1905 şi între 22 martie 1916-23 ianuarie 1919[1].

***Fig. 1**- Fotografie din „Revista Poporului", anul al XIII-lea, 1904, articolul „Omagiu şi recunoştinţă arhitectului Ioan D. Berindey"([17], pachetul CLXXX, dosar 7, f. 56)*

Lucrări de arhitectură

În activitatea de arhitect, un loc important îl ocupă realizarea de **locuinţe individuale**, construite pentru burghezia din acea epocă, dintre care cele mai cunoscute sunt:

În Bucureşti

- 1898-1899 - casa generalului Eraclie Arion, bd. Lascăr Catargiu, 15, astăzi, sediul Agenţiei Naţionale de Integritate, realizată în stil Ludovic XV; monument istoric. Este prima comandă a tânărului arhitect Ion D. Berindey, diplomat al guvernului francez.
- 1898-1903 - Palatul Gheorghe Grigore Cantacuzino, Calea Victoriei, 141 - astăzi, Muzeul Naţional George Enescu şi sediul Uniunii Compozitorilor din România; monument istoric.

Gheorghe Grigore Cantacuzino, denumit *Nababul*, ajuns în 1899 şeful partidului conservator şi prim-ministru, a luat hotărârea de a-şi construi cea mai frumoasă locuinţă din Bucureşti. Arhitectul Berindey a realizat-o în spiritul grandilocvent 1900 al Ecole des Beaux-Arts, cu influenţe Art Nouveau, iar decorarea interioarelor a fost încredinţată unor artişti faimoşi în epocă: Nicolae Vermont, Gheorghe Demetrescu Mirea şi Costin Petrescu pentru picturile murale, Emil Wilhelm von Becker pentru sculpturi şi ornamentaţia sculpturală şi Casele Mercier şi Kriéger din Paris pentru decoraţia interioară (tapiserii, candelabre, lămpi, vitralii etc.). Palatul a fost creat după modelul reşedinţelor nobiliare pariziene (hôtel de ville), clădiri aşezate în mijlocul lotului de teren, în jurul cărora se amenajau grădini.

După moartea Nababului, în 1913, palatul a trecut în posesia fiului său, Mihail G. Cantacuzino şi a soţiei acestuia, Maria (Maruca, născută Rosetti-Tescanu), care, după decesul prematur al soţului, se va recăsători în 1937 cu George Enescu. Cuplul Enescu a locuit, între 1945-1946, în casa mai mică din spatele palatului, destinată iniţial administraţiei clădirii. Astăzi această casă a devenit Casa Memorială George Enescu.

În anii '40, palatul a adăpostit sediul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri, apoi, din 1947, Institutul de Studii Româno-Sovietice. După moartea lui George Enescu în 1955, soţia sa a lăsat prin testament, palatul şi clădirile anexe, muzeului dedicat memoriei compozitorului. Din 1956, aici funcţionează Muzeul Naţional George Enescu şi Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor din România.

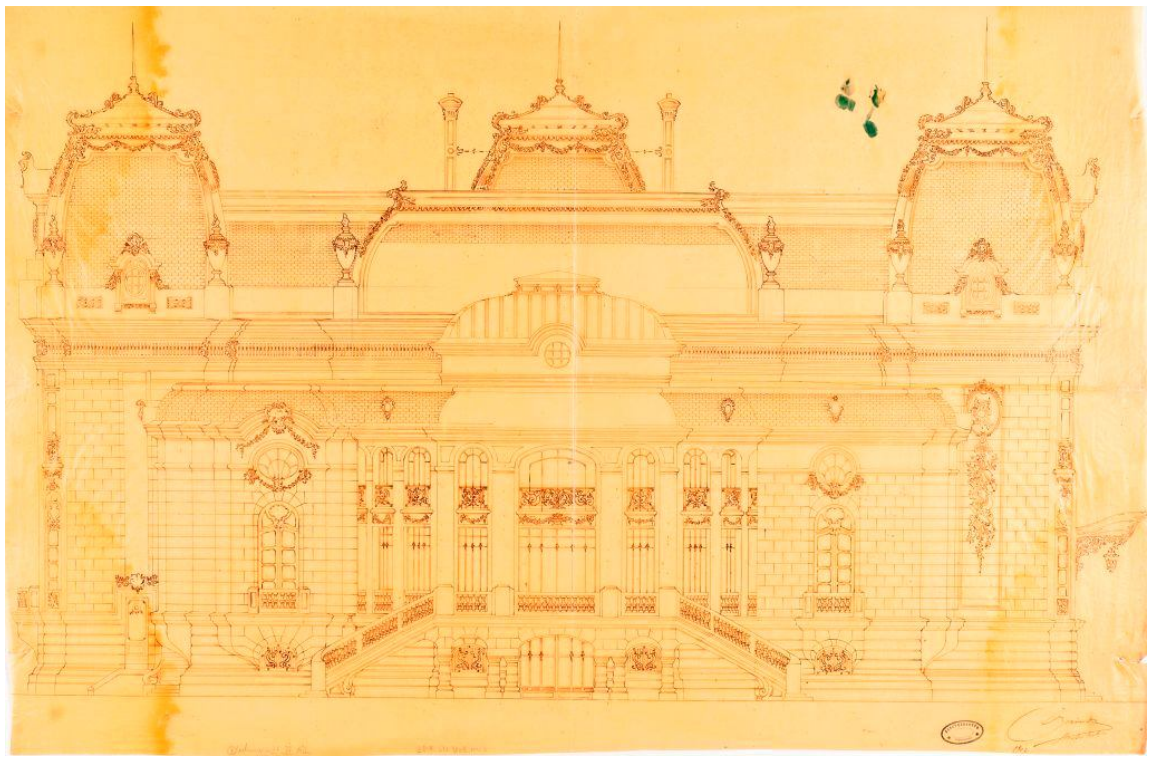

Fig. 2 *- Faţada din spate a Palatului Cantacuzino; desen din arhiva Muzeului Naţional de Artă al României, inv. 801/112.793*

- 1901 - casa Grigore Olănescu, bd. Lascăr Catargiu, 51 - ridicată în stil Ludovic al XV-lea şi demolată în 1989, despre care Constantin Olariu scrie:

> *Aici, la capătul nordic al Căii Victoriei, au fost practic înmormântate două bijuterii ale oraşului: impozantul palat „Ollănescu" proiectat de marele arhitect Ion D. Berindey, palat înlocuit cu un corp de blocuri insipide, implantate acolo parcă anume pentru a astupa deschiderea şi perspectiva bulevardului Lascăr Catargiu şi Căii Victoriei, şi a doua bijuterie, mică, dar de cert rafinament – „Mărul de Aur", opera arhitectului George M. Cantacuzino, o oază de neuitat pentru toţi bucureştenii, dar mai cu seamă pentru boema Capitalei[2].*

Fig. 3 *– Casa Grigore Olănescu, imagine de epocă*

- 1902 - vila Gănescu, şos. Kiseleff, 9; monument istoric.

Fig. 4 *– Vila Gănescu*

- 1901-1905 - casa industriaşului George Assan, piaţa Lahovary, 9 - azi, Casa Oamenilor de Ştiinţă, realizată în stil Ludovic XVI; monument istoric.

Arhitectul urmăreşte acelaşi principiu de inserţie urbană şi aceeaşi linie stilistică pe care o folosise şi la palatul Cantacuzino, dar la scară redusă.

Fig. 5 *- Casa George Assan. Terasa dinspre grădină*

- 1905 - casa George Solacolu, str. Visarion, 8 (colţ cu bd. Lascăr Catargiu) – clădire de inspiraţie eclectică.

În urmă cu zece ani, casa era întreagă, chiar bine întreţinută. Din 2001 este lăsată în paragină. În 2007 are tâmplăria scoasă şi faţada mutilată. În 2008, după o tentativă de demolare eşuată, a mai rămas din ea doar o ruină. [3]

Fig. 6 *– Casa George Solacolu.*

- 1902-1906 - casa Alexandru G. Florescu, str. Henri Coandă, 22, realizată în stil Ludovic al XVI-lea; monument istoric. Această clădire a fost numită în epocă „un admirabil Trianon”.

Fig. 7 *- Casa lui Alexandru G. Florescu, fost secretar al Ministerului Afacerilor Externe. Str. Cosma (astăzi, Henri Coandă), [4], p. 115*

- 1906-1908 - Muzeul şi casa Kalinderu, str. Dr. Sion, 2 - 4 (păstrat parţial, astăzi Institutul de Arte Plastice Nicolae Grigorescu); monument istoric.

Din 2002, clădirea e administrată de MNAC, iar acum trece la MNAR.

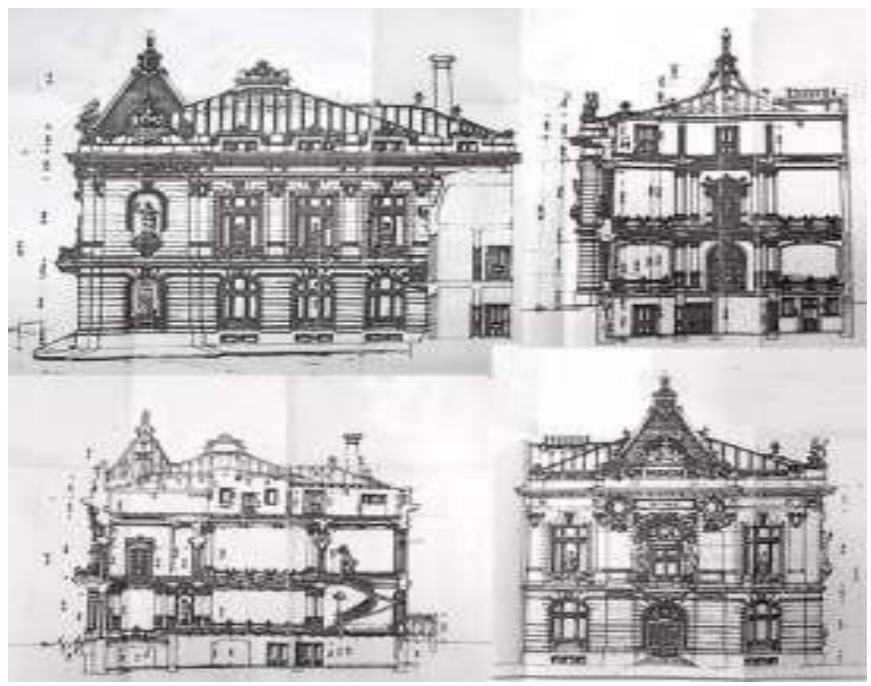

Fig. 8 *– Planurile pentru autorizaţia de construire a Muzeului Kalinderu, Direcţia Arhivelor Municipiului Bucureşti*

- 1908-1909 - casa amiral Vasile Urseanu (astăzi, Observatorul Astronomic şi Muzeul Ştiinţelor Experimentale), bd. Lascăr Catargiu, 21, destinat de la început a servi drept locuinţă soţilor Urseanu şi ca observator astronomic. Forma clădirii imită conturul unei nave, iar cupola ei a fost de la început amenajată pentru observaţii astronomice. La 7 ani după decesul soţului său, Jana Urseanu donează imobilul, Municipiului Bucureşti, pentru a se instala aici Pinacoteca; monument istoric.

Fig. 9 - *Observatorul astronomic Vasile Urseanu în 1961*

- 1909 - casa Eliza Zănescu, str. Emil Balaban, 6.
- 1909-1913 – casa doctorului Ioan E. Costinescu, str. Thomas Massarik (fostă Sălciilor), 31. Este una dintre primele încercări de stil românesc, îmbinând elemente arhitecturale bizantino-româneşti, armonios întrunite.

Fig. 10 *- Casa dr. Ioan E. Costinescu ([3], p. 270)*

- 1911 - vila Hugo Staadecker, str. Dumbrava Roşie, 4; monument istoric.
- 1911 - vila D. Emanoil – Ion Procopiu, str. Dumbrava Roşie, 5; monument istoric.

Plastica arhitecturală trădează inspiraţia de factură franceză şi asemănarea cu palatele de la Versailles, Marele şi Micul Trianon.

Între anii 1915-1930, se pare că ar fi locuit aici artista Elvira Popescu. La primul şi la al doilea nivel, spaţiul se organizează în jurul unui hol central, desfăşurat în lungime între cele două intrări. La primul nivel (*piano nobile*), la capătul nord-vestic al holului, este amenajat prin intermediul a câteva trepte, un podium folosit probabil pe post de scenă pentru reprezentaţiile teatrale cu care Elvira Popescu îşi delecta invitaţii.

Fig. 11 *– Casa Procopiu, strada Dumbrava Roşie, nr. 5*

- 1911 – casa Tănăsescu, str. Dumbrava Roşie, 11; monument istoric.
- 1911 – vila Maria Ioanidi, bd. Dacia, 79; monument istoric.
- 1912 – casa Ana Berindey, str. Maria Rosetti, 26A.
- 1913 – vila N. Iatan-Poenaru - Clementina Frunzeanu, str. Polonă, 2 – în prezent, reşedinţa Ambasadorului Canadei la Bucureşti; monument istoric. Construcţia aparţine unui prototip de vilă al arhitectului, pe baza căruia au mai fost ridicate imobilul din str. Henri Coandă, 22 şi reşedinţa Procopiu din str. Dumbrava Roşie, 5.

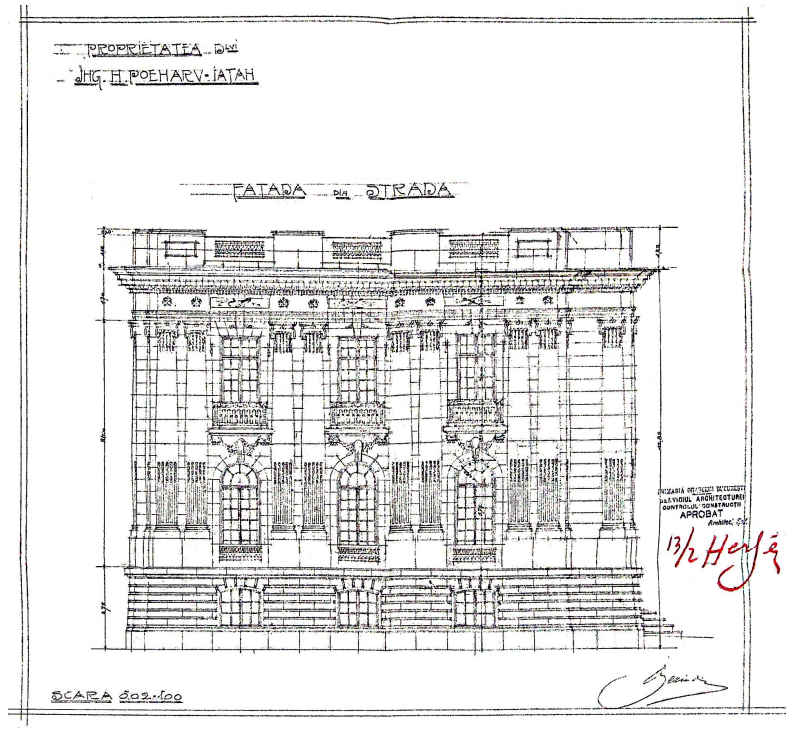

Fig. 12 *– Faţada spre stradă a casei N. Iatan-Poenaru, Arhivele PMB*

- 1911-1915 - casa Adina şi Emil Costinescu, str. Polonă, 4, actuala Ambasadă a Japoniei; monument istoric. Face parte din lotizarea Ioanid, prin al cărei regulament, municipalitatea recomanda stilul naţional şi amenajarea de grădini. Apar aici, referinţe la arhitectura rurală – logii, elemente decorative din lemn (stâlpi sculptaţi). Construită în stil eclectic, cu elemente de factură romantică, vila aminteşte de casele de vacanţă în stil regional.
- 1905-1915 - casa avocatului Toma Stelian, şos. Kiseleff, 10; monument istoric. Toma Stelian a fost avocat, politician, ministru al justiţiei şi un mare colecţionar de artă. Casa lui a fost donată de acesta statului român, ca muzeu. Din 1931, casa a funcţionat ca muzeu de artă, nucleul viitorului MNAR. Astăzi, este sediul PSD. În arhivele MNAR, se păstrează numeroase planşe de la proiectarea şi urmărirea în execuţie a reşedinţei Toma Stelian, realizate de arhitectul Ion D. Berindey şi în biroul de arhitectură al acestuia, faţade, detalii din exterior şi decoraţii interioare, desenate între anii 1905-1915.

Fig. 13 – *Casa Toma Stelian*

- 1911-1914 – casa Emanuel Kreţulescu, str. Dacia, 15, colţ cu str. Henri Coandă.
- 1911-1915 - casa Grigore Filipescu, str. Nicolae Filipescu, 40 - astăzi, Secretariatul de Stat pentru Culte din Ministerul Culturii şi Cultelor.

Fig. 14 – *Casa Grigore Filipescu*

- 1912-1914 - casa Marioara Voiculescu, str. Spiru Haret, 14.
- 1914 - casa Gh. Stoicescu, str. Jean-Louis Calderon, 82.
- 1916 – casa Ana şi Alexandru Tărtăşescu, str. Dumbrava Roşie, 9; monument istoric.

Fig. 15 – *Casa Tărtăşescu, una dintre reşedinţele din lotizarea Ioanid, proiectate de Berindey*

- 1920 - casa Ion Cămărăşescu, bd. Lascăr Catargiu, 39, colţ cu str. Gina Patrichi; monument istoric.
- casa Ion D. Berindey, str. Paris, 7.
- 1923 - casa Ana Berindey (mama arhitectului, născută în 1847), str. Roma, 14 ; monument istoric.
- 1922-1925 – casele cuplate Săbăreanu – Leonida, bd. Dacia, 81-83.
- 1925 - casa Maria Filotti - str. Vasile Pârvan, 12; monument istoric; proiectată în colaborare cu fiul său, arhitectul Ion I. Berindey.

În Craiova

- 1903-1907 – extinderea şi decorarea casei Nicolae P. Romanescu – str. Unirii, 57 - devenită Casa Universitarilor.
- 1907-1913 - vila Alexandru Poenaru – str. Eugeniu Carada, 10.

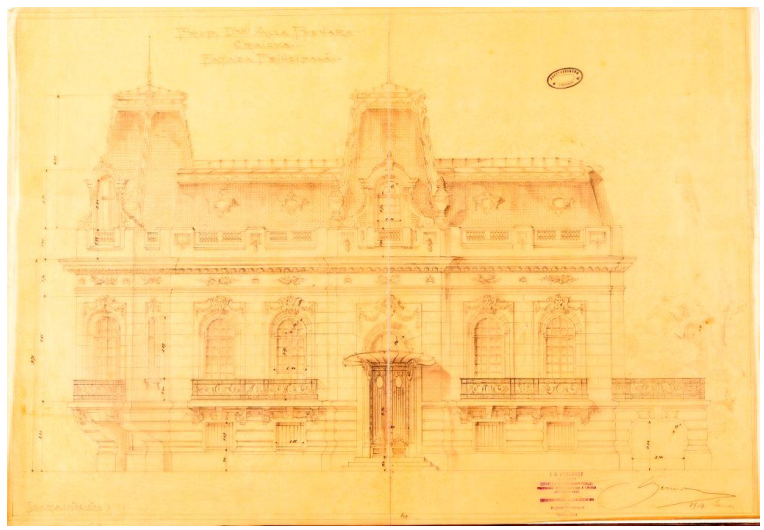

Fig. 16 - *Faţada principală a reşedinţei Alexandru Poenaru, Craiova. Datată „1908, ian”. Desen din arhiva Muzeului Naţional de Artă al României, inv. 654/112.646*

- 1909-1914 - casa Vorvoreanu – str. Fraţii Buzeşti, 10.

În Constanţa

- 1904-1905 - casa Manissalian, considerată în epocă un adevărat palat, bombardată în cel de-al Doilea Război Mondial şi ulterior demolată.

În Roşiorii de Vede

1916 - vila Amiral Urseanu, construită în stil neoromânesc.

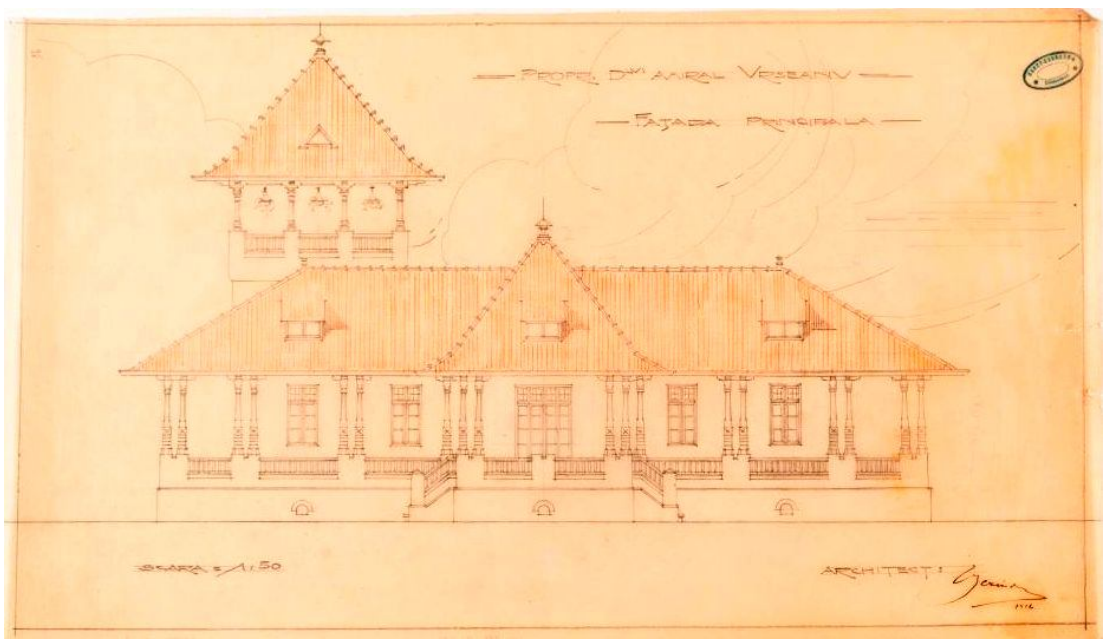

Fig. 17 - *Vila Amiral Urseanu, Roşiorii de Vede, 1916. Desen din arhiva Muzeului Naţional de Artă al României, inv. 687/112.679*

În Floreşti, jud. Prahova

Castelul de la Floreşti, construit de către Nababul Cantacuzino – început în 1911, acesta nu a apucat să fie terminat până la moartea acestuia, în 1913, iar în timpul Primului Război Mondial a fost sediul unei garnizoane germane, ocupanţii dezvelind tabla de cupru de pe acoperiş; clădirea, amplasată într-un parc imens pe Valea Prahovei, nu a ajuns niciodată să fie mobilată şi locuită şi este astăzi, în ruină. Decoraţia construcţiei palatului este inspirată de către cele două palate Trianon de la Versailles.

În Cioceni, jud. Prahova

1906-1909 Conacul lui Paul Grecianu, demolat după 1948.

Dintre **clădirile publice** proiectate de Ion D. Berindey, pot fi exemplificate următoarele lucrări:

- 1900-1902 - Leagănul Sf. Ecaterina din **Bucureşti**, bd. Mareşal Averescu (fost Miciurin), 17 – operă de tendinţă neoromânească – actuala Casă a Copilului.

Abordând un tip de program arhitectonic inexistent în repertoriul arhitecţilor din România, Berindey realizează Leagănul "Sf. Ecaterina", operă remarcabilă prin originalitatea rezolvării spaţiului şi modului în care soluţionează relaţia comunicării spaţiului interior cu exteriorul. Stilistic, proiectul constituie prima sa lucrare sub influenţa stilului neoromânesc. Construită în 1901, capela este integrată complexului, aparţinându-i în mod organic. Respectând volumetria clasică ortodoxă, aceasta foloseşte de asemenea, motive decorative din repertoriul neoromânesc.

- 1902-1915 - Azilul de Infirmi Regina Elisabeta din Bucureşti, Şos. Filantropiei, 39 (Ospiciu de bătrâni).
- 1905-1907 - Hipodromul Băneasa, Bucureşti, demolat în 1956, a cărui tribună, prin îndrăzneţul său acoperiş în consolă, demonstra ultimele cuceriri ale tehnicii.

Fig. 18 - *Hipodromul de la Băneasa, proprietatea Jockey Clubului. Carte poştală aflată în Biblioteca Naţională, fondul Saint Georges, pachetul CLXXX, dosarul 6, fila 69*

- 1912-1921 – Palatul Sindicatului Ziariştilor (azi, Teatrul Foarte Mic) - bd. Carol I, 21. Sindicatul Ziariştilor din Bucureşti a reuşit să-şi construiască un palat cu bani adunaţi de la diferite instituţii şi pe un teren obţinut gratuit, de la Primăria Capitalei.

Fig. 19 – *Sindicatul Ziariştilor, astăzi Teatrul Foarte Mic*

1907-1926 - Palatul Administrativ din **Iaşi**, operă monumentală de factură romantică, ridicat în stil neogotic, pe temeliile fostei Curţi Domneşti, în prezent, Palat al Culturii. Astăzi Palatul Culturii din Iaşi este sediul Complexului Muzeal Naţional "Moldova" Iaşi şi cuprinde: Muzeul de Istorie al Moldovei, Muzeul Etnografic al Moldovei, Muzeul de Artă, Muzeul Ştiinţei şi Tehnicii.

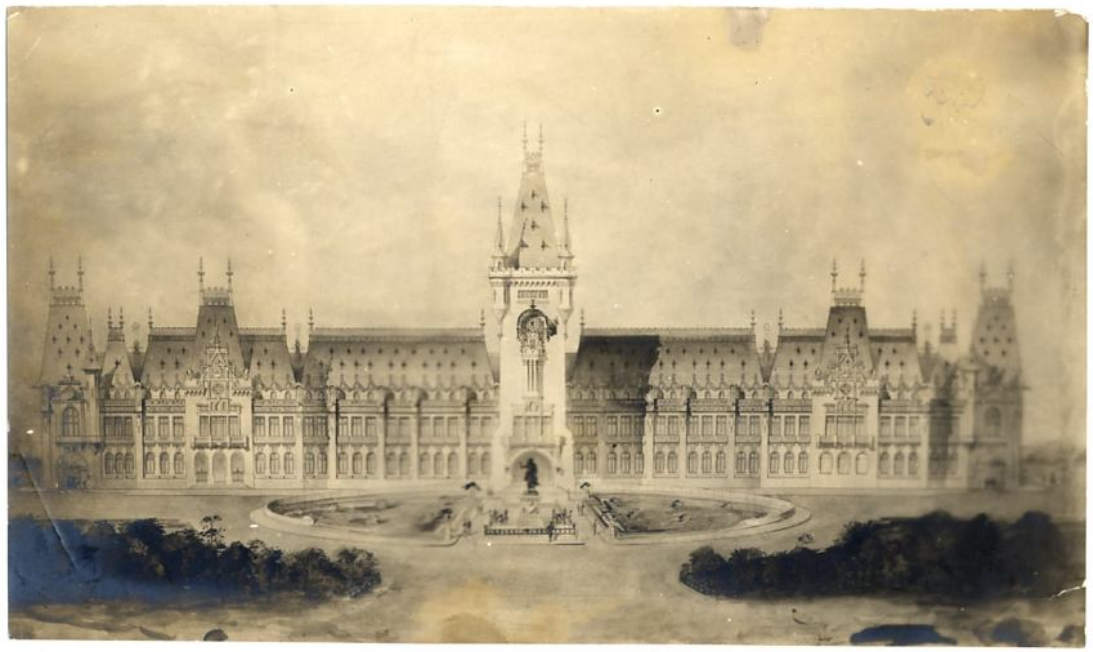

Fig. 20 - *Fotografie aflată în Biblioteca Naţională, fondul Saint Georges, pachetul CLXXX, dosarul 6, fila 40, pe verso e scris: "Palatul Ad-tiv Iaşi reclădit de arhitectul I.D. Berindey 1924"*

- **Craiova** - Muzeul Aman (str. Kogălniceanu, 9) şi Spitalul orăşenesc.
- Comuna **Miroşi, jud. Teleorman** - proiectarea mobilierului pentru biserica comunală (strana, tetrapodul, jilţuri, scaune în stil popular).

Lucrări de urbanism

- 1904-1906 - proiect pentru Planul General al oraşului Bucureşti, neconcretizat.
- în august 1905, este numit inspector general al expoziţiei naţionale jubiliare din Parcul Carol; pentru această expoziţie, a proiectat Pavilionul Comisiunii Europene a Dunării şi Pavilionul Casei Staadecker.
- 1904-1906 - parcelarea Dacia-Ioanid îi este atribuită.
- August 1914 – elaborarea planului de aliniere şi sistematizare a Craiovei, împreună cu inginerul M. Coleanu.

Concluzii

Creaţia arhitectului Ion D. Berindey îmbină elemente de eclectism de factură clasică franceză, romantism, rococo, cu tendinţe neoromâneşti şi cu elemente moderne de concepţie 1900, atât în compoziţia de ansamblu, cât şi în rezolvarea decoraţiei, bogat reprezentată. Clădirile proiectate de Berindey impresionează prin armonie şi eleganţă.

Alături de Ion Mincu, Grigore Cerchez, Ion N. Socolescu şi Petre Antonescu, Ion D. Berindey poate fi considerat întemeietor al şcolii noastre naţionale de arhitectură.

Bibliografie selectivă

[1] Berindey, Mircea I., 1988, *Note din activitatea arhitecţilor Dumitru I. Berindey, Ion D. Berindey şi Ion I. Berindey*, Academia, Biblioteca RSR, Bucureşti.
[2] Constantin, Paul – *Dicţionar universal al arhitecţilor*, 1986, Editura Ştiintifică şi Enciclopedică, Bucureşti
[3] Cornel, Theodor, 1909-1911, *Figuri contimporane din România. Dicţionar biografic ilustrat*, *Partea I + Număr de Crăciun 1911. (Editia a II-a)*, Socec, Bucureşti.
[4] Damé, Frédéric, 2007, *Bucureştiul în 1906,* Editura Paralela 45, Piteşti.
[5] Deaconu, Luchian, 2001, *Craiova 1898-1916. Saltul la urbanismul modern*. *Nicolae E. Romanescu*, Editura Sitech, Craiova.
[6] Ion, Narcis Dorin, 2007, *Reşedinţe şi familii aristocrate din România*, Institutul Cultural Român, Bucureşti.
[7] Olariu, Constantin, 2006, *Bucureştiul monden. Radiografia unei prăbuşiri (1940-1970)* - Editura Paralela 45, Piteşti.
[8] Woinaroski, Cristina, 2007, *Lotizarea şi Parcul Ioanid*, Editura Simetria, Bucureşti.
[9] ***, 1930, *Solemnitatea inaugurării localului Societăţii Arhitecţilor Români şi serbarea a 39 de ani de la înfiinţarea acestei societăţi*, Atelierele E. Marvan, Bucureşti.

Periodice

[10] *Revista poporului*, anul al XIII-lea, 1904, articolul *Omagiu şi recunoştinţă arhitectului Ioan D. Berindey.*
[11] Revista *Ilustraţia*, anul I (1 iulie 1911), nr. 2-3.

[12] Revista *Ilustraţia*, anul XIV (sept. - dec. 1925), nr. 115-118.
[13] Revista *Arhitectura*, numărul jubiliar – *50 de ani de la înfiinţarea Societăţii Arhitecţilor Români*, 1941.

Arhive

[14] Direcţia Municipiului Bucureşti ale Arhivelor Naţionale ale României.
[15] Arhivele Naţionale Istorice Centrale.
[16] Arhivele Primăriei Generale ale Capitalei.
[17] Biblioteca Naţională - Fondul Saint-Georges.
[18] Muzeul Naţional de Artă al României, Cabinetul de Desene şi Gravuri, fondul *Ion D. Berindei*[i].
[19] Arhiva Dolj, Primăria Craiova, serviciul administrativ.

Surse internet

[20]http://www.hotnews.ro/stiri-esential-6949934-fotogalerie-visarion-8-una-dintre-cele-mai-faimoase-ruine-ale-bucurestiului-scoasa-vanzare-3-milioane-euro.htm

Note

*Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

[1] ****, 1930, Solemnitatea inaugurării localului Societăţii Arhitecţilor Români şi serbarea a 39 de ani de la înfiinţarea acestei societăţi, Atelierele E. Marvan, Bucureşti.*
[2] *Olariu, Constantin - Bucureştiul monden. Radiografia unei prăbuşiri (1940-1970)- Editura Paralela 45, Piteşti, 2006, p. 182.*
[3] *Hotnews - 23.02.2010 - http://www.hotnews.ro/stiri-esential-6949934-fotogalerie-visarion-8-una-dintre-cele-mai-faimoase-ruine-ale-bucurestiului-scoasa-vanzare-3-milioane-euro.htm*
[4] *Desenele arhitectului Ion D. Berindey şi cele din biroul de arhitectură al acestuia fac parte din colecţia dedicată desenelor de arhitectură, din cadrul Muzeului Naţional de Artă al României, Cabinetul de Desene şi Gravuri, inţiată în anul 2005. Schiţele si proiectele lui Ion D. Berindey provin din fondul Muzeului Al. Saint-Georges.*

ARCHITECT ION D. BERINDEY

Lecturer PhDc. Arch. Sidonia TEODORESCU*

Abstract: *Ion D. Berindey (1871–1928) studied architecture at the Beaux Arts School in Paris where he graduated in 1897. He was a Romanian architect and urbanist, whose works in eclectic, Neo-Gothic, Art Nouveau, and Neo-Romanian style impress by harmony and elegance. Some of his most famous works are: in Bucharest: the Cantacuzino Palace (The National Museum George Enescu), the Very Small Theatre, the Assan House (Scientists' House), the Kalinderu Museum, the Palace of Culture in Iaşi, the Cantacuzino Palace at Floreşti.*

Keywords: *Eclectic and Neo-Romanian architecture, Ion D. Berindey.*

We will present the work of architect Ion D. Berindey, who graduated in Paris, author of: the Gheorghe Grigore Cantacuzino Palace situated on Calea Victoriei, the George Assan House (nowadays - the House of the Scientists), in Lahovary Square, The Journalists' Syndicate (nowadays – The Very Small Theatre) in Bucharest, The Palace of Culture in Iaşi.

Biographical facts

Ion D. Berindei (Berindey) (28 June 1871 - 29 September 1928) is one of the main names of the Romanian architecture at the beginning of the 20th century. His father, Dumitru Berindey (1832-1884) was an architect as well. After having followed preparation studies at the School for Bridges and Roads in Bucharest, in 1887, Ion D. Berindey leaves to France to accomplish his artistic studies, as the architecture department of the Belle-Arts School in Bucharest was not completely organized at that time. After graduating The Beaux Arts School in Paris in 1897, Ion D. Berindey is named chief architect of the Ministry of Internal Affairs on his return in the country (1898-1901) and Professor at the Architecture department of the Belle-Arts School in Bucharest (1900). He was elected vice-president of the Society of Architects in Bucharest: between 14 December 1900 - 11 January 1905 and between 22 March 1916 - 23 January 1919[1].

Fig. 1*- Photograph from „Revista Poporului", 13th year, 1904, article „ Tribute and Gratitude to Architect Ioan D. Berindey" "([17], pack CLXXX, file 7, f. 56)*

Architecture works

In the work of the architect, the **individual houses** built for the bourgeoisie of the time are very important. Some of his main houses are:

In Bucharest:

- 1898-1899 - General Eraclie Arion House, 15, Lascăr Catargiu Bld. Nowadays, it is the headquarters of the National Integrity Agency, built in Louis XV style; it is a historic monument. It is the first order for young architect Ion D. Berindey.
- 1898-1903 - The Gheorghe Grigore Cantacuzino Palace (The Lion House), Calea Victoriei, 141, nowadays - the George Enescu National Museum and headquarter of the Union of Composers and Musicologists in Romania; historic monument.

Gheorghe Grigore Cantacuzino, named the Nabab, head of the Conservative Party in 1899 and Prime Minister, decided to build the most beautiful house in Bucharest. Architect Ion D. Berindey built it in the 1900 spirit of the School of Beaux-Arts, with Art Nouveau influences and the interior decorations were assigned to famous artists of the time: Nicolae Vermont, Gheorghe Demetrescu Mirea and Costin Petrescu - the mural paintings, Emil Wilhelm von Becker - the sculptures and sculptural ornamentation and the Mercier and Kriéger Houses in Paris - the interior decorations (tapestry work, chandeliers, lamps, stained glass etc.). The Palace was created taking the Parisian noble residences as model (hôtel de ville), buildings established in the middle of the land, surrounded by gardens.

After the Nabab died in 1913, the palace passed down to his son, Mihail G. Cantacuzino and to his wife, Maria (Maruca, born Rosetti-Tescanu) who will marry George Enescu in 1937 after the early death of her husband. The Enescu couple lived in the smaller house behind the palace, meant for the administration of the building, between 1945-1946. This house is today the George Enescu Memorial House.

In the ‘40s, the palace was used as headquarters of the Presidency of the Council of Ministers, then, starting 1947, it was the Institute of Romanian-Soviet Studies. After the death of George Enescu in 1955, his wife left the palace and the extensions to the museum dedicated to the memory of the composer. Starting 1956, The George Enescu National Museum functions here, as well as the Union of Composers and Musicologists in Romania.

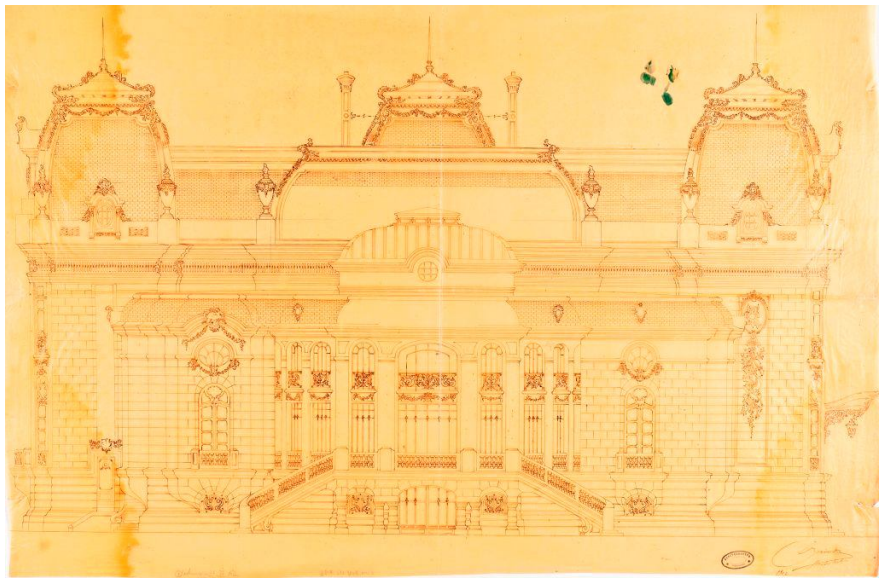

Fig. 2 *- The back façade of the Cantacuzino Palace; drawing from the archive of Romania's National Museum of Art, inv. 801/ 112. 793*

- 1901- Grigore Olănescu House, 51, Lascăr Catargiu Bld. - Louis XV style, demolished in 1989. Constantin Olariu wrote about it:

Here, in the North side of Calea Victoriei, there are buried two of the city's jewels: the superb Ollanescu palace designed by great architect Ion D. Berindey, replaced with a body of insipid blocks, imbedded there especially to cover the opening and perspective upon Lascăr Catargiu Bld. and Calea Victoriei and the second jewel, small, but refined - "The Golden Apple", work of architect George M. Cantacuzino, unforgettable for all Bucharest's inhabitants, but especially for the capital's bohemians.[2]

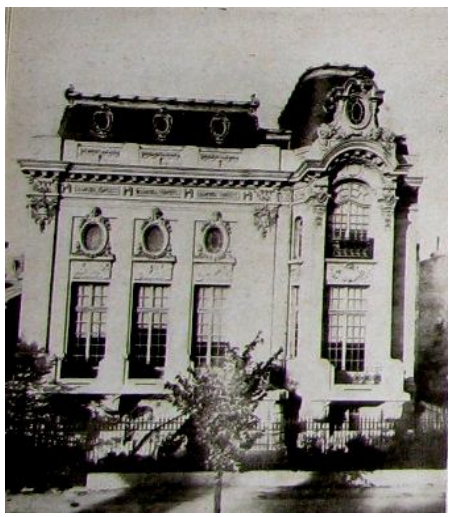

Fig.3 *- Grigore Olănescu House, epoch image*

- 1902 - Gănescu Villa, 9, Kiseleff Road; historic monument.

Fig. 4 *- The Gănescu Villa*

- 1901-1905 - Industrialist George Assan House, 9, Lahovary square, nowodays - House of the Scientists, Louis XVI style; historic monument.

The architect follows the same urban insertion principle and the same stylistic line that he had used for the Cantacuzino palace, on a reduced scale though.

Fig. 5 *- The George Assan House. The garden terrace*

- 1905- George Solacolu House, 8, Visarion, str. (junction with Lascăr Catargiu str.) - eclectic inspiration building.

Ten years ago, the building was integral, well maintained. Since 2001, it is uncared for. In 2007 the carpentry is removed and the façade is mutilated. In 2008, after an unsuccessful demolition attempt, it was left in ruins.[3]

Fig 6 *- George Solacolu House*

- 1902-1906 - Alexandru G. Florescu House, 22, Henri Coandă str., Louis XVI style; historic monument. This building was considered "a wonderful Trianon" during the epoch.

Fig. 7 *- Alexandru G. Florescu House, former Minister of External Affairs, Cosma str., (nowadays Henri Coandă), [4], p. 115*

- 1906-1908 - Kalinderu House and Museum, 2-4, Dr. Sion str., (partially maintained, nowadays - the Institute of Plastic Arts Nicolae Grigorescu); historic monument.

Since 2002, the building is managed by MNAC (National Museum of Contemporary Art) and now it shall be managed by the National Art Museum (MNAR).

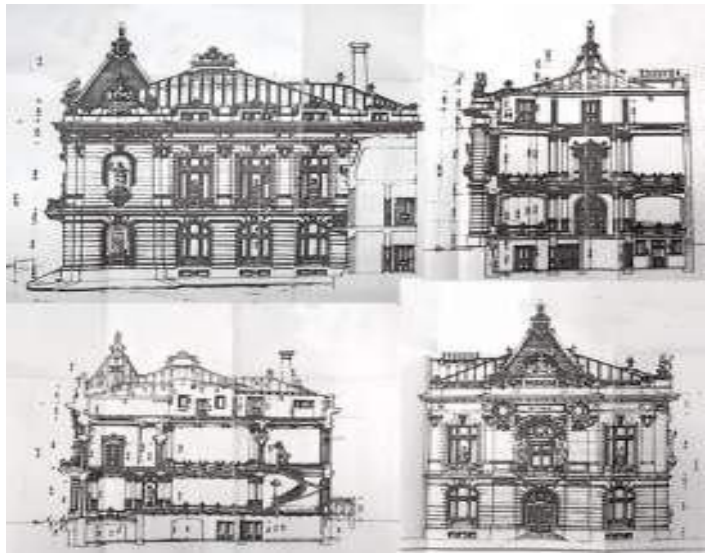

Fig. 8 *- The drawings for the building authorization of Kalinderu Museum, National Archives Department, Bucharest Municipality*

- 1908-1909 - Admiral Vasile Urseanu House (nowadays - the Astronomic Observatory and the Museum of Experimental Sciences), 21, Lascăr Catargiu Bld., meant to be the house of the Urseanu family and astronomic observatory as well. The shape of the building imitates the form of a ship and its cupola was arranged from the beginning for astronomical observations. Seven years after the death of her husband, Jana Urseanu donates the building to the city of Bucharest for the establishment of the Pinacoteca; historic monument.

Fig. 9 *– Vasile Urseanu Astronomic Observatory in 1961*

- 1909- Eliza Zanescu House, 8, Emil Balaban str.
- 1909-1913 – dr. Ioan E. Costinescu House, 31, Thomas Massarik (former Sălciilor) str. One of the first Romanian style attempts, it combines the Byzantine and Romanian elements.

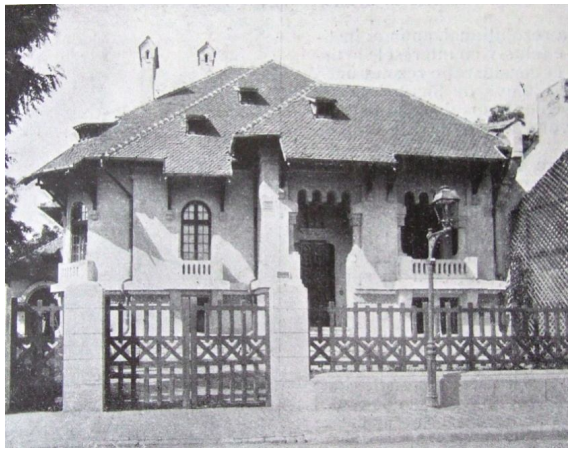

Fig. 10 *– Dr. Ioan E. Costinescu House ([3], p. 270)*

- 1911- Hugo Staadecker Villa, 4, Dumbrava Roşie str.; historic monument.
- 1911- D. Emanoil - Ion Procopiu Villa, 5, Dumbrava Roşie str.; historic monument.

The architecture shows the French inspiration and the resemblance with the Versailles Palaces Grand and Petit Trianon.

Between 1915-1930, Elvira Popescu is said to have lived here. On first and second floor, the space is organised around a central hall, entirely developed between the two entrances. We find a podium in the North-West extremity of the first floor (piano nobile), probably used as stage for the theatre representations Elvira Popescu used to delight her guests with.

Fig. 11- *Procopiu House, 5, Dumbrava Roşie str.*

- 1911 - Tănăsescu House, 11, Dumbrava Roşie str, historic monument.
- 1911- Maria Ioanidi Villa, 79, Dacia Bld; historic monument.
- 1912 - Ana Berindey House, 26A, Maria Rosetti str.
- 1913 – N. Iatan-Poenaru - Clementina Frunzeanu Villa, 2, Polonă str., currently the residence of the Canadian Ambassador in Bucharest; historic monument. The building belongs to a villa prototype of the architect, which was also used for the building in 22, Henri Coandă str. and the Emanoil - Procopiu residence, 5, Dumbrava Roşie str.

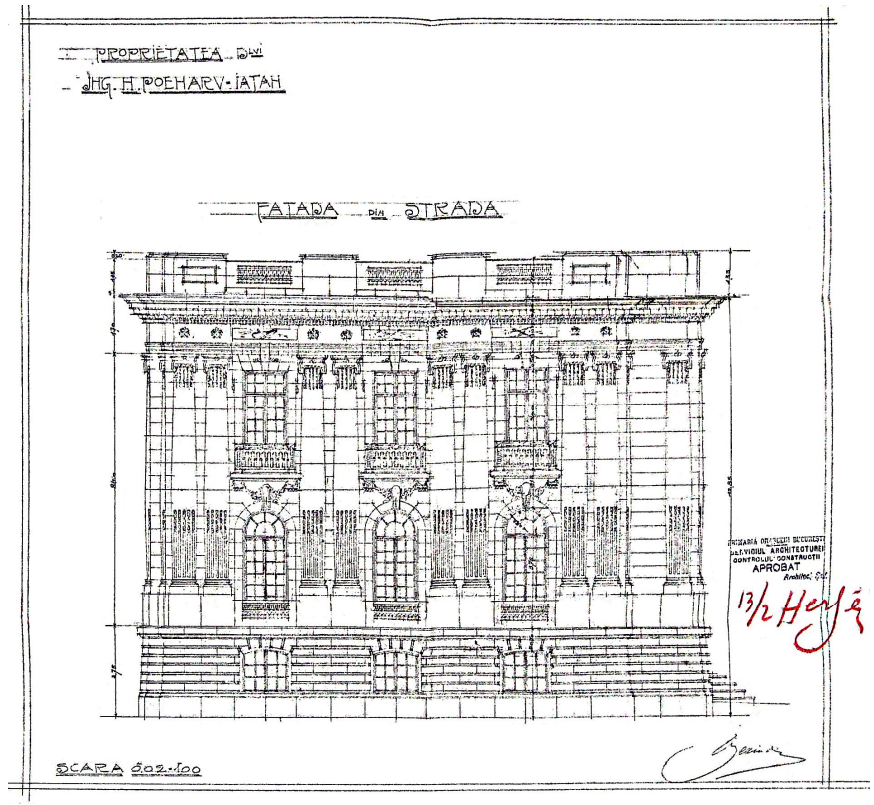

Fig. 12 *- The street façade of N. Iatan-Poenaru House, PMB Achives*

- 1911 – 1915 - Adina and Emil Costinescu House, 4, Polonă str., the current Embassy of Japan; historic monument. It is part of the Ioanid lot division, through which the municipality recommended the national style and the garden establishment. There are references to the rural architecture-loggias, wooden decorative elements (sculpted columns). Built in an eclectic style, with romantic elements, the villa reminds us of the holiday castles in regional style.
- 1905 - 1915 - lawyer Toma Stelian's House, 10, Kiseleff Road; historic monument. Toma Stelian was a lawyer, politician, Minister of Justice and great art collector. His house was donated to the Romanian State, as museum. Since 1931, the house functioned as an Art Museum, the nucleus of the future MNAR. Today, it is the PSD headquarters. In the MNAR archives, we can find the design boards for Toma Stelian House, designed by architect Ion D. Berindey and in his architecture office, we can find façades, exterior details and interior decorations, drew between 1905-1915.

Fig. 13 - *Toma Stelian House*

- 1911- 1914 Emanuel Kreţulescu House, 15, Dacia Bld., junction with Henri Coandă str.
- 1911- 1915 - Grigore Filipescu House, 40, Nicolae Filipescu str., nowadays The State Secretariat for Cults within the Ministry of Culture and Cults.

Fig. 14 *- Grigore Filipescu House*

- 1912-1914 - Marioara Voiculescu House, 14, Spiru Haret str.

- 1914 - Gh. Stoicescu House, 82, Jean-Louis Calderon str.
- 1916 - Ana and Alexandru Tărtăşescu House, 9, Dumbrava Roşie str.; historic monument.

Fig. 15 *- Tărtăşescu House, one of the residences in the Ioanid lot division, designed by Berindey*

- 1920- Ion Cămărăşescu House, 39, Lascăr Catargiu Bld., junction with Gina Patrichi str.; historic monument.
- Ion D. Berindey House, 7, Paris str.
- 1923 - Ana Berindey House (the architect's mother, born in 1847), 14, Roma str.; historic monument.
- 1922- 1925 - Săbăreanu-Leonida Twin Houses, 81-83, Dacia Bld.
- 1925- Maria Filotti House, 12, Vasile Pârvan str.; historic monument; designed in collaboration with his son, architect Ion I. Berindey.

In Craiova

- 1903-1907- expansion and decoration of Nicolae P. Romanescu House, 57, Unirii str. - it became the House of The University.
- 1907-1913 - Alexandru Poenaru Villa, 10, Eugeniu Carada str.

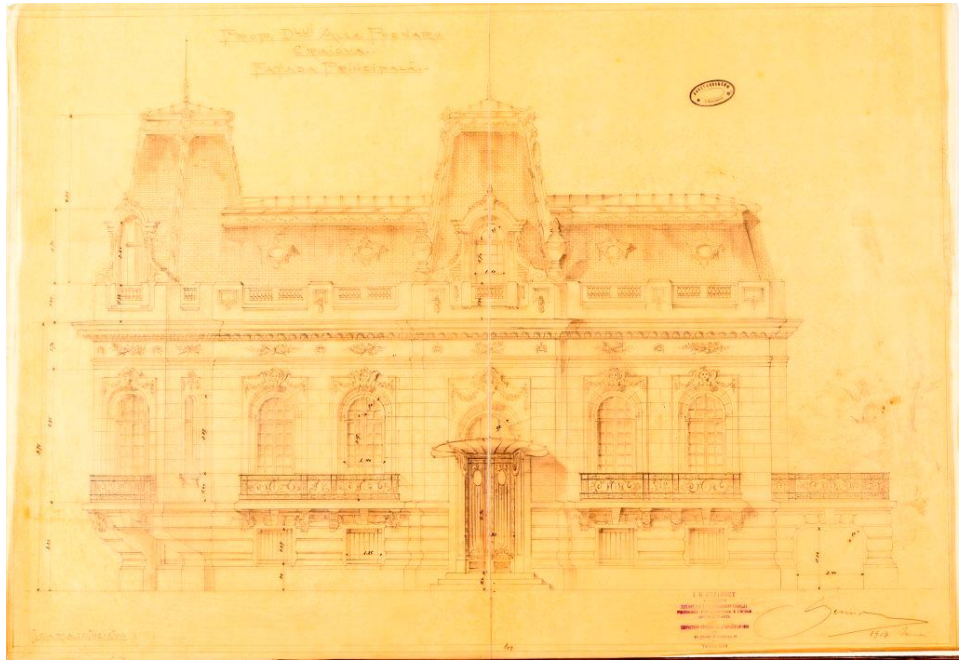

Fig. 16 *- Main façade of the Alexandru Poenaru residence, Craiova. Dated „January, 1908". Drawing from the archive of the Romanian National Art Museum, inv. 654/ 112. 646*

- 1909 – 1914 - Vorvoreanu House, 10, Fraţii Buzeşti str.

In Constanţa

- 1904 – 1905 - Manissalian House, considered a real palace during that era, bombed during World War II and subsequently demolished.

In Roşiorii de Vede

- 1916 - Admiral Urseanu Villa, built in neo-Romanian style.

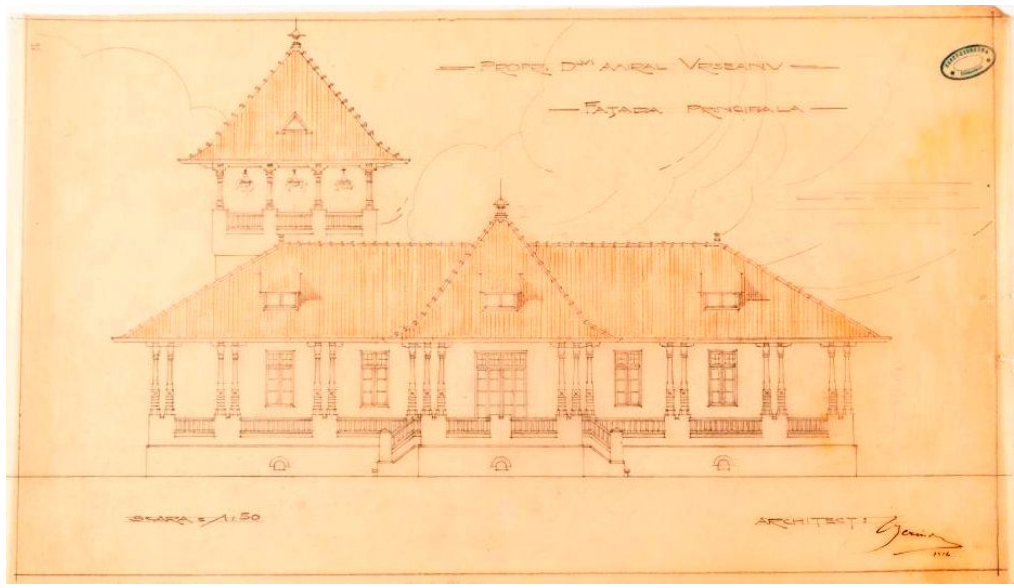

Fig. 17 *- Admiral Urseanu Villa, Roşiorii de Vede, 1916. Drawing from the archive of the Romanian National Art Museum, inv 687/ 112. 679*

In Floreşti, Prahova county

The Floreşti castle, built by Cantacuzino Nabab - started in 1911, was not finished until his death in 1913 and during World War II it was the headquarters of a German garrison, the occupants exposed the copper tiles on the roof; the building, placed in a huge park on the Prahova Valley, was never furnished or inhabited and is in ruins today. The decoration of the palace's construction is inspired by the two palaces of Trianon from Versailles.

In Cioceni, Prahova county

- 1906-1909 - Paul Grecianu Mansion, demolished after 1948.

Among the **public buildings** designed by Ion D. Berindey, we can exemplify the following:

- 1900-1902 - St. Catherine's Social Services Center, Bucharest, 17, Mareşal Averescu Bld. (former Miciurin Bld.) - neo-Romanian tendencies - currently Centre for Children.

Approaching a type of architectonic program non-existent in the repertoire of the Romanian architects, Berindey builds the Saint Catherine Social Services Center, remarkable from the special point of view and for the manner in which it solves the communication relation between the interior space and the exterior space. Stylistically speaking, the project is his first neo-Romanian work.

Built in 1901, the chapel is integrated in the complex, organically belonging to it. Respecting the classic orthodox volumetry, it also uses decorative motives from the Romanian repertoire.

- 1902- 1915 - The Queen Elisabeth Asylum for disabled people in Bucharest, 39, Filantropiei Road (institution for elders).
- 1905- 1907 - the Băneasa Hippodrome, Bucharest, demolished in 1956; its tribune with its console roof demonstrated the latest discoveries of the technique.

Fig. 18 *- Băneasa Hippodrome, Jockey Club property. Postcard from the National Library, Saint Georges fund, pack CLXXX, file 6, leaf 69.*

- 1921- The palace of the Journalists' Syndicate (nowadays – The Very Small Theatre) - 21, Carol I Bld.

  The Journalists' Syndicate managed to build a palace with money raised from different institutions on a land obtained for free from the capital's city hall.

Fig. 19 *–The Journalists Syndicate, today the Very Small Theatre*

- 1907-1926- The Administrative Palace of Iaşi, monumental romantic work, neo-Gothic style, on the ground of the former Royal Court, currently the Palace of Culture. Nowadays the Palace of Culture of Iaşi is the headquarters of the National Museum Complex "Moldova" Iaşi and it comprises: The Moldavian History Museum, The Moldavian Ethnographic Museum, The Art Museum, The Science and Technique Museum.

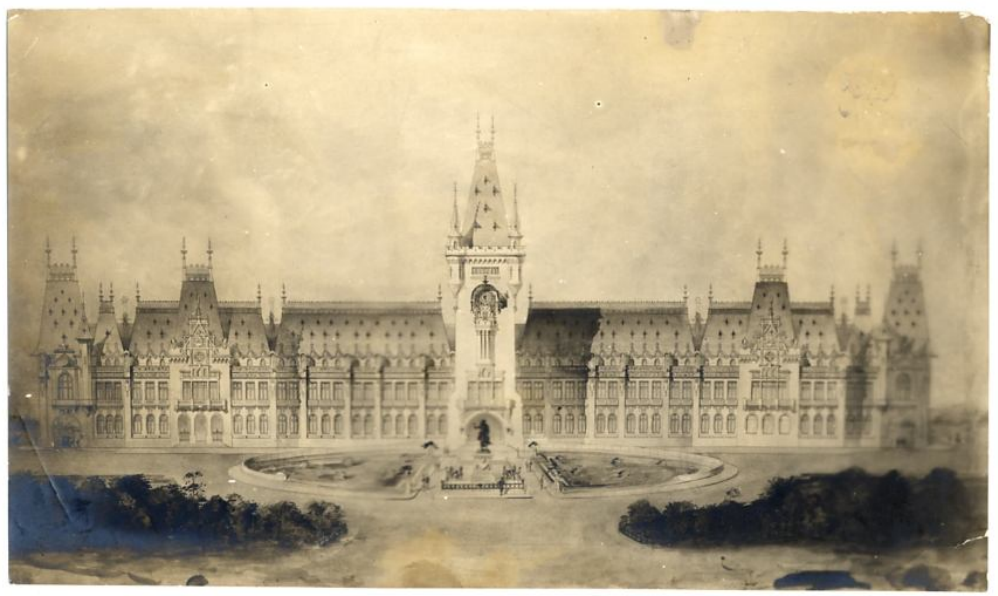

Fig. 20 *- Picture from the National Library, Saint-Georges fund, pack CLXXX, file 6, leaf, 40, written on the back: „The Administrative Palace of Iaşi, rebuilt by architect I. D. Berindey 1924"*

- Craiova - the Aman Museum (9, Kogălniceanu str.) and the Municipal Hospital.
- Miroşi village, Teleorman county - design of the furniture for the village church (the stall, traditional chairs).

Urban planning works

- 1904-1906- project for the General Plan of Bucharest. It was not concretized.
- In August 1905, he is assigned general inspector of the National Exhibition 1906 in Carol Park; for this exhibition, he designed the Pavilion of the European Commission of the Danube and the Staadecker House Pavilion.
- The Dacia-Ioanid lot division is assumed to Berindey.
- August 1914 - the plan for Craiova's urban planning and alignment, together with engineer M. Coleanu.

Conclusions

The work of architect Ion D. Berindey combines French classic eclectic elements, romanticism, rococo, with neo-Romanian tendencies and modern elements, concepts from the 1900s, both in the general composition and in the decoration, richly represented. The buildings designed by Berindey impress by harmony and elegance.

Besides Ion Mincu, Grigore Cerchez, Ion N. Socolescu and Petre Antonescu, Ion D. Berindey can be considered the father of our national school of architecture.

References

[1] Berindey, Mircea I., 1988, *Note din activitatea arhitecţilor Dumitru I. Berindey, Ion D. Berindey şi Ion I. Berindey*, Academia, Biblioteca RSR, Bucureşti.

[2] Constantin, Paul – *Dicţionar universal al arhitecţilor*, 1986, Editura Ştiintifică şi Enciclopedică, Bucureşti

[3] Cornel, Theodor, 1909-1911, *Figuri contimporane din România. Dicţionar biografic ilustrat*, *Partea I + Număr de Crăciun 1911. (Editia a II-a)*, Socec, Bucureşti.

[4] Damé, Frédéric, 2007, *Bucureştiul în 1906,* Editura Paralela 45, Piteşti.

[5] Deaconu, Luchian, 2001, *Craiova 1898-1916. Saltul la urbanismul modern*. *Nicolae E. Romanescu*, Editura Sitech, Craiova.

[6] Ion, Narcis Dorin, 2007, *Reşedinţe şi familii aristocrate din România*, Institutul Cultural Român, Bucureşti.

[7] Olariu, Constantin, 2006, *Bucureştiul monden. Radiografia unei prabuşiri (1940-1970)* - Editura Paralela 45, Piteşti.

[8] Woinaroski, Cristina, 2007, *Lotizarea şi Parcul Ioanid*, Editura Simetria, Bucureşti.

[9] ***, 1930, *Solemnitatea inaugurării localului Societăţii Arhitecţilor Români şi serbarea a 39 de ani de la înfiinţarea acestei societăţi*, Atelierele E. Marvan, Bucureşti.

Magazines

[10] *Revista poporului*, the XIII-th year, 1904, the article *Tribute and Gratitude to Architect Ioan D. Berindey.*

[11] *Ilustraţia*, I-st year (1 iulie 1911), no. 2-3.

[12] *Ilustraţia*, the XIV-th year (sept. - dec. 1925), no. 115-118.

[13] *Arhitectura*, jubiliar number – *50 years from the establishment of the Society of Romanian Architects*, 1941.

Archives

[14] The Bucharest Department of Romania's National Archives.

[15] National Historical Archives.

[16] City-hall Archives.

[17] National Library - Saint-Georges fund.

[18] Romanian National Museum of Art, Drawings and Engravings, *Ion D. Berindei* fund[1].

[19 Dolj Archive, City hall of Craiova, Administrative service.

Webiography

[20]http://www.hotnews.ro/stiri-esential-6949934-fotogalerie-visarion-8-una-dintre-cele-mai-faimoase-ruine-ale-bucurestiului-scoasa-vanzare-3-milioane-euro.htm

---

Notes:

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

[1] ****, 1930, The ceremony of inauguration of the Romanian Architects Society and the* celebration of 39 years since the establishment of this company, Marvan E.Workshops, Bucharest.

[2] Olariu, Constantin - The modern Bucharest Radiography of a collapse (1940-1970) – Publishing Parallel 45, Piteşti, 2006, p. 182.

[3] Hotnews - 23.02.2010 - http://www.hotnews.ro/stiri-esential-6949934-fotogalerie-visarion-8-una-dintre-cele-mai-faimoase-ruine-ale-bucurestiului-scoasa-vanzare-3-milioane-euro.htm

[4] The drawings of architect Ion D. Berindey and the ones in the architecture office pertain to the collection dedicated to architecture drawings within Romania's National Museum of Art, Drawings and engravings section, established in 2005. Ion D. Berindey sketches and designs come from the Al. Saint-Georges Museum.

NOŢIUNI DE ARHITECTURĂ AR TREBUI PREDATE ÎNCĂ DIN ŞCOALA GENERALĂ?

Lector univ. drd. arh. Emil RETEGAN*

Rezumat: *Ne aflăm în faţa iminenţei reformei în învăţământul românesc iar întrebarea, mai mult sau mai puţin retorică ridicată în acest context este: în ce măsură învăţământul de arhitectură este o prioritate şi este necesar a fi implementat încă din şcoala generală. Realitatea dinamicii din ultimii ani a sectorului imobiliar ar putea reprezenta premiza valorificării limbajului arhitectural, la nivelul învăţământului pre-liceal pentru a înlesni drumul către acest domeniu vocaţional.*

Cuvinte cheie: *noţiuni de arhitectură, învăţământ românesc, şcoala generală*

Învăţământul românesc, din ultimii ani, a trecut şi trece prin fel de fel de încercări de reformă. Situaţia în care se prezintă el astăzi este departe de a fi mulţumitoare. Sunt probleme importante care îşi aşteaptă de mult timp soluţionarea. Dincolo de precaritătile materiale cu care încă se mai confruntă, de experimente ratate şi de căutări sterile, se impune neîntârziat adoptarea unor măsuri coerente prin care să fie promovat un alt sistem decât cel de până acum, unul care să fie capabil să asigure condiţii reale pentru ca fiecare copil să-şi găsească împlinirea potenţialului intelectual nativ, să se dezvolte potrivit aptitudinilor, preocupărilor şi aspiraţiilor.

Cu aceste premize, nu tocmai încurajatoare, ne putem gândi la predarea unor noţiuni de arhitectură încă din şcoala generală? Este aceasta o prioritate a momentului? Putem să ne punem această întrebare, fără riscul de a fi retorică, când în România mileniului trei mai sunt încă şcoli care nu au apă curentă, localurile nu întrunesc condiţiile necesare obţinerii avizului sanitar de funcţionare, lipsesc cadrele didactice calificate (şi retribuite) corespunzător, iar copii sunt nevoiţi să parcurgă kilometri pe jos ca să ajungă la şcoală?

La prima impresie s-ar părea că nu. Şi totuşi, judecând după ceea ce vedem în jurul nostru, ar fi necesar un răspuns. Şi nu numai! În România acestor ani se construieşte mult. Asta e foarte bine! E un semn că trăim într-o societate dinamică şi prosperă(?). Sunt îndreptate în acest domeniu de activitate resurse financiare importante. Dinamica sectorului imobiliar a cunoscut cote mereu ascendente. Investitori imobiliari vin la noi de peste mări şi ţări atraşi de perspectiva unor afaceri la care nici nu visaseră în ţările lor. Dar, pe de altă parte, la o mai atentă privire, descoperim că suntem confruntaţi cu tot felul de construcţii, dintre care nu puţine la număr, ne agresează prin simpla lor prezenţă, prin megalomania afişată cu ostentaţie, prin bizarerii greu de imaginat în alte părţi. Suntem şocaţi de lipsa înţelegerii pentru aspectul, pentru ţinuta oraşului şi a bunului gust. Uneori şi a bunului simţ. Ne pune pe gânduri (pe unii) totala desconsiderare a tot ceea ce există construit (dacă nu sunt demolate de la bun început, sunt agresate de aşa manieră, încât eliminarea lor devine o simplă problemă de timp) (1). Ne contrariază

brutalitatea strivitoare a volumetriilor ce nu ţin cont decât de legile gravitaţiei, stridenţa culorilor, nepotrivirea materialelor folosite. Cine poartă vina? Uneori lipsa unei culturi „aşezate" pe valori autentice. Alteori pur şi simplu goana după câştig (suntem doar în capitalism !). De cele mai multe ori neînţelegerea investitorului cu arhitectul (rezultat al lipsei de dialog !) sau cazul cel mai rău, a ambilor, asupra a ceea ce au de făcut în locul respectiv. Indiferenţa autorităţilor, a cetăţenilor. Toate acestea şi multe altele marchează - cine ştie pentru cât timp de aici încolo - coordonatele vieţii noastre colective, până la a ne face să ne simţim străini în propriul nostru oraş. (uneori ne întrebăm dacă mai este al nostru).

Ne plăcea să ne lăudam cu amintirea *„micului Paris"*. Ne mai place şi acum? Mai merităm acest apelativ? Cum îl mai putem dovedi? Cu fotografii de epocă, reeditate în albume şi cărţi ilustrate? Dacă toate aceste clădiri se construiesc totuşi, înseamnă că unora le place ceea ce fac. De ce unora le place şi altora nu? Este numai o problemă de gust sau şi de educaţie?

Şi fiindcă am ajuns la educaţie, care ar fi leg[tura dintre problemele grave, ridicate aici şi educaţia în şcolile generale? Sunt întrebări la care vom încerca să găsim, pe cât posibil, un răspuns în cele ce urmează.

Cărui fapt îi datorăm starea actuală, deplorabilă? Lipsa dialogului este una din cauze.
Aşa cum afirma Bruno Zevi în introducerea la Codul anticlasic *„Arhitectura ... trebuie să se nască dintr-un dialog întemeiat pe ipoteze deschise, care să permită societăţii acordul, modificarea sau reorientarea în funcţie de exigenţele sale multiple şi complexe"*.... *„Este vorba de o participare din interior la viaţa oraşului şi nu la o participare pasivă, ci una energetică, de intervenţie zilnică, fără nici un a priori autoritar"*.(2)

Pentru ca aceasta să se întâmple este necesar în primul rând un limbaj care să fie deopotrivă al arhitecţilor, dar să fie şi pe înţelesul celorlalţi. Arhitecţii trebuie să dialogheze constructiv cu nearhitecţii pentru a-şi îndeplini mai bine misiunea. În cunoaşterea reciprocă a exigenţelor, dialogul dintre *creator şi utilizator*, joacă un rol esenţial. Cu cât acesta este mai deplin, cu atât cresc şansele de reuşită a unui parteneriat prin care nici o parte nu se substituie celeilalte, dar fiecare îşi face treaba în cunoştinţă de cauză a celeilalte.

Arhitectura, la modul conştient, se face de câteva mii de ani, dar un limbaj propriu al arhitecturii încă nu a fost inventat cu adevărat, deşi nu au lipsit încercările (3). Prin intermediul limbajului, arhitectura trebuie să se facă cunoscută şi înţeleasă de către toată lumea, ca orice alt domeniu de activitate. Iată de ce pornirea trebuie să vină din partea arhitecţilor. Ei trebuie să dea semnalul de început. Vor veni apoi şi ceilalţi specialişti: lingvişti, filosofi, semioticieni, informati-cieni, ziarişti, oameni de media, politicieni, ş.a. Nu este o nici pe departe o misiune uşoară!

Dacă dialogul izbuteşte, atunci nici rezultatele nu vor întârzia să apară!
În cazul României lucrurile sunt mai complicate, deoarece istoria ei recentă a cunoscut forme de distorsiune a vieţii sociale, de fracturare şi alterare a valorilor autentice (mergând până la inversarea lor) pe o perioadă întinsă de timp, care ne-a îndepărtat de la o stare de normalitate. Atât de grav, că urmele sunt încă vizibile după aproape două decenii.

Perioadei comuniste - grandilocventă până la aberaţie în formele de reprezentare a puterii (4), dar extrem de calculată, până la parcimonie, în privinţa spaţiilor destinate oamenilor muncii - i-a urmat perioada tranziţiei (pe care încă o parcurgem?!). Dorinţa de etalare a bogăţiei recent acumulate (sau

numai a pretenţiilor ei) pe care comanditarii zilei o afişează în încercarea de a uita anonimatul tiparelor blocurilor ceauşiste a „făcut casă bună” cu disponibilitatea la concesii pe fondul unor frustrări profesionale, prea îndelung exacerbate a unor arhitecţi. Producţiile lor au umplut România de la un cap la altul, într-un ritm frenetic, oraşele cu vile şi satele cu case de vacanţă şi pensiuni agroturistice. Peste moştenirea comunistă - monolită în structurile utilitare la care a fost redus specificul local prin forme impersonale, de o monotonie dezarmantă şi adesea dezorientativă - se suprapune acum o diversitate şocantă şi stridentă. Unde să mai punem faptul că tehnologia şi noile materiale care au devenit accesibile încă din anii `90, pot transforma, orice *trăsnaie* a unor oameni cu posibilităţi materiale, în obiecte *perfect* realizabile !

Pentru ca aceste lucruri să nu se mai repete pe scară largă, este necesar să pornim ofensiva câştigând „bătălia” formării tinerelor generaţii.

De ce s-ar pune încă din şcoala generală problema atragerii tinerilor spre înţelegerea arhitecturii? Cu cât mai devreme cu atât mai bine. Şcoala, îi deprinde cu limbaje specifice unor domenii de activitate ca: matematica, chimia, fizica, ştiinţele naturii. Acestea se cer însuşite pentru ca mai târziu, în viaţa adultă, să se poată descurca într-o lume a cărei complexitate sporeşte an de an. Sunt domenii de cultură generală, pe care nu toţi le urmează în plan profesional. De arhitectură însă beneficiază toată lumea: de la locuinţă, la spaţiul public, de la locul de muncă, la locul de petrecere a timpului liber. Ori pentru acest sector nu îi pregăteşte nimeni! Este o verigă lipsă în lanţul formativ-educativ al individului. Şi de aici apar multe din viitoarele neajunsuri, care pornind de la individ, prin însumare, se răsfrâng asupra întregii comunităţi: dezinteresul pentru spaţiul public, lipsa de respect pentru imaginea pe care o oferă oraşului prin acţiunile întreprinse, neînţelegerea valorilor de patrimoniu, care le par perimate, ş.a.

Dincolo de o simplă pledoarie *pro domo,* credem totuşi în necesitatea acestui demers în faţa factorilor decizionali şi pentru o cât mai neîntârziată punere în aplicare.
Cum să facem şi cu cine să pornim la drum?

Am în faţa mea un exemplar din „Construcţii - lupta împotriva gravitaţiei” cartea profesorului american Mario Salvadori (5), o somitate plurivalentă: inginer de structuri, practician, arhitect, teoretician, matematician şi profesor universitar de prestigiu. Este dovada că se poate: o personalitate care în deceniile 7 şi 8 ale secolului XX - a reuşit să stabilească un dialog constructiv cu copii de vârste fragede, captivându-i şi trezindu-le interesul pentru un domeniu căruia el i-a închinat întreaga viaţă. Iată cum îşi descrie experienţa încă din introducerea cărţii:

> *„După ce am predat cincizeci de ani studenţilor la facultate, am învăţat pe copii de 12 -13 ani, din şcolile din New York, aceleaşi principii de bază din construcţii, care constituie subiectul altor cărţi ale mele. Mi se pare deosebit de atrăgător să descopăr că aceşti copii sunt capabili să înţeleagă principiile structurale la fel de bine sau chiar mai bine decât studenţii mei”*.(6)

Se poate deci. Ne trebuie doar oamenii dornici şi interesaţi să se dedice acestei activităţi.
Tradusă şi în limba română de către profesor dr. inginer Mircea Soare la editura Albatros, apariţie editorială notabilă pentru anul 1983, a rămas din nefericire, în substanţa cărţii, literă moartă (subtitlul ar fi trebuit să fie mai degrabă ”lupta cu inerţia”). Nici o idee generoasă nu a germinat şi nici o iniţiativă nu a răzbătut până azi. Nici măcar reeditarea cărţii.

Aducând în programa de învăţământ studiul noţiunilor de arhitectură (chiar şi opţional, pentru început), câştigul ar putea fi de partea tuturor. În primul rând societatea ar dialoga mai uşor cu acea parte a ei, implicată direct în acest domeniu de interes general şi în al doilea rând, tinerii ar dispune de orientarea necesară pentru a găsi mai uşor drumul către arhitectură. Ar putea să o facă mai lesnicios, depăşind asperităţile unui parcurs încă destul de exclusivist. Admiterea în învăţământul superior de arhitectură necesită o pregătire care depăşeşte cu mult cadrul formativ asigurat în liceu (cu excepţia celui de arhitectură).

Ar fi o modalitate prin care ar creşte şansa formării viitorilor profesionişti de care avem nevoie, concomitent cu ridicarea nivelului de cultură al celor ce le vor fi interlocutori (comanditari, parteneri, colaboratori, utilizatori, critici). Riscul de a avea drept consecinţă, în anii care vin, o inflaţie a arhitecţilor pe piaţa muncii este exclus. Avem de a face totuşi cu o meserie vocaţională şi nu toţi au această vocaţie! Dacă ne gândim, era o vreme când în mai toate familiile respectabile se obişnuia frecvent să se facă muzică, iar fii şi fiicele trebuiau neapărat să înveţe un instrument (pianul ori vioara). Câţi din ei au ajuns muzicieni? Puţini, dar nivelul de receptare al muzicii se situa la cote înalte. Femeile, care erau de cele mai multe ori responsabile cu educaţia copiilor, le inoculau acestora, la rândul lor, pasiunea dobândită măcar pentru receptarea muzicii. Când şi când apăreau muzicieni de valoare, în cazul unor copii înzestraţi.

Nici pericolul substituirii pe scară largă a arhitecţilor cu „*bricoleu*-ri" şcoliţi, care s-ar dispensa de aceştia în dorinţa lor de a-şi face singuri casa mult dorită nu este unul real: este o profesiune prea complexă. Nu mai sunt de-ajuns cărţile cu reţete de felul Vitruviu!(7)

În condiţiile societăţii contemporane în care expansiunea globalizării economice acaparează treptat, toate laturile vieţii: socială, politică, mediul, chiar şi cultura (8), omul, pentru a nu îşi pierde identitatea, se vede nevoit să devină egocentrist, să refuze cu obstinaţie modelele uniformizate impuse. Se înmulţesc cazurile în care între consumator şi producător, între munca intelectuală şi cea manuală se pune semnul egal. Sunt adepţii ai D.I.Y. (*do it yourself*)(9). Dovadă amploarea bricolajului în toată lumea, nu numai ca o formă de petrecere utilă a timpului liber. *Bricolage*, termen provenit dintr-un echivalent francez, dar cu conotaţie exclusiv manuală - al *hobby*-ului englezesc. Iniţial peiorativ, cuvântul desemna o muncă prost plătită, o improvizaţie. Astăzi a devenit un fenomen de masă, pe seama căruia îşi întemeiază prosperitatea industrii şi reţele întinse de supermarket-uri.

A trecut totuşi vremea incendiarului „*Manifest pentru boicotul arhitecturii*" citit la Viena de contestatarul Hundertwasser prin care clama dreptul oricărui om de a construi aşa cum vrea(10). În afara câtorva experimente cu impact trecător, nu au avut consecinţe majore asupra meseriei încriminate cu atâta vehemenţă.

Aşadar, să deschidem porţile cunoaşterii arhitecturii de la cele mai fragede vârste! Dacă ar fi să mergem pe firul ideii, am vedea că de fapt, primii paşi pe calea descifrării lumii create de om se fac încă din învăţământul preşcolar. Grădiniţa - acolo se pun bazele pregătirii copilului pentru a învăţa, asigurându-i accesul la educaţia activă şi creativă. Acolo i se trezeşte interesul pentru lumea care îl înconjoară. Este cunoscut rolul determinant, jucat în formarea personalităţii creatoare a lui Frank Lloyd Wright de sistemul Froebel Gifts.(11)

Într-o societate grăbită să îşi trimită copii prea devreme în învăţământul preşcolar - înainte chiar de a le avea ca să-i primească - atenţia trebuie îndreptată asupra calităţii serviciilor educaţionale şi

accesibilităţii acestora în concordanţă cu veniturile populaţiei. E necesar ca educaţia să aibă un caracter dinamic, să asigure dreptul copilului la joc şi, prin această activitate de bază, şi dreptul la educaţie.

Aşadar dialogul trebuie început din faza formativă, din şcoală, prin familiarizarea tinerilor cu noţiuni, principii, sisteme, valori şi teme cu care operează arhitecţii, prezentate într-un mod atractiv, captivant, gradual, pe măsura creşterii puterii lor de înţelegere, susţinute de imagini adecvate care să le trezească interesul. Care ar fi modalităţile prin care am putea face acest lucru? Să dăm din nou cuvântul profesorului Mario Salvadori:

> *„Calea pe care m-am adresat copiilor constă în a-i atrage la construirea unei varietăţi de modele de structuri, care pot fi făcute uşor cu materiale ce se găsesc la îndemâna (hârtie, beţe, carton şi piese de joc mecanic.) Copiilor le place să lucreze la modele şi dobândesc o înţelegere fizică a comportării structurale a elementelor de bază folosite în construcţii. Deşi cei mai mulţi dintre ei provin din familii foarte sărace, pe unii dintre ei structurile îi entuziasmează în asemenea măsură încât se gândesc să devină ingineri sau arhitecţi."* (12)

Beneficiind de un nivel mai ridicat de cunoaştere în rândul cetăţenilor, am avea cu siguranţă altă implicare a lor în viaţa comunitară. Receptarea producţiei de arhitectură s-ar face în mod participativ, mai critic, percepţia într-o mai deplină înţelegere. Reacţia faţă de deciziile primarilor şi consiliilor municipale şi orăşeneşti privitor la configurarea spaţiului urban în care trăiesc, mai tranşantă atunci când hotărârile sunt luate în numele lor, fără a fi consultaţi.

Implicit competitivitatea arhitecţilor ar creşte prin deschiderea şi receptivitatea membrilor comunităţii, atât de necesare în promovarea ideilor inovatoare, curajoase, dar şi pentru ameliora-rea stării unui fond construit existent prea multă vreme neglijat. Incompetenţa, suficienţa, impostura, birocraţia, interesele mărunte ar bate în retragere în faţa asaltului cetăţenesc sprijinit de specialiştii potriviţi. Reaşezarea sistemului de valori pe temelii solide ar face să diminueze proliferarea producţiilor *kitsch*. Tot mai mulţi oameni călătoresc acum, văd alte locuri şi pot face comparaţii şi singuri. Trebuiesc sprijiniţi să o facă cu cât mai mult discernământ.

Tendinţele acestea nu au cum să nu se repercuteze şi asupra arhitecturii. Mitul arhitectului demiurg este pe cale să apună. Utilizatorul îşi doreşte din ce în ce mai mult să participe la întocmirea proiectului. Vrea să fie autorul sau măcar coautorul lui. Profesiunea se schimbă, limbajul arhitecturii de asemenea. Calculatorul, prin aparenta uşurinţă cu care se apropie de rigorile unei meserii mult mai complexe decât pare la prima vedere, face restul.

Un alt aspect al laturii formative este cunoaşterea valorilor patrimoniului arhitectural (care de cele mai multe ori se identifică cu cel istoric şi cultural). Care este liantul unei naţiuni, în afara limbii, dacă nu trecutul, tradiţiile şi valorile în jurul cărora s-a constituit? Cunoaşterea lui este esenţială în cultivarea sentimentului apartenenţei la o colectivitate este însăşi garanţia păstrării şi a transmiterii lui generaţiilor viitoare. La acest punct contribuie (sau ar trebui să o facă) şi istoria ori literatura. Iată de ce noţiunile de arhitectură şi-ar găsi locul firesc în şcoală, completându-se reciproc cu celelalte discipline. În lipsa cunoaşterii şi a ataşamentului la valorile patrimoniului se instalează indiferenţa, primul pas pe calea pierderii lui, când destinul îi este dinainte hotărât.

E bine să nu se uite ce soartă au avut: muzeul Simu, casa lui Titu Maiorescu, locul de întrunire al membrilor Junimii, casa lui Nicolae Iorga (Institutul de filosofie), casa arhitectului Grigore Cerchez (Sediul Uniunii Artiştilor Plastici), casa pictorului Nicolae Vermont, casa lui Petrache Poenaru, inventatorul stiloului (pe locul căreia s-a construit hotelul „Intercontinental”), casa istoricului Constantin Giurescu. Lista ar putea continua. Ne mai surprinde cât de puţine case memoriale avem în Bucureşti? Nu pot fi uitate: mânăstirea Văcăreşti, bisericile Enei, Cotroceni (parţial refăcută), Sf. Vineri, Sf. Spiridon Vechi (refăcută dupa 1990), Aşezămintele brâncoveneşti, şi atâtea altele care au căzut sub buldozerele lui Ceauşescu. Era de aşteptat ca într-un oraş în care s-au petrecut asemenea lucruri, să nu mai fie atinsă nici o casă cu o valoare culturală şi totuşi lucrurile nu stau aşa. Dispar şi acum când nu mai suntem guvernaţi în mod discreţionar. Ce-i drept mai discret, dar dispar. De astă dată sub presiunea investiţională. Recent au fost demolate, fără nici un tam-tam, case legate de numele unor oameni de talia lui Ştefan Luchian, Octavian Goga, Alexandru Vlahuţă. Nici măcar plăcile comemorative care aminteau de oameni ce au dat ceva naţiunii nu au mai rămas la locul lor (Aristizza Romanescu, Perpessicius). Vedeţi cum a ajuns casa în care Anton Pann a trăit şi a trudit pentru „facerea” limbii române şi apoi mai vorbim despre cinstirea memoriei înaintaşilor.

Mai ştie vreun bucureştean de azi unde s-a „jucat” cartea Unirii?? Dacă ar vedea starea actuală a clădirii fostului hotel „Concordia” de pe uliţa Nemţească (13) unde la 23 ianuarie 1859, a fost desemnat Alexandru Ioan Cuza domn al Principatelor Unite - nu şi-ar crede ochilor de felul „deosebit” în care ştim să ne cinstim istoria.

În ce loc din Bucureşti a fost semnată pacea, prin care ni s-a smuls Basarabia? Puţini ştiu că e vorba de Hanul lui Manuc (14), deşi acest lucru s-ar putea învăţa la istorie. Atent şi minuţios restaurat în anii `70, în prezent este închis pentru noi lucrări de restaurare necesare după ce a fost retrocedat proprietarilor.

Cui îi mai pasă de toate acestea? Viaţa merge înainte pe drumul ei. Iar noi ne complacem să trăim într-o lume tot mai săracă în amintiri ale trecutului şi mărturii care să certifice strădaniile strămoşilor noştri. Grijile cotidiene, graba, necunoaşterea ne ţin la distanţă. Nu vrem să recunoaştem că avem şi noi partea noastră de vină pentru ceea ce ni se întâmplă. Ne ascundem în spatele fatalismului mioritic. Până când? Suntem totuşi în Europa de mai bine de doi ani. Mai exisă undeva, pe bătrânul continent, un loc în care să te întâlneşti cu un asemenea comportament şi cu o atât de mare indiferenţă faţă de propriile valori?

Poate oare educaţia să mai schimbe ceva în această stare de fapt?
Nu e sigur, dar merită încercat !

Bibliografie

JEAN BAUDRILLARD, JEAN NOUVEL - Arhitectură şi filosofie: obiecte singulare, Editura Paideia, seria „Spaţii imaginare”, Bucureşti, 2005.

GHEORGHE PARUSI - Cronologia Bucureştilor - zilele, faptele, oamenii Capitalei de-a lungul a 530 de ani, Editura Compania, Bucureşti, 2007.

MARIO SALVADORI - Construcţii: lupta împotriva gravitaţiei, Editura Albatros, Bucureşti, 1983.

BRUNO ZEVI - Codul anticlasic: limbajul modern al arhitecturii, Editura Paideia, seria „Spaţii imaginare”, Bucureşti, 2000.

Note

* Universitatea Spiru Haret, Facultatea de Arhitectură, Bucureşti

(1) Sunt cunoscute cazurile inserţiilor urbane care au stârnit multe discuţii faţă de deciziile de a se construi clădiri de birouri cu regim mare de înălţime în proximitatea Bisericii Armeneşti şi a Catedralei romano-catolice din Bucureşti.

(2) BRUNO ZEVI - *Codul anticlasic*: limbajul modern al arhitecturii, Editura Paideia, seria „Spaţii imaginare”, Bucureşti, 2000.

(3) BRUNO ZEVI sustine în „Codul anticlasic: limbajul modern al arhitecturii” ca un singur limbaj arhitectural a fost codificat: acela al clasicismului.

(4) Se face referire la Casa Poporului - cea mai reprezentativă ctitorie a epocii Ceauşescu. Prin dimensiuni şi notorietate depăşeşte orice clădire din Bucureşti. Se constată tendinţa de a înlocui Atheneul român, ca nouă efigie a capitalei.

(5) MARIO SALVADORI (1907-1997) arhitect, inginer de structuri, practician şi teoretician, profesor, s-a născut la Roma, unde a studiat şi şi-a obţinut doctoratul în inginerie (1930) şi matematici (1933) la Universitatea din capitala Italiei. În 1938, împreună cu fizicianul Enrico Fermi emigrează în S.U.A. În timpul celui de al doilea Război Mondial a fost consultant în cadrul Proiectului Manhattan. A fost profesor la Universitatea Columbia timp de 50 de ani. În 1987 înfiinţează Fundaţia Salvadori Educational Center in Built Environment (redenumită Salvadori Center), un centru educaţional non-profit în campusul Universităţii City College of New York. Este autorul unor cărţi de succes: *Structural Design in Architecture (1967)*, *Why Buildings Stand Up (1980)*, şi *Why Buildings Fall Down (1992)*.

(6) MARIO SALVADORI - Construcţii: lupta împotriva gravitaţiei, Editura Albatros, Bucureşti, 1983. p.7.

(7) JEAN BAUDRILLARD, JEAN NOUVEL - Arhitectură şi filosofie: obiecte singulare, Editura Paideia, seria „Spaţii imaginare”, Bucureşti, 2005. – Metamorfozele arhitecturii. p.23.

(8) Cultura Web oferă exemple interesante, aşa cum este această originală definiţie a globalizării:
Întrebare: Care este cea mai adevărată definiţie a globalizării?
Răspuns: „Moartea prinţesei Diana!”
Întrebare: Cum????!
Răspuns: „O prinţesă *engleză* cu un amant *egiptean* are un accident într-un tunel *francez* într-o maşină *germană* cu motor *olandez*, condusă de un *belgian*, beat cu wiskey *scoţia*n, urmărită fiind îndeaproape de paparazzi *italieni* pe motociclete *japoneze*. Prinţesa era tratată de un doctor *american* cu medicamente *braziliene*. Şi chestia asta îţi este trimisă de un *român* care foloseşte tehnologia lu' Bill Gates, iar tu o citeşti pe o clona de IBM care folosesc cipuri

taivaneze, cu monitor *corean*, asamblate de muncitori din Bangladesh, într-o fabrică din Singapore, transportată cu vapoare de *indieni*, şi descarcată de *sicilieni* în porturi, trasportată din nou în camioane conduse de şoferi *mexicani* şi în final vândută ţie de *evrei.* Această definiţie cred că este cea mai adevarată posibilă".

(9) Teza este dezvoltată pe larg de BRUNO ZEVI în „Codul anticlasic: limbajul modern al arhitecturii, Editura Paideia, seria „Spaţii imaginare", Bucureşti, 2000, p.5-6.

(10) FRIEDENSREICH HUNDERTWASSER pictor şi gravor austriac (1928 - 2000) autor al mai multor manifeste aristice teziste („Mould Manifesto Against Raţionalism in Architecture" din 1958) în care şi-a prezentat atitudinea sa fundamentală asupra sociologiei habitatului, care a culminat cu discursul său „Naked Speech" şi cu manifestul „Los von Loos" (Departe de Loos), unde îşi completează sistemul filosofiei sale moralizatoare:

„Orice om are dreptul să construiască aşa cum vrea. Astăzi arhitectura este cenzurată în aceeaşi măsură în care este cenzurată pictura în Uniunea Sovietică. Fiecare ar trebui să aibă dreptul să-şi construiască proprii săi pereţi, a căror responsabilitate să şi-o asume. Arhitectura actuală este criminal de sterilă. Explicaţia ţine de faptul că procesul de construcţie se încheie în momentul în care clientul intră în locuinţa sa, în loc să înceapă tocmai în acel moment şi clădirea să se dezvolte ca o piele în jurul unui organism uman."

Aşadar, să ardem pe rug toţi arhitectii şi să cedăm sarcina şi privilegiile lor consumatorilor, poporului.

(11) FRIEDRICH FROEBEL (1782 - 1852) pedagog german, creatorul modelului educaţional care îi poartă numele a înfiinţat în 1837 prima grădiniţă în care a utilizat sistemele de jocuri educative; pe baza teoriilor sale pedagogice s-au dezvoltat sistemele educative care stimulau imaginaţia şi creativitatea copiilor. Printre cei mai cunoscuti arhitecţi la a căror personalitate creatoare a contribuit hotărâtor, numărându-se: FRANK LLOYD WRIGHT (1867 - 1959), LE CORBUSIER (1887 - 1965) şi BUCKMINSTER FULLER (1895 - 1983).

(12) MARIO SALVADORI - Construcţii: lupta împotriva gravitaţiei, Editura Albatros, Bucureşti, 1983.

(13) Actualmente strada Smârdan nr. 37 cf. GHEORGHE PARUSI - Cronologia Bucureştilor - zilele, faptele, oamenii Capitalei de-a lungul a 530 de ani, Editura Compania, Bucureşti, 2007, p. 265.

(14) Pacea de la Bucureşti din 16 iunie 1812 cf. GHEORGHE PARUSI - Cronologia Bucureştilor - zilele, faptele, oamenii Capitalei de-a lungul a 530 de ani, Editura Compania, Bucureşti, 2007, p. 156.

SHOULD ARCHITECTURE CONCEPTS BE TAUGHT AS EARLY AS SECONDARY SCHOOL?

Lecturer PhDc. Arch. Emil RETEGAN*

Abstract: *We find ourselves in front of the imminence of reform in the Romanian education system and the question we are asking is more or less rhetorical: to which extent the architecture studies are a priority and necessary to be implemented during the first years of school. The reality of recent dynamics in the real estate sector might represent the prerequisite of capitalization on the architecture-related language, at high school level, in order to facilitate the access to this vocational field.*

Key words: architecture concepts, Romanian education system, primary school

Over the last years, Romanian education system has been continual undergoing all sorts of reform attempts. It's nowadays condition is far from being satisfactory. There are important issues that have been waiting long to be solved. Beyond the material scarcity that it is still facing, the failed experiments and sterile quests, it is absolutely crucial to adopt some coherent measures that would promote a different system from the present one. This should be a system capable to ensure real conditions for each child to accomplish their native potential, to develop according to their skills, preoccupations and wishes.

Taking into account these not very encouraging hypotheses can we think of teaching architecture concepts as early as secondary school? Is this the priority of the moment? Can we ask this question, without the risk of being a rhetorical one, when, in the third chiliad millennium Romania there are still schools without running water, the premises are not fit to get the sanitary approval, there is a lack of qualified teachers that need to be well paid, and the children are forced to walk kilometric endless in order to go to school?

At first sight it seems that we cannot. And yet, judging after what we see around us, an answer is necessary. And not only an answer! In nowadays Romania there are many buildings under construction, which is very good. It is a sign that we live in a dynamic and prosperous (?) society. Important financial resources are directed towards this domain. The dynamics of the real estate area have increased continuously. Real estate investors come to our country from a long distance, attracted by prospective business that they can't even dream about in their own countries. But, on the other hand, at a closer look, we find out that we have to do with all sorts of buildings among which many are aggressive just by their mere existence, by the ostensibly shown megalomania, by strange things difficult to imagine in other countries.

We are shocked by the lack of understanding towards the look, the image of the city and by the lack of good taste and sometimes of common sense. Some of us are confused by the total lack of consideration

concerning all the existent buildings (if they are not pulled down from the very beginning, they are aggressed in such a way that their elimination becomes a mere matter of time) (1). We are puzzled by the overwhelming brutality of the volumes that take into account anything but gravity, the bright colors and the materials that do not match. Who is to be blamed for this? Sometimes we have to blame the lack of a culture based on authentic values, other times just the haste to get rich (we live in a capitalist world, don't we?), most of the times the misunderstandings between the investor and the architect (lack of communication), or in the worst scenario their misunderstanding about what has to be done in the respective place. However, and many others put a mark on the coordinates of our lives – and who knows for how long from now on? – which goes as far as making us feel strangers in our own city and we wonder if it is still our city.

We liked to boast ourselves with the memory of the „little Paris". Do we still like it now? How can we prove that it still exists? Just using old photographs of alls times, reedited in albums and illustrated books? If all these buildings are still being built, this means that some people like what they are doing. Why do some people like them and others don't? Is it just a matter of taste or a matter of education as well?

And because we have mentioned education, what would be the connection between the serious issues raised here and the education in secondary schools? These are questions to which we will try to find an answer in the following lines.

Why do we have the present miserable condition? The lack of dialogue is one of the causes. As Bruno Zevi stated in the introduction to the „Anti classic code: *Architecture must come out of a dialogue grounded on open hypotheses, that gives the society the agreement, modification or reorientation according to its multiple and complex demands" ... It is about an inside participation to the city life, and not a passive participation, but an energetic one, on a daily basis, without an authoritative a priori" (*2)

In order for this to happen we need first of all a language that belongs both to the architects and to all the others. Architects must have a constructive dialogue with the non-architects in order to accomplish their mission better. In the mutual knowledge of demands, the dialogue between the *creator* and the *user* plays an essential part. The more complex this is the more chances there are for a partnership where no part substitutes the other, but each of them does the other's job fully knowing this.

Consciously, architecture has been practiced for thousands of years, but a typical language for architecture has not been made up yet, although there were some attempts (3). By means of its language, architecture must make itself known and understood by everybody, as any area of activity. This is why the architects must make the first step. They must signal the beginning and the other specialists will follow: linguists, philosophers, specialists in semiotics, informatics journalists, media people, etc. This is not by far an easy mission!

If the dialogue is successful, the results will not take long to appear!

In our country's case things are more complicated, because its recent history has known distorting forms of the social life, fracturing and altering the authentic values (up to having them inversed) for a period of time that estranged us from a state of normality. It is so serious that the traces have been visible for almost two decades.

After the communist era - characterized by grandiloquence pushed towards aberration in representing the power (3), but extremely mean in terms of space for the common people - the transition period came (which we are still experiencing!?) The wish to show off the recently accumulated richness (or just its appearance) demonstrated by the nowadays powerful people in order to forget the anonymous humdrum of the blocks of flats from Ceausescu's time met some architects' willingness to make concessions based on their long-term professional frustrations. Their products have fast filled Romania from one end to another, the cities with villas and the villages with holyday homes and agro-travel motels. The communist heritage – monolithic in its utilitarian structures to which the local specificity was reduced by means of impersonal, bewilder monotonous shapes – overlaps now with a shocking and gaudy diversity. Not to mention that the new technology and materials that have become available ever since the 90s can transform any *fantasy* that rich people may have into *perfectly* feasible objects!

So that these things do not repeat again on a large scale, it is necessary to start the fight in order to win the battle of forming the new generations.

Why should we think about trying to attract the youngsters towards architecture ever since the secondary school? The sooner, the better School makes them familiar with languages specific to domains of activity such as: mathematics, chemistry, physics, sciences of nature. These have to be acquired so that later on, at adulthood, they can face a world whose complexity increases from one year to another. These are domains of general knowledge that not everybody uses in their professional life. But everybody benefits from architecture: from the house to the public space, from the workplace to the leisure time space. However, they are not prepared for this. There is a lack in the formative-educational chain of the individual. And so begin the future problems that start from the individual and go towards the whole community: the lack of interest for the public space, the lack of respect for the image that the city shows us by means of the activities carried out, the misunderstanding of the heritage values that seem old fashioned, etc.

Beyond a mere *pro domo* plight, we still believe in the necessity of this attempt in front of the decision-making factors and the necessity of putting it into practice quite soon. How should we proceed and who should we start our journey with?

In front of me there is a copy of „Buildings – the fight against gravity", the book written by the American Professor Mario Salvadori (5), a multidimensional personality: structure engineer, professional, architect, theoretician, mathematician and famous professor. He is the proof that it is possible: a personality that in the 7th and 8th decades of the XX century managed to establish a constructive dialogue with young children, attracting them and raising their interest for a domain to which he dedicated his entire life. This is how he describes his experience in the very introduction of the book:

„After I had taught the students in faculty for 50 years, I taught 12-13 year old children from New York schools the same basic principles in construction that are the subject of my other books. It seems to me highly appealing that these children are capable to understand the structural principles as well as or even better than my former students".(6)

Therefore this is possible. All we need is will power and interested people to dedicate them selves to this activity.

Although the book was translated into Romanian by Professor PhD engineer Mircea Soare in cooperation with Albatros editorial house, and was considered a notable book for 1983, unfortunately it remained unnoticed (the subtitle had better been „the fight against inertia"). No generous idea was put into practice and no initiative came out of it. The book was not even reedited.

Including the study of architectural concepts in the curriculum (even if this is an optional subject in the beginning), everybody could benefit from this. First of all the society could have an easier dialogue with that part directly involved in this domain of general interest, and secondly, the youth could find an easier way to orientate themselves towards architecture. They could make this choice faster, skipping the more difficult stages of a quite exclusivist path. Access to the higher education in architecture needs a preparation that goes far beyond the formative framework ensured by high schools (except the architecture high school).

This would be a way to increase the chance to figure out the future professionals that we need and at the same time to raise the culture level of those who will be their interlocutors (sleeping partners, partners, collaborators, users, critics, etc). It is out of question to run the risk of facing an inflation of architects on the labor market in the future years. This is still a vocational profession and not everybody has this vocation. If we think twice, there used to be a time when in every respectable family the children had to learn music and paling an instrument (the piano or the violin). How many of them became musicians? Few but the level of understanding music were high. Women, who were most of the times responsible for children's education, used to make children familiar with music. From time to time good musicians appeared, in the case of gifted children.

Neither is there the large-scale danger to substitute architects with schooled „*bricoleurs*" who would get rid of the former in order to build themselves the long-time wished house: architecture is a too complex profession. It is not enough to use books such as Vitruvius! (7)

In the contemporary society where economic globalization is expanding gradually all the aspects of life (social, political, environmental, even cultural (8),) man, in order no tot lose their identity, has to become selfish, to refuse stubbornly the patterns imposed. There are more an more cases when there is equality between the consumer and the producer, between intellectual and manual work. These are the fans of D.I.Y. (*Do it yourself*) (9). A proof for this is the increase of bricolage allover the world, not only as a useful way of spending free time. *Bricolage* is the French equivalent, with an exclusively manual connotation – of the English *hobby.* Initially pejorative, the word meant a badly paid job, an improvisation. Today it has become a mass phenomenon, on which huge supermarket chains base their prosperity.

However, gone is the time of the fiery *„Manifesto to boycott architecture",* read in Vienna by the contestant of Hundertwasser, by means of which they claimed everybody's right to build as they wish (10). Besides some experiments with a temporary impact, there were no major consequences upon the so fiercely incriminated profession.

Therefore let us open the gates of knowledge of architecture at very early ages! If we were to think about it, we could see that the first steps in the direction of deciphering the world created by man are made ever since preschool years. Kindergarten – this is where we lay the foundations in preparing the

child for learning, ensuring their access to active and creative education. The determinant role of the Fröebel Gifts (11) system in Frank Lloyd Wright's education is well known.

In a society that is in a hurry to send its children to pre-school education – even before having the necessary premises for this – attention has to be drawn towards the quality of the educational services and how available they are compared to the population's income. It necessary that education have a dynamic nature, ensure the child's right to play, and by means of this, their right to education.

Therefore the dialogue must start very early in the formative stage, in school, by getting the youngsters familiar with principles, systems, values and themes that architects operate with, presented in a captivating way, gradually, as their ability to understand grows, and sustained by adequate images that would raise their interest. What would be the ways to do this? Let us see again what Professor Mario Salvadori has to say in this respect:

„The way in which I addressed the children consists of attracting them towards building a variety of models of structures that can easily be made with materials that are at hand (paper, sticks, cardboard and pieces of mechanical games). Children like to work on models and they acquire a physical understanding of the structural behavior of the basic elements used in construction. Although most of them come from very poor families, some of them are so enthusiastic about structures that they are thinking about becoming architects or engineers." (12)

Benefiting from a higher level of knowledge among population we would definitely get a different involvement in the community life from their part. The perception of the architectural products would be done in a participative way, with full understanding. The citizen's reaction to the mayors' and city and town councils' decisions as regards the configuration of the urban space where they live would be more decisive whenever the decisions are made without consulting them.

Implicitly, the architects' competitiveness would increase by the openness and receptivity of the community members that are so necessary in promoting innovative, brave ideas as well as in improving the already existing buildings neglected for a long time. Incompetence, self-sufficiency, humbug, bureaucracy, small interests would disappear in front of the citizens' action supported by the right specialists. Replacing the values system on solid ground would lead to a decrease in the number of the kitsch productions. More and more people travel nowadays, they see other places and they can make comparisons themselves. They have to be supported to make this consciously.

There is no possibility that these tendencies do not reflect themselves upon architecture as well. The myth of the demiurge god- like architect is about to disappear. The customer's' desire more and more to participate in the design of the project. They want to be its author or at least its co-author. The profession changes as well as the language of architecture. The computer, by means of the apparent easiness it has in approaching a more complex job as it seems at first, does the rest.

Another aspect of the formative side is to knowing the values of the architectural heritage (that most of the times identifies with the historical and cultural ones). Which should be the relation of a nation if not the past, traditions and values around which it took shape? Knowing this heritage is essential in cultivating the feeling of belonging to a community, is the very guarantee of keeping and transmitting it to

the future generations History and literature also contribute (or should contribute) to this. This is why the architecture concepts would find their natural place in school, mutually complementing with the other subjects. Without knowing and getting attached to the heritage values we make room for indifference, the first step towards losing it, when its destiny is already predetermined.

We should not forget the faith of the Simu Museum, Titu Maiorescu's house, the place where Junimea members used to meet, Nicolae Iorga's house (the philosophy Institute), the house of the architect Grigore Cherchez, the house of the painter Nicolae Vermont, Petrache Poenaru's house, the inventor of the fountain pen (on its ground the „Intercontinental' hotel was built), the house of the historian Constantin Giurescu. The list could continue. Are we surprised by how few memorial houses there are in Bucharest? We cannot forget Văcăreşti monastery and the churches Enei, Cotroceni (partly rebuilt), St. Vineri, St. Spiridon the Old (rebuilt after 1990), Brâncoveanu establishment and so many that were destroyed by Ceauşescu's bulldozers. It was expected that in a city where such things happened, no other culturally valuable house would be touched, and yet things are not really like this. Houses disappear even now, when we are no longer governed by a totalitarian regime. It is true that they disappear in a more discrete way, but they still disappear. This time it happens under the investments' pressure. Recently, without much fuss, houses linked to famous names such as Stefan Luchian, Octavian Goga, Alexandru Vlahuţă was demolished. Not even the plaques, meant to remind us about significant people that gave something to their country did remain in their place (Aristizza Romanescu, Perpessicius). You should see the state of the house where Anton Pann lived and struggled to „make" the Romanian language and then we can speak about praising our ancestors.

Does anyone now in Bucharest know where the Unification of the Romanian countries was sealed? If one saw the present condition of the building which used to „Concordia" hotel on the „German" street (13) where on the 23rd January 1859 Alexandru Ioan Cuza was appointed ruler, would not believe their eyes about the "special" way in which we praise our history.

Where in Bucharest was the treaty that deprived us of Basarabia signed? Few know that it was Hanul lui Manuc (14), although this detail could be learnt during history classes. Very carefully restored in the 70's, it is now closed for new restoration works after it was given back to the legal owners.

Who cares any more about all these? Life goes on and we comply with living in a world that is poorer and poorer as regards to memories about the past and proofs that certify our ancestors' endeavors. Our daily concerns, haste, lack of knowledge keep us far from them. We do not want to admit that we do have our share of guilt for what is happening to us. We hide behind the traditional, mioritic fatality. How long? We have been members of the European Union for more than two years. Is there anywhere on the old continent a place where we could find such behavior and a higher indifference concerning own values?

Can education change anything about this state of facts?
Nothing is sure, but it is worth trying!

Bibliography

JEAN BAUDRILLARD, JEAN NOUVEL – Architecture and Philosophy: singular objects, Editura Paideia, series „Imaginary Spaces", Bucharest, 2005

GHEORGHE PARUSI – Bucharest's Chronology – days, deeds, people of the Capital city over 530 years, Ed. Compania, Bucharest, 2007

MARIO SALVADORI – Buildings: fight against gravity, Ed. Albatros, Bucharest, 1983

BRUNO ZEVI – The Anticlastic Code*:* the modern language of architecture, Editura Paideia, series „Imaginary Spaces", Bucharest, 2000

Notes

* Spiru Haret University, Faculty of Architecture, Bucharest

(1) There are famous cases of urban insertions that raised many discussions concerning the decisions to erect high office buildings around Armeneasca Church and the Roman-Catholic church in Bucharest

(2) BRUNO ZEVI – *The Anticlastic Code:* the modern language of architecture, Editura Paideia, series „Imaginary Spaces", Bucharest, 2000

(3) BRUNO ZEVI claims in „The Anticlastic Code": the modern language of architecture as the only codified architectural language: that of classicism

(4) Reference is made to Casa Poporului – the most representative work of Ceausescu's age. By means of its dimensions and notoriety it surpasses any building in Bucharest. There is a tendency that it replaces the Romanian Atheneum, as a new effigy of the capital city.

(5) MARIO SALVADORI (1907 – 1997) architect, structure engineer, professional and theoretician, professor, he was born in Rome, where he studied and got his PhD in engineering (1930) and mathematics (1933) at the University of Rome. In 1938 he emigrated to The United States together with the physicist Enrico Fermi. During World War II he was a consultant for the Manhattan Project. He was a professor at the University of Columbia for 50 years. In 1987 he set up the Foundation Salvadori Educational Center in Built Environment (renamed Salvadori Center), a non-profit educational center on the Campus of the City College University of New York. He is the author of some successful books: *Structural Design in Architecture (1967)*, *Why Buildings stand up (1980)*, and *Why Buildings Fall Down (1992)*.

(6) MARIO SALVADORI – Buildings: fight against gravity, Albatros Ed, Bucharest, 1983, p. 7.

(7) JEAN BAUDRILLARD, JEAN NOUVEL – Architecture and Philosophy: singular objects, Paideia Ed., series „Imaginary Spaces", Bucharest 2005. – Metamorphoses of architecture. p. 23

(8) Web culture offers interesting examples, such as this original definition of globalization:

Question: Which is the most genuine definition of globalization?
Answer: „Princess Diana's Death!"

Question: How comes that?
Answer: An *English* princess with an *Egyptian* lover has an accident in a *French* tunnel, running a *German* car with a *Dutch* engine, driven by a *Flemish*, drunk because of *Scottish* whisky, closely followed by *Italian* paparazzi riding *Japanese* motorbikes. The princess was treated by an *American* doctor with *Brazilian* medicines. And this is sent to you by a *Romanian* that uses Bill Gates' technology, and you read it on an IBM clone that uses *Taiwanese* chips, a *Korean* screen, assembled by workers from *Bangladesh*, in a factory in *Singapore,* shipped by *Indians* and unloaded by *Sicilians* in harbors, transported again in trucks driven by *Mexicans* and finally sold by Jews. I think this is the most genuine definition possible".

(9) The theory is widely developed by BRUNO ZEVI in „The Anticlastic Code: the modern language of architecture,

(10) FRIEDENSREICH HUNDERTWASSER – Austrian painter and engraver (1928 –2000), author of many artistic manifestos with thesis („Mould Manifesto Against Rationalism in Architecture" din 1958) where he presented his fundamental attitude towards the habitat sociology, culminating with his discourse „Naked Speech" and with the manifesto „Los von Loos" (Far from Loos) where he completes the system of his moralizing philosophy: „Anyone has the right to build as they please. Today architecture is censored at the same extent as painting is censored in the Soviet Union. Each of us should have the right to build there own walls, and to assume the responsibility for this. The present architecture is deadly sterile. The explanation comes from the fact that the building process is over the moment the client enters their house, instead of starting in that precise moment so that the building develop like a skin around a human organism."
Therefore let us burn on stake all the architects and to give their talks and privileges to the consumers, the mob.

(11) FRIEDRICH FROEBEL (1782 -1852) German educator, the creator of the educational model that be as his name; in 1837 he set up the first garden where he used the educational systems of games; relying on his pedagogical theories there were educational systems developed that stimulated the children's imagination and creativity. Among the most well-known architects to whose creative personality he contributed there are: FRANK LLOYD WRIGHT (1867 - 1959), LE CORBUSIER (1887 - 1965) and BUCKMINSTER FULLER (1895 - 1983).

(12) MARIO SALVADORI – Buildings: fight against gravity, Ed. Albatros, Bucharest, 1983

(13) The present Smârdan Street, no. 37. According to GHEORGHE PARUSI – Bucharest's Chronology – days, deeds, people of the Capital city over 530 years, Ed. Compania, Bucharest, 2007, p.265

(14) The Bucharest Peace. 16 June 1812 according to GHEORGHE PARUSI – Bucharest's Chronology – days, deeds, people of the Capital city over 530 years, Ed. Compania, Bucharest, 2007, p. 156